Alef

SCIENCE FICTION MAGAZIN

1

ROBERT SILVERBERG
STANICA HOKSBIL

BORHES • LEGVIN
KIRVAL • E. Č. TAB
STEJBLFORD • HAJNLAJN

AVGUST 1987 • 600 DINARA

Broj 1 Avgust 1987 600 din.

Prečnik Alefa iznosi oko dva-tri santimetra, ali kosmički prostor bio je tamo u nesmanjenoj veličini.

H. L. BORHES

SADRŽAJ

Izdaje: NIŠRO »DNEVNIK«, OOUR IZDAVAČKA DELATNOST 21.000 NOVI SAD, Vojvođanskih brigada 7/VI

Odgovorni urednik	**Urednik**	**Likovni prilozi**	**Likovni urednik**
Milorad Predojević	Boban Knežević	Bob Živković	Dragoljub Stanković

REČ UREDNIKA

Prijatna je dužnost napisati uvodnik za prvi broj novog SF časopisa. Posebno u našim, jugoslovenskim prilikama, u kojima su revije sličnog karaktera prava retkost.

Nastanak časopisa *ALEF* uslovilo je nekoliko faktora, među kojima je najvažniji dobar prijem na koji su, kod vas dragi čitaoci, naišla postojeća »Dnevnikova« izdanja iz oblasti naučne fantastike: SF serija *Roto-biblioteke X-100* i edicija *Supernova*. Pažljivim praćenjem svih vaših predloga, kojima ste nas u protekle dve godine, otkad redovno objavljujemo SF, doslovno zasipali, opredelili smo se za novo izdanje koje bi trebalo da naiđe na odobravanje najšireg kruga čitalaca - za mesečni časopis revijalnog karaktera.

U osnovi programske orijentacije *ALEFA* predviđena su prozna ostvarenja: naslovna novela sa bio-bibliografskim podacima o autoru, roman u najviše četiri nastavka i kraće priče najpoznatijih svetskih SF autora. Teorijski prilozi biće popularno pisani, a obuhvataće sve što vas bude interesovalo. Svaki broj donosiće po jednu epizodu SF stripa, intervju s nekim od najpoznatijih svetskih SF majstora, velik broj vesti, stranih i domaćih, a neprekidno ćemo pratiti SF izdavaštvo u svetu i u zemlji, pripremati odgovarajuće bibliografije i, u posebnoj, obimnoj rubrici *Pisma* odgovarati na vaša interesovanja.

U prvom broju, na žalost, nema domaće naučno-fantastične priče, za koju je u budućim brojevima prostor rezervisan. Šaljite nam svoje priče, likovne priloge i teorijske SF - radove - najkvalitetnije ćemo objavljivati, Šaljite nam i vesti i izveštaje iz svojih sredina o događajima vezanim za SF i fanovske aktivnosti. U sledećem broju uvodimo rubriku *Oglasi* u kojoj ćete, pod ođredenim uslovima, moći da oglašavate prodaju i kupovinu svega što je vezano za SF i sve oblasti koje su na bilo koji način ovoj komplementarne.

Početnu koncepciju *ALEFA* ponudili smo vam već njegovim prvim brojem. No, ona treba da bude shvaćena na pravi način: to je tek predlog na koji vi treba da reagujete, a mi ćemo se, u skladu sa svojim mogućnostima prilagoditi željama većine. Dakle, pažljivo prelistajte i pročitajte prvi broj *ALEFA* i opišite nam svojeutiske. Sva pisma pažljivo ćemo pročitati, na najzanimljivija odgovoriti, a sve predloge ozbiljno razmotriti.

ALEF želi da bude vaš časopis!

BOBAN KNEŽEVIĆ

PISMA

OVO JE RUBRIKA KOJOM ĆE SE OSTVARIVATI ZNAČAJAN DEO SARADNJE **ALEFA** SA SVOJIM ČITAOCIMA. NO, KAKO ZA PRVI BROJ NEMAMO PISAMA KOJA SU UPUĆENA DIREKTNO ČASOPISU - KORISTIĆEMO NEKA KOJA SE ODNOSE NA DRUGA »DNEVNIKOVA« SF IZDANJA, KOMENTARIŠUĆI IH NA NAČIN KAKO ĆEMO TO ČINITI U BUDUĆE.

Poštovani druže uredniče,

želim, koliko mogu, da doprinesem kvalitetu i popularnosti novopokrenute SF biblioteke X-100.

Razumijem da vaša izdavačka kuća slijedi uhodani način izdavanja X-100 romana i u SF izdanjima, ali mislim da je to nemoguće u potpunosti ostvariti. Pokretanjem SF izdanja u sastavu pomenute biblioteke, vi ste ušli u poseban žanr, posebnu književnu vrstu, nešto znatno ozbiljnije i kvalitetnije - i morate uzeti u obzir da raša SF izdanja čita krug čitalaca koji ozbiljno gledaju na SF, kojima je važan i autor romana, koji vole znati i prevodioca i naslov originala, i autora ilustracije na naslovnoj stranici.

Po potpisnicima pisama koja su do sada objavljena, vidi se da tu ima ljudi koji se SF-om bave i malo ozbiljnije, i koji ove romane neće baciti kad ih pročitaju, nego će im naći mjesto na polici, u zbirci ostalih SF ostvarenja.

Vidim da ste usvojili mnogo prijedloga čitalaca, i to zavređuje pohvale. Naročito imponira ozbiljnost u kontaktu sa čitaocima (odgovori).

S najboljim željama, vaš odani

MIRKO STIPANOVIĆ
TOUNJ

Kao što vidite, dragi Mirko, u *ALEFU* je sve na svom mestu: originalni naslovi objavljenih dela, godina izdanja, imena prevodilaca, ilustratora... Vaše pismo staro je više od godinu dana, a mnogo sličnih bilo je i pre i posle njega. Svesni smo vrednosti i značaja naučne fantastike i odgovornosti za posao kojim se bavimo, ali nije uvek moguće naći najprihvatljivije rešenje. Neko želi zabavu, neko pravu književnost, jedni često neće da razumeju one druge. Zato budite spremni da vam se ne dopadne baš sve što ćete naći u ALEFU.

Poštavana Redakcijo,

pisci koje vi objavljujete u svojim edicijama, po svoj prilici su samo vaši: ni za jednog ranije nisam čuo. Znate li vi da postoje jedan Lem, Legvinova, Sterdžen, Dik, Zelazni? Znate li da postoji i takav pisac kao što je Farmer i njegova »svet-reka« serija, koja vapije da bude objavljena i kod nas?

Ne bih želeo da me pogrešno shvatite, to što vi radite i nije tako loše ali morate imati na umu da kod nas već postoji izgrađena čitalačka publika koja je navikla na određen nivo kvaliteta SF dela. Pružite nam ponešto od toga kvaliteta.

ALEKSANDAR UŽAR
BEOGRAD

I površnim pogledom na sadržaj prvog broja *ALEFA*, videćete da smo čuli za mnoge od pisaca koje vi pominjete. Da smo čuli i za mnoge druge, moći ćete da se uverite u narednim brojevima.

Uz put, niste sasvim pravedni prema našim dosadašnjim edicijama: SF seriji *Roto-biblioteke X—100* i ediciji *Supernova*. Već u njima objavili smo dela Bliša, Klarka, Sterdžena, braće Strugackih, Simaka, Lin Karter, Pola i Vilijemsona, Dilejnija... U sledećim sveskama moći ćete da čitate i Hajnlajna, Diša, Kejt Loumer, Ursulu Legvin i mnoge druge autore koji pripadaju samom vrhu ovoga žanra.

Što se tiče Farmera, vi ste jedan od mnogih čitalaca koji predlažu objavljivanje njegove »svet-reka« serije, i mi smo preduzeli potrebne korake da je dobijemo. Zasad, otkupili smo autorska prava za prvi roman iz serije *Uputite se ka svojim rasutim telima*, i moći ćete, u četiri nastavka, da ga pročitate u ALEFU odmah posle Hajnlajnovog romana. Ukoliko vam se roman dopadne, razmislićemo o objavljivanju i ostalih iz serije, ali to neće biti nimalo jednostavno, s obzirom da je reč o izuzetno obimnim knjigama. No, o tom, potom!

Poštovani uredniče,

veliki sam poklonik SF-a i pratim sve što se kod nas pojavi u bilo kom obliku, te me tako raduju i vaši potezi na ovom polju. Međutim, postoji nešto što me uporno nervira. Svim izdavačima sam pisao i niko mi nije odgovorio: zašto science fiction prevodite kao naučna fantastika. Engelsko fiction ni u kom slučaju ne može biti fantastika. Molim odgovor.

MARIO MIROSLAVAC
RIJEKA

Tek smo počeli ozbiljnije da se bavimo naučnom fantastikom (desetak je godina modernog SF-a u Jugoslaviji), a već se sjatilo pregršt najrazličitijih mišljenja i stavova o svemu i svačemu vezanom za ovaj žanr. Kao da ne znamo ill ne želimo da znamo kako da zovemo to što volimo: SF, naučna fantastika, znanstvena fantastika, ili možda beletristika, spekulativna fantazija i ko zna šta još. Nismo sigurni, ali pretpostavljamo da nigde u svetu ne postoji takva zbrka kao kod nas. Nastala je, izgleda, najviše zbog toga što svako želi da ima svoje mišljenje, obavezno različito od drugih, a kako nema dovoljno raziičitih a razboritih ideja, nastaju svakakve tvorevine. Stvar je, međutim, vrlo jednostavna i ni izbliza ne zaslužuje pubiicitet koji joj se pridaje.

»Science fiction« nisu dve reči, već je to jedinstven izraz, slogan, koji ima jedno značenje, pri čemu reči koje ga tvore gube svoja osnovna semantička obeležja. Dakle, sintagma »science fiction« ne može se rastaviti na »science« i »fiction«, pa se tako rastavljena prevoditi na srpskohrvatski jezik. Naprotiv, mora se posmatrati zajedno, kao jedan izraz, kao jedinstvena fraza. Dakle, na engleskom govornom podrucju postoji deo knjižćvnosti koji se označava kao »science fiction«, i mi ga nazivamo naučna ili znanstvena fantastika.

Uostalom, dovoljno je samo SF, jer je ceo svet već prihvatio tu skraćenicu - čak se ona, kao latinično SF, provlači i kroz istočnjačka ideogramska pisma.

Horhe Luis Borhes
ALEF

O God, i could be bounden in a
nutshell and count myself a King
of infinite space.

HAMLET, II. 2.

But they will teach us that Eternity
is the Standing still of the Present.
Time, a Nunc-stans (as the Schools call it)
which neither they, nor any else
understand.
no more that they woula i Hic-stans
fon an
Infinite greatnesse of Place.

LEVIATHAN, IV. 46

Vrelog februarskog jutra u kome je umrla Beatris Viterbo, nakon gordog ropca koji ni na tren nije zapao u plačevnost ili strah, primetih da je na gvozdenim panoima na Trgu Konstitusion ponovo nekakva reklama za cigarete od žutog duvana; to me je zabolelo jer shvatih da se široki svet bez zastoja već udaljava od nje i da je ta promena samo prva u beskrajnom nizu. Promeniće se svet, ali ne i ja, pomislih sa setnom sujetnošću; jednom bi je, znam, moja pusta odanost ražestila; sad kad je mrtva, mogao sam se posvetiti uspomeni na nju, bez nade, ali i bez poniženja. Setih se da je 30. aprila njen rođendan; posetiti na taj dan kuću u ulici Garaj i pozdraviti njenog oca i Karlosa Arhentina Danerija, njenog brata od strica, bio je čin učtivosti, besprekoran, možda neizbežan. Opet bih pričekao u malom, krcatom salonu, opet bih proučavao položaj njenih mnogobrojnih portreta. Beatris Viterbo iz profila u boji; Beatris sa maskom na karnevalu 1921; Beatrisina prva pričest; Beatris na dan svog venčanja sa Robertom Alesandrijem; Beatris nedugo posle razvoda na jednom ručku u Konjičkom klubu; Beatris u Kilmesu sa Delijom San Marko Porsel i Karlosom Arhentinom; Beatris sa pekinezerom koga joj je poklonio Viljegas Aedo; Beatris se smeši iz tročetvrtinskog anfasa sa rukom na podbratku... Ne bih morao, kao nekad, da opravdavam svoje prisustvo skromnim darivanjem knjiga; knjiga čije sam stranice napokon naučio da rasecam kako se mesecima kasnije ne bih uverio da su netaknute.

Beatris Viterbo je umrla 1924; od tada nisam propustio nijedan 30. april da ne svratim u njenu kuću. Obično bih stizao u sedam i četvrt i ostajao oko dvadeset pet minuta; svake godine dolazio sam malo kasnije i ostajao malo duže; 1933. priskoči mi u pomoć pljusak: morali su me pozvati na večeru. Iskoristih, naravno, tako povoljnu priliku; 1934. pojavih se, već beše prošlo osam, sa kutijom sanfeanskih kolačića; potpuno prirodno, ostadoh na večeri. I tako, o setnim i jalovo ljubavnim godišnjicama, sticao sam malo-pomalo poverenje Karlova Arhentina Danerija.

Beatris je bila visoka, krhka, sasvim lako povijena; bilo je u njenom hodu (ako je dozvoljeno upotrebiti oksimoron) kao neke ljupke trapavosti, nekog nagoveštaja opijenosti; Karlov Arhentino je rumen, pozamašan, sed, finih crta. Obavlja ne znam

kakav nevažan posao u jednoj maloj biblioteci u južnom predgrađu; odlučan je ali i nekoristan; donedavno noću i praznicima nije izlazio iz kuće. I posle dva kolena kod njega se sačuvalo italijansko »s« i bujna gestikulacija. Njegova umna delatnost je neprekidna, strastvena, hirovita i krajnje beznačajna. Vrca neupotrebljivim analogijama i besplodnom sitničavošću. Ima (kao Beatris) lepu krupnu i tanku ruku. Nekoliko meseci bio je opsednut Polom Forom, manje zbog njegovih balada, nego zbog ideje o nepotamneloj slavi, »On je kralj francuskih pesnika«. ponavljao je nerazumno. »Zalud ćeš se buniti; ne, neće ga stići ni najotrovnija tvoja strelica.«

Tridesetog aprila 1941. dopustio sam sebi da kolačićima pridodam bocu domaćeg konjaka. Karlov Arhentino ga je probao, ocenio da nije loš, posle nekoliko čašica, započeo odbranu modernog čoveka.

— Doživljavam ga — reče uz pomalo neobjašnjivu živost — u njegovoj radnoj sobi, kao u recimo gradskoj stražarskoj kuli, sa telefonima, telegrafima, fonogravima, radiotelefonskim aparatima, kinematografima, čarobnim lampama, rečnicima, redovima vožnji, podsetnicima, biltenima...

Primeti da za čoveka sa takvim preimućstvima nema svrhe putovati; naš XX vek izmenio je priču o Muhamedu i bregu; danas bregovi hrle modernom Muhamedu.

Tako mi se neprikladnim učiniše ove misli, tako visokoparno i opširno njegovo izlaganje, da ih smesta dovedoh u vezu sa književnošću, upitah ga zašto ih ne zapiše. Kako sam i predvideo, odgovori da je to već učinio: ta i druga, ništa manje nova shvatanja, izložena su u Uvodnoj pesmi, Pristupnoj pesmi ili prosto Pesmi-prologu speva na kome radi već više godina, bez reklame, bez zaglušne buke, držeći se stalno ona dva oslonca po imenu rad i osama. Prvo, puštao bi mašti da se širom riskrili; zatim je pristupao doterivanju. Spev se zvao Zemlja; u pitanju je bio opis planete koji naravno nije bio lišen živopisnih odstupanja i smelih apostrofa.

Zamolih ga da mi pročita neki, makar kratak odlomak. Otvorio je fioku pisaćeg stola, izvadio podebeo svežanj listova iz bloka sa odštampanim zaglavljem biblioteke »Huan Krisostomo Lafinur« i pročita sa zvonkim zadovoljstvom u glasu:

Vidih, poput Grka, gradove ljudi pune,
Poslove, dane, vedre tmurne i glad pored njiva;
Ne ulepšavam, da krivim imena ne umem,

Ali voyage o kom pričam, autor da ma chambre se
zbiva.

— U svakom pogledu zanimljiva strofa — umovao je.

Prvi stih pobira aplauz profesora, akademika, heleniste, mada ne i nadriučenih — znatnog dela mnjenja; drugi prelazi sa Homera na Hesioda (pravo prećutno poklonjenje — na fronti-spisu blistave građevine — ocu didaktičke poezije), okrepljujući postupak čija je preteća u Svetom pismu: nabrajanje, nizanje ili konglobacija; treći — baroknost, dekadentnost, pročišćen i fanatičan kult forme? — sastoji se iz dva jednaka polustiha, četvrti, prostodvojezički, obezbeđuje mi bezuslovnu podršku duša prijemčivih za poletne izazove duhovnosti. Da ne pominjem neobičnu rimu i slike koje mi dozvoljavaju, bez cepidlačenja, da u četiri stiha zgrnem tri učene aluzije koje obuhvataju tridesetak vekova zgusnute književnosti: prvu na Odiseju, drugu na Poslove i dane, treću na besmrtnu tričariju koju nam je u dokolici priuštilo Savojčevo pero... Ponovo uviđam da je modernoj umetnosti neophodan melem smeha, scherzo. Bez sve šale, Goldonija — ima reč!

Pročitao mi je još mnogo strofe koje su mu se sviđale i davao im je iscrpno tumačenje. U njima nije bilo ničega pomena vrednog: nisam čak ocenio ni smatrao da su mnogo gore od prethodne. U njegovom pisanju sarađivali su prilježnost, predanost i slučaj; vrline koje mu je pripisivao Daneri dolazile su naknadno. Shvatih da pesnikov trud ne počiva na pesmi; on počiva na izmišljanu razloga radi kojih bi ta pesma bila dostojna divljenja: prirodno, ovo potonje nastojanje menjalo je delo za njega, ne i za druge. Danerijevo usmeno izražavanje bilo je ekstravagantno; njegova metrička nevičnost omela ga je, sem nekoliko puta, da tu ekstravaganciju prenese u poemu.[1]

Samo jedanput u životu imao sam priliku da pregledam petnaest hiljada dvanaesteraca Poliolbiona, topografske epopeje u kojoj je Majkl Drejton zabeležio faunu, floru, hidrografiju, orografiju, vojnu i monašku istoriju Engleske; siguran sam da je taj zamašan, ali ograničen proizvod manje dosadan od opsežnog istovrsnog poduhvata Karlova Arhentina. On je sebi naložio da opeva čitavu kuglu zemaljsku; 1941. već je okončao sa nekoliko hektara države Kvinslend, sa više od jednog kilometra toka reke Ob, sa jednim gasovodom na severu Verakrusa, sa vodećim trgovačkim kućama parohije Konsepsion, sa vilom Marijane Kambaseres de Alvar u Ulici 11. septembra u Belgranu i sa zidanjem turskih kupatila nedaleko od čuvenog akvarijuma u Brajtonu. Pročitao mi je izvesne revnosno pisane odlomke svoje poeme o australijskom području; ti dugi i bezoblični aleksandrinci bili su lišeni relativne živosti uvoda. Navodim jednu strofu:

Počujte. Nadesno od obaveznog krajputaša
(Kad dolazite, to se zna, sa severa-severo-istoka)
Drežđi kostur jedan — Boja? Bledonebeska —
Što toru ovaca lik kosturnice daje.

— Dve drskosti — uzviknu zaneseno — iskupljene, čujem te gde mrmljaš, njihovom uspelošću. Jedna, epitet obavezan koji za izvesno otkriva, en passant, neizbežnu mrskost svojstvenu pastirskom i ratarskom kuluku, mrskost koju se ni georgike ni naš laureat don Segundo nikada ne usudiše da otkriju tako, posred srede. Druga, snažna prozaičnost drežđi kostur jedan koju bi neki slatkorečivac s užasavanjem prognao, ali koju će više od života ceniti kritičar ljudskog ukusa. Čitav stih je osim toga veoma visoke vrednosti. Drugim polustihom uspostavlja se krajnje čio razgovor sa čitaocem; on hrli njegovoj živoj radoznalosti, stavlja mu u usta pitanje i odgovara na njega... istog trena. A šta kažeš na moj izum bledonebeski? Slikovit beologizam nagoveštava nebo kao izuzetno važan deo australijskog pejzaža. Bez tog podsećanja tonovi skice bili bi odveć tamni i čitalac bi bio prinuđen da sklopi knjigu, u dubini duše ranjen neizlečivom i crnom setom.

Oko ponoći se pozdravih.

____

1) Pamtim ipak ove satirične stihove kojima je žestoko išibao loše pesnike:

Ovaj pesmi dade oklop vičan znanju i umeću
Onaj drugi joj dade raskoš, i divotu
Obojica zaludu krilima smešno klepeću...
Zaboraviše, brižni, ta na LEPOTU!

Samo ga je strah da ne stvori sebi vojsku neumoljivih i moćnih neprijatelja odvratio (reče mi) od bezazornog objavljivanja pesme.

Dve nedelje kasnije Daneri me pozva telefonom, mislim prvi put u životu. Predložio mi je da se sastanemo u četiri »da zajedno popijemo po mleko u obližnjem salon-baru koji napredni Sunino i Sungri — vlasnici moje kuće, sećaš se — svečano otvaraju na uglu; vredi da vidiš tu kafeteriju«. Prihvatih, više rezignirano nego oduševljeno. Jedva smo pronašli sto; »salon-bar«, nemilosrdno moderan, bio je tek malo manje surov nego što sam predvideo; za susednim stolovima ushićeni posetioci pominjali su svote koje su Sunino i Sungri uložili ne trepnuvši. Karlos Arhentino je zapanjen ne znam kakvim savršenstvom svetlosnih instalacija (koje je nesumnjivo već video) i reče mi s izvesnom strogošću:

— I protiv svoje volje priznaćeš da se ovaj lokal može uporediti sa najot-menijima u Floresu.

Zatim mi je opet pročitao četiri-pet strana iz speva. Prepravio ih je prema nekom izopačenom načelu verbalnog razmetanja: gde je nekad stajalo plav, sada je bilo na pretek plavkastog, plavičastog i čak plavušnog. Reč mlečan nije mu bila dovoljno ružna; u burnom opisu jedne praonice vune više mu se svidelo mlekovit, mlekušan, mlečast, mlekast... Gorko se obrušio na kritičare; zatim ih je, nešto blaže, poistovetio sa osobama »koje ne raspolažu plemenitim metalima, niti parnim presama, valjcima i sumpornom kiselinom za kovanje dragocenosti, ali koje drugima mogu da pokažu gde se nalazi blago«. Nadalje je osudio prologomaniju koju je u duhovitom predgovoru Don Kihotu ismejao još Prvi medu Genijima. Složio se, medutim, da bi na početku novog dela pristajao lep predgovor, priznanje koje bi potpisalo moćno i uticajno pero. Dodao je da namerava da objavi uvodene pesme iz speva. Tada shvatih izuzetnost telefonskog poziva; zamoliše me da napišem predgovor za njegov sitničavi darmar. Moja bojazan pokazala se neosnovanom: Karlov Arhentino primeti uz kivno divljenje kako veruje da ne greši u epitetu kada kao solidan okvalifikuje ugled koji je u svim krugovima stekao Alvaro Melijan Lafinur, čovek vičan pisanoj reči koji će, ukoliko se ja založim, čudesno sročiti predgovor speva. Da bih izbegao najneoprostiviji od svih promašaja, morao sam se pretvoriti u zagovornika dve nesumnjive zasluge: formalnog savršenstva i naučne strogosti »jer taj prostrani vrt tropa, figura, ukrasa, ne trpi ni jednu jedinu sitnicu koja ne potvrduje strogu istinu«. Dodade da je Beatrisi uvek bilo zabavno s Alvarom.

Složio sam se, potpuno sam se složio. Objasnih ne bi li bilo što verodostojnije da sa Alvarom neću razgovarati u ponedeljak, nego u četvrtak, na maloj večeri koja obično kruniše svaki sastanak u klubu književnika. (Nema takvih večera, ali je neosporno da se sednice održavaju četvrtkom, u šta se Karlov Arhentino Daneri mogao uveriti u novinama i što je izjavu donekle činilo istinitom.) Rekoh polu-proročki, polu-lukavo da ću pre nego što pređem na stvar o predgovoru opisati kako je zanimljivo zamišljeno delo. Pozdravili smo se; čim sam skrenuo u Ulicu Bernardo de Irigojen, sasvim nepristrasno se suočih sa onim što mi predstoji: a) da razgovaram sa Alvarom i kažem mu da je Beatrisin brat od strica (taj razjašnjujući eufemizam će mi dozvoliti da je pomenem) sačinio jedan spev koji, izgleda, do besvesti proširuje mogućnosti kakofonije i haosa; b) da ne razgovaram sa Alvarom. Sjajno sam predvideo da će se moj nehaj opredeliti za b).

U petak sam od ranog jutra osetio zebnju zbog telefona. Ljutilo me je što taj aparat koji je nekada proizvodio nenadoknadivi Beatrisin glas može da se svede na prijemnik uzaludnih i možda besnih žalopojki prevarenog Karlova Arhentina Danerija. Srećom, ništa se ne dogodi — osim neizbežne ozlojedenosti zbog čoveka koji mi je nametnuo osetljivo zaduženje, a onda me zaboravio.

Telefon je prestao da me zastrašuje, ali krajem oktobra Karlos Arhentino mi se javi.

Bio je krajnje uzbuđen; nisam mu odmah prepoznao glas. S tugom i gnevom promuca da će ti nezajažljivi Sunino i Sungri, pod izgovorom proširenja svoje i ovako ogromne kafeterije, srušiti njegovu kuću.

— Kuću mojih roditelja, moju kuću, staru kuću uraslu u Ulicu Garaj! — ponavljao je možda zaboravljajući u tom jadikovanju svoju muku.

Nije mi bilo odveć teško da s njim podelim utučenost. Kad se prevali četrdeseta, svaka promena postaje odvratni simbol proticanja vremena; pored toga, u pitanju je bila kuća koja me je beskrajno podsećala na Beatris. Poželeo sam da objasnim svu tananost te okolnosti; moj sagovornik me nije čuo. Reče da će ih, ako Sunino i Sungri ostanu pri svojoj besmislenoj nameri, doktor Suni, njegov advokat, tužiti za gubitak i štetu i prisiliti da isplate sto hiljadarki.

Sunijevo ime ostavi utisak na mene; njegova kancelarija na Kaseros i Takuariju poslovično je pouzdana. Upitah da li je već preuzeo stvar. Daneri reče da će razgovarati s njim istog popodneva. Oklevao je, pa ravnim, bezličnim glasom kakvom obično pribegavamo kad poveravamo nešto veoma lično, reče da mu je kuća neophodha da bi završio spev jer je u jednom podrumskom ćošku bio Alef. Rastumači mi da je Alef jedna od tačaka u prostoru koja sadrži sve ostale tačke.

— Nalazi se u podrumu ispod trpezarije — objasni rečima rasterećenim zbog teskobe. On je moj, moj; ja sam ga otkrio u detinjstvu, još pre nego što sam pošao u školu. Podrumske stepenice su strme, stričevi su mi branili da silazim, ali je neko kazao da se u podrumu nalazi čitav jedan svet. To se odnosilo, kasnije sam shvatio, na jedan golemi sanduk kakav nose svetski putnici, no ja sam shvatio da je to bio svet. Kriomice sam sišao, spotakao se na zabranjenom stepeništu, pao. Kad sam otvorio oči, video sam Alef.

— Alef? - ponovih.

— Da, mesto u kome se nalaze ne preklapajući se sva mesta na svetu, viđena iz svih uglova. Nikome nisam rekao za svoje otkriće, ali sam se vratio. Dete nije moglo razumeti da mu je takav dar pripao da bi čovek isklesao spev. Neće mene opljačkati Sunino i Sungri, ne, i hiljadu puta ne. Zakon u šake, dokazaće doktor Suni da je moj Alef neotudiv.

Pokušah razložno:

— Ali zar podrum nije vrlo mračan?

— Istina ne prodire u um koji se tome protivi. Ako su sva mesta na zemlji u Alefu, tamo će biti i sve luči, sve svetiljke, svi izvori svetlosti.

— Smesta dolazim da ga vidim.

Prekidoh vezu pre nego što je stigao da uputi ma kakvu zabranu. Dovoljno je spoznati jednu činjenicu, pa da se njoj u prilog trenutno uoči niz sitnica na koje se ranije nije ni pomišljalo; zapanjilo me je što do tog časa nisam shvatao da je Karlov Arhentino lud. Uostalom, svi ti Viterbovi... Beatris je (sam to često ponavljam) bila žena, devojčica gotovo neumoljive pronicljivosti, ali je bilo u njoj nemara, nepažnje, prezira, prave svireposti koji su možda zahtevali patološko objašnjenje. Ludilo Karlova Arhentina ispuni me zluradošću; u dubini duše oduvek smo se mrzeli.

U ulici Garaj služavka mi reče da budem ljubazan i sačekam. Dečak je kao i uvek bio u podrumu i razvijao fotografije. Kraj ćupa bez ijednog cveta, na neupotrebljavanom klaviru, smešio se (više vanvremen nego nesavremen) veliki Beatrisin nevešto obojen portret. Niko nije mogao da nas vidi; u trenutku beznadežne ganutosti priđoh portretu i rekoh mu:

— Beatris, zauvek izgubljena, to sam ja, ja, Borhes.

Nedugo zatim uđe Karlos. Govorio je suvo; shvatih da nije u stanju da misli ni na šta sem na gubitak Alefa.

— Jedna čašica vinjaka — naredi — i uronićeš u podrum. To već znaš, neophodan je ležeći položaj. Kao i mrak, nepomičnost, izvesno prilagođavanje očiju. Lećí ćeš na popločani pod i upreti pogledom u devetnaesti stepenik dotičnog stepeništa. Ja ću otići, spustiti vratanca i ostaćeš sam. Uplašiće te neki glodar, čudna mi čuda! Uskoro ćeš ugledati Alef. Mikrokosmos alhemičara i kabalista, naš stvaran poslovični prijatelj, multum in pravo!

Već u trpezariji, dodade:

— Naravno, ako ga ne budeš video, tvoja nesposobnost ne obesnažuje moje svedočenje... Siđi; ubrzo šeć moći da ušpostaviš dijalog sa svim Beatrisinim slikama.

Brzo sam sišao, sit njegovih šupljih reči. Podrum, jedva nešto širi od stepeništa, veoma je ličio na bunar. Pogledom uzalud potražih škrinju o kojoj mi je govorio Karlov Arhentino. Nekoliko sanduka sa bocama i jutanih vreća u jednom uglu činili su ga zatupastim. Karlos uze jednu vreću, presavi je i postavi na odredeno mesto.

— Uzglavlje je skromno, ali ako ga i santimetar izdignem, nećeš videti ni trunku i osetićeš se zbunjenim i postiđenim. Razbaškari tu svoju telesinu po podu i odbroj devetnaest stepenika.

Ispunih njegove smešne zahteve; napokon ode. Oprezno zatvori vratanca; tama je i pored pukotine koju sam kasnije uočio, mogu reći, bila potpuna. Namah shvatih u kakvoj sam opasnosti: dozvolio sam da me zakopa jedan ludak pošto sam prethodno popio otrov. Kroz Karlosova razmetanja providela se unutrašnja užasnutost da neću videti čudo; da bi odbranio svoje bunilo, da ne bih shvatio da je lud, Karlos je morao da me ubije. Osetih nejasnu nelagodnost koju pokušah da pripišem ukočenosti, a ne dejstvu narkotika. Sklopih pa otvorih oči. Tada ugledah Alef.

Dolazim sada do neizrecive sredine svoje priče; ovde počinje moj očaj kao pisca. Svaki je jezik azbuka simbola čija upotreba pretpostavlja prošlost zajedničku sagovornicima; kako drugima preneti beskrajni Alef koji moje uplašeno pamćenje jedva obuhvata? Mističari se u sličnom zanosu razbacuju simbolima: da bi označio božanstvo, jedan Persijanac govori o ptici koja je na neki način sve ptice; Alanus de Insulis — o kugli čiji je centar svuda, a obvojnica nigde; Jezekilj — o anđelu sa četiri lica koji je istovremeno okrenut ka istoku i zapadu, severu i jugu. (Ne prisećam se uzalud ovih nepojmljivih analogija; neke veze imaju sa Alefom.) Možda me bogovi ne bi omeli u pronalaženju odgovarajuće slike, ali bi takvo svedočanstvo bilo zatrovano književnošću, lažju. Pored toga, nerešiv je glavni problem: popis, makar i delimičan, jedne beskonačne celine. U tom džinovskom mahu video sam milione prijatnih i groznih dela; nijedno me nije tako zapanjilo kao činjenica da su sva u istoj tački, nijedno iznad, nijedno iza drugog. Ono što su videle moje oči bilo je istovremeno: ono što ću preneti je uzastopno, jer takav je jezik. Nešto ću ipak napabirčiti.

U dnu stepenika, nadesno, spazih malu sjajnu kuglu, gotovo nepodnošljivo bleštavu. Isprva sam mislio da se okreće; onda shvatih da je to kretanje varka nastala zbog vrtoglavih prizora unutar nje. Prečnik Alefa iznosi oko dva-tri santimetra, ali kosmički prostor bio je tamo, u nesmanjenoj veličini. Svaka stvar (recimo, ovalno ogledalo) bila je bezbroj stvari jer sam je ja jasno video sa svakog mesta u svetu. Videh prepuno more, videh zoru i suton, videh vrevu Amerike, videh srebrnu paučinu usred crne piramide, videh porušeni lavirint (bio je to London), videh nepregledne, zbijene oči kako pomno ispituju sebe u meni kao u ogledalu, videh sva zemaljska ogledala, a ni u jednom se ne ogledah, videh da je nečije zadnje dvorište u Ulici Soler popločano isto

kao trem jedne kuće u Fraj Bentosu koji sam video pre trideset godina, videh grozdove, duvan, rudne žile, vodenu paru, videh ispupčene ekvatorijalne pustinje i svako zrno njihovog peska, videh u Invernesu ženu koju neću zaboraviti, videh bujnu kosu, gordo telo, videh rak dojki, videh krug sasušene zemlje na jednoj stazi gde nekad beše drvo, videh jedna vilu u Androgenu, jedan primerak prvog engleskog prevoda Plinija, prevoda Filmona Holanda, videh istovremeno svako slovo na svakoj strani (kao mali stalno sam se čudio kako se slova u zatvorenoj knjizi noću ne pomešaju i ne pogube), videh današnji dan i noć, videh svoju spavaću sobu praznu, videh u jednoj radnoj sobi u Alkmaru globus između dva ogledala koja ga beskrajno umnožavaju, videh konje uskovitlanih griva na žalu Kaspijskog mora, u svitanje, videh meki sklop kostiju jedne ruke, videh preživele iz jedne bitke kako šalju dopisnice, u izlogu u Mirsapuru videh špil španskih karata, videh kose senke paprati po tlu jedne staklene bašte, videh tigrove, klipove, bizone, talasanje i vojske, videh sve mrave na zemlji, videh jedan persijski astrolab, videh u nekoj fioci pisaćeg stola (stresoh se od rukopisa) bestidna, neverovatna, nedvosmislena pisma koja je Beatris slala Karlosu Arhentinu, videh jedan obožavani spomenik na Čakariti, videh surovi ostatak onoga što nekad beše dražesna Beatris Viterbo, videh proticanje svoje tamne krvi, videh spoj ljubavi i menjanje smrti, videh Alef, sa svake strane, videh u Alefu zemlju i na zemlji opet Alef i u Alefu zemlju, videh svoje lice i utrobu, zavrte mi se i zaplakah jer moje oči behu videle tajanstveni i naslućeni predmet čije ime ljudi svojataju, ali u koji se nijedan čovek nije zagledao: nepojmljivi univerzum.

Osetih beskrajno divljenje, beskrajan bol.

— Mora da si se izgubio od tolikog zavirivanja gde ti nije mesto — reče mrski vedri glas. Možeš da lupaš glavom koliko hoćeš, ni za sto godina mi nećeš platiti ovo otkriće. Kakva bajna osmatračnica, a Borhesu!

Stopala Karlosa Arhentina zauzimala su najviši stepenik. Odjednom u polutami uspeh da se podignem i promumljam:

— Izvanredno. Upravo izvanredno.

Iznenadila me je ravnodušnost u sopstvenom glasu. Nestrpljiv, Karlos Arhentino je navaljivao:

— Sve si dobro video, u boji?

Istog trenutka skovao sam osvetu. Dobroćudno, izrazito smekšan, nervozan, izokola zahvalih Karlosu Arhentinu Daneriju na gostoprimstvu njegovog podruma i nagovorih ga da iskoristi rušenje kuće da napusti pogubni velegrad koji nikome, veruj mi, nikome ne oprašta. Odbih blago ali odlučno da razgovaram o Alefu; zagrlih ga na rastanku i ponovih da su selo i spokoj dva velika lekara.

Na ulici, na stepeništu Trga Konstitusion, u metrou, sva mi se lica učiniše bliskima. Pobojah se da neće biti nijedne stvari koja može da me iznenadi, pobojah se da me nikada neće napustiti utisak da ću se vratiti. Srećom, posle nekoliko besanih noći ponovo me ophrva zaborav.

Postskriptum od 1. marta 1943. Šest meseci posle rušenja kuće u Ulici Garaj, izdavačka kuća Prokusto nije se dala zaplašiti dužinom povelikog speva te izbaci na tržište jedan izbor »argentinskih isečaka«. Zabavno je prepričati šta se dogodilo; Karlos Arhentino Daneri dobio je drugu Nacionalnu nagradu za književnost[2]. Prva je dodeljena doktoru Ajti, treća doktoru Mariju Bonfatiju; moje delo Varaličine karte, neverovatno, nije dobilo nijedan jedini glas. Ponovo je trijumfovalo nerazumevanje i zavist! Već dugo ne uspevam da se vidim sa Danerijem; novine kažu da će nam uskoro pokloniti drugu knjigu. Njegovo srećničko pero (nesputavano više Alefom) usredsredilo se da pretoči u

stihove izvode iz dela doktora Aseveda Dijasa.

Dodao bih još dve primedbe: jednu o prirodi Alefa, drugu o njegovom imenu. Ono predstavlja, kao što je poznato, prvo slovo u alfabetu svetog jezika. Što sam ga upotrebio za svoju priču, nije slučajno. U kabali to slovo označava En Sof, bezgranično i čisto božanstvo; rečeno je i da je u obliku čoveka koji pokazuje na nebo i na zemlju da bi istakao kako je donji svet ogledalo i mapa gornjeg; Mengeleh, ono je simbol beskonačnih brojeva u kojima celina nije veća od pojedinih delova. Ja bih vo-leo da znam: da li je Karlov Arhentino izabrao to ime ili ga je pročitao upotrebljeno za neku drugu tačku u kojoj se stiču sve tačke, u nekom od bezbrojnih tekstova koje mu je otkrio Alef u njegovoj kući? Ma kako zvučalo neverovatno, ja verujem da postoji (ili je postojao) drugi Alef, ja verujem da je Alef iz ulice Garaj lažni Alef.

Evo mojih razloga. Negde 1867. kapetan Barton je u Brazilu vršio dužnost britanskog konzula; u julu 1942. Pedro Enrikes Urenja je u jednoj biblioteci u Santosu pronašao njegov rukopis koji govori o ogledalu, na Istoku pripisanom Iskandaru Zu al-Kornajnu, ili Aleksandru Dvorogom Makedonskom. Na njegovoj površini ogledao se čitav univerzum. Barton pominje i druge slične naprave — sedmostruki pehar Kaja Hosrua, ogledalo koje je Tarik ibn-Zaid pronašao u jednoj kuli (1001 noć, 272), ogledalo u koje je Lukijan Samosatski mogao da gleda samo po mesečini (Prava istorija, 1,26), ogledalasto koplje koje prva knjiga Kapelinog Satirikona pripisuje Jupiteru, sveobuhvatno Merlinovo ogledalo, »okruglo i šuplje i nalik na svet od stakla« (The Faerie Queene, III, 2, 19) — i dodaje ove zanimljive reči: »No ove su (pored mane što ne postoje) puki optički instrumenti. Vernici koji odlaze u džamiju Amr u Kairu vrlo dobro znaju da se univerzum nalazi unutar jednog od kamenih stubova uokolo središnjeg dvorišta. Niko ga, naravno, ne može videti, ali oni koji prislone uvo uz površinu izjavljuju da se ubrzo čuje njegov neumorni šum... Džamija potiče iz sedmog veka; stubovi su iz drugih hramova preislamskih religija jer, kako je napisao Ibn Haldun, u stvaranju nomadskih država moraju učestvovati stranci u svemu što se tiče zidarstva.«

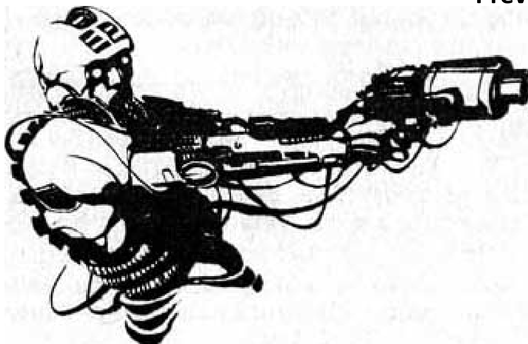
Postoji li Alef u srcu jednog kamena? Jesam li ja njega ugledao kad sam video sve stvari i jesam li ga zaboravio? Naš je um podložan zaboravu; i samom mi se pod tragičnim zubom godina iskrivljuje i gubi Beatrisin lik.

Esteli Kanto

____

2) »Primio sam tvoje žalosne čestitke«, pisao mi je. »Ropćeš, jadni moj prijatelju, od zavisti, ali priznaćeš — makar te gušilo! — da sam ovoga puta konačno zakitio svoj šešir najpurpurnijim perom, svoj turban najhalifskijim rubinom.«

Prevela: DRAGANA BAJIĆ

UMRO JE TERI KAR

7. aprila 1987. u Ouklendu, u američkoj saveznoj državi Kalifornija, umro je izdavač, fan i pisac naučne fantastike Teri Kar, jedan od retkih srećnih ljudi koji su od svoje detinje ljubavi uspeli da naprave uspešnu i plodonosnu karijeru.

Teri Kar je rođen 1937. godine i već u dvanaestoj godini otkrio je svet naučne fan-tastike. Odmah se uključio u njen tako specifičan fanovski život koji pretpostavlja nepre-stano čitanje naučne fantastike i vrlo često isključivo naučne fantastike, sve do trenutka kad se u tebi rodi potreba da i ti nešto kažeš, da iskažeš svoje mišljenje o tome čime se isključivo baviš. Tako je i Teri Kar prošao taj isti put od pisanja pisama urednicima SF časopisa, uglavnom neuspešnih prvih priča, pa sve do pisanja članaka i izdavanja amaterskih časopisa — fanzina — čiji papir trpi sve što »zvanični« časopisi nisu spremni da objave.

Tokom pedesetih godina, Teri Kar je bio jedan od najaktivnijih i najuspešnijih članova američkog fandoma. Neprestano je pokretao fanzine koji su trajali onoliko dugo koliko je bilo novaca za njihovo izdavanje, često ne više od nekoliko brojeva. Kao već »iskusan« fan, u svojoj dvadeset drugoj godini, dobio je za jedan od tih fanzina, FANAC, najpoz-natiju američku nagradu koja se dodeljuje u oblasti naučne fantastike — nagradu HUGO. Kao fanovski pisac posebno se isticao kao vrlo uspešan organizator i pisac urnebesnih parodija na najpoznatije naučno-fantastične price.

Karijeru ozbiljnog pisca započeo je 1962. godine kada mu je u časopisu Fantasy and Science Fiction objavljena priča »Ko večerava s đavolom«. Međutim, pošto je karijeru pisca podredio onoj drugoj karijeri, karijeri izdavača, u životu nije objavio puno priča. Ipak, neke od njih pokazuju zavidan talenat i vrlo studiozan pristup, tako redak kod veći-ne pisaca naučne fantastike toga doba. Najbolje su mu priče: »Braun Robert« koja pred-stavlja jednu od zanimljivih varijanti putovanja kroz vreme, »Ozymandias« u kojoj je data efektna paralela između modernih kriogenih tehnika i umeća mumificiranja starih Egipćana, »Igra Menjača i Trojke« koja je vrlo ambiciozan i prilično uspešan pokušaj da se dočara svet i kultura jedne tuđinske rase putem iznošenja jednog od njenih motiva. Većina njegovih kratkih priča sakupljena je 1976. godine u zbirku pod nazivom »Svetlost na kraju svemira«.

Romani koje je pisao nisu mu tako uspešni. Još kao mlad pisac objavio je romane *Bog rata Kora* 1963. godine i *Invazija iz 2500*. 1964. godine, ovaj drugi u saradnji sa Tedom Vajtom. Posle je prestao da ih piše sve do 1977. kada je objavio roman *Krug*, neku vrstu religijske alegorije smeštene u dalekoj budućnosti, koji je iako nije privukao neku veću pažnju, nominovan za nagradu NEBULA..

Ipak, ono po čemu će Teri Kar biti upamćen jeste njegov rad na polju izdavaštva. Posle određene krize, koja je bila zahvatila naučnu fantastiku krajem pedeseti i početkom šezdesetih godina, ona se sredinom šezdesetih počela oporavljati ponajviše zbog sve većeg oslanjanja na objavljivanje knjiga i postepenog prelaženja od jednog prilično trivijalnog pristupa u SF časopisima (čast izuzecima) na jedan ipak ozbiljniji pristup koji nameće njeno izlaženje u obliku knjige.

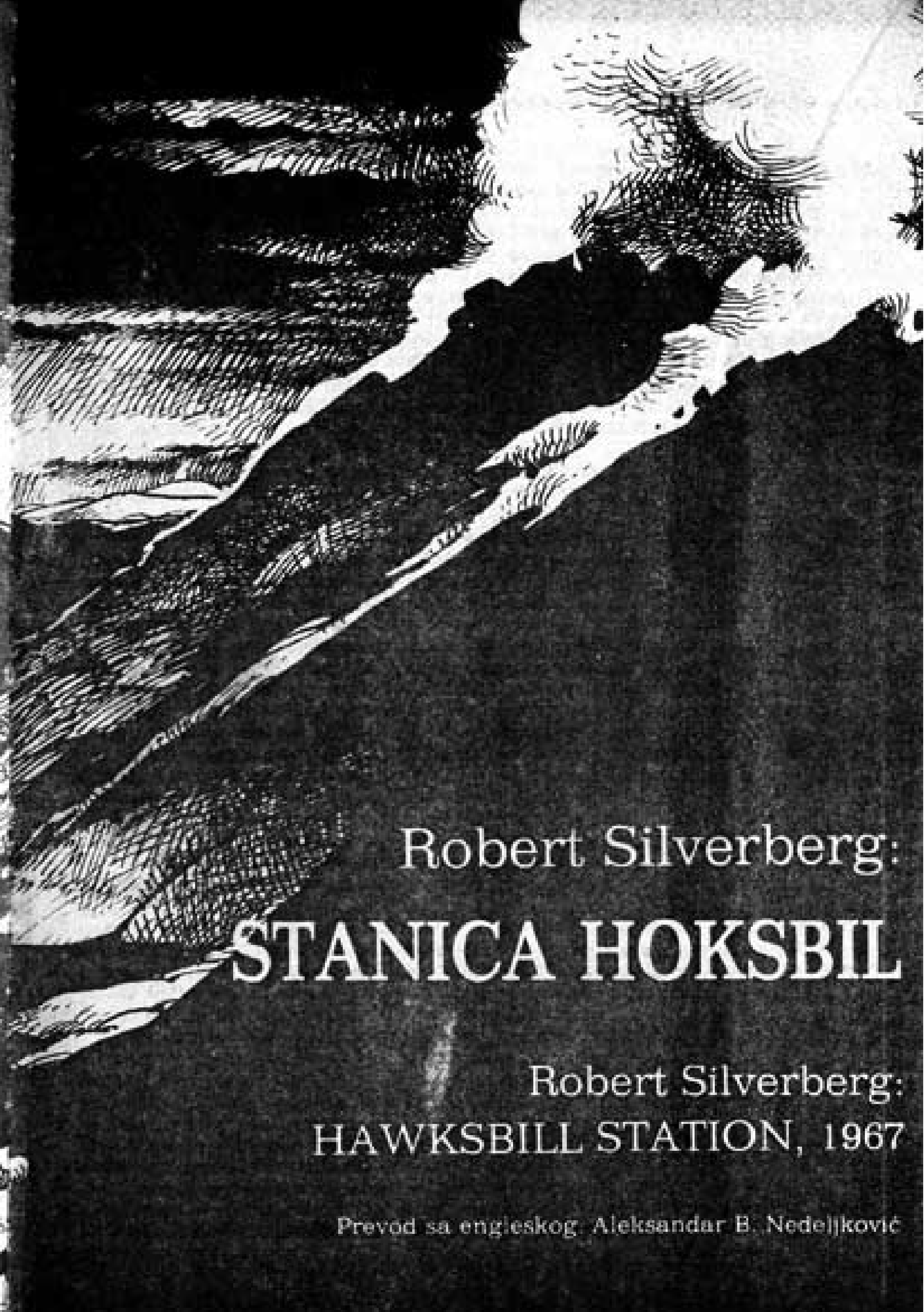
Teri Kar je 1964. godine pristupio izdavačkoj kući *Ace Books* kao asistent Donaldu Volhajmu. Međutim, ubrzo je pokrenuo novu ediciju *Ace Specijals* u kojoj je između ostalih objavio i čuvena dela: *Leva ruka tame* Ursule Le Gvin, *Obred odrastanja* Alekseja Panšina, *Pokoriti Haos* Džoane Ras i mnoga druga. Poseban kvalitet tih knjiga bili su omoti koje su radili Leo i Dajana Dilon.

Godine 1971. Teri Kar se preselio u Kaliforniju i počeo da radi kao Slobodan izdavač. Od izuzetne vrednosti za naučnu fantastiku su njegove zbirke *Najbolje naučnofantastične priče godine* koje je izdavao od te godine pa sve do smrti. Svojim izuzetnim osećajem za kvalitetne, ali u isto vreme za komercijalne priče, Teri Kar je u tim antologijama pratio sve ono što je najbolje i najoriginalnije izdato u protekloj godini. Takođe je svake godine izda-vao i antologiju originalnih priča *Universe* u kojoj su objavljena mnoga nagrađena dela.

Poslednje priznanje za svoj izdavački rad dobio je 1985. godine kada je, kao prvi slobodni izdavač, dobio nagradu HUGO za svoje izuzetne zasluge za unapređenje naučne fantastike.

MIODRAG MILOVANOVIĆ

Robert Silverberg:
STANICA HOKSBIL
Robert Silverberg:
HAWKSBILL STATION, 1967
Prevod sa engleskog: Aleksandar B. Nedeljković

1

Baret je bio nekrunisani kralj stanice Hoksbil. U njoj je proveo više godina nego iko drugi; pretrpeo je najviše; imao je najdublje unutrašnje rezerve snage.

Pre nego što mu se dogodila nesreća, bio je sposoban da savlada svakog čoveka u stanici. Sad je bio bogalj, ali je još uvek imao onaj oreol moći koji mu je omogućavao komandovanje. Kad god bi se u stanici pojavljivali problemi, ljudi su ih iznosili pred Bareta. Bilo je to nešto aksiomatično. On je bio kralj.

Imao je, svakako, popriličnu kraljevinu. Efektivno, celu planetu, od pola do pola, od prvog do poslednjeg meridijana. Raspolagao je celokupnom njenom vrednošću. Samo, ta vrednost je bila veoma mala.

Opet je počela kiša. Jednim pokretom Baret je skliznuo na noge: lak pokret, brz, izveden tako da se ne primeti količina bola. Odhramao je do vrata svoje kolibe. Kiša je u njemu izazivala nestrpljenje: tupkanje tih velikih masnih kapljica po krovu od talasastog lima bilo je dovoljno da izludi čak i Džima Bareta. Ovlašno je gurnuo vrata, koja su se otvorila. Stojeći unutar okvira vrata, Baret pogleda po svom kraljevstvu.

Gole stene, maltene do samog horizonta. Štit od sirovog dolomita, koji se pružao u daljine i širine. Kišne kapi su plesale i skakutale po toj kontinentalnoj kamenoj ploči. Nigde nikakvog drveća. Ni trave. Iza Baretove kolibe širilo se more, sivo i ogromno. Nebo je takođe bilo sivo, čak i kad nije padala kiša.

Izhramao je na kišu. Manipulisanje štakom nije mu više bilo komplikovano. Oslonio se udobno, puštajući da njegova zdrobljena noga visi. Prošle godine, tokom putovanja do Unutrašnjeg mora, priklještile su ga stene, koje su se survale na njega. Da je kod kuće, Baret bi dobio protezu, i stvari bi time bile okončane: novi skočni zglob, novi taban, popravljeni ligamenti i tetive. Ali dom je milijardu godina daleko; sem toga, povratak domu ne postoji.

Kiša ga je zapljusnula silovito. Baret je bio krupan čovek, sto devedeset osam centimetara visok, sa nadsvođenim tamnim očima, dugačkim nosem, vilicom koja je bila monarh među vilicama. U svojim najboljim godinama težio je sto trinaest kilograma. Bejaše to u onim dobrim starim vremenima agitacije, kada je nosio transparente i sastavljao manifeste. Ali sad je premašio i šezdesetu, pa je počeo malčice da se sparušuje. Koža se obesila na mestima gde su nekada bili moćni mišići. Nije ni lako zadržati istu težinu kad dođeš na stanicu Hoksbil. Hrana je mogla da održi u životu, ali nije bila jaka. Počnu da ti nedostaju šnicle. Čorba od brahiopoda i seckano trilobitsko meso nisu uopšte prava zamena. Baret je, međutim, izašao iz faze ogorčenja zbog ma čega. To je bio još jedan razlog što su ga smatrali vođom. Nije pravio grimase. Nije čantrao. Rezignirano je prihvatio svoju sudbinu, prihvatio je večito izgnanstvo, pa je, prema tome, mogao pomoći drugima da izdrže taj teški, razdirući prelazni period.

Pojavi se jedna figura, koja je naizmenično trčala i hodala kroz kišu: Norton. Pravoverni hruščovist sa trockističkim sklonostima. Sitan, uspaljiv čova, koji je često samom sebi davao ulogu glasnika ako bi se pojavila neka vest koju bi trebalo raznositi po stanici. Norton potrča sprintom ka Baretovoj kolibi, klizajući se i omičući po golim stenama.

Baret uzdiže mesnatu šaku.

»O-hoo, Čarli. Malo lakše, slomićeš vrat.«

Norton zastade ispred kolibe. Kiša je bila zalepila za njegovu lobanju jako razmaknute čuperke smeđe kose. Njegove oči imale su onaj ukočeni staklasti pogled fanatizma — ili možda samo astigmatizma. Hvatajući vazduh, ušao je teturavo u kolibu, i počeo da se stresa kao mokro kuče. Očigledno je bio išao najvećom brzinom od glavne zgrade naselja pa sve dovde — a to znači, tri stotine metara, što nije malo po toliko klizavom stenju.

»A zašto ti stojiš na kiši?« upita ga Norton.

»Da se pokvasim«, reče Baret, ulazeći za njim. »Kako glasi vest?«

»Čekić sija. Stiže nam društvo«.

»Kako znaš da šalju nešto živo?«

»Žari se već pola sata. To znači da hoće da budu sigurni. Šalju novog zatvorenika. Sem toga, nije vreme za pošiljku robe«.

Baret klimnu glavom.

»O-kej. Dolazim. Ako bude novi, stavićemo ga da stanuje sa Latimerom«.

Norton uspe de se promuklo nasmeje.

»Možda je materialist. Latimer će ga izludeti tom svojom glupom mistikom. Mogli bismo ga strpati uz Altamana«.

»Pa da ga Altman siluje u roku od pola sata«.

»Altmana je to sad prošlo«, reče Norton. »Sad pokušava da napravi pravu ženu. Više ne traži drugorazredne zamene«.

»Možda novi dasa nema nijedno rebro viška«.

»Mnogo smešno, Džime«. Norton nije izgledao kao da ga išta osobito razonođuje. »A znaš šta bih ja želeo da taj novi čovek bude? Konzervativac, eto šta. Reakcionar crne duše, pravo iz Adama Smita. Bože, to hoću«.

»Zar ne bi bio srećan da dobiješ kolegu boljševika?«

»Ovde vrvi od boljševika«, reče Norton. »I to svih nijansi, od bledo-ružičastog do sramno-skerletnog. Ne pada ti na pamet misao da su mi se već smučili? Sedeti ovde, pecati trilobite, i diskutovati o tome da li Kerenski ima više ili manje zasluga nego Maljenkov? Treba mi neko s kim ću da razgovaram, Džime. Neko s kim se mogu boriti«.

»U redu«, reče Baret, uvlačeći se glatko u svoj kišni ogrtač. »Videću mogu li pomoću nekog hokus-pokusa da izvučem iz Čekića nekakvog debatnog partnera za tebe. Može li jedan raspomamljeni objektivist? A?« Nasmejao se. »Znaš šta, možda se na Gornjem frontu desila revolucija posle dolaska našeg poslednjeg čoveka ovde. Možda je levica uzela vlast, a desnica pala, pa će nam u tom slučaju slati jedino reakcionare. Šta bi ti tad? Pedeset ili stotinu pripadnika jurišnih odreda, a, Čarli? Obilje materijala za diskusiju. Onda oni počnu da stižu u sve većem i većem broju, najzad naprave puč i likvidiraju sve nas smrdljive levičare koje je ovamo bacio stari režim...«

Baret zastade. Norton je zapanjeno zurio u njega, izbuljivši svoje izbledele oči; šakom je mahinalno zagladio svoju istanjenu kosu, da bi prikrio koliko mu je neprijatno.

Baret uvide da je upravo počinio jedan od najgroznijih zločina koji se mogu počiniti na stanici Hoksbil: počeo je da brblja. Niko nije od njega tražio ovakvo naglo malo raspričavanje. Još gore: on je sebi dopustio takav luksuz. A upravo od njega, Bareta, očekuje se da bude uzdanica, ovde, stabilizator, čovek koji ima apsolutni integritet, apsolutnu principijelnost i duševno zdravlje, tako da se drugi mogu osloniti na njega. I evo, baš on je iznenada izgubio kontrolu. Rđav je to znak. A u njegovoj mrtvoj nozi opet pulsira bol; možda je upravo zbog toga maločas načinio ovaj ispad.

Stegnutim glasom Baret reče:

»Idemo. Možda je novak već stigao«.

Iskoračili su napolje. Kiša je počela da popušta; oluja se premeštala ka moru. Na istoku, nad onim što će jednog dana biti nazivano Atlantikom, nebo je bilo još uvek zagušeno grudvama sive izmaglice; međutim, na zapadu se pojavljivalo drugačije sivilo, jedna nijansa onog normalnog sivog koje znači da će nastupiti suvo vreme. Pre nego što je dospeo ovde, Baret je očekivao da će nebo biti gotovo sasvim crno, zbog toga što će biti manje čestica prašine, koje prisiljavaju svetlosne zrake da se odbijaju tamo-amo zbog čega vazduh izgleda plav. Ali pokazalo se da je ovdašnje nebo nekakve umorne bež boje, žućkasto-braonkaste. Eto koliko vredi teoretisanje pre stvarne prakse.

Kroz kišu koja se proređivala hodali su ka glavnoj zgradi. Norton se prilagodio Baretovom sporom, hromom hodanju, a Baret je mlatarao štakom žestoko, zapinjući da bi pokazao da njegova invalidnost ne mora usporiti njihovo pešačenje. Dvaput je

nedostajalo samo malo pa da padne; oba puta je učinio najviše što je mogao da Norton to ne primeti.

Stanica Hoksbil prostirala se ispred njih.

Stanica je pokrivala oko dve stotine hektara. U središtu svega bila je glavna zgrada, prostrana kupola ispod koje su čuvali glavninu svojih zaliha i opreme. Oko te zgrade bile su kuće za individualno stanovanje: načinjene od plastike, u obliku mehurova, postavljene na velikim međusobnim rastojanjima; uzdizale su se iz kamene površine kao kakve groteskne, ogromne zelene pečurke. Baretova kuća, i još neke, bejahu zaštićene tablama lima koji je sačuvan posle otvaranja pošiljki sa Gornjeg fronta. Druge kućice stajale su nezaštićene, iste onakve kakve su bile kad su izlazile iz tovora istiskivača.

Kućica je bilo osamdesetak, a robijaša je u stanici Hoksbil već bilo sto četrdeset: broj maltene rekordan. Gornji front već odavno nije poslao nikakav materijal za izlivanje kućica, pa je zato svaki novodošavši morao da se useli kod nekog samca. Baret, i svi oni čije izgnanstvo je počelo pre 2114. godine, imali su privilegiju da koriste svako po jednu kućicu samo za sebe, ako su to želeli. (Neki nisu želeli da stanuju sami; Baret je smatrao da, radi očuvanja svog autoriteta, mora stanovati sam.) Kad su novi izgnanici pristizali, raspoređivani su da stanuju kod onih koji su dotad stanovali sami, i to po obrnutom redu starešinstva. Oni koji su prognani godine 2115. već su, gotovo do poslednjeg, bili prinuđeni da prime svaki po jednog stanara. Još desetak novih izgnanika, pa će i grupa iz 2114. početi da dobija sobne kolege. Dakako, umirali su i mlađi i stariji, a bilo je i mnogih koji su oduševljeno prihvatili društvo u svojim kućicama.

Baret je, međutim, smatrao da čovek koji je osuđen na doživotnu robiju treba da ima privilegiju nezavisnosti, ako to želi. Jedan od njegovih najvećih problema bio je kako sprečiti da ljudi polude zbog nemogućnosti da dovoljno izdvoje svoj privatni život. Druženje, na ovakvom mestu, može biti nepodnošljivo.

Norton pokaza prstom prema velikoj, zelenoj, svetlucavom kožom pokrivenoj kupoli glavne zgrade.

»Vidi ko ulazi. Altman. I Rudiger. I Hačet. Nešto se dešava!«

Baret ubrza kretanje. Neki od onih koji su ulazili u zgradu primetili kako se njegova zdepasta figura pojavljuje iza uzvišice od stena i mahnuli mu. Baret, u znak odgovora, diže svoju masivnu šaku. Osećao je sve veće uzbuđenje. U ovoj stanici, dolazak svakog novog kažnjenika bio je veliki događaj. Već šest meseci nije stigao niko. Duže pauze Baret se nije mogao setiti. Već je počeo da se stiče utisak da više niko nikada neće doći.

To bi predstavljalo katastrofu.

Jedino su novi ljudi stajali između starijih zatočenika i ludila. Novi ljudi donosili su nove vesti iz budućnosti, vesti iz sveta koji je, zanavek, ostao iza njih. Osvežavali su svojim ličnim osobinama grupu kojoj je uvek pretila ustajalost.

Sem toga, neki ljudi su se nadali (Baret je to znao, mada sam nije spadao među takve) da bi se nekim čudom moglo desiti da sledeći pridošlica bude žena. Bila je to ludačka nada.

I zato su, kad god bi Čekić počeo da sjaji, hitali u glavnu zgradu. Baret, hramajući, pođe niz poslednji deo stenovite površi. Kiša prestade da pada upravo u trenutku kad je stigao do ulaza.

Unutra se nekih šezdeset ili sedamdeset stanovnika stanice guralo u sali sa Čekićem - maltene svi koji su još imali dovoljno telesnih i umnih sposobnosti i dovoljno budnosti da ispolje radoznalost u vezi s novajlijom. Pozdravili su Bareta povicima. On je klimao glavom, smeškao se, prijateljskim gestovima otklanjao njihova pitanja.

»Ko će biti ovog puta, Džime?«

»Možda jedna cica, ej? Jedna od devetnaest godina, plavuša, a građena kao...«

»Nadam se da će tip bar umeti da igra stohastički šah.«

»Pogle'jte sijanje! Postaje dublje!«

Baret se, kao i svi ostali, zapilji u Čekić. Ta kompleksna, višestruko uvijena kolekcija

nedokučivih instrumenata sad je zračila blistavom trešnja-crvenom bojom, pokazujući da se na onom drugom, dalekom kraju linije upumpava ko-zna-koliko kilovata u ovaj proces.

Žarenje je počelo da se prenosi i na Nakovanj, široku aluminijumsku ploču nalik na krevet. Sve pošiljke iz budućnosti uvek su padale na tu površinu. Još koji tren —

»Stanje grimizno!« povika neko. »On dolazi!«

2

Milijardu godina gore, uz vremensku liniju ka budućnosti, ogromne količine energije ulivale su se u pravi Čekić; onaj u stanici Hoksbil bio je samo delimična kopija. Na sredini pravog Nakovnja nalazio se neki čovek - ili nešto drugo, možda pošiljka robe — čekajući da ga polje Hoksbil obuhvati i baci u prošlost, u rani paleozoik. Doživljaj putovanja kroz vreme mnogo je nalikovao na udarac gigantskim čekićem koji čoveka izbaci kroz zid ovog kontinuuma; otud te dve metafore za dva najvidljivija dela mašine.

Izgradnja stanice Hoksbil predstavljala je, svojevremeno, dug i spor posao. Prvo je Čekić probio putanju i poslao u prošlost jezgro prijemne stanice. Pošto na cilju nije postojala nikakva prijemna stanica koja bi primila prijemnu stanicu, dogodilo se izvesno rasipanje materijala. I Cekić i Nakovanj bili su, na prijemnom kraju, potrebni jedino radi izoštravanja kontrole, da bi se izbegio rasipanje u vremenu; bez njih, polje je počinjalo pomalo da luta, pa se dešavalo da pošiljke, upućene jedna za drugom, dospevaju na cilj u razmacima od po nekoliko godina, pokrivajući, sve u svemu, nekih dvadeset ili trideset godina, tamo i amo. Svuda oko stanice Hoksbil nalazilo se mnogo takvog temporalnog smeća: materijal koji je trebalo da posluži za uspostavljanje prve instalacije pao je (zato što tad Ćekića još nije bilo) po neku deceniju, i po koju stotinu kilometara, daleko od tačke gde je trebalo da padne.

Uprkos takvim teškoćama, konačno su na temporalni cilj poslali dovoljnu količinu komponenti, i prijemna stanica je mogla biti konstruisana. Ondat su stigli prvi robijaši; bili su osposobljeni da rade kao tehničari i sastave delove Cekića i Nakovnja. Naravno, imali su mogućnost da odbiju da sarađuju. Ali njima samima išlo je u korist da sklope prijemnik, jer su tako bili sigurni da će im stići zalihe sa Gornjeg fronta. Posao su obavili. Posle toga, opremanje stanice Hoksbil bilo je lako.

Sad je Ćekić zračio svetlošću, što je značilo da je neko na otpremnom kraju, negde u godini 2128. ili 2130, aktivirao Hoksbilovo polje. Slalo se isključivo sa tog kraja. Primanje se obavljalo isključivo na ovom kraju. Mašina nije radila u suprotnom smeru; niko nije znao zašto, mada se moglo čuti mnogo površnih »dubokih« objašnjenja o zakonima entropije,

Začuo se šišteći, cvileći zvuk: Hoksbilovo polje počelo je da jonizuje atmosferu u dvorani. Onda, kao što su i očekivali, tresak implozije, koji je odjeknuo kao udar groma. To se dogadalo zato što nije bilo moguće postići tačno podudaranje količine vazduha koja se izuzima iz ove epohe i količine koja se u upražnjeni prostor ubacuje. I najzad, odjednom, jedan čovek ispada iz Ćekića i ostade da leži, ošamućen i mlitav, na svetlucavom Nakovnju.

Činilo se da je mlad, a to je Bareta itekako iznenadilo. Ocenio je da je to momak znatno ispod tridesete godine starosti. Generalno uzev, samo sredovečne su upućivali na stanicu Hoksbil. One nepopravljive, koji su morali biti izdvojeni iz čovečanstva, radi sveopšteg dobra. Najmlađi medu sadašnjim stanovnicima bio je blizu četrdesetoj godini kad je stigao. Videći vitko, čisto oblikovano telo tog mladića, neki od prisutnih muškaraca se oglasiše bolnim šištanjem. Baret je razumeo sazvežđa emocija koja su takvim ljudima zadavala bol.

Novi čovek se podiže u sedeći položaj. Pokretao se kao dete koje se budi iz dugog i dubokog sna. Gledao je oko sebe.

Lice mu bejaše veoma bledo, a tanke usne izgledale su kao da u njima nema ni kapi krvi. Brzo je žmirkao svojim plavim očima. Vilicama je micao kao da bi hteo nešto da kaže ali ne uspeva da nađe reči.

Put kroz vreme nije imao nikakve štetne fizičke posledice, ali je mogao uzdrmati svest čoveka. Poslednji momenti pred spuštanje Čekića veoma su nalikovali na poslednje momente pod giljotinom, zato što proterivanje na stanicu Hoksbil znači maltene isto što i smrtna kazna. Robijaš koga otpremaju pogleda, poslednji put u životu, svet raketnog transporta i veštačkih organa, svet u kome je živeo i voleo i agitovao za neki politički cilj, a onda bude zariven u nezamislivo daleku prošlost. To je put bez povratka, sumoran doživljaj, te nije nikakvo čudo da su novajlije stizali u stanju emotivnog šoka.

Baret se progurao kroz gomilu. Ostali su mu se automatski sklanjali s puta. Došao je do ivice Nakovnja i nagnuo se preko nje, pružajući novom čoveku ruku. Baretov široki osmeh izazvao je kod novog samo pogled prazne zbunjenosti.

»Ja sam Džim Baret. Dobrodošao na stanicu Hoksbil. Hajde — siđi sa toga pre nego što tovar namirnica počne da ti se ruši na glavu.« Čineći samo mali trzaj licem dok je premeštao svoju težinu, Baret povuče novog dole, sa Nakovnja. Bilo je savršeno moguće da oni idioti na Gornjem frontu ispale tovar namirnica minut posle odašiljanja čoveka.

Pokretom prsta Baret pozva Mela Rudigera; taj debeljušni anarhista dade novom čoveku kapsulu sa alkoholom. Pridošlica uze kapsulu i pritisnu je na svoju ruku, bez ijedne reči. Čarli Norton mu ponudi jednu pločicu nekog slatkiša, ali on to odmahivanjem glave odbi. Činilo se da je novi robijaš ošamućen. Pravi pravcijati slučaj temporalnog šoka, razmišljao je Baret; možda gori nikad nije video. Novodošli još nije izgovorio ni jednu reč. Pa zar efekat zaista može biti toliko ekstreman? Baret reče:

»Idemo u bolnicu da te proverimo. Onda ću ti odrediti novi smeštaj. Kasnije ćeš imati vremena da se snađeš i da upoznaš svakoga. Kako se zoveš?«

»Han. Lu Han.«

»Ne čujem.«

»Han«, ponovi čovek, i sad jedva čujno.

»Odakla si, Lu?«

»Iz dve hiljade sto dva'es devete.«

»Osećaš se prilično loše?«

»Osećam se užasno. Čak i ne verujem da se ovo dešava meni? Ne postoji nikakva stanica Hoksbil, je l' tako?«

»Bojim se da postoji«, reće Baret. »Bar za većinu nas. Ima ovde dva-tri čoveka koji misle da je ovo iluzija izazvana drogama. Ali ja sumnjam u tu njihovu ideju. Ako je iluzija, onda je prokleto dobra iluzija, Vidi.«

Prebacio je jednu ruku Hanu preko ramena i poveo ga kroz gužvu robijaša, iz dvorane sa Čekićem, prema obližnjoj ambulanti. Han je izgledao mršav, čak loman, ali Baret, na svoje iznenađenje, oseti kako se u tim plećima talasaju mišići. Posumnjao je da ovaj čovek daleko manje pati od slabosti i nemoći nego što se u ovim trenucima činilo. Morao bi biti daleko od slabosti i nemoći, inače ne bi zaslužio da ga prognaju na sanicu Hoksbil.

Prođoše kroz izlazna vrata zgrade.

»Pogledaj tamo, u dalj«, zapovedi mu Baret.

Han pogleda. Prevuče rukom preko očiju kao da hoće da ukloni neku nevidljivu paučinu, i potom pogleda opet.

»Pejzaž poznog kambrijskog doba«, reče Baret tiho. »Ovo ovde bilo bi san geologa, ali geolozi retko postaju politički zatvorenici, reklo bi se. Pravo ispred nas je Apalačijska geosinklinala. To ti je kamena traka koju stotinu kilometara široka i koju hiljadu kilometara dugačka, od Meksičkog zaliva do Njufaundlenda. Na istoku je Atlantik. Zapadno, nedaleko od obale, je Unutrašnje more Severne Amerike. A negde tamo, nekih tri

hiljade kilometara ka zapadu, leži Kordiljerska geosinklinala, od koje će jednog dana nastati Kalifornija i država Vašington i Oregon. Samo, nemoj zadržavati dah čekajući da se to desi. Nadam se da voliš morsku hranu.«

Han je zurio, a Baret, koji je stajao pokraj njega, prepustio se istom. Na stranost ovog mesta nikad ne možeš da se navikneš, pa ni kad si tu živeo dvadeset godina, kao Baret. Ovo je planeta Zemlja, ali ipak, i nije prava Zemlja, jer je sumorna, prazna i nerealna. Sivi okeani vrve od života, dabome. Ali na kopnu ničeg živog nema, izuzev pokoje zakrpe mahovine na ponekoj zakrpi jadnog zemljišta koje je nekako nastalo na golom kamenu. Čak i dve-tri bubašvabe bile bi dobrodošle; ali insekti su, po svoj prilici, još dve-tri geološke epohe dalje, u budućnosti. Za suvozemna bića, ovo je mrtav svet, svet još nerođen.

Odmahujući glavom, Han pođe unazad, unutra, dalje od vrata. Baret ga povede hodnikom, i uvede u malu, blistavo osvetljenu sobu koja je služila kao ambulanta. Čekao ih je doktor Kesada. Nije Kesada bio pravi lekar, ali svojevremeno je radio kao medicinski tahničar i, prema tome, mogao je poslužiti kao lekar. Bio je to čovek tamne boje kože, zbijeno građen, sa savršeno samouverenim držanjem. Sve u svemu, dosad mu nije poumiralo previše pacijenata. Baret je imao prilike da ga gleda kako vadi ljudima slepo crevo i ni za tren ne gubi samopouzdanje. U belom mantilu Kesada je izgledao dovoljno medicinarski.

Baret reče:

»Doktore, ovo ti je Lu Han. Ima temporalni šok. Sredi čoveka, molim te.«

Kesada blago gurnu pridošlicu do ležaja koji se sastojao od mreže i penastog materijala. Ujedno Kesada raskopča pridošlicin džemper. Onda posegnu rukom ka svojoj medicinskoj opremi. Stanica Hoksbil bila je sad dobro opremljena za rešavanje većine medicinskih problema. Ljudi sa Gornjeg fronta nisu želeli da budu nehumani pa su slali u prošlost svakojake korisne stvari: anestetike, hirurške štipaljke, lekove, dermatološke analizatore. Baret je pamtio i vreme kad su ovde postojale uglavnom samo prazne kućice i ništa više; povrediti se tada, značilo je naći se u istinskoj nevolji.

»Već je dobio jedno piće«, reće Baret

»To vidim«, progunđa Kesada. Češkao je svoje kratko okresane, naježene brkove. Mali dijagnostat u ležaju već je radio, sevajući informacijama o Hanovom krvnom pritisku, o količini kalijuma, indeksu dilatacije i mnogim drugim stvarima. Činilo se da Kesada razume taj rafal činjenica na ekranu. Nekoliko časaka potom, on reče Hanu: »Nisi ti stvarno bolestan, je li? Samo malo prodrman. A na tome ti ne zameram. Evo, smirićemo ti živce jednom brzom injekcijom, i bićeš sasvim kako treba. Bićeš zdrav koliko ijedan od nas ovde uopšte može biti zdrav.«

Prislonio je jednu cev na Hanovu vratnu žilu i palcem dotakao kraj cevi. Subsonik je zašuštao, i umirujuća supstanca je skliznula u krvotok pridošlice. Han se strese.

Kesada reče: »Pusti ga da se odmara pet minuta. Do tada će kriza proći.«

Ostavili su Hana da leži na plastičnom sunđerastom ležaju, koji ga je prihvatao kao kakva kolevka, i izišli iz ambulante. U hodniku, Baret pogleda malog doktora i reče: »Šta je sa Valdostom?«

Nekoliko nedelja pre toga Valdosto je imao psihotični kolaps. Od tad ga je Kesada držao u drogiranom staju i pokušavao da ga postepeno vrati realnosti stanice Hoksbil. Sležući ramenima, Kesada uzvrati: »Status qvo. Jutros sam ga skinuo sa šoka za dremuckanje, i pokazalo se da je u istom stanju kao i pre«.

»Ne veruješ da će se izvući?«

»Sumnjam da će moći. Ostaće lud doživotno. Mogli bi nekako da ga sastave na Gornjem frontu, ali...«

»A-ha«, reče Baret. Da je bilo mogućer stići do Gornjeg fronta, Valdosto ne bi ni poludeo. »E, pa onda ga održavaj srećnim. Ako ne može da ima zdrav razum, može bar da se oseća prijatno. A Altman? Još uvek se trese?«

»Uzeo da pravi ženu.«

»To mi baš reče Ćarli Norton. I koje materijale koristi? Je l' po onom jedna krpa, koska jedna...?«

»Dao sam mu hemikalije koje imam na zalihama kao višak. Birao sam ih uglavnom prema boji. Dobio je neka odvratna zelena jedinjenja bakra, malčice etil-alkohola, i pet-šest drugih stvari. Sakupio je i nešto zemlje, ubacio masu mrtvih ostriga, i sad od svega toga pravi skulpturu za koju kaže da je u obliku žene. Čeka samo da munja pogodi skulpturu.«

»Drugim rečima, pošandrc'o je«, reče Baret.

»Pa mislim da to možemo pouzdano tvrditi. Ali, bar više ne napastvuje svoje prijatelje. Koliko pamtim, i ti si govorio da Altmanova homoseksualna faza neće još dugo trajati.«

»Da, ali nisam mislio da će posle toga pasti u ludilo. Ako je čoveku potreban seks, i ako on za to može da nade dobrovoljne partnere ovde, to meni ne smeta. Ali kad počne da konstruiše ženu i to od šake blata i od mrtvih brahiopoda, to znači da smo ga izgubili. A to je katastrofalno.«

Kesadine tamne oči zasvetlucaše. »Svi ćemo mi tim putem krenuti, Džime. Pre ili kasnije.«

»Ja nisam poludeo. Ti nisi.«

»Daj nam vremena. Ja sam ovde tek jedanaest godina.«

»Altman je bio samo osam. Valdosto čak i manje.«

»Neke ljušture prsnu pre nego neke druge«, reče Kesada.

»Evo našeg novog prijatelja.«

Han je već bio izašao iz ambulante, i sad im se pridružio. Bio je još uvek bled ali u njegovim očima više nije bilo straha. Počeo je da se privikava na ono što je nezamislivo.

On reče: »Nisam mogao da izbegnem da čujem to što ste govorili. Ima li ovde mnogo mentalnih bolesti?«

»Neki ljudi«, reče Baret. »ovde nisu uspeli da nađu ništa smisleno čime bi se bavili. To ih nagriza. Ovaj Kesada ima svoj medicinski posao. Ja imam administrativne dužnosti. Dva-tri momka proučavaju život u moru. Imamo novine koje zapošljavaju ponekog. Ali uvek ima i onih koji prosto puste sebe da potonu u očajanje, i koji kasnije polude. Rekao bih da u ovom momentu ovde imamo jedno trideset ili četrdeset dokazanih ludaka, od ukupno sto četrdeset stanovnika.«

»Pa nije to tako loše«, reče Han. »Imajući u vidu urođenu nestabilnost ljudi koji se ovde šalju, i neobične uslove života koji ovde vladaju.

Baret se nasmeja. »Ej, pa ti odjednom u duboku filozofiju, a? Šta ti je to ušpricao doktor Kesada«?

»Nisam mislio da se postavljam nadmeno«, reče Han brzo. »Možda je zazvučalo malčice prepotentno. Mislio sam...

»Zaboravi to. A šta si, inače, radio, na Gornjem frontu?«

»Bio sam nekakav ekonomista.«

»E tačno takav nam treba, reče Kesada. »Evo čoveka koji će nam pomoći da rešimo problem spoljnotrgovinskog deficita.«

Baret reče: »Ako si bio ekonomista, imaćeš ovde o čemu da razgovaraš, i to opširno. Ovde sve zuji od silnih ekonomskih teoretičara koji će hteti da oprobaju svoje ideje u okršajima s tobom. Neki od njih su maltene normalni, mentalno. E sad hodi sa mnom, da ti pokažem gde ćeš stanovati.«

3

Od glavne zgrade do kućice Donalda Latimera staza je vodila uglavnom nizbrdo, što je Baretu bilo vrlo prijatno, iako je znao da će brzo doći vreme za mukotrpan povratak

uzbrdo. Latimerova kućica bila je na istočnoj strani Stanice, i gledala je ka okeanu. Pođoše laganim hodom u tom pravcu. Han je pazio da ne žuri, zbog sakate noge starijeg čoveka, ali je pazio i odveć upadljivo, što je Bareta nerviralo.

Zbunjivao ga je ovaj Han. Mnogo što — šta je kod tog mladog čoveka bilo u protivrečnosti, makar i prividnoj: prilikom dolaska na Stanicu, Han je ispoljio najgori šok kojeg je Baret ikad video, a zatim se začudujuće brzo izvukao; izgledao je stidljivo i krhko, ali je ispod svog džempera krio solidne mišiće; na prvi pogled činilo se da nizašta nije sposoban, ali njegov govor je odisao smirenošću i kontrolom. Baret se pitao šta li je to ovaj mladi čovek učinio, čime je zaslužio da bude upućen u stanicu Hoksbil; ali za takva raspitivanja biće vremena i kasnije. Biće na raspolaganju sve vreme sveta.

Han reč: »Zar je sve ovako? Samo stene i okean?«

»To je sve. Kopneni život još nije nastao, evolucija nije dotle došla. Sve je divno jednostavno, zar ne? Nema gužve. Nema preteranog širenja gradova. Mahovina je počela da osvaja kopno, ali zasad nje vrlo malo ima.«

»A u moru? Plivaju dinosaurusi?«

Baret odmahnu glavom. »Neće se pojaviti nikakvi kičmenjaci još pola milijarde godina. Nemamo još ni ribe, a kamoli reptile, u toj vodi. Možemo da ponudimo samo razne puzeće stvorove. Ima i po koja ostriga, ima nekih malo većih drugara koji liče na sipe, a tu su i trilobiti. Sedamsto milijardi različitih vrsta trilobita. Imamo tipa po imenu Rudiger — taj ti je dao piće — koji pravi kolekciju trilobita. Piše definitivni svetski priručnik o trilobitima.«

»Ali to niko neće čitati u — u budućnosti.«

»Na Gornjem frontu, kažemo mi.«

»Na Gornjem frontu.«

»Pa u tome i jeste tragedija«, reče Baret. »Govorili smo Rudigeru da ureže svoje knjige na neuništive zlatne pločice i da se nada da će ih paleontolozi pronaći. Ali on kaže da to nije verovatno. Milijardu godina geologije će sažvakati njegove pločice prokleto dobro, pre nego što ih iko može pronaći.«

Han šmrknu. »Zašto vazduh tako čudno miriše?«

»Mešavina je drugačija«, reče Baret. »Mi smo je analizirali. Više azota, malo manje kiseonika, a ugljen-dioksida jedva da ima. Ali nije to pravi razlog što osećaš čudan miris. Radi se o tome što je ovo čist vazduh, nezagađen isparenjima života. Niko nije disao ovaj vazduh, niko sem nas momčina ovdašnjih, a nema nas dovoljno da se to primeti.«

Osmehujući se, Han reče: »Osećam se malčice prevarenim, zato što je tako prazno. Očekivao sam bujne džungle sa čudnim biljkama, i pterodaktile koji se obrušavaju kroz vazduh, možda i tiranosauruse koji bi jurišali na ogradu Stanice.«

»Ne postoje džungle. Pterodaktila nema. Ni tiranosaurusa. Ne postoji ni ograda. Nisi uradio svoj domaći zadatak.«.

»Izvin'te.«

»Pozni kambrijum ti je ovo. Živa bića jedino u moru.«

»Baš je plemenito od njih što političke disidente istovaruju u jednu tako mirnu epohu«, reče Han. »A ja se plašio da će biti odasvud zubi i kandže.«

»Plemenito, vraga! Tražili su eru u kojoj nećemo moći da načinimo nikak štetu. A to je značilo da moramo biti hitnuti čak u doba pre nego što su evolucijom nastali sisari, da ne bismo kojim slučajem zgrabili i ucmekali pretka svih ljudi. Pa kad su već tako računali, odlučili su da nas zakucaju tako duboko u prošlost, da oko nas ne bude nikakvog kopnenog života, jer, teoretski, ako bismo ubili makar samo neku bebu dinosaurusa, to bi već moglo uticati na celokupni tok budućnosti.«

»A ne smeta im ako uhvatimo nekoliko trilobita?«

»Očigledno smatraju da to nije opasno«, reče Baret. »I reklo bi se da su u pravu. Stanica Hoksbil nalazi se ovde već dvadeset pet godina, a ipak se ne stiče utisak da smo na bilo koji primetan način uspeli da izmenimo budućnost. Naravno, oni dobro paze da

nam ne pošalju ni jednu jedinu ženu.«

»Što?«

»Pa, da ne počnemo da se razmnožavamo i nastavljamo. Zar to ne bi zbrljalo vremenske linije? Uspešna ljudska kolonija u milijarditoj godini pre Hrista, koja je imala sve to vreme na raspolaganju za mutacije, evoluciju, i širenje? Mnogo pre dvadeset prvog veka naši potomci bili bi na vlasti, a ona druga vrsta ljudskih bića bila bi verovatno u statusu osuđenika koji moraju da budu i sluge. Usput bi se stvorili neki malo žešći paradoksi, koje ni svim trilobitima sveta ne bi mogao da zatrpaš. Eto zašto nam ne šalju ženske. Ali postoji logor i za žene koje su politićki osuđene, samo to je logor udaljen nekoliko stotina miliona godina gore, uz vremensku liniju, u silurskom periodu, i to poznom, tako da mi njih nikad nećemo sresti. Zato Ned Altman pokušava da napravi ženu od prašine i dubreta.«

»Bog je Adama napravio od manje materijala.«

»Altman nije bog«, reče Baret. »U tome je koren Altmanovog problema. Evo, ovo ti je kućica gde ćeš stanovati. Raspoređujem te sa Donom Latimerom. On je vrlo senzitivna, interesantna, prijatna osoba. Bio je fizičar pre nego što se bacio u politiku, ovde je već nekih dvanaest godina, a mogao bih te upozoriti i na to da je u poslednje vreme krenuo u mistiku, malo nahereno i malo jače. Njegov sobni kolega se prošle godine ubio, i Latimer od tada pokušava da nađe neki izlaz odavde, pomoću ekstra-senzornih moći.«

»On to ozbiljno?«

»Bojim se, da. A mi, mi se trudimo da ga prihvatimo ozbiljno. Svi mi na stanici Hoksbil nastojimo da popuštamo jedni drugima; jedino tako se može izbeći masovna psihoza. Latimer će verovatno pokušati da te navede da učestvuješ u tom njegovom projektu. Ako ti se ne dopadne život sa njim, mogu da sredim da budeš premešten. Ali, hteo bih da vidim kako će on reagovati na pojavu nekog novog u Stanici. Voleo bih da mu daš šansu.«

»Mogao bih čak da mu omogućim da nađe taj svoj psiho-moćni izlaz.«

»E, pa kad nadete izlaz, povedite i mene«, reče Baret. Obojica se nasmejaše. Onda Baret zakuca na Latimerova vrata. Odgovora nije bilo, i Baret ubrzo gurnu vrata, koja se otvorište. Na stanici Hoksbil brave nisu postojale.

Latimer je sedeo na sredini golog kamenog poda, nogu prekrštenih, zadubljen u meditaciju. Bio je to sitan, mršav čovek blagog lica, na kome se tek počela da zapaža starost. U ovom trenutku činilo se da je udaljen milion kilometara; ignorisao ih je potpuno. Han slegnu ramenima. Baret prinese prst usnama. Nekoliko minuta su čekali ćuteći, a onda Latimer pokaza znake izlaska iz transa.

Podiže se na noge jednim glatkim pokretom, ne pomažući se rukama. Niskim tonom on učtivo reče Hanu: »Da li si ti upravo stigao?«

»Nema ni sat vremena. Zovem se Lu Han.«

»Donald Latimer. Žao mi je što moramo da se upoznamo pod ovim okolnostima. Ali, možda nećemo morati još dugo da trpimo ovo ilegalno zatočeništvo.«

Baret reče: »Done, Lu će biti stanar ovde sa tobom. Bio je ekonomista u dva'es devetoj, a onda su ga tresnuli Čekićem.«

»Gde stanuješ?« upita Latimer, u čijim očima poče da se pojavljuje živost.

»U San Francisku.«

Sjaj u očima izblede. Latimer reče: »Da li si ikad bio u Torontu? Ja sam odatle. Imao sam kćerku - sad bi joj bilo dvadeset tri godine. Nela Latimer. Zapitao sam se da li je možda znaš.«

»Ne znam je. Žao mi je.«

»Nije bila neka velika verovatnoća. Ali rado bih saznao u kakvu se ženu pretvorila. Kad sam je poslednji put video, bila je dete. Pretpostavljam da je sad već udata ili su možda nju poslali na onu drugu Stanicu. Nela Latimer - siguran si da je nisi upoznao?«

Baret ode, ostavljajući ih zajedno. Imao je utisak da će se njih dvojica slagati. Pre nego što je otišao, kazao je Latimeru da dovede Hana u glavnu zgradu na večeru, radi upoznavanja sa ljudima. Opet je počela veoma hladna, sitna kiša. Baret pođe polako i bolno uz breg. Bilo je tužno videti kako iskrica svetlosti nestaje iz Latimerovih očiju kad je Han rekao da ne poznaje njegovu kćerku. Hoksbilovci su se najčešće trudili da ne razgovaraju o svojim porodicama; te uznemirujuće uspomene radije su sasvim suzbijali. Međutim, pristizanje novih robijaša najčešće je dovodilo do novih razmišljanja o starim vezama. Nikad nije bilo vesti o rodbini, niti ma kakvog načina da se takve vesti pribave, jer Stanica nije mogla da komunicira ni sa kim na Gornjem frontu. Nije bilo načina ni da se zatraži fotografija voljene osobe, niti neki ođredeni lek, neka knjiga, ili traka koja bi bila posebno dragocena. Na jedan nemisleći, bezlični način, Gornji front je povremeno slao na Stanicu stvari koje su smatrane korisnim — materijal za čitanje, medicinski materijal, tehničku opremu, hranu. Pošiljaoci su umeli i da iznenade svojom velikodušnošću kao što su učinili onda kad su poslali sanduk burgundskog vina, zatim sanduk senzornih traka, pa punjač baterija. Takvi pokloni obično su značili da svetska situacija postaje, za neko kraće vreme, nešto povoljnija, iz čega je sledila takođe kratkotrajna želja da se sa momcima na stanici Hoksbil postupa lepo. Ali imali su jednu određenu politiku u vezi sa slanjem informacija o rodbini. Istu politiku imali su po pitanju aktuelne štampe. Fino vino, može; slika kćeri, koja više nikad neće biti u mogućnosti da se sretne s tobom, to ne može.

Gornji front nije mogao znati ima li uopšte ikog živog na stanici Hoksbil, nisu li svi možda mrtvi. Neka epidemija je mogla pomoriti sve do poslednjeg pre deset godina, i Gornji front o tome ni na koji način ne bi mogao biti obavešten. Zato su pošiljke i dalje stizale. Točkići vlade su zujali i škljocali predvidljivim kontinuitetom. Ta vlada, ma šta drugo da je bila, nije bila zla. Pored krvave i represivne tiranije, postoje i izvesne druge vrste totalitarizma.

Baret na vrhu brega zastade da uhvati dah. Njemu se, naravno, više nije činilo da ovaj strani vazduh miriše čudno. On ispuni pluća njime. Kiša još jednom prestade. Kroz sivilo naiđe sunčani sjaj, tako da goli kamen poče da svetluca. Baret, naslanjajući se na štaku, za trenutak sklopi oči i, kao na kakvom unutrašnjem ekranu, vide stvorenja sa mnogo nogu kako se penju iz mora, i mahovinaste pokrove kako se šire, i biljke bez cvetova kako odmotavaju i šire svoje ljuspaste grane, i tupe kožetine avetinjskih vodozemaca kako svetlucaju na obalama, a onda tropsku vrelinu ugljonosnih epoha kako se spušta preko sveta kao rukavica.

Sve je to ležalo u dalekoj budućnosti. Dinosaurusi. Mali, razbrbljani sisari. Pitekantrop u šumama Jave. Saragon, Hanibal, Atila, Orvil Rajt, Tomas Edison, Edmond Hoksbil. I najzad dobronamerna vlada koja će zaključiti da su misli nekih ljudi toliko nepodnošljive da je njih moguće prognati samo na jedno bezbedno mesto, naime na stenu na početku vremena. Ta vlada bila je previše civilizovana da bi zbog subverzivne aktivnosti ubijala ljude, a previše kukavička da ih ostavi u životu. Kompromis je nađen: živa smrt na stanici Hoksbil. Milijardu godina neprelaznog vremena predstavljalo je dovoljnu izolaciju čak i protiv najnihilističkije ideje.

Praveći male grimase, Baret se izborio da stigne do kraja putanje, do svoje kućice. Sa izgnanstvom se on odavno pomirio, ali, mirenje sa osakaćenošću noge bilo je nešto sasvim drugo. Dokone sanjarije o pronalaženju nekog puta do slobode svog sopstvenog vremena više ga nisu obuzimale; priželjkivao je, međutim, iz dubine duše, da gornjofrontski administratori praznih lica pošalju u prošlost opremu koja bi njemu omogućila da popravi to upropašćeno stopalo.

Uđe u svoju kolibu i odbaci štaku, i istog časa klonu na svoj ležaj. U doba kad je on došao na stanicu Hoksbil, ovde nikakvih ležajeva nije bilo. Bila je to četvrta godina postojanja stanice; fizičkih udobnosti tada je bilo veoma malo. Bilo je to, tada, bedno naselje; postepenim nakupljanjem pošiljki sa Gornjeg fronta postalo je podnošljivo. Od

onih pedesetak robijaša koji su pre Bareta došli u Hoksbil, nije ostao u životu niko. Već gotovo deset godina Baret je ovde prvi po starešinstvu. Vreme je ovde proticalo u korelaciji jedan - prema - jedan u odnosu na Gornji front, a Čekić je bio učvršćen za ovu tačku u vremenu i kretao se s njom. Prema tome, Han, koji je stigao ovde dvadeset i više godina posle Bareta, takođe je pošao sa Gornjeg fronta iz godine koja je nastupila više od dvadeset godina posle proterivanja Bareta. Baret nije imao srca da počne smesta da cedi iz Hana informacije o godini 2129. Saznaće već sve što mu je potrebno da sazna, i neće se osobito razveseliti zbog takvih saznanja

Baret posegnu rukom ka jednoj knjizi. Međutim, ovo ćopanje po Stanici iscrplo ga je više nego što je mislio. U stranicu je zurio samo časak. Onda je ostavio knjigu, sklopio oči i zadremao.

4

Te kao i svake večeri, ljudi sa stanice Hoksbil okupili su se u glavnoj zgradi radi večere i rekreacije. Nije to bilo obavezno; neki su se opredeljivali da večeraju sami. Ali večeras je došao svako kome je pamet bila još uvek očuvana, jer je ovo bio jedan od retkih slučajeva kada dođe pridošlica kome je moguće postavljati pitanja o svetu ljudi.

Sticao se utisak da je Hanu neprijatno to iznenadno usmeravanje pažnje na njega. Činilo se da je on u osnovi stidljiv čovek, i da ne želi da bude centar tolikog interesovanja. Oko mesta gde je on sedeo zbila se gomila ljudi koji su od njega bili stariji po dvadeset ili trideset godina, i njihova pitanja su se nizala jedno za drugim; bilo je vidljivo da Han ne uživa u tom sastanku.

Baret je sedeo po strani i veoma malo se mešao u diskusiju. Njegova radoznalost u pogledu ideoloških kretanja na Gornjem frontu odavno je splasnula. Bilo mu je teško da prihvati misao da je svojevremeno stvarno bio tako jako zainteresovan za ideje kao što su sindikalizam, diktatura proletarijata, i garantovana godišnja plata, i da je radi njih bio spreman da rizikuje robiju. Nije se smanjilo njegovo interesovanje za čovečanstvo, nego samo za političku problematiku dvadeset drugog veka. Posle dvadeset godina na stanici Hoksbil, Gornji front je za Džima Bareta postao nešto nestvarno; on je svoje snage usredsredio na krize i izazove onog vremena koje je počeo smatrati »svojim« - poznog kambrijskog vremena.

I zato je slušao više da bi ocenio kakav je Lu Han, a manje da bi se upoznao sa nedavnim događajima na Gornjem frontu. A razgovor je o Lu Hanu otkrio uglavnom jedno, naime, da nije mnogo otkrio.

Han je malo šta rekao. Činilo se da izbegava odgovore, da manevriše kako bi što manje kazao.

Čarli Norton je želeo da zna sledeće: »Ima li već znakova da lažni konzervatizam popušta? Mislim, oni već trideset godina obećavaju kraj velike vlade, a ona samo postaje sve veća i veća«.

Han se uzvrpoljio na stolici. »Obećavaju i sad. Čim se uslovi stabilizuju...«

»A to znači, kada?«

»Ne znam. Pretpostavljam da pričaju samo radi priče«.

»Šta se čuje o komuni na Marsu?« zahtevao je odgovor Sid Džatčet. »Da li komunari infiltriraju agente na Zemlju?«

»Pa ne bih to zapravo znao«.

»Šta je sa svetskim bruto-produktom?« pitao je Mel Rudiger. »Kakva mu je krivulja? Da li se još održava na istoj visini, ili je počela da opada?«

Han se povuče za uvo. »Mislim da polako, vrlo malo. opada«.

»A indeks, kakav je?« upita Rudiger. »Poslednji put smo o tome čuli za dva'es petu, i tad je iznosio 909. Međutim za ove četiri godine«

»Biće da je sad negde oko 875«, reče Han.

Baretu se učini da je malčice čudno da jedan ekonomista ima tako nejasne pred-

stave o osnovnim ekonomskim statističkim podacima. Doduše, Baret još nije znao koliko je vremena Han možda proveo u zatvoru pre nego što je »zakucan« u prošlost. Možda čovek jednostavno nije u toku; ne zna nove činjenice. Baret ostade miran.

Čarli Norton je želeo da utvrdi što-šta o zakonskim pravima građana. Han mu o tome nije mogao reći ništa. Rudiger je pitao o načinu kontrolisanja atmosferskih prilika — da li vlada, koja je tobož konzervativna i »oslobodilačka«, još uvek silom nameće narodu programirane atmosferske prilike koje se nikom ne svidaju — a Han nije bio siguran. Nije Han mogao nešto određenije da kaže ni o funkcionisanju sudstva, da li je sudski sistem uspeo da povrati sebi nešto od onih prava koja su mu oduzeta Zakonom o ovlašćenjima godine 2118. Nije imao nikakvih komentara o osetljivom pitanju kontrole priraštaja stanovništva. Zapravo, njegovi odgovori su iznenađivali odsustvom čvrstih informacija.

»Pa on jedva da išta kaže«, progunđa Čarli Norton ćutljivom Baretu. »Okružio se dimnom zavesom. Ili ne zna, ili neće da kaže ono što zna«.

»Možda nije osobito pametan«, sugerisao je Baret.

»A šta je učinio, pa su ga nabili ovde? Morao je imati neki jak angažman. A to se kod njega ne primećuje, Džime! Inteligentan klinac, ali, kao da nije uključen ni u šta što je ikome od nas ikad bilo važno«.

Doktor Kesada im ponudi jednu misao. »Pretpostavimo da ovaj uopšte nije politički. Recimo da sad šalju drugu vrstu robijaša. Ubice — sekiraše, ili tako nešto. Ćutljivog mladića koji je bez reči poklao šesnaest ljudi jedne nedelje izjutra. Prirodna je stvar da se takav ne interesuje za politiku«.

Baret odmahnu glavom. »Ne verujem da je to. Mislim da ćuti zato što je bojažljiv ili mu je neprijatno. Imajte na umu da mu je ovo prvo veče ovde. Upravo su ga šutnuli iz njegovog sveta. Povratka nema. Možda je čovek ostavio iza sebe ženu i bebu, znate. Možda jednostavno nema ni najmanje želje da večeras sedi ovde i klepeće najnovije vesti o apstraktnim filozofskim teorijama, jer bi, recimo, radije otišao negde i oči isplakao, ništa više. Ja kažem, dajte da ostavimo čoveka na miru«.

Činilo se da su Kesada i Norton ovim ubedeni. Klimnuli su glavama u znak saglasnosti; ali Baret ovo nije rekao ostalima u šali. Pustio je da se ispitivanje Hana nastavi sve dok nije samo od sebe posustalo. Ljudi počeše da se razilaze. Dvojica su otišla da pretvore Hanove neodređene i uopštene izjave u glavni članak za svoje sledeće, rukom pisano izdanje Hoksbil Stejšn Tajmsa. Rudiger se popeo na sto i povikao da kreće u noćni ribolov, i četvorica zatražiše da mu se pridruže. Čarli Norton je potražio svog uobičajenog debatnog partnera, nihilistu Kena Belardija, i još jednom otvorio, kao gnojnu ranu, njihovu diskusiju o odnosu planiranja i haosa, diskusiju koja je obojici bila do vrištanja dosadna. Usamljenici koji su u glavnu zgradu dolazili retko, jednostavno su se vratili u svoje kućice, da tamo rade ono što su i inače radili u njima sami svake večeri, pa ma šta to bilo.

Han ostade po strani. Vrpoljio se, i kao da nije znao šta bi.

Baret mu pride. »Čini mi se da večeras nisi baš imao jaku želju da odgovaraš na pitanja«, reče mu.

»Žao mi je što nisam mogao biti informativniji. Neko vreme sam bio, znaš, izvan cirkulacije«. Hitro je obliznuo usne. »I šta bi trebalo sad da se dešava?«

»Ništa naročito. Mi ovde nemamo nikakve organizovane aktivnosti. Doktor i ja ćemo krenuti u obilazak bolesnih. Da li bi nam se ti pridružio?«

»Šta se tamo radi?« upita Han.

»Posećujemo neke od najgorih slučajeva. Može biti sumorno, ali bar stekneš uvid u panoramu stanice Hoksbil, i to za najkraće vreme«.

»Rado bih pošao«.

Baret pokretom ruke pozva Kesadu. i njih trojica napustiše zgradu. Baret je svake večeri odlazio u obilazak kao da je u pitanju neki ritual, bez obzira na bol u nozi. Pre

nego što bi otišao na spavanje, stigao bi da obiđe one malo čvrknute, i one psihotične, i katatonike, da zatutka pokrivače preko njih, da im požeii laku noć i izlečen um ujutro. Postojala je potreba da se pokaže tim ljudima da i za njih neko brine. Baret je to obavljao.

Kad su izišli iz glavne zgrade, Han se zapiljio u Mesec. Noćas je Mesec bio maltene pun, i blistao kao izribani novčić. Lice Meseca imalo je bledu crvenkastu boju, a kratera na njemu gotovo nije ni bilo.

»Ovde je toliko drugačiji«, reče Han. »Krateri... gde su krateri?«

»Većina njih još nije nastala«, reče Baret »Milijarda godina je dugo vreme čak i za Mesec. Glavnina potresa tek mu predstoji. Mi smatramo da Mesec, možda, još uvek ima i atmosferu, i da nam zato izgleda tako roze. Dabome, Gornji front se nije potrudio da nam pošalje astronomsku opremu. Prema tome, možemo samo nagađati«.

Han zausti da nešto kaže. Ali, posle samo jednog sloga koji mu je izleteo, zamuče.

Kesada reče: »Ne ustručavaj se. Šta si to hteo da predložiš?«

Han se nasmeja kao da omalovažava sopstveni pokušaj. »Ma, to da bi trebalo da odletite do gore i pogledate Mesec. Bilo mi je čudno da neko toliko godina sedi ovde i samo teoretiše ima li Mesec atmosferu ili nema, kad bi mogao lepo da ode gore i uveri se. Ali, zaboravio sam«.

»Koristilo bi nam kad bismo dobili jedan brod sa Gornjeg fronta«, reče Baret. »Ali toga se oni nisu setili. Mesec je popularno izletište u dva'es devetoj, a?«

»Najveće izletište u Sunčevom sistemu«. reče Han. Tamo smo Lea i ja proveli medeni mesec...«

Opet je zamukao.

Baret žurno reće: »Ovo je kućica Brusa Valdosta. On je puk'o pre nekoliko nedelja. Mi kad uđemo, ti ostani iza nas, da te ne vidi. Mogao bi da napadne stranca. Nepredvidljiv je«.

Valdosto je bio krupan i jak čovek u poznim četrdesetim godinama, tamne kože, grube kovrdžaste crne kose, i sa plećima koja su, valjda, bila šira nego što ih je iko drugi ikad imao. U sedećem položaju, izgledao je robusnije čak i od Džima Bareta, a to nije mala stvar. Ali Valdostove noge bile su kratke i zdepaste noge običnog čoveka prikačene na trup džina, što je sasvim kvarilo efekat. Tokom svih onih godina proživljenih na Gornjem frontu odbijao je protetička popravljanja. Bio je uveren da čovek treba da živi sa svojim deformitetima.

A sad je ležao vezan za ležaj od plastične mreže i sunđera. Njegovo visoko, zaokrugljeno čelo bilo je orošeno znojem, a oči su mu u mraku sijale kao dva zrna. Bio je to sad teško bolestan čovek. Svojevremeno je imao dovoljno prisebnosti da baci bombu sa sitnim radioaktivnim šrapnelom u prostoriju gde se držao sastanak Sindik-saveta, zbog čega je desetak članova zadobilo gadno gama-ozračenje; a sad je jedva znao šta je gore a šta dole, šta levo a šta desno.

Baret se nagnu nad njega i reče: »Kako si, Brus?«

»Ko je to«?

»Džim. Divna je noć, Brus. Da li bi voleo da izadeš napolje, na svež vazduh? Mesec je gotovo pun«.

»Moram da se odmorim. Sutra je sastanak komiteta...

»Odložen je«.

»Ali kako može biti odložen? Revolucija...

»I nju su odložili. Na neodredeno vreme.«

»Pa zar raspuštaju ćelije?« upita Valdosto promuklo.

»To još ne znamo. Čekamo naređenja. Iziđi napolje, Brus. Vazduh će ti prijati«.

Mumlajući nešto za sebe. Valdosto dozvoli da ga odvežu. Kesada i Baret ga uzdigoše na noge i gurnuše kroz vrata kućice. Baret krajičkom oka vide Hana koji se bio sklonio u senke. Hanovo lice bilo je sumorno i šokirano.

Stajali su zajedno ispred kućice. Baret prstom pokaza ka Mesecu. »Ovde ima tako divnu boju. A ne onaku mrtvu kao na Gornjem frontu. A gle dole, Brus. More se razbija o kamenu obalu. Rudiger poš'o na ribolov večeras. Eno, zahvaljujući mesečini vidim njegov čamac«.

»Prugasti lupini«, reče Valdosto. »I suniji. Možda će da ulovi nekog sunija«.

»Nema ovde sunija. Još nisu nastali evolucijom«. Baret zavuče šaku u džep, potraži po njemu, i izvuče nešto svetlucavo, s brazdama, dugo oko pet centimetara. To ponudi Valdostu, koji odmahnu glavom.

»Nemoj mi davati tu razroku krabu«.

»To je trilobit, Brus. Izumro je ali i mi smo izumrli. Nalazimo se milijardu godina u svojoj sopstvenoj prošlosti«.

»Nema sumnje da si poludeo«, reče Valdosto smirenim i tihim glasom, koji se nije slagao sa njegovim pogledom koji je divlje lutao tamo-amo. Uze trilobita od Bareta i hitnu ga na stene. »Razroka kraba« progunda.

Kesada tužno odmahnu glavom. On i Baret opet odvedoše bolesnika u kućicu. Valdosto se nije bunio dok mu je doktor davao sedativ. Njegovom umornom umu koji se pobunio protiv cele te monstruozne ideje da je prognan u nezamislivo daleku prošlost, san je bio dobrodošao.

Kad su izišli. Baret vide Hana kako drži onu trilobitsku ljušturu na dlanu i zapanjeno zuri u nju. Han onda ponudi da mu vrati tu ljušturu, ali Baret je odgurnu. »Zadrži to ako hoćeš«, reče. »Ima toga još«.

Pođoše dalje. Neda Altmana su našli izvan kućice: klečao je i tapkao rukama primitivnu, nakrivljenu statuu opruženu po zemlji. Ogromne dojke i ogromno široki kukovi davali su toj figuri izgled žene. Kad su mu prišli ustao je. Altman je bio uredan mali čovek, sa žutom kosom i gotovo nevidljivim belim obrvama. Za razliku od svih ostalih hoksbilovaca, on je svojevremeno radio baš za vladu; onda je prozreo laži sindikalističkog kapitalizma i pridružio se jednoj od podzemnih frakcija. Osam godina na stanici Hoksbil promenilo je ovog čoveka.

Altman pokaza prstom ka svom golemu i reče: »Nadao sam se da će danas uz kišu biti i munja. To bi dalo rezultat, znate. Ali u ovo doba godine nema mnogo grmljavine. Ona će ustati, živa, a onda ćeš mi ti biti potreban, doktore, a da joj daš injekcije i da okrešeš neka grublja mesta«.

Kesada prinudi sebe da se osmehne. »Rado ću to učiniti, Nede. Ali, znaš uslove«.

»Ma naravno. Kad ja završim sa njom, ti je dobijaš. Misliš li da sam ja neki prokleti monopolista? Delićemo je. Postojaće lista čekanja. Samo, nemojte vi ljudi da zaboravite ko ju je napravio. Kad god mi bude zatrebala, biće opet moja«. Primetio je Hana. »Ko si ti?«

»On je novi«, reče Baret. »Lun Han. Stigao je ovog popodneva«.

»Ned Altman«. reče Altman uz učtivi naklon. »Nekadašnji službenik vlade. Ti si prilično mlad, zar ne? Kakva ti je seksualna orijentacija? Hetero?«

Na Hanovom lieu primeti se mali trzaj. »Bojim se da je tako«.

»U redu je to. Ne bih ja tebe ni pipnuo. Imam ja ovde projekat u punom zamahu. Ali samo želim da znaš da ću i tebe staviti na spisak onih koji budu čekali na ovu. Mlad si i verovatno imaš jače potrebe nego neki od nas. Neću zaboraviti na tebe, iako si nov ovde«.

Kesada se nakašlja. »Trebalo bi sad da se odmoriš, Nede. Možda će sutra biti munja«.

Altman se nije opirao. Doktor ga uvede u kućicu i stavi u krevet; za to vreme Han i Baret su posmatrali Altmanovu rukotvorinu. Han pokaza prstom ka preponama skulpture.

»Izostavio je najvažniju stvar«, reče on. »Ako planira da mu ovo bude ljubavnica kad okonča njeno stvaranje, trebalo bi da ima i...«

»Juče je imala«, reče Baret. »On verovatno opet menja svoju orijentaciju«. Kesada izide iz kućice. Oni krenuše dalje svojom kamenitom stazom.

Baret te noći nije načinio kompletan obilazak. Normalno bi otišao i do Latimerove kućice sa pogledom na more, jer je i Latimer bio na njegovoj listi obolelih. Ali tog dana je već jednom posetio Latimera, a sem toga nije mu se činilo da će mu bolovi u nozi dozvoliti još jedno pešačenje do te daljine. I zato, kad su on i Kesada i Han obišli sve lakše dostupne kućice, posetili čoveka koji se molio da dođu vanzemaljci i spasu ga, i čoveka koji se trudio da prodre u paralelni univerzum gde je sve onako kako u svetu i treba da bude, i čoveka koji je po ceo dan, kad god je bio budan, sam ležao na krevetu i jecao — zato je tad Baret rekao svojim saputnicima laku noć i pustio da samo Kesada otprati Hana do kućice koja mu je dodeljena.

Baret uvide da je pola dana posmatrao Hana i da još uvek o njemu ne zna mnogo više nego što je znao kad je taj momak pao na Nakovanj. To je bilo čudno. Ali, možda će Han postati malo otvoreniji kad provede ovde više vremena. Baret pogleda ka bledo-ružičastom Mesecu i zavuče ruku u džep da opipa onu malu ljušturu trilobita, i tek tad se seti da ju je dao Hanu. Odhrama u svoju kućicu. Pitao se pre koliko vremena je Han otišao na to svoje medeno-mesečno putovanje.

5

Rudigerov ulov bio je rasporeden po tlu ispred glavne zgrade sledećeg jutra kad je Baret došao na doručak. Bilo je jasno da je Rudiger dobro ribario protekle noći. Ribo-lov je njemu u većini slučajeva uspevao. Tri ili četiri noći sedmično Rudiger je odlazio na more, u čamčiću koga je skrpio pre nekoliko godina od odbaćenog materijala, a sa sobom je vodio ekipu prijatelja koje je obučio da vešto koriste vučne mreže.

Ironija se tu sastojala u ćinjenici da je baš Rudiger. anarhista, ćovek ubeden da treba ukinuti sve politićke institucije u biti individualist, tako dobro rukovodio ekipom ribara. Rudigerovo apstraktno uverenje bilo je da ne treba raditi grupno. Otkrio je, medutim, da je teško da sam tegli mreže. Na stanici HoksbH bilo je mnogo malih iro¬nija te vrste. Politički teoretićari bivali suprinudeni da progutaju svoje teorije kad bi ih neophodnosti ops tan ka prinudile da preduzmu izvesne pragmatične mere.

Najlepši uhvaćeni primerak bio je jedan cefalopod dugačak oko tri metra; sasto-jao se od krute kupaste cevi sa čijeg ruba su mlitavo visili pipci nalik na sipine. Na ovome ima mesa i mesa, razmišljao je Baret. Oko cefalopoda su ribari rasporedili dese-tine trilobita, od onih dugaćkih samo dva i po centimetra od onih metar dugačkih sa barokno izuvijanim oklopima. Rudiger je lovio radi hrane, ali i radi nauke; ovi trilobiti bili su, evidentno, odbaćeni primerci, pripadnici vrsta koje je on već proučio, inaće ih on ne bi ni ostavio ovde da budu pojedeni. Njegova kućica bila je do plafona puna trilo¬ba Stvaranje i analiziranje te kolekcije odrzavalo ga je pri zdravom razumu; niko mu si ramerao na takvom hobiju.

Blizu trilobita bili su položeni neki uzglobljeni brahiopodi nalik na školjke izrasle u neke pogrešne oblike. Ribari su to nabacali na gomilice. Na jednu hrpu naslagali su jestive. Tople, plitke vode, odmah iza priobalne podmorske površi vrvele su od života, ali su se silno razlikovale od golog kopna. Rudiger je doneo i gomilu, i to veliku, blistave crne morske travuljine. Baret se nadao da će se naći neko voljan da sve ovo pokupi i potrpa u hladnjak pre nego što se ukvari. Bakterije truljenja ovde su radile mnogo sporije nego na Gornjem frontu, ali nekoliko sati na vazduhu koji je već počeo da se zagreva neće doneti ovom Rudigerovom ulovu ništa dobro.

Baret je imao plan da danas angažuje nekoliko ljudi za godišnju ekspediciju do Unutrašnjeg mora. Bila je tradicija da on lično vodi taj pohod, ali sad je bio osakaćen u razmeri da više nije mogao ni da pomišlja na odlazak. Svake godine, desetak fizički sposobnih ljudi polazilo je na daleko izviđanje; išli su velikim krugom, prvo na severo-

zapad sve dok ne bi stigli do mora, zatim obalom južno, i sa juga opet do Stanice. Jedan od ciljeva ovakvih ekspedicija bio je da se prikupi temporalno smeće koje se možda materijalizovalo u blizini Stanice tokom protekle godine. Nije se moglo znati koliko je bila široka margina greške koju su oni sa Gornjeg fronta tolerisali tokom prvih pokušaja podizanja Stanice; karteč-tehnika, kojom su široki plotuni materijala ispaljivani prema meti u prošlosti, dovela je i do velikog broja promašaja. Sve vreme su iskrsavale nove pošiljke davno naciljane ka »minus milijarditoj«, to jest ka godini 1.000.002.105-toj pre hrišćanske ere, pošiljke koje su promašile nekoliko decenija. Stanici Hoksbil bio je potreban sav novi materijal koji se mogao nabaviti, a Baret nije propuštao prilike da se ovakve rasute pošiljke dovuku.

Postojao je i drugi cilj ovakvih ekspedicija: one su bile godišnji ritual, služile su kao fokus godine, na njih se čovek mogao osloniti kao na tradiciju. Služile su, ovde, kao ritual proleća.

Tih desetak najjačih ljudi, svojim pešačenjem do daleke kamene obale mlakog mora koje je potopilo sredinu Severne Amerike, obavljali su čin koji je, na stanici Hoksbil, najviše nalikovao religijskom obredu, iako su po pristizanju na obalu radili samo sasvim nemistične stvari: hvatali mrežom nekoliko trilobita za ručak. Pokazalo se da je za Bareta lično ova vrsta putovanja bila značajnija nego što je on dosad uviđao. To je shvatio tek sad, kad je izgubio sposobnost da na putovanje i krene. Vodio je svaku pojedinu od tih ekspedicija već dvadeset godina.

A poslednje godine odvojio se od grupe i krenuo da se pentra po stenju koje se rasklimatalo zbog neumornog udaranja talasa. Zašao je, bez ikakvog razumnog razloga koji bi mogao spomenuti, u rizičnu teritoriju, a tamo su ga njegovi ostareli mišići izdali. Često se noću budio sav u znoju, i tako bežao iz snova u kojima se ponavljao taj ružni trenutak — okliznuće, suljanje niz stene, grabljenje prstima kao kandžama ne bi li se pad zaustavio, masa kamenja koja se ruši odnekud i tutnjeći pada na njegovo stopalo, tako da Baret ostaje prikovan, nemoćan. Nije mogao zaboraviti zvuk polomljenih kostiju koje se taru uzajamno. Nije bilo verovatno ni da će ikad zaboraviti marš ka stanici, preko više stotina kilometara golog kamena, marš tokom koga je njegovo masivno telo visilo u nosiljci izmedu pogurenih figura njegovih drugara.

Verovao je da će izgubiti to stopalo, ali ga je Kesada poštedeo amputacije. Ishod je bio taj da Baret više nije mogao, niti će ikad moći, da položi to stopalo na tlo i da osloni težinu tela na njega. Možda je bilo jednostavnije da su ga odsekli. Kesada je, međutim, stavio veto na takav postupak. »Ko zna«, rekao je tada, »možda će nam jednog dana poslati opremu za transplantacije. Ne mogu da zakrpim nogu koja je amputirana.« Tako je Baret zadržao svoje smrvljeno stopalo. Ali od tad više nije bio isti čovek, a sad će neko drugi morati da bude vođa marša.

Ko će to biti? zapita se on.

Kesada je najbolji kandidat. On je, posle Bareta, najjači Hoksbilovac, najjači u onim stvarima u kojima je važno biti jak. Ali Kesadino prisustvo na Stanici je neophodno. Moglo bi biti zgodno imati doktora pri ruci tokom ekspedicije, ali od životnog je značaja imati ga ovde. Posle izvesnog razmišljanja, Baret zaključi da bi trebalo da Čarli Norton bude vođa. Dodade Kena Belardija, da bi Norton imao s kim da razgovara. Rudiger? Pravi stub snage prošle godine posle Baretovog stradanja; ali Baret nije bio naročito oduševljen idejom da bi Rudiger bio tako dugo odsutan iz Stanice. Svakako su mu bili potrebni sposobni ljudi za ekspediciju, ali nije hteo da u Stanici ostanu samo invalidi, luckasti i ludi. Rudiger će ostati. Dvojica njegovih drugara iz ribolova nađoše se na spisku. Za njima, Sid Hačet i Arni Žan-Klod.

Baret je razmišljao da li da stavi Dona Latimera u tu grupu. Latimer je postepeno postajao granični mentalni slučaj, ali ponašao se sasvim racionalno u svako doba sem kad se prepuštao svojim psioničkim meditacijama; u ekspediciji bi taj mogao dobro da povuče. S druge strane, Latimer je sobni drugar Lu Hana, a bilo bi dobro da neko

posmatra Hana iz neposredne blizine. Baret se poigrao idejom da bi mogao obojicu poslati, ali ju je odbacio. Još uvek taj Han predstavlja nepoznatu. Suviše je rizično pustiti ga da ide sa srednjomorskom ekspedicijom ove godine. Ali idućeg proleća verovatno će ići.

Najzad je Baret imao imena dvanaestorice. Kredom je zapisao njihova imena na ploči ispred sale za ručavanje, a onda u vreme doručka pronašao Čarlija Nortona i saopštio mu da će biti zapovednik ekspedicije.

Čudno se osećao znajući da će on morati da ostane kod kuće dok će drugi krenuti na put. Bilo je to priznanje da počinje proces njegove abdikacije sa pozicije vlasti koju je ovde tako dugo držao. On je sad sakati starac, eto šta je, svidalo se njemu da to prizna ili ne. Moraće uskoro da se pomiri sa tom činjenicom.

Popodne se sakupiše članovi srednjomorske ekspedicije, da odaberu opremu za sebe i isplaniraju maršrutu. Baret se držao podalje od mesta njihovog sastanka. Sad je to bio šou Čarlija Nortona. Norton je učestvovao već u nekih osam ili deset putovanja, pa je, prema tome, znao šta treba činiti. Baret nije želeo da se meša.

Ali, neka mazohistička unutrašnja prinuda navede ga da preduzme jedno samostalno putovanje, odmah. Ako ove godine neće moći da vidi zapadne vode, može bar da ode do voda Atlantika, koje su njemu kao zadnje dvorište. Zastao je samo kod ambulante, pa, pošto doktor Kesada nije bio tu, uzeo, sam, jednu cevčicu sa nervnim depresantom. Požurio je istočnom stazom, a kad se od glavne zgrade udaljio nekoliko stotina metara, spustio je pantalone i hitro ubrizgao tu hemikaliju prvo u jednu butinu, pa u drugu, i to prvo u zdravu, a potom u sakatu nogu. To će otupeti osećaje u mišićima tokom vremena dovoljno dugog da on izvede dugo pešačenje a da ne oseti plamen premora u telu. Znao je da će, kroz osam sati, platiti za to, jer će dejstvo depresanta proći a posledice prenaprezanja će se zariti u njega kao milion bodeža. Ali bio je voljan da plati tu cenu.

Putanja do mora bila je duga i usamljena. Stanica Hoksbil je bila smeštena na istočnom rubu geosinklinale, više od dvesta pedeset metara iznad nivoa mora. Tokom prvih pet-šest godina, Hoksbilovci su dolazili do mora samoubilačkom putanjom preko golih kamenih površina, ali Baret je pokrenuo desetogodišnji projekat da se ukleše staza. Sada su se široke stepenice spuštale do mora. Isklesavanje tih stepenika iz stena zapošljavalo je veliki broj ljudi tokom dugog vremena; tako zauzeti, nisu imali kad da se predaju brigama ili ludilu. Baret je žalio što nikako ne uspeva da smisli neki sličan projekat radova koji bi ih mogao sada angažovati.

Stepenici su bili, zapravo, sled plitkih platformi, sve nižih i nižih, koje su zmijasto krivudale levo-desno i spuštale se do vode. Čak i za zdravog čoveka to je bio naporan put. Za Bareta u njegovom sadašnjem stanju bilo je to mučenje. Dva sata mu je trebalo da se spusti niz putanju kojom bi se čovek mogao normalno odšetati za četvrtinu tog vremena. Kad je stigao do dna, klonuo je iscrpljeno na ravnu stenu koju su talasi lizali, i odbacio štaku. Prsti njegove leve šake bili su zgrčeni i natečeni od stiskanja štake; čitavo njegovo telo bilo je obliveno znojem.

Voda je izgledala siva i nekako uljasta. Baret ničim nije mogao da objasni tu preovladujuću bezbojnost pozno-kambrijskog sveta, tu sumornost neba, zemlje i mora; u srcu je nosio, kao tihi bol, želju da opet ugleda zelenu vegetaciju. Nedostajao mu je hlorofil. Tamni talasići zapljuskivali su stenu, gurajući ploveću masu crne morske trave tamo-amo. More se protezalo u beskraj. Baret nije imao ni najbleđu predstavu da li se u ovoj epohi neki deo Evrope, i koliki, nalazi iznad vode.

Čak i u najboljim vremenima, glavnina ove planete je bila potopljena; a ovde, samo nekoliko stotina miliona godina posle izranjanja belousijanih stena, po svoj prilici se širom Zemlje moglo naći samo nekoliko traka kopna. Da li su Himalaji već rođeni? Stenovite planine? Andi? Baret je znao približne obrise poznokambrijske Severne Amerike, ali sve ostalo bilo je za njega misterija. Praznine u znanju je teško popuniti kad

je veza sa Gornjim frontom isključivo sačinjena od transporta u jednom smeru; stanica Hoksbil morala se oslanjati na nasumično odabrane materijale za čitanje poslate unutar kroz vreme, i čovek se mogao strašno ljutiti, i osećati frustriranim kad nije mogao da pribavi informacije koje postoje u svakom visokoškolskom udžbeniku geologije.

Pred njegovim očima jedan veliki trilobit iznenada iziđe iz vode, hitro tapkajući nogama. Pripadao je onoj vrsti koja ima klinaste repove, bio je dug oko devedeset centimetara, ljuštura mu je bila modra kao plavi patlidžan, a duž svih ivica ljušture stršale su mnogobrojne vitke bodlje. Ispod trilobitovog tela radile su noge, i to, činilo se, veliki broj nogu. Trilobit je ispuzio na obalu — ne na pesak, niti na plažu, već prosto na kamenu ploču — i zatim nastupao dalje, dok se nije našao nekih dva i po ili tri metra daleko od talasa.

Dobro ti je, pomisli Baret. *Možda si ti prvi koji je ikad izišao na kopno da vidi kako je tu. Pionir. Prokrčilac novih puteva.*

Pade mu na um da bi ovaj avanturistički nastrojeni trilobit mogao biti predak svih kopnenih životinja koje će živeti u sledećim eonima. Bila je to biološka besmislica, ali Baretov umorni um je dočarao sliku evolucijske kolone, u kojoj ribe, amfibije, reptili, sisari i čovek svi proističu, u neprekinutom nizu, iz ove jedne groteskne oklopljene stvari koja je sad nesigurno kružila ispred njegovih nogu.

A šta ako te ja nagazim? pomisli on.

Jedan hitar pokret — zvuk hitina koji prska — divlje grebucanje mnogobrojnih nožica...

I čitav lanac života otkinut na prvoj alki. Evolucija presečena. Nikad nijedna životinja na kopnu. Spuštanjem ove teške nogetine cela budućnost bi se promenila, tako da se nikad ne bi pojavila nikakva stanica Hoksbil, nikakva ljudska rasa, niti Džejms Edvard Baret. Za sekund, Baret bi se mogao osvetiti svima onima koji su ga osudili da ovde okonča svoj život, a istovremeno osloboditi sebe daljeg izdržavanja te kazne.

Ništa nije učinio. Trilobit je je završio svoj spori obilazak priobalnih stena i odcupkao natrag u more, nepovređen.

Mekani glas Dona Latimera reče: »Video sam da ovde sediš, Džim. Ne zameraš ako ti se pridružim?«

Baret se okrete, obuzet, u prvi mah, iznenađenjem. Latimer se sa brega spustio tako tiho da ga Baret uopšte nije čuo. Povratio se, iscerio, i pokretom pozvao Latimera da sedne na susednu stenu.

»Pecaš?« upita Latimer.

»Samo sedim. Starac se sunča.«

»Ovoliko daleko si potegao, samo da bi se sunčao?« Latimer se nasmeja. »Ma, hajde. Pokušavaš da se udaljiš od svega, i verovatno bi ti bilo draže da te nisam uznemirio.«

»Nije tako. Ostani. Kako se drži tvoj novi sobni kolega?«

»Čudno je tu što-šta«, reče Latimer. »To je jedan od razloga što sam sišao da pričam s tobom.« Nagnuo se napred i ispitivački se zapiljio Baretu u oči. »Džime, kaži mi: misliš li da sam ja ludak?«

»Zašto bih to mislio?«

»Zbog mog ESP-ovanja. Zbog toga što pokušavam da se probijem u drugu sferu svesti. Znam da si tvrd realista i skeptik. Verovatno smatraš da je to sve gomila gluposti.«

Baret slegnu ramenima i reče: »Ako hoćeš brutalnu istinu, da, to smatram. Ne verujem ama baš ni najmanje da ćeš nas ti povesti ma kuda. Done. Mislim da je obično traćenje vremena i energije to što satima sediš tamo uprežući svoje psioničke snage, ili štagod već radiš. Ali, ne, ne mislim da si lud. Mislim da imaš pravo da se prepuštaš svojoj opsesiji, i da jednu, u osnovi uzaludnu stvar, radiš na način koji je u zadovoljavajućoj meri razuman. Pošteno?«

»Više nego pošteno. Ne tražim da veruješ, ni u najmanjoj meri, u moje istraživanje, ali ne želim da smatraš da sam totalni ludak samo zbog toga što se time bavim. Važno je da me smatraš mentalno normalnim, inače nećeš ozbiljno primiti ono što želim da ti kažem o Hanu.«

»Ne vidim tu neku vezu.«

»Evo o čemu se radi«, reče Latimer. »Na osnovu poznanstva koje je trajalo samo jedno veče, stekao sam određeno mišljenje o Hanu. Ali takvo mišljenje mogao bi da stekne i neki običan, tipični paranoik. Pa, ako smatraš da sam ja takav, verovatno je da ćeš odbaciti moju ideju.«

»Ne smatram da si šiznuo. U čemu ti se sastoji ideja?«

»U tome da on nas špijunira.«

Baret se morao uporno naprezati da ne bi ispustio podsmešljivo hehetanje koje bi razrušilo Latimerovo krhko samo-poštovanje. »Špijunira?« reče on nonšaiantno. »Ne misliš valjda ozbiljno. Kako bi iko mogao da špijunira ovde? Mislim, na koji način bi javio to što dozna?«

»Ne znam«, reče Latimer. »Ali, postavio mi je milion pitanja protekle noći. O tebi, o Kesadi, o nekima od bolesnih. Hteo je da sazna sve.«

»Normalna radoznalost novog člana.«

»Džim, beležio je to. Video sam ga kako piše, onda kad je mislio da ja spavam. Još dva sata je ostao budam, i sve je beležio u jedan mali notes.«

Baret se namršti. »Možda će pisati roman o nama.«

»Ozbiljno govorim«, reče Latimer. »Pitanja — pa beleške. A kakva je to vrdalama! Pokušaj da ga navedeš da kaže išta o sebi.«

»Pokušao sam. Nisam mnogo saznao.«

»Znaš li zašto je poslat ovamo?«

»Ne znam.«

»Ne znam ni ja«, reče Latimer. »Zbog političkih prestupa, kaže on, ali ostaje prokleto neodređen. Stekao sam utisak da on ne zna ni šta sadašnja vlada radi, a da i ne govorimo o nekakvoj njegovoj opredeljenosti za i protiv. Nisam detektovao nikakva strasna politička uverenja kod gospodina Hana. A znaš isto tako dobro kao ja da je stanica Hoksbil smetlište za revolucionare, agitatore, subverzivce, i svakojako slično smeće, s tim što nikad nismo dobili nijednog robijaša ma koje druge vrste.«

Baret hladno reče: »Slažem se da je Han zagonetan. Ali za koga bi mogao da špijunira? On nema nikakav način da podnese izveštaj, ako i pretpostavimo da je agent vlade. Nasukan je ovde zauvek, baš kao i mi.«

»Možda je poslat da motri na nas — da obezbedi da ne spremimo neki način bekstva. Možda je dobrovoljac koji je po sopstvenoj želji odustao od života u dvadeset drugom veku, samo da bi došao među nas i porazio svaki naš eventualni plan. Možda se pribojavaju da mi ne izmislimo vremeplovljenje napred. Ili da ne nađemo sistem za narušavanje vremenskih linija. Bilo šta. I zato su, recimo, poslali Hana među nas da njuška i onemogućava svaku opasnost u zečetku.«

Baret oseti dodir straha. Sad mu je bilo jasno koliko je blizu paranoje Latimer zalutao. U pet-šest rečenica prešao je put od racionalnog izražavanja izvesnih razložnih sumnji do upaničenog straha da će ljudi sa Gornjeg fronta preduzimati korake da zapreče put bekstva koji je on maltene, već, otovorio.

Ravnim glasom reče Latimeru: »Ne bih rekao da treba da se brineš, Done. Han je čudak, ali nije došao da nam pravi probleme. Tipovi sa Gornjeg fronta su nam već napravili sve probleme koje će nam ikad napraviti.«

»A da li bi ti ipak malo pripazio na njega?«

»Znaš da to hoću. I nemoj oklevati da mi javiš ako Han učini nešto novo što bi bilo neobično. Ti si u boljoj poziciji nego ma ko drugi da to učiniš.«

»Motriću« reče Latimer. »Ne možemo tolerisati gornjefrontaške špijunčine među

nama« Ustao je i uputio Baretu prijatan osmeh. »Sad ću te pustiti da se predaš svom sunčanju, Džime.«

Latimer ode uz stepenište. Baret ga je pratio pogiedom sve dok nije stigao nadomak vrha i pretvorio se u bledu tačku na kamenitoj pozadini. Mnogo kasnije, Baret dohvati svoju štaku i uzdiže se na noge. Stajao je neko vreme zureći u talase okeana, nekoliko puta bi zamočio vrh štake u vodu da bi naterao sitna puzava stvorenja u panično bekstvo. Najzad se okrenuo i otpočeo dugotrajno, sporo penjanje ka Stanici.

6

Tek dva-tri dana kasnije Baret je ulućio priliku da odvuče Lua Hana u stranu radi političke diskusije, makar i kratke. Ekspedicija je krenula ka Srednjem moru, i to je na neki način bilo i veoma loše, jer bi Baretu dobro poslužile usluge Čarlija Nortona, u cilju probijanja Hanovog oklopa. Norton je bio najtalentovaniji teoretičar među hoksbilovcima, čovek koji je umeo da istka dijalektičku tkaninu čak i od materijala koji je najmanje obećavao. Ako bi iko mogao da izmeri dubinu Hanovog političkog angažmana, pod pretpostavkom da je Han uopšte imao politički angažman, Norton bi to mogao.

Ali Norton je bio na čelu ekspedicije, tako da je Baret morao sam da otpočne ispitivanje. Baretov marksizam je u poslednje vreme pomalo zarđao, tako da on nije bio sposoban da nalazi stazice između lenjinističkog, staljinističkog, trockističkog, hruščevističkog, maoističkog, berenovskijanskog i mgumbveističkog učenja onako vešto kao Norton. Ipak, znao je koja pitanja treba postavljati.

Odabrao je jedno kišno veče kad se činilo da je Han u prilično otvorenom raspoloženju. Te večeri imaii su jedan sat zabave, jedan duhovito komponovan film načinjen radom kompjutera koga je Sid Hačet programirao prošle nedelje. Gornji front je bio tako ljubazan da pošalje jedan skromni kompjuter, a Hačet ga je namestio za izradu crteža, tako što je specifikovao širine i dužine linija, nijanse sivog i raspon veličina tačkica rastera. Bilo je to dostignuće u isti mah jednostavno i veoma pametno, a ulepšalo im je dosadno veče.

Posle filma, osećajući da je Han opušten u tolikoj meri da bi mogao malčice spustiti svoj gard, Baret reče: »Takvi kao Hačet ovde su retkost. Da li si ga sreo pre nego što je poslat na put?«

»Onaj visoki sa oštrim nosem a bez vilice?«

»Taj. Pametan momak. Bio je glavni kompjuterista u Kontinentalnom oslobodilačkom frontu sve dok nije uhvaćen devetnaeste. On je programirao onu lažnu emisiju u kojoj je kancelar Dantel napao svoj sopstveni režim. Sećaš se?«

»Nisam baš siguran«, reče Han mršteći se. »Pre koliko vremena je to bilo?«

»Emisija, 2118. Zar bi to bilo pre tvog vremena? Pre samo jedanaest godina.

»Tad je meni bilo devetnaest«, reče Han. »Valjda tad nisam bio politički jako usavršen.«

»Pretpostavljam da si bio prezauzet studiranjem ekonomije.«

Han se isceri. »Tako je. Zagnjuren u Nezanimljivu nauku.«

»I nikad nisi čuo tu emisiju? Nisi čak čuo ni za nju?«

»Mora biti da sam zaboravio.«

»Najveće praktična šala veka«, reče Baret, »i ti to da zaboraviš. Poznat ti je Kontinentalni oslobodilački front, naravno.«

»Naravno«. Činilo se da je Hanu nelagodno.

»I šta si rekao, sa kojom si grupom ti bio«?

»Sa Narodnim krstaškim pokretom za slobodu.?

»Ne znam ih. Neka novija grupa?«

»Nastala je pre manje od pet godina. U Kaliforniji.«

»A koji joj je program?«

»Ma, ono uobičajeno«, reće Han. »Slobodni izbori, predstavnička vlada, otvaranje dosijea Službe bezbednosti, ponovno uspostavljanje građanskih sloboda.«

»A ekonomska orijentacija? Čisti marksisti, ili neka izdvojena grupa?«

»Pa ne bih rekao da smo stvarno imali neku ekonomsku orijentaciju. Verovali smo u... ham, u, ovaj, u kapitalizam sa izvesnim državnim ograničenjima.«

»Malčice desno od državnog socijalizma, ali malčice levo od *laissez-faire*? A?« sugerisao je Baret.

»Pa tako nešto.«

»Ali taj sistem je isproban, i propao je, zar ne? Imao je svoj dan. Vodio je neizbežno ka totalnom socijalizmu, što je izazivalo reakciju u vidu sindikalističkog kapitalizma, a onda nam se popela vlada koja je glumiia slobodarstvo a u stvari, u ime slobode, ugušila sve individualne slobode. Pa, prema tome, ako je tvoja grupa jednostavno želela da vrati časovnik na, recimo. 1955. godinu, njene ideje nisu mogle vredeti mnogo.«

Han je izgledao kao da mu je ovo dosadno. »Moraš da shvatiš da ja nisam bio u vrhovnim ideološkim savetima.«

»Samo ekonomista?«

»Tako je. Spremao sam planove za prelazak na naš sistem.«

»Bazirajući ih na modifikovanom Rikardovom liberalizmu?«

»Pa, da, na neki način.«

»Ali izbegavajući tendenciju ka fašizmu koja je otkrivena u Kejnzovom načinu mišljenja?«

»Mogao bi tako da kažeš«, reče Han. Ustade i zablista brzim, neodredenim osmehom. »Čuj, Džime, rado bih s tobom nastavio diskusiju nekom drugom prilikom, ali sad stvarno moram da idem. Ned Altman me je ubedio da odem do njega i pomognem mu da izvede ples za prizivanje munja, da bi ta njegova hrpa smeća oživela. Pa, ako ne zameraš...

Han se žurno povuče, i ode ne osvrćući se.

Baret je bio zbunjeniji nego ikad. Han nije ni vodio nikakvu diskusiju koju bi mogao »nastaviti«. Učestvovao je u razgovoru ali sasvim jadno i bogaljasto. puštajući da ga Baretova pitana guraju tamo-amo. I pri tom je nalupetao gomilu gluposti. Činilo se da Han pojma nema o razlikama između Kejnza i Rikarda, štaviše da ga te razlike i ne zanimaju, što je veoma čudno kod nekog ko tvrdi da je ekonomista. Nije imao ni najminimainiju predstavu o programu svoje partije. Njegova revolucionarska pripremljenost bila je tako bedna da nije znao čak ni za Hačetovu zaprepašćujuću podvalu izvedenu pre jedanaest godina.

Prevarant od glave do pete, reklo bi se.

I kako je uopšte moguće da su oni gore doneli odluku da ovakav klinac zaslužuje da bude izgnanik na stanici Hoksbil? Ovde su stizali samo vrhunski palitelji političkih požara.

Osuditi nekoga na Hoksbil vrlo je blisko osudi na smrt, a to se ne čini olako. Baret nije mogao ni da zamisli zbog čega je Han ovde. Izgledalo je da je istinski uznemiren svojim izgnaništvom, i da je stvarno ostavio voljenu ženu za sobom, ali ništa drugo nije, kod njega, zvučalo istinito.

Nije li Han — kao što Latimer sugeriše — nekakav špijun?

Baret je tu ideju smesta odbacio. Nije želeo da se inficira Latimerovom paranojom. Nije verovatno da bi vlada poslala ma koga na jednosmerno putovanje u pozni kambrijum samo da bi špijunirao grupu ostarelih revolucionara koji više nikada neće moći da stvaraju probleme. Ali, onda, zašto jeste poslala Hana?

Mogli bismo i dalje da motrimo na tipa, pomisli Baret

Deo tog motrenja pao je na Bareta lično. Ali našao je i mnoštvo pomagača. Latimer. Altman. Šestorica ili sedmorica drugih. Latimer je za ovo regrutovao većinu pokretnih psihotika, onih koji su funkcionisali u običnim dnevnim poslovima ali živeli sa svako-

jakim strahovima u glavi i bili spremni da poveruju u svašta.

Zajednički su motrili na pridošlicu.

Petog dana svog boravka ovde, Han je otišao na ribarenje sa Rudigerovom posadom. Baret je dugo stajao na ivici geosinklinale, posmatrajući kako čamac poskakuje na plahim talasima Atlantika. Rudiger nikad nije išao daleko od obale — sedam, osam stotina metara — ali talasi su bili žestoki čak i tamo. Valjali su se ka ovoj obali noseći u sebi iks hiljada kilometara nakupljenog zamaha. Kontinentalna površ je uranjala u vodu pod vrlo blagim uglom, tako da ni na znatnoj daljini od obale voda nije bila osobito duboka. Rudiger je merio dubinu zalazeći do 1.600 metara daleko od obale, i saopštio da nije našao dubine veće od pedeset metara. Dalje od 1.600 metara niko nikad nije otplovio.

Nije se tu radilo ni o kakvom njihovom strahu da će pasti sa ruba sveta ako otplove predaleko na istok. Jednostavno, bilo je teško veslati čitavu milju u otvorenom čamcu, zdepastim veslima načinjenim od starih sanduka za pakovanje. Gornji front se nije setio da im pošalje jedan vanbrodski motor.

Premeštajući pogled ka horizontu, Baret dođe na čudnu pomisao. Njemu je rečeno da je stanica za žene, političke zatvorenice, dovoljno odvojena i nedohvatljiva, koju stotinu miliona godina uz vremensku liniju. Ali otkud je on znao da li je to istina? Mogla bi postojati još jedna stanica negde drugde u ovoj istoj godini, i oni za nju nikad ne bi saznali. Logor žena, na primer sa one strane okeana, ili čak sa one strane Srednjeg mora Severne Amerike.

Znao je da to nije odveć verovatno. Nervozni tipovi sa Gornjeg fronta mogli su da biraju bilo koju tačku u celokupnoj prošlosti, te, prema tome, oni po svoj prilici ne bi ostvarili ni najminimalniju mogućnost da se te dve grupe izgnanika spoje i izrode pleme mladih disidenata. Izgledi su da bi oni između dva logora ostavili neprobojnu barijeru epoha. Baret je ipak smatrao da bi mogao i takvu pretpostavku ubedljivo da izloži ljudima. Uz malo napora, mogao bi ih navesti da poveruju u postojanje nekoliko simultanih stanica Hoksbil rasutih kojekuda po ovom vremenskom nivou.

A to bi nas moglo spasti, pomisli on.

Slučajevi degenerativne psihoze već su nadirali kao grudva snega kad se kotrlja nizbrdo i uvećava. Preveliki broj ljudi proveo je premnogo godina ovde, i jedan mentalni poremećaj počinjao je da služi kao hrana za sledeće poremećaje, u ovom praznom beživotnom svetu gde nikad nije trebalo da žive ljudska bića. Ljudima su potrebni projekti koji će ih pokrenuti. Već su počeli da se opredeljuju za maloumne projekte kao što je Altmanova frankeštajnovska ljubavnica i Latimerovo upinjanje psiho-moći.

A šta, pomisli Baret *ako ja mogu da ih zagrejem za putovanje do drugih kontinenata*?

Ekspedicija oko sveta. Možda mogu da naprave nekakav veliki brod. To bi zaposlilo mnogo ljudi tokom dugog vremena. A trebala bi im i navigaciona oprema — kompasi. sekstanti, hronometri, ko zna šta sve. Neko bi morao da konstruiše i improvizovani radio. Takav projekat mogao bi potrajati trideset ili četrdeset godina. Fokus za naše snage, pomisli Baret. Naravno, ja neću doživeti da vidim kako taj brod kreće na put Svejedno, to bi mogao da bude način da se spreči katastrofa. Izgradili smo svoje stepenište do mora. Sad nam treba neki krupniji zadatak. Dokone ruke, dokon um... bolestan um...

Dopalo mu se to što je smislio. Već nekoliko nedelja bio je obuzet brigom zbog sve goreg stanja na Stanici; tražio je način da se suprotstavi tom procesu. Smatrao je da je sad našao način.

Okrete se i vide da Latimer i Altman stoje iza njega.

»Od kad ste ovde?« upita ih.

»Dva minuta«, reče Latimer. »Doneli smo ti nešto da pogledaš.«

Altman živo zaklima glavom. »Treba to da pročitaš. Doneli smo ti da bi pročitao«.

»Šta to?«

Latimer mu dade presavijeni svežanj listova hartije. »Našao sam ovo pod Hanovim ležajem kad je otišao sa Rudigerom. Po pretpostavci, ja ne bi trebalo da špijuniram njegove privatne stvari, ali morao sam da zvernem u te njegove pisanije. I evo. Špijun je on, sumnje više nema.«

Baret poglda na hartije u svojoj ruci. »Procitaću malo kasnije. A o čemu se tu radi?«

»Tu je opis Stanice, i psihološki portret većine stanovnika«, reče Latimer. Osmehnuo se ledeno. »Hanovo privatno uverenje o meni jeste da sam poludeo. A o tebi, nešto laskavije, ali ne mnogo laskavije.«

Altman reče: »Sem toga muvao se oko Čekića«

»*Šta?*«

»Vid'o sam ga kako ulazi tamo, kasno protekle noći. Ušao je u zgradu. Pratio sam ga Razgledao je Čekić.«

»Pa zašto mi to nisi odmah rekao!« odreza Baret.

»Nisam bio siguran da je važno«, reče Altman. »Morao sam prvo da popričam sa Donom o tome. A to nisam mogao sve dok Han nije otišao u ribolov.«

Graške znoja se pokazaše na Baretovom licu. »Čuj, Nede, ako ikad više uhvatiš Hana da se približava vremeplovskoj opremi, javi mi hitno. Bez konsultacija sa Donom ili sa ma kim drugim. Jasno?«

»Jasno«, reče Altman. Zakikotao se. »Znaš šta ja mislim? Gornjefrontaši su rešili da nas likvidiraju. Han je dobrovoljac — samoubica, poslat da nas proveri. Onda šalju kroz Čekić bombu, koja eksplodira i uništava Stanicu. Treba da razbucamo i Čekić i Nakovanj pre nego što to stignu da urade.«

»Ali zašto bi slali dobrovoljca — samoubicu?« upita Latimer. »Sem ako raspolažu nekim načinom da svog špijuna izvuku...«

»U svakom slučaju, ništa ne rizikovati«, ubedivao ih je Altman. »Razoriti Čekić. Onemogućiti bombardovanje sa Gornjeg fronta«

»To bi moglo biti dobra ideja. Ali...«

»Ama začepite obojica«, zareža Baret. »Pustite me da pogledam ove papire.«

Udaljio se nekoliko koraka od njih i seo na jednu kamenu ploču. Poče da čita

7

Hanov rukopis bio je zgrčen, zguren, sabijao je maksimum informacija na minimum prostora, kao da je po Hanovom mišljenju smrtni greh traćiti hartiju. No, ničeg lošeg u tome. Hartije je ovde malo bilo, a Han je ove listove, očito, doneo sa sobom, sa Gornjeg fronta. Bar je pisao čitko. I njegova mišljenja bila su veoma lako vidljiva. Bolno jasna.

Napisao je analizu stanja u stanici Hoksbil, i uspeo u nekih pet hiljada reči da iznese sve ono za šta je i Baret znao da ide rđavo ovde. Otpisao je Hoksbilovce kao omatorele revolucionare u kojima se stara vatra pretvorila u kiselinu. Nabrojao je dokazane ludake, i granične slučajeve, i one koji su se, kao Kesada i Norton i Rudiger, još držali. Bareta je zainteresovala činjenica da je Han ocenio čak i njih trojicu kao ljude pod teškim opterećenjem, koji bi se mogli »raspasti« svakog trena. Baretu se činilo da su Kesada, Norton i Rudiger podjednako stabilni kao i onog dana kad su pali na Nakovanj stanice Hoksbil, ali to je verovatno bila posledica postepenog zamućenja njegovih sopstvenih percepcija. Pridošlica kao što je Han verovatno vidi stvari drugačije i tačnije.

Baret je prinudio sebe da ne preskače tekst u pravcu mesta gde se nalazila Hanova ocena njega.

Kad je do tog mesta stigao čitajući redom sve, i kad je i to pročitao, nije mu bilo prijatno. »Baret je«, napisao je Han, »kao moćna greda koju su termiti izjeli iznutra. Izgleda solidan, ali jedan žešći udar bi ga polomio na komade. Nedavno mu je osakaćeno jedno stopalo, i to se evidentno loše odrazilo na njega. Drugi kažu da je bio fizički aktivan i da je dobar deo svog autoriteta zasnivao na svojoj fizičkoj veličini i snazi. Sad jedva

hoda. Ali po mom mišljenju ono što kod njega nije u redu osobeno je za život na stanici Hoksbil uopšte, i nema mnogo veze sa njegovim obogaljenjem. Predugo je bio odsečen od normalnih ljudskih želja. Rukovodenje Stanicom davalo mu je iluziju stabilnosti, ali ta njegova vlast bila je u vakuumu, i zato su se u Baretu dogodile promene kojih on uopšte nije svestan. Terapija hitno potrebna. Možda mu pomoći više i nema.«

Baret je ovo čitao nekoliko puta. Termiti izjeli iznutra... jedan žešći udar... zato su se u Baretu dogodile promene... terapija hitno potrebna... pomoći više i nema...

Ovo ga je razljutilo manje nego što je očekivao. Han ima pravo da misli šta god hoće. Baret najzad prestade da čita taj pasus o sebi, i nekako natera sebe da pročita sve do poslednje stranice. Hanov esej završavao se rečima: »Stoga preporučujem neodložno ukidanje kaznene kolonije nazvane "Stanica Hoksbil' i rehabilitaciju kažnjenika, u svim slučajevima gde je takva rehabilitacija izvodljiva.«

Šta bi kog vraga to moglo biti?

Zvučalo je kao izveštaj komisionara za uslovno oslobađanje! Ali niko ne može biti pušten sa stanice Hoksbil. Ta poslednja Hanova rečenica otvorila je ranu kroz koju je iskrvarila sva ranija uverljivost teksta. Han je glumio da sastavlja nekakav izveštaj za gornje frontašku vladu, očigledno. Ali zid debeo milijardu godina onemogućava podnošenje tog izveštaja. Znači, Han se zanosi iluzijama, baš kao i Altman, Valdosto i drugi. U svom grozničavom umu veruje da može da šalje poruke do Gornjeg fronta, pompezne dokumente u kojima će opisivati mane i slabosti svojih kolega robijaša.

Iz ovoga je proisticala jeziva mogućnost. Možda je Han lud, ali ni u kom slučaju nije ovde poludeo, jer nije dovoljno dugo boravio za to. Znači, doneo je svoje ludilo sa sobom.

Šta ako više ne koriste stanicu Hoksbil kao logor za političke zatvorenike, nego kao ludnicu?

Vodopadi psihotika sručuju se na njih. Ljudi koji su skrenuli s uma posle časne borbe sa ovakvim zatočeništvom morali bi se skloniti nekud, da bi ostalo mesta za obične mentalce. Baret se strese. Presavi Hanove hartije i vrati ih Latimeru, koji je sedeo nekoliko metara dalje i pomno ga posmatrao. »Šta misliš o tome?« upita Latimer.

»Mislim da je teško dati neku ocenu. Ali moguće je da je prijatelj Han emotivno poremecen. Zavuci ovo tačno na isto mesto gde je i bilo. Done. I ne daj Hanu ni najmanji nagoveštaj da si ovo čitao ili dirao.«

»Važi.«

»I dođi do mene kad god oceniš da postoji nešto što bi ja trebalo da saznam o njemu«, reče Baret. »Možda je to jako bolestan dečak. Možda će mu trebati sva pomoć koju mu možemo dati.«

Ribolovci su se vratili rano popodne. Baret vide da je čamac prepun ulova. Han je ušao u logor noseći u rukama mnogobrojne trilobite uhvaćene kukama; izgledalo je da je dobro pocrneo od sunca i da je zadovoljan svojim izletom. Baret priđe da pregleda ulov. Rudiger je bio oduševljen; dizao je u vazduh jednog blistavocrvenog ljuskara koji bi mogao biti pra-pradeda svih kuvanih jastoga, sem što nije imao štipaljke napred i što je pozadi, gde bi jastogu bio rep, imao opaku trostruku bodlju. Ljuskar je bio dug oko šezdeset centimetara, i ružan.

»Nova vrsta!« kreštao je Rudiger. »Ništa slično ovome ne postoji ni u jednom muzeju. Kamo sreće da mogu ovo da stavim na neko mesto gde bi moglo da bude nađeno. Mozda na vrh neke planine.«

»Da je moglo da bude nađeno, već bi bilo nađeno«, podseti ga Baret. »Još u dvadesetom veku bi to neki paleontolog otkopao. Zato, zaboravi tu ideju, Mel.«

Han reče. »Razmišljao sam o tome. Kako je moguće da na Gornjem frontu niko nikad nije iskopao fosilne ostatke stanice Hoksbil? Zar njih ne zabrinjava mogućnost da neko od ranih lovaca na fosile nade takve ostatke u kambrijskim slojevima i nadigne frku?«

Baret odmahnu glavom. »Kao prvo, ni jedan paleontolog od postanka nauke pa sve do osnivanja stanice Hoksbil u 2105-toj nije iskopao Hoksbil. Zna se da nije, dakle nema se o čemu brinuti. A ako bi nešto bilo iskopano posle 2105-te, pa, onda bi svako znao o čemu se radi. Tu paradoksa nema.«

»Sem toga«, reče Rudiger tužno, »kroz milijardu godina ovaj sloj stena biće na dnu Atlantika i biće pritisnut sa jedno dva-tri kilometra taložnih stena. Nema nikakve šanse da nas nađu. Niti da će iko na Gornjem frontu ikad videti ovog drugara koga sam danas uhvatio. Ali, baš me briga. Ja sam ga video. Ja ću ga secirati. Njihov gubitak.«

»Ali ti je žao što nauka nikad neće saznati za ovu vrstu«, reče Han.

»Dabome da mi je žao. Ali, jesam li ja kriv za to? Nauka zna za ovu vrstu. Ja. Ja sam nauka. Ja sam vodeći paleontolog ove epohe. Nije moj propust ako svoja otkrića ne mogu da dostavim profesionalnim publikacijama.« Namrštio se i otišao, noseći velikog crvenog ljuskara.

Han i Baret se pogledaše. Osmehnuše se, obojica reagujući prirodno na Rudigerov ispad gunđanja. Onda Baretov osmeh izblede.

... termiti... jedan žešći udar... terapija...

»Nešto nije u redu?« upita Han.

»Što pitaš?«

»Odjednom si se tako smračio.«

»Noga me zabolela«, reče Baret. »Dešava se to meni, znaš. Hajde. Pomoći ću ti da to nosiš. Imaćemo večeras svež trilobitski koktel.«

8

Nešto pre ponoći, Bareta probudiše koraci ispred njegove kućice. Dok se pridizao u sedeći položaj i pipanjem tražio prekidač svetiljke, Ned Altman jurnu kroz vrata, u kućicu. Baret ga pogleda žmirkavo.

»Šta je?«

»Han!« promuklo uzviknu Altman. »Opet se zeza oko Čekića. Upravo smo ga videli kako ulazi u zgradu.«

Baret se oslobodi sna kao foka kad izbija iz vode. Zanemarujući uporno pulsiranje bola u stopalu, ustade iz postelje i dograbi dva-tri komada odeće. Uplašio se i više nego što je želeo da dopusti da Altman primeti. Ako Han, blesaveći se oko temporalnih mehanizama, slučajno razbije Čekić, oni možda nikad neće dobiti sa Gornjeg fronta opremu za popravljanje te štete. A to bi značilo da će sve buduće isporuke robe — ako ih uopšte bude — stizati u bilo kojoj godini, nasumično. Sem toga, šta to Han hoće da uradi sa Čekićem?

Altman reče: »Latimer je tamo, drži ga na oku. Posumnjao je kad se Han nije vratio u kućicu, pa je pozvao mene, pa smo krenuli da ga tražimo. Kad, eto ti njega tamo, njuška nešto oko Čekića«

»Šta je radio?«

»Ne znam. Čim smo videli gde ulazi, ja sam krenuo ovamo da te pozovem. Don motri.«

Baret ishrama iz kućice i pođe ka glavnoj zgradi, čineći ono što je za njega bilo najpribližnije trčanju. Bol je pulsirao nagore iz noge, kroz donju polovinu njegovog tela poput mlazeva vrele kiseline. Štaka se nemilosrdno zarivala u njegovo pazuho kad god bi preneo svu svoju težinu na nju. Njegova kljasta noga, čije stopalo je slobodno landaralo, gorela je hladnim sjajem. Glavnmu tereta nosila je njegova desna noga ali je pri tom škripala i pucketala. Altman je bez daha trčao pokraj njega. Stanicom je u ovo doba vladala tišina.

Dok su prolazili pored Kesadine kućice, Baret pomisli da probudi doktora i povede ga sa sobom. Ipak odluči da to ne učini. Kakvu god nevolju Han spremao, on će moći

sam da je sredi, činilo mu se. Još ima snage u staroj izgriženoj gredi.

Latimer je stajao na ulazu u glavnu kupolu. Bio je na ivici panike, ako ne i s one strane te ivice. Od straha i šoka brbljao je nepovezano. Baret nikad ranije u životu nije video čoveka koji tako brblja.

Baret svojom šaketinom silovito zahvati Latimerovo uzano rame i grubo reče: »Gde je on? Gde je Han?«

»On... nestao je«

»Šta ti to znači? Kuda je otišao?«

Latimer jeknu. Lice mu je bilo belo kao riblji trbuh. »Popeo se na Nakovanj«, izbrblja Latimer naglo. »Svetlo se upalilo — onaj sjaj. I onda je Han nestao!«

»Ne«, reče Baret. »To nije moguće. Svakako si pogrešio.«

»Video sam kako je nestao!«

»On se skriva u zgradi, tu negde«, insistirao je Baret. »Zatvarajte ta vrata! Da ga potražimo!«

Altman reče: »Verovatno je stvarno nestao, Džim. Ako Don kaže da je nestao...«

»Ma popeo se tačno na Nakovanj. Onda je sve pocrvenelo, i, tek, nema njega.«

Baret stisnu pesnice. Osećao je u glavi, neposredno iza čela, belo usijanje koje ga je maltene navelo da zaboravi svoje stopalo. Sad je uvideo svoju grešku. Oslonio se, u špijuniranju, na dvojicu očiglednih, dokazanih ludaka, što, već samo po sebi, nije osobito normalan postupak. Čovek se poznaje po tome kako bira svoje pomagače. Eto, on se oslonio na Altmana i Latimera, i sad od njih dobija onakve informacije kakve se od takvih špijuna mogu i očekivati.

»Ti haluciniraš«, reče on Latimeru kratko. »Ned, idi probudi Kesadu i reci mu da dođe smesta. Ti, Done, ostaćeš tu pored ulaza, pa, ako se Han pojavi, zadatak ti je da vrištiš koliko te grlo nosi. A ja ću ga potražiti po zgradi.«

»Čekaj«, reče Latimer. Imao se utisak da on opet vlada sobom. »Džim, pamtiš li kad sam te pitao da li smatraš da sam lud? Rekao si da ne smatraš. Imao si poverenja u mene. Kažem ti da nisam halucinirao. Video sam kako Han iščezava. Ne mogu to da objasnim, ali dovoljno sam racionalan da znam šta sam video.«

Blažim tonom, Baret reče: »U redu. Možda je tako. Ipak ti ostani kod vrata. Ja ću da preduzmem jednu brzu proveru.«

Krenuo je da obilazi prostorije unutar kupole, počinjući od prostorije u kojoj se nalazio Čekić. Činilo se da je tamo sve u redu. Nije se primećivalo nikakvo svetlucanje Hoksbilovog polja, ništa nije bilo pomaknuto. U toj dvorani nije bilo plakara niti ormara gde bi se Han mogao sakriti. Kad je temeljito pregledao tu prostoriju, Baret je otišao dalje, prvo u ambulantu, pa u salu za ručavanje, pa kuhinju i sobu za rekreaciju. Gledao je i gore i dole. Nigde Hana. Naravno, bilo je u tim prostorijama mnogo mesta gde se Han mogao sakriti, ali Baret nije verovao da je Han tu. Dakle, sve je to samo neka grozničava Latimerova fantazija. Završio je obilazak i našao se opet kod glavnog ulaza Tamo je Latimer još uvek stražario. Pridružio mu se i pospani Kesada. Altman je, bled i drhturav, stajao odmah do vrata, napolju.

»Šta se zbiva?« upita Kesada.

»Nisam siguran«, reče Baret. »Don i Ned su pomislili da su videli Lua Hana kako se glupira nešto oko vremeplovske opreme. Proverio sam zgradu, i njega tamo nema, znači možda su malčice pogrešili. Predlažem da ih obojicu odvedeš u ambulantu i daš im po jednu injekciju nečega što će im smiriti nerve, a onda da pokušamo svi da se vratimo na spavanje.«

Latimer reče: »Kažem vam da sam video...«

»Tišina!« upade Altman. »Slušajte! Kakav je to zvuk?«

Baret oslušnu. Zvuk je bio jasan i snažan: šištanje i cviljenje jonizacije. Takav zvuk daje Hoksbilovo polje. Odjednom mu se sva koža naježi. Tihim glasom on reče »Uključilo se polje. Verovatno ćemo dobiti neku robu.

»U ovo doba?« reče Latimer.

»Ne znamo mi koje je sad doba dana na Gornjem frontu«, reče Baret. »Svi vi ostanite tu. Ja idem da proverim šta je sa Čekićem.«

»Možda bi trebalo da pođem i ja s tobom«, sugerisao je Kesada blago.

»Ostani tu!« zagrme Baret. Zastade; bilo mu je neprijatno što je na tako eksplozivan način ispoljio svoj bes. »Dovoljno je da ide samo jedan od nas, Vratiću se odmah.«

Ne čekajući nikakvo dalje neslaganje, on se okrete i zahrama hodnikom ka dvorani sa Čekićem. Ramenom je gurnuo vrata i zavirio unutra. Nije bilo potrebno da pali svetlo. Crveni sjaj Hoksbilovog polja osvetljavao je sve.

Baret se zaustavio tačno u vratima. Jedva se usuđujući da diše, zurio je ukočeno u Ćekić, prateći kako se sjaj kreće ka dubljim nijansama, od ružičastog postepeno ka grimiznom, i kako se širi obuhvatajući i Nakovanj ispod Čekića.

Onda, gromki pucanj implozije, i Lu Han ispade niotkud i ostade, momentalno u temporalnom šoku, na širokoj ploči Nakovnja.

9

U mraku, Han u prvi mah nije ni video Bareta. Polako se podigao u sedeći položaj, stresajući sa sebe ošamućujuće efekte putovanja kroz vreme. Posle nekoliko sekundi odgurnuo se ka rubu Nakovnja i pustio da mu noge vise preko ivice. Razmahivao je nogama da ojača cirkulaciju. Nekoliko puta je duboko udahnuo. Najzad je skliznuo na pod. Još u trenutku kad je stigao, svetlost je nestala, i on se kretao obazrivo, kao da se plaši da će udariti u nešto.»

Odjednom Baret upali svetlo i reče: »Šta muvaš ti to. Hane?«

Mladi čovek ustuknu kao da ga je neko udario u stomak. Uvukao je vazduh naglo i čujno. Odskočio je nekoliko koraka unazad i digao obe ruke kao da se brani.

»Odgovori mi«, reče Baret.

Han povrati svoju smirenost. Hitro pogleda mimo Baretove zdepaste figure, prema hodniku, i reče: »Pusti me da prođem, a? Ne mogu sad da objašnjavam.«

»Bilo bi ti bolje da objasniš odmah.«

»Svima će biti lakše ako ne objasnim«, reče Han. »Puštaj me da prođem.«

Baret je i dalje zaprečavao vrata. »Želim da znam gde si bio. Šta si to radio sa Čekićem?«

»Ništa. Proučavao ga.«

»Pre minut vremena, nisi bio u ovoj dvorani. Onda si se pojavio. Odakle si došao, Hane?«

»Grešiš. Stajao sam tačno iza Čekića. Nisam...

»Video sam te kako padaš na Nakovanj. Putovao si kroz vreme. Tačno?«

»Nisam.«

»Nemoj mi lagati! Našao si neki način da putuješ napred kroz vreme, zar ne? Špijunirao si nas, a onda si jednostavno otišao negde da podneseš izveštaj — u nekad, ne negde — i sad si se vratio.«

Hanovo čelo sijalo je od znoja. »Upozoravam te«, reče on. »Ne postavljaj suviše pitanja. Znaćeš sve kad dođe vreme. Ovo nije to vreme. A sad, molim te, pusti me da prođem.«

»Hoću prvo odgovore«, reče Baret. Uvideo je da drhti. Odgovore je već znao, i oni su ga uzdrmali do dna duše. Znao je gde je Han bio.

Han nije rekao ništa. Načinio je, sa oklevanjem, nekoliko koraka prema Baretu, koji se nije micao; činilo se da hvata zamah za juriš ka vratima.

Baret reče: »Ne izlaziš odavde dok mi ne kažeš ono što želim da znam.«

Han pojuri u napad.

Baret mu se čvrsto postavio na put, upro se štakom o okvir vrata, zdravom nogom

o pod, i tako je čekao da mladi čovek stigne do njega. Računao je da je nekih četrdeset kilograma teži od Hana. To bi moglo biti dovoljno da nadvlada razliku od trideset godina i jedne noge, koja je išla Hanu u korist. Sudar, i Baret sjuri šake Hanu na pleća, nastojeći da ga zadrži, da ga prisili da ostane u dvorani.

Han uzmače nekoliko centimetara. Ćutke pogleda ka Baretu i opet navali napred.

»Ne — nemoj — « zastenja Baret. »Ne puštam te.«

»Ne želim ovo da radim«, reče Han.

I opet se natisnu napred. Baret oseti da pod tim pritiskom počinje da popušta. Zari obe šake najjače što je mogao u Hanova pleća i pokuša da ga odgurne natrag u dvoranu, ali Han ostade čvrsto na svom mestu, tako da se sva Baretova energija pretvarala u potisak koji je gurao njega na jednu stranu isto toliko jako koliko i Hana na drugu. Izgubio je kontrolu nad štakom, koja iskliznu ispod njegovog pazuha. Trenutak agonije, dok se cela Baretova težina oslanjala na zdrobljenu beskorisnost njegovog levog stopala; a onda, kao da se noge tope ispod njega, on poče da tone ka podu. Tresnu tako žestoko da je to nadaleko odjeknulo.

Uleteše Kesada, Altman i Latimer. Baret se, na podu, grčio od bola. Han je stajao nad njim, šaka sastavljenih; izgledao je nesrećan.

»Žao mi je«, reče. »Nije trebalo da pokušaš tako da se rveš sa mnom.«

Baret je besno zurio u njega. »Putovao si kroz vreme, je l' tako? Sad možeš da mi odgovoriš!«

»Da«, reče Han najzad. »Otišao sam do Gornjeg fronta.«

Sat kasnije, pošto je Kesada upumpao u njega dovoljno neurodepresanata da spreči da Baret ne iskoči iz kože od bolova, Baret saznade celu priču. Han nije želeo prerano da je otkrije, ali se posle tog malog okršaja predomislio.

Sve je bilo veoma jednostavno. Plovljenje kroz vreme sad je bilo moguće u oba smera. Pokazalo se da su impresivna »duboka« objašnjenja o nemogućnosti plovljenja u oba smera zbog toka entropije ipak samo prazne priče. »Od kada je to poznato?« upita Baret.

»Bar pet godina. Još nismo tačno utvrdili kad je došlo do proboja. Kad budemo završili pregled svih tajnih arhiva bivše vlade...«

»Bivše vlade?«

Han klimnu glavom. »U januaru je bila revolucija. I to ne ona stvarno nasilna vrsta revolucije. Sindikalisti su prosto istrunuli iznutra, i čim ih je neko prvi put gurnuo, jednostavno su se srušili.«

»Da li je to bilo truljenje?« reče Baret, crveneći. »Ili termiti? Ne mešaj metafore.« Han pogleda na drugu stranu. »U svakom slučaju, vlada je pala. Sad nam je na vlasti privremeni libaralni režim. Ne pitajte me mnogo o tome. Nisam politički teoretičar. Nisam čak ni ekonomista. To ste i sami pogodili.«

»Pa onda šta si?«

»Policajac«, reče Han. »Član komisije koja ispituje sistem zatvora bivše vlade. Uključujući i ovaj zatvor.«

Baret pogleda Kesadu, zatim Hana. Misli su vrtložile kroz njega; nije pamtio da su ga događaji ikada tako saleteli. Morao se jako truditi da izbegne novi napad drhtanja. Glas mu je pomalo drhtao dok je govorio: »Došao si u prošlost da bi osmotrio stanicu Hoksibil, tačno? Pa si noćas otišao na Gornji front da javiš šta si ovde video. Smatraš da smo prilično jadna gomilica, a?«

»Svi ste vi ovde trpeli teške stresove«, reče Han. »Imajući u vidu uslove vašeg robijanja...

Kesada mu upade u reč. »Ako je sad na vlasti liberalna vlada, i ako je moguće dvosmerno vremeplovlje, onda da li sam u pravu kad pretpostavljam da će robijaši hoksbilovci biti poslati na Gornji front?«

»Naravno«, reče Han. »To će se učiniti što pre bude mogućno. U tome se i sasto-

jala čitava svrha moje izviđačke misije. Prvo utvrditi da li ste vi uopšte još živi, a onda i u kakvom ste stanju, i koliko vam je potrebna terapija. Biće vam, prirodna stvar, omogućeno da koristite sve prednosti modernog načina lečenja. Neće se štedeti u...«

Baret jedva da je obraćao ikakvu pažnju na Hanove reči. On se cele noći plašio nečeg sličnog, još od kada mu je Altman kazao da Han petlja nešto oko Čekića, ali nijednog trenutka nije sebi dozvolio da potpuno poveruje da bi ovako nešto bilo stvarno moguće.

Video je kako se njegovo kraljevstvo raspada.

Video je sebe kako se vraća u svet koji neće moći ni da počne da shvata — hromi Rip Van Vinkl, koji se vraća posle dvadeset godina.

Video je svoj odlazak sa mesta koje mu je postalo dom.

Baret umorno reče: »Znaš, neki ljudi neće moći da podnesu šok oslobođenja. Ako budu bačeni u stvarni svet, to ih može jednostavno ubiti. Mislim na odmakle psihotike — na Valdosta i slične.«

»Da«, reče Han. »Pomenuo sam ih u svom izveštaju«.

»Biće potrebno postepeno ih pripremati za povratak. Može biti potrebno nekoliko godina da ih pripremimo za tu ideju. Moglo bi to potrajati čak i duže«.

»Ja nisam terapeut«, reče Han. »Uradiće se ono što doktori budu smatrali da treba, pa ma šta to bilo. Možda će biti potrebno zadržati ih ovde. Jasno mi je da bi moglo biti malo žešće drmusanje poslati ih nazad, posle dvadeset godina provedenih u uverenju da povratka nema«.

»Nije samo to«, reče Baret. »Mnogo se posla može ovde uraditi. Naučnog posla. Istraživačkog. Ne bih rekao da stanicu Hoksbil treba zatvarati«.

»Niko nije rekao da je treba zatvoriti. Imamo čvrstu nameru da je zadržimo u upotrebi, ali ne kao zatvor«.

»Dobro«, reče Baret. Petljao je dok nije našao svoju štaku i mukotrpno se uzdigao na noge. Kesada pođe ka njemu kao da želi da ga pridrži, ali ga Baret otrese od sebe. »Haj'mo napolje«, reče on.

Izišli su iz zgrade. Siva izmaglica pokrila je Stanicu, a sićušna kiša poče da pada. Baret pogleda kućice razasute oko njih. Zatim okean, mutno vidljiv na istoku, pri bledoj mesečini. Pomisli na Čarlija Nortona i ekipu koja je krenula ka Središnjem moru. To društvance će se istinski iznenaditi kad se vrati kroz nekoliko nedelja i otkrije da svako može da ode kući ako želi.

Baš čudno: počeo je da oseća neki iznenadan pritisak oko očnih kapaka, kao da nekakve, valjda, suze pokušavaju da se probiju napolje.

Okrete se Hanu i Kesadi. Tiho im reče: »Da li ste pratili ono što sam pokušavao da vam kažem? Neko mora da ostane ovde i olakša prelazni period onim bolesnicima koji neće biti u stanju da podnesu šok povratka. Neko mora da održava dalje funkcionisanje baze. Neko mora da objašnjava stvari novim ljudima koji će dolaziti ovde, naučnicima«.

»Normalna stvar«, reče Han.

»Onaj koji to bude radio — onaj koji ostane — mislim da to treba da bude neko ko dobro poznaje Stanicu, neko ko je sposoban da se vrati na Gornji front ali je voljan da se žrtvuje i ostane. Pratite me? Dobrovoljac«. Osmehivali su mu se. Baret se zapitao nema li u tim njihovim osmesima nečeg pokroviteljskog. Pitao se nije li malo previše providan. Ma do vraga sa ovom dvojicom, pomisli on. Udahnu kambrijski vazduh duboko, tako mnogo vazduha da se njegov grudni koš veličanstveno raširi.

»Nudim da ja ostanem«, reče Baret jakim glasom. Ratobomo se zapiljio u njih, da se ne bi neko slučajno usprotivio. Ali, znao je da niko neće smeti da se protivi. U stanici Hoksbil on je kralj. I namerava da to i ostane. »Ja ću biti taj dobrovoljac«, reče on. »Ja sam taj koji će ostati«.

I pređe pogledom preko svog kraljevstva na vrhu brega.

ROBERT SILVERBERG

Ako bismo sproveli anketu u cilju da saznamo koji su SF pisci najpopularniji među našim čitaocima, retko ko bi ime Roberta Silverberga istakao na prvo mesto. To nije ni čudo s obzirom da je tek neznatan deo njegovog ogromnog SF opusa (osamdesetak romana i preko dve stotine priča) objavljen kod nas, i to ne najbolja njegova dela. Ako bismo vam tvrdili da je Robert Silverberg jedan od najznačajnijih i najvećih svetskih SF pisaca, verovatno nam ne biste verovali. A stvari stoje upravo tako.

Još kao dvadesetogodišnjak, počeo je da zarađuje od pisanja toliko da se može izdržavati, a posle diplomiranja na Kolumbijskom univerzitetu potpuno se posvetio pisanju. U početku to su bili najraznovrsniji romani za razna šund izdanja, na desetine godišnje a ostalo je zabeležno da je u sezoni 62/63. napisao preko četrdeset pet romana. Naravno, kod ovakve hiperprodukcije nema govora o nekom posebnom kvalitetu, pisac se navikava da piše brzo, po šablonu i sa klišetiziranim likovima, utapa se u masu sebi sličnih, i gubi se kao individua.

Robert Silverberg je jedan od retkih pisaca koji je počeo kao šund-autor, postigao zapažen uspeh u tom domenu stvaralaštva, a zatim se okrenuo ozbiljnijem pisanju i dosegao same vrhove umetničke proze. O njegovom opusu se ne može govoriti kao o nečem završenom, niti se mogu doneti konačni sudovi o pojedinim temama koje on obrađuje (odnos neuobičajenog čoveka prema svakodnevnom društvu i neuobičajene okolnosti u koje dospeva normalan čovek) jer on i dalje aktivno stvara, tek je prešao svoju pedesetu godinu, ulazi u najplodniji period stvaralaštva, prošle godine dobio je nagradu Nebula za svoju novelu *Plovidba za Vizantiju* i ove godine je bio u najužoj konkurenciji.

Do sada, od njega imamo nekoliko romana koji su bez ikakve sumnje prava remek-dela: *Umiranje iznutra* (Dying inside) o telepati koji u srednjoj dobi svog života počinje da gubi svoju izuzetnu moć, s kojom je naučio da živi i koja ga je vodila kroz život; *Knjiga lobanje* (The Book of Skulls) o sazrevanju četvorice mladića koji pokušavaju da dostignu besmrtnost, roman o beznađu patnje i nadanja svakog od njih jer ima mesta samo za jednog; *Vreme promene* (The Time of Changes) o čoveku koji nastoji da promeni krajnje dehumanizovano društvo kome pripada, društvo koje ne priznaje individualnost i ljubav; *Zamak Lorda Valentina* (Lord Valentine's Castle), njegov najuspešniji izlet u fantaziju, sa serijom propratnih priča; *Svet iznutra* (The Wold inside), do savršenstva razrađene moguće posledice prekomerne populacije stvanovništva; *Staklena kula* (Tower of Glass), gde se pozabavio androidima i postepenim nestajanjlem granice između njih i ljudi... popis njegovih izvanrednih romana se ovim ne završava, ali i ovo je dovoljno da se uvidi velika raznovrsnost Silverbergovog stvaralaštva.

Umesto zaključka, izražavamo nadu da će se jugoslovenski SF izdavači malo više pozabaviti ovim piscem, jer je bez uvida u njegov opus nemoguće na realan način sagledati domete savremene svetske naučne fantastike.

Ursula
K. Legvin

REČ OSLOBOĐENJA

Ursula K. Le Guin:
THE WORD OF UNBINDING, 1975

Prevod: Mirjana Bulatović

Gde se našao? Pod je bio tvrd i klizav, vazduh crn i zagušljiv, i to beše sve. Izuzev glavobolje. Opružen po hladnom i vlažnom podu, Festin zastenja, a potom pozva: »Osoblje!« Kada se čarobnjakovo osoblje iz jovika ne stvori kraj njega, sinu mu da je u opasnosti. Ustade i. kako nije bilo osoblja da mu podesi svetlo, on, tarući palac o kažiprst, proizvede varnicu, mrmljajući sugurnu Reč. Plavi divlji oganj iskoči iz varnice i izvi se lagano kroz vazduh, pršteći. »Gore«, reče Festin, i ognjena lopta se nesigurno zanjiha naviše, sve dok ne nabasa na zasvođena vrata u podu vrlo visoko gore, toliko visoko da Festin, projektujući se u ognjenu loptu, spazi svoje rođeno lice četrdeset stopa niže, kao bledu tačku u tmini. Svetlo se ne odbi od vlažnih zidova, koji behu satkani izvan noći, magijom. On se pribra i naredi: »Napolje«. Lopta izdahnu. Festin sede u mrak, pucketajući zglobovima.

Mora da je bio začaran otraga, iznebuha. Koliko se seća, šetao je svojom šumom radi noćnog razgovora sa drvećem. U poslednje vreme, u ovim samotnim godinama usred svog života, bio je opterećen osećanjem gubitka, nepotrošene snage, pa potrebujući da se nauči strpljenju, napustio je sela i otišao da razgovara sa drvećem, naročito hrastovima, kestenima i tim sivim jovama, čije je korenje u dubokom dosluhu sa tekućim vodama. Prošlo je šest meseci otkad je poslednji put razgovarao sa ljudskim stvorom. Beše obuzet suštinom, ne bacajući čini, i ne dosadujući nikom. Pa ko ga je onda opčinio i zatvorio u ovu smrdljivu jamu? »Ko?« zahtevao je odgovor od zidova, i polagano, jedno ime se sabra na njima, klizeći dole poput guste crne kaplje, isceđene iz pora kamena i spora gljive: »Vol«.

Festina u trenu obli hladan znoj.

Davno beše čuo o Volu Groznom, za kog se pričalo da je više nego čarobnjak, ali manje nego čovek; prelazio je s ostrva na ostrvo Vanjskog Dosega, upropašćujući dela drevnih naroda, porobljavajući ljude, sekući šume, pustošeći polja i zatvarajući u podzemne grobnice svakog čarobnjaka koji je pokušao da ga nadjača. Izbeglice sa porušenih ostrva kazivahu uvek istu priču, da je dolazio noću, na tamnom vetru preko mora. Njegovi robovi slediše ga u lađama. Ove su videli, ali niko od njih nikad ne vide Vola.. Tu, na ostrvlju, beše puno ljudi i spodoba zle volje, i Festin, mlad čarobnjak obuzet svojom obukom nije obraćao mnogo pažnje na ove priče o Volu Groznom. »Ja mogu da zaštitim ostrvo«, razmišljao je, znajući svoju neoprobanu moć, i vratio se rođenim hrastovima i jovama, glasu vetra u njihovim krošnjama, ritmu rasta njihovih debala i grana, ukusu sunca u lišću, tamnoj vodi oko korenja... — Gde su sada bila drveta, njegovi stari drugari? Je li Vol uništio šumu?

Rasanivši se najzad podigavši se na noge, Festin načini dva široka pokreta ukrućenim rukama, izvikujući jedno ime, koje bi moglo rasprsnuti sve brave i razvaliti sva vrata načinjena ljudskom rukom. Ali, ovi zidovi, oplođeni mrakom i imenom njihovog graditelja, ne mare, ne čuju. Ime se vrati natrag, zabubnjavši u Festinovim ušima tako snažno da on pade na kolena, pokrivajući glavu rukama, dok se odjek sasvim ne izgubi u svodovima nad njim. Zatim, još uzdrman vraćenim udarcem, sede premišljajući.

Bili su u pravu. Vol je jak. Ovde, na njegovoj vlastitoj zemlji, unutar ove, činima sagrađene tamnice u zamku, njegova magija odolela bi bilo kom direktnom napadu; k tome, Festinova moć beše, gubitkom osoblja, prepolovljena Ali, čak ni njegov hvatač nije mu mogao oduzeti moći Projektovanja i Transformacije, samo njemu svojstvene. Pa nakon što protrlja glavu u kojoj je sada već osećao dvostruk bol, Festin se preobrazi. Telo mu se polagano pretopilo u oblak fine magle. Leno, vukući se, magla se uzdiže s poda, zgušnjavajući se gore duž klizavih zidova, dok, tamo gde zid dodiruje svod, ne pronađe jednu uzanu pukotinu, pa tuda, kaplju po kaplju, poče da otiče. Gotovo je bila sasvim istekla kad vruć vetar, kao iz topioničke peći, navali na nju, raspršujući i sušeći maglene čestice. Magla se žurno povuče u podrum, spusti se spiralno na pod, uze Festinov oblik i leže, dahćući. Transformacija je, za introvertne čarobnjake Festinovog kova, emocionalni napor; kada se tome doda šok uzrokovan suočenjem sa neljudskom smrću

u nečijem tuđem obliku, iskustvo postaje strašno. Festin je ležao časak, jedva dišući. Beše se i na sebe rasrdio. Najzad, ideja o bekstvu u vidu magle, bila je prilično naivna. Svaka budala zna taj trik. Vol sigurno samo beše ostavio vruć vetar da čeka. Festin se pretvori u malog crnog slepog miša, odlete do tavanice, preobrazi se u tanušan mlaz običnog vazduha, i iscedi kroz pukotinu.

Ovoga puta glatko je izašao van i nežno dolebdeo u dvoranu, gde stade na noge prema jednom prozoru, kad ga žestoko osećanje da je izložen opasnosti navede da sabere snage, s praskom uzimajući, prvi put, mali, koherentan oblik — poput zlatnog prstena. To je upravo bilo dobro. Uragan arktičkog vazduha, koji bi rasturio njegov vazdušni oblik i u neopoziv haos, samo ga ovlaš zamrznu. Kad oluja presta, on leže na mermerni pločnik, pitajući se koji bi oblik najbrže umakao kroz prozor.

Zakotrlja se, ali prekasno. Jedan ogroman, bezlični trol[1] dugim korakom pređe preteći pločnikom, stade, uhvati prsten koji se kotrljao velikom brzinom i podiže ga u ogromnoj šaci od krečnjaka. Trol otkorača do vrata u podu, podiže ih jednom gvozdenom ručicom i izgunđanom vradžbinom, zatim baci Festina dole, u mrak. On je padao četrdeset stopa a potom zveknu o kameni pod.

Vrativši sebi pravi oblik, ustade, skrušeno trljajući smožđeni lakat. Dosta je transformacije na gladan stomak. Gorko žudaše za svojim osobljem, jer bi sad mogao imati naručeno koliko god želi hrane za večeru. Bez osoblja, iako može promeniti oblik i postići izvesne čini i sile, ne može preobraziti ili pozvati sebi nijednu materijalnu stvar — ni munju, niti jagnjeći kotlet.

»Strpljenja«, rekao je Festin sebi i kada je povratio dah, rastvori svoje telo u beskrajno fina ulja koja se isparavahu i postajahu mirisom jagnjećeg kotleta što se prži. Još jednom se upravi kroz pukotinu. Trol, koji je čekao, onjuši sumnjičavo, ali Festin se uto pretvori u sokola i odlete pravo ka prozoru. Trol nasrnu za njim, kasno, i viknu gromkim glasom: »Soko! Držite sokola!« Obarajući se s visine preko začaranog zamka prema svojoj šumi koja je ležala skrivena na zapadu, dok su mu sunčeva svetlost i blesak mora zaslepljivali oči, Festin jahaše vetar kao strela. Ali, jedna brža strela ga sustiže. Kriknuvši, pade. Sunce, more i tvrđave okrenuše mu se oko glave i iščeznuše.

Ponovo se probudio na vlažnom podu tamnice, okrvavljenih ruku, kose i usana. Strela beše pogodila njegovo krilo ptice, u stvari rame čoveka. Još ležeći, gunđaše jednu vradžbinu da zatvori ranu. U momentu je bio sposoban da ustane i pribere se za dužu, dublju vradžbinu izlečenja. Ali, beše izgubio dosta krvi, a s njom i snage. Hladnoću koja mu se uvukla u koštanu srž, čak ni vradžbina izlečenja nije mogla da ublaži. Tama mu beše u očima, čak i kad upali plavi divlji oganj i osvetli vazduh koji je zaudarao: to je ista crna magla koju je video dok je leteo, kako nadvisuje šumu i male gradove u njegovoj zemlji.

Odbrana te zemlje zavisila je od njega.

Nije se ponovo smeo usuditi na direktno bekstvo. Bio je suviše slab i bolestan. Imajući previše poverenja u svoju moć, beše izgubio snagu. Sada, koji god oblik uzeo, slabost bi ga omela, i bio bi ulovljen.

Drhteći od hladnoće, zgurio se pustivši da iz ognjene lopte ispršti i poslednji atom močvarnog metana. Miris mu je prizvao u sećanje sliku močvara što se protežu od bedema koji opasuju šumu, ka moru, njegovih milih močvara do kojih ljudi nisu dospeli, gde, stuštivši se, labudovi lete dugo i ravno gore, između tihih malih ribnjaka i ostrva pokrivenih trskom, brzi, mirni, potočići teku ka moru. Oh, biti riba u jednom od onih potoka; ili, još bolje, biti dalje, iznad potoka kod vrela u šumi, u senci drveća, u čistoj smeđoj vodi, zaostaloj pod korenjem jove, odmarajući se, skriven...

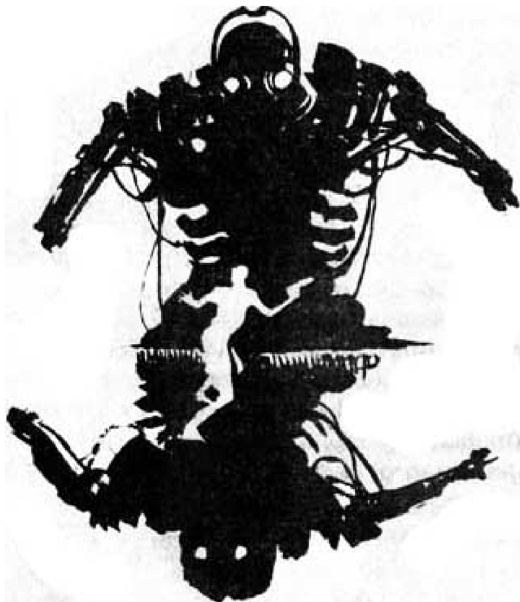
Ovo beše jedan veliki san. Festin ga nije prizivao više nego što je to činio bilo koji čovek, koji u izgnanstvu ili opasnosti žudi za zemljom i vodama svog zavičaja, čeznući za

----

1) Natprirodno biće iz skandinavske mitologije i folklora

kućnim pragom, stolom za kojim je obedovao, grančicama što dodiruju prozor njegove spavaće sobe. Neki sve to sebi predstave samo u snovima, ali veliki Čarobnjaci ostvare ovu magiju odlaska kući. Festin, sa hladnoćom koja mu se iz koštane srži uvlačila u nerve i vene, ustade između crnih zidova naprežući svoju volju, dok ona ne zasja kao sveća u tmini njegovog tela, i velika i mirna magija otpoče.

Zidovi nestadoše. On beše u zemlji; granitne stene mu behu kosti, voda-krv, korenje-nervi. Poput slepog crva kretao se kroz zemlju ka zapadu, polagano, sa tminom iza i preda se. Zatim mu sva hladnoća odjednom nadođe duž leda i stomaka, kao razdragano naklono, nezaustavljivo draškanje. Bokovima je kušao vodu, osećao joj tok; zatim očima bez kapaka vide pred sobom dubok, mrk ribnjak između velikih podupirača korenja jove. Polete kao strela napred, srebrnast, u senku. Beše Slobodan. Beše kod kuće.

Voda je žurno oticala iz čistog izvora. On leže na peščano dno ribnjaka, pustivši da mu tekuća voda, jača od bilo koje vradžbine ozdravljenja, ublaži ranu i svojom hladnoćom ispere još veću studen koja se beše uvukla u nj. Ali, samo što odahnu, u zemlji oseti i ču drmusanje i topot koraka. Ko to sada hoda njegovom šumom? Preumoran da se preobrazi, on svoje blešteće telo-pastrmku skri ispod jednog luka jovinog korena i pričeka.

Golemi sivi prsti tumarahu kroz vodu, valjajući pesak. U izmaglici nad vodom, bezizrazne oči se pomoliše, nestadoše i opet se pomoliše. Mreže i ruke tumarahu, ispustivši jednom Festina, ispustiše ga ponovo, a onda ga uhvatiše i podigoše dok se previjao u vazduhu. On se napregnu da povrati svoj pravi oblik, ali ne uspe; sopstvena čarolija povratka kući ga je sputala. Previjao se u mreži i dahtao, u suvom, prozračnom, užasnom vazduhu, gušeći se. Agonije nestade, i on ne znade ništa do toga.

Posle dužeg vremena, malo pomalo, Festin postade svestan da opet ima svoj Ijudski oblik; nekakva opora, kisela tečnost bese mu prodrla niz grkljan. Vreme opet prođe,

i on se nađe ničice opružen po vlažnom podu podruma. Opet je bio u vlasti svog protivnika. I, premda je ponovo mogao da diše, ne beše daleko od smrti.

Studen ga sada beše celog prožela; trolovi, Volove sluge, mora da su mu zgnječili lomno telo pastrmke, jer kad god bi se pomerio, sevnulo bi mu u rebrima i podlaktici. Slomljen i bez snage, ležaše na dnu izvora noći. Nije uzmogao da promeni oblik; ne beše izlaza van, izuzev jednog.

Ležeći nepokretan, gotovo, mada ne sasvim mimo dosega bola, Festin mišljaše: Zašto me nije ubio? Zašto me čuva ovde živog?

Zašto nikada nije viđen? Kojim očima može biti viđen, po kojoj zemlji hoda?

Straši me, iako mi nije ostalo snage.

Govore da svi čarobnjaci i ljudi od moći koje je on osudio, zapečaćeni tavore u grobnicama poput ove, žive, godinama pokušavajući da se oslobode...

Ali, ako je neko odabrao da ne živi?

Pa, Festin je načinio svoj izbor. Poslednja misao mu beše: Ako nisam u pravu, ljudi će misliti da sam bio kukavica. Ali, nije se zadržavao na ovoj misli. Okrenuvši glavu malo u stranu, zatvori oči, udahnu duboko poslednji put, i prošapta reč oslobodenja, koja se samo jednom izgovara.

Ovo nije bila transformacija. Ne beše se promenio. Njegovo telo, duge noge i ruke, vešte šake i oči koje izgledahu kao da posmatraju drveće i potoke, ležahu nepromenjene, jedino mirne, savršeno mime i pune studi.

Podrumi načinjeni magijom behu nestali, i sobe i kule; i šuma, i more, i večernje nebo. Sve beše nestalo, i Festin se lagano spusti dugom kosom brega bitisanja, ispod novih zvezda.

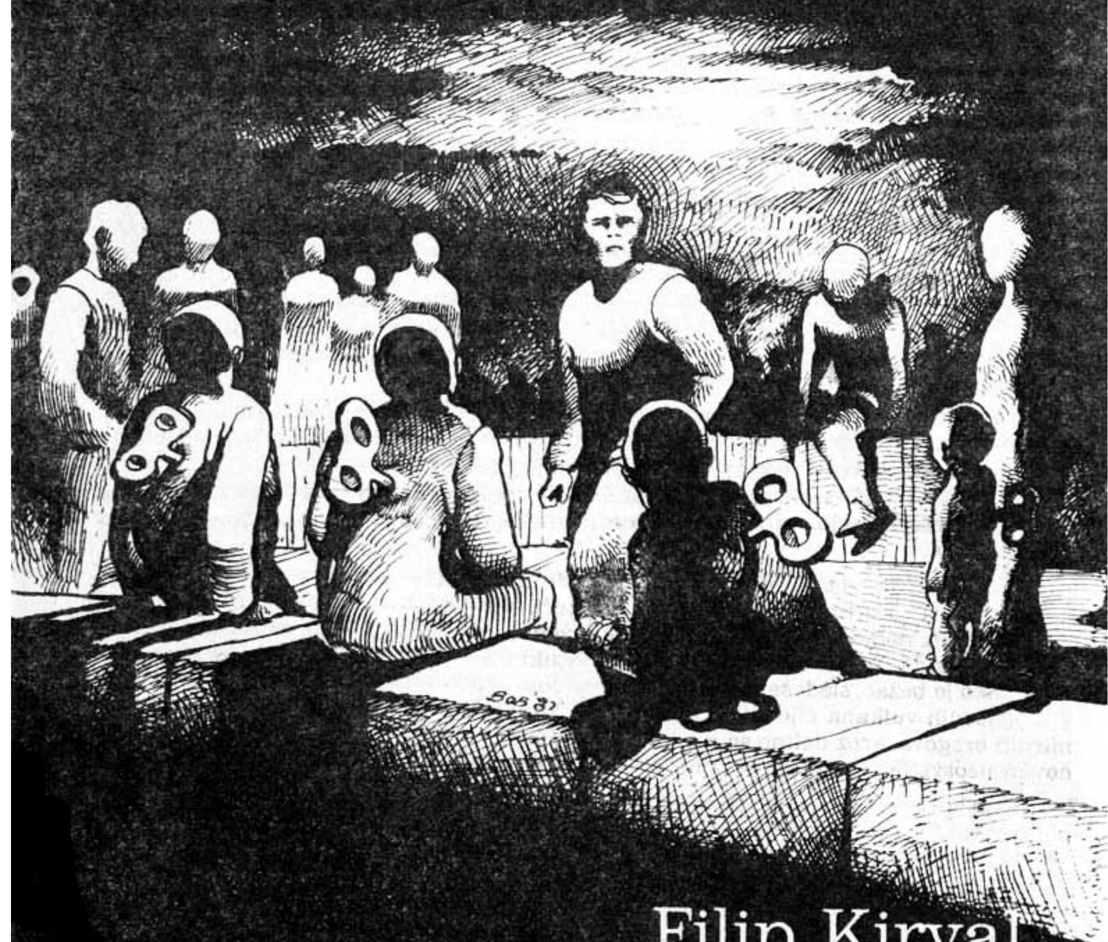
U životu imađaše veliku snagu; ni ovde to ne beše zaboravio. Poput plamena sveće, pomeri se u tmini šire zemlje. I, pamteći, uzviknu ime svog neprijatelja: »Vol!«

Pozvan, nemoćan da se odupre, Vok krenu ka njemu — debeo pepeljast oblik na svetlosti zvezda. Festin se primače, a ovaj ustuknu i vrisnu kao opečen. Festin ga sleđaše kako je bežao, sleđaše u stopu. Daleko odoše, preko sasušenih bujica lave od velikih ugašenih vulkana čije su se kupe dizale ka bezimenim zvezdama, preko grebena mirnih bregova, kroz doline sa niskom crnom travom, obilazeći gradove ili hodeći njihovim neosvetljenim ulicama izmedu kuća, kroz čije prozore ne gledaše nijedno lice.

Zvezde su lebdele na nebu; nijedne figure, nijedne ruže. Ništa se ovde nije menjalo. Dan da ne dođe. Ali, oni produžiše, Festin sve goneći ovog drugog, dok se ne domogoše mesta gde je nekoć, vrlo davno tekla reka: reka iz žive zemlje. U suvom rečnom koritu, između velikog odronjenog kamenja, ležaše mrtvo telo: telo starca, nago, sa tupim očima pred zvezdama izigravahu nedužnost za smrt.

»Uđi«, reče Festin. Vol-sablast zacvile, ali mu se Festin primače. Vol ustuknu, zatim se zaustavi, i uđe kroz otvorena usta u svoje mrtvo telo.

Leš odmah iščeznu. Čisto suvo kamenje blistaše na svetlosti zvezda. Festin postaja još časak, pa se tromo spusti među velike stene da se odmori. Da se odmori, ne da spava; njegovo je da ovde čuva stražu sve dok se Volovo telo, poslato natrag u grob, ne pretvori u prah, sva zla moć iščezne, razvejana vetrom i saprana kišom ka moru. On ima da motri na ovo mesto gde je smrt jednom našla put natrag, u drugu zemlju. Strpljiv, beskrajno strpljiv, Festin čekaše između stena, gde nikad više neće teći reka, u srcu kraja bez morske obale. Zvezde još bejahu nad njim nadnesene; i kako ih posmatraše, lagano, vrlo lagano, poče da zaboravlja žubor potoka i romorenje kiše po lišću šuma života.

Filip Kirval

AUTOMATSKA PSIHOZA

Philippe Curval:
UNE PSYCHOSE AUTOMATIQUE, 1980

Prevod sa francuskog: Ksenija Jovanović

Poludeo je u trinaest časova i četrdeset sedam minuta.

Sačuvao je ipak neki tračak svesti koji ga je nagnao da se obrati psihijatru čija je ordinacija bila u blizini mesta gde se tada nalazio.

Polako se popeo do vrata stepeništem od tamnog drveta, gledajući beživotnim očima lažne hijeroglife kojima su bili ukrašeni zidovi prekriveni mermerom.

Njegovo duševno oboljenje se nije moglo primetiti ni po kakvom spoljnom znaku, ni po kakvoj agresivnosti: bilo je to stanje opšte tuposti. Mozak je odbijao da radi; bio je oštećen nizom čudnih i neobjašnjivih priviđenja čija je učestalost dovela do ovog stanja primarnog ludila.

Poslužitelj u belom mantilu mu je otvorio vrata nekoliko trenutaka nakon što je zazvonio i ne pitavši ga za ime ni za razlog dolaska, uveo ga u čekaonicu.

Čoveka nije ni najmanje uznemirila ova potpuna ravnodušnost. Seo je u fotelju od kože prekrivene mrežom sitnih nabora koja je podsećala na onu masku opuštenih, bezizraznih crta, kakvo je postalo njegovo lice od kako je poludeo. Mada je salon bio luksuzno opremljen, odisao je hladnoćom i izvesnim očajanjem; ovu pojedinost posetilac, medutim, uopšte nije zapazio. Zidovi su bili prekriveni policama na kojima su ležali časovnici sa klatnom, zidni i ručni časovnici svih epoha, svih mogućih stilova i svih oblika, čije je kucanje, sastavljeno od hiljada malih neujednačenih udaraca neprijatno odjekivalo, izazivajući osećanje neobjašnjive nelagodnosti.

Čovek je čekao više od jednog sata. Najzad ga je psihijatar primio, ne udostojivši ga ni običnog osmeha u znak izvinjenja. Nije izgovorio ni jednu jedinu reč dobrodošlice, već se jednostavno upustio nazad u ordinaciju očekujući da bolesnik krene za njim. Pokazao mu je rukom krevet od belog metala koji se nalazio u jednom uglu; ludak je legao na njega.

»Molim vas, kako se zovete?« iznenada reče lekar.

»David Lamb.«

»Možete li mi reć šta vas je dovelo k meni, gospodine Lamb?

Da bi mogao da odgovori na ovo pitanje, David Lamb je morao da prevaziđe stadijum mehaničke lucidnosti koji ga je naterao da poseti lekara; borio se desetak minuta da povrati svest. Kada se prenuo iz svoje moždane otupljenosti, užas njegovog položaja mu se ocrtao sa onom istom oštrinom s kojom mu se to već bilo dogodilo u jedan sat i četrdeset minuta; sve pojedinosti košmara u kojem je živeo već nekoliko nedelja i koji ga je primorao da pobegne u okrilje ludila, sada su se u žestokom naletu nametnule njegovom duhu.

»Mora da sam žrtva psihoze sa primesama paranoje ili nečeg sličnog, doktore«, priznade on jedva dolazeći do reči.

»Gospodine Lamb, na meni je da postavim dijagnozu. Ne smete pokušavati da sami tumačite stanje u kojem se nalazite, izložite mi simptome svoje opsesije.«

David je napregnuo svoje sećanje; trebalo je da uvede neki red u zbivanja koja su ga toliko uznemirila.

Izložio je sledeću priču u jednom dahu:

»Sve je započelo jedne nedelje, doktore; ali svi događaji koje sam tada zapazio još se nisu ticali mene lično. Trebalo bi, stoga, da kažem: jedne nedelje sam po prvi put primetio... ne, valja se držati redosleda zbivanja. Dakle, šetao sam kejovima duž reke Sene, što obično nikada ne činim; mislim čak da sam se tamo uputio prvi put u svom životu. Međutim, ja veoma dobro poznajem Senu, često sam joj se divio u proleće, ali i zimi, ipak najčešće u proleće, upravo u vreme kada voda počinje da opada. Sada mi se stvarno čini da se nikada nisam spustio na same rečne kejove sve do tog dana.«

Zaćutao je i ostao nekoliko trenutaka pogružen u dubokim mislima:

»Uostalom, ja ne idem često u šetnju; znate već kako to ide, poslovi, život. Tako je to!«

David Lamb je iznenada dobio taj napad pričljivosti, kao neku vrstu oslobođenja od

dugih sati ćutanja u koje ga je gurnulo njegovo psihotično stanje.

Psihijatar ga je gledao ne ispoljavajući bilo kakvo osećanje i hladno beležio poneku rečenicu, reč, misao koja mu se učinila značajnom. Posle nekoliko minuta predaha, podstakao je bolesnika da nastavi svoju priču.

»Tako sam, dakle, šetao pored reke. Bio sam u mračnom raspoloženju, poslovi su se odnedavno loše odvijali. Sve to još nije predstavljalo neku pretnju za mene, ali sam ipak bio uznemiren, neobjašnjivo uznemiren... u stvari, hoću da kažem da je moja uznemirenost bila preterana. Znate, čovek ponekad ima predosećanje da mu sudbina nije naklonjena, mada ništa na izgled ne opravdava taj utisak. Činilo mi se da će ta šetnja pored reke, bez određenog cilja, ublažiti moju strepnju. Nije to bila loša zamisao. Malo kasnije sam zapazio da sa odobravanjem posmatram malobrojne zaljubljene parove koji su se u toj relativnoj samoći predavali svojim zadovoljstvima. Radovi na keju još nisu bili započeli. Vladao je mir, moglo se čuti samo kako vozila tiho klize po asfaltu, gore, blizu Tiljerija.«

»Proleće još nije bilo u punom sjaju; nebo je poprimilo neku beličasto žutu boju na kojoj se ogolelo i pocrnelo granje drveća ocrtavalo sa velikom jasnoćom. Ja sam, ipak, osećao neku toplinu, kao da iza tog nepomičnog prizora, okovanog nedavno otopljenim snegom i ledom, već zapažam nadolaženje prvih životnih sokova. Cinilo mi se da zelene vlati trave koja raste između razmaknutog kamenja na keju dobijaju neki vlažni sjaj. Sve moje crne misii su bile potpuno iščezle...

Lamb je prestao da govori i pogledao doktora:

»Sve ovo može da vas uveri da nisam bio sklon autosugestiji.«

»Šta ste vi u stvari, videli, gospodine Lamb?« upita psihijatar.

»Sta sam video ili ša sam mislio da sam video?«

»To sada nije važno. za vas su u ovom trenutku stvarnost i masta izmešani i više uopšte niste kadri da ih razlikujete.?

David je pognuo glavu pokretom punim poniznosti. Prešao je preko lica dlanom svoje ruke koji je bio zapanjujuće suv.

»Kada se događaj zbio, ja mu nisam odmah pridao veliku važnost. Bilo je to čak toliko beznačajno, da bih sve odmah zaboravio da se stvar nije ponovila«, objasni on.

»Jedan klošar je, zgrčen, spavao na metalnom sanduku koji je verovatno sam tamo dovukao. Pogledao sam ga, isprva površno a zatim nešto pažljivije. Na njemu nije bilo ničeg što bi ga odvajalo od drugih beskućnika, crte lica su mu bile proste, odeća bedna i potpuno prljava; sve je bilo savršeno u skladu sa tradicijom. Ja sam, međutim, osetio blagu sreću upoređujući njegov položaj sa svojim; moje crno raspoloženje mi je odjednom bilo smešno. Čovek je spavao dubokim snom, kao skamenjen, njegovo disanje je bilo gotovo neprimetno. Kada sam najzad shvatio da nije pristojno da ovako posmatram usnulog čoveka, zapazio sam da mi je lice samo nekoliko centrimetara udaljeno od njegovog jer sam mu se toliko približio, radoznao da osmotrim ovaj san nalik na smrt. Udaljio sam se istim laganim korakom kojim sam šetao do tog trenutka, sa osećanjem blagonaklonosti prema tom klošaru koji je u meni probudio izvesnu simpatiju.«

»Jedan drugi beskućnik se brzim korakom približavao spavaču; u ruci je držao neki metalni predmet čiji oblik nisam uspeo da vidim. Čovek je ubrzo došao do klošara i zagnjurio svoju ruku u njegova leđa. Bio sam suviše udaljen da bih razaznao crte njegovog lica koje je prikrivala tek iznikla brada. Opšte držanje njegovog tela je slutilo na neku bolest; skelet mu je bio nakrivljen na jednu stranu. Pokreti su mu bili veoma čudni; okretao je svoju šaku kao da zabada neko svrdlo u leđa nesrećnog spavača. Pomislio sam da prisustvujem zločinu i potrčao prema dvojici ljudi. Napadač je brzo pobegao, tako da nisam uspeo da stignem do njega. Spremao sam se da priteknem u pomoć žrtvi ovog neverovatnog napada. Tada je klošar otvorio oči, pogledao me, zatim je ustao bez ikakvog napora i ne obraćajući uopšte pažnju na mene krenuo za svojim navodnim ubicom. Na leđima nije imao nikakvu poderotinu, ni najmanji trag krvi.«

»Stajao sam tako, zaprepašćen i posramljen što sam na sebe privukao pažnju vičući i mašući rukama. Tri osobe su me sumnjičavo gledale kao da sam ispoljio znake nekog opasnog ludila. Moja urođena stidljivost me je podstakla da se što je brže moguće udaljim s tog mesta.«

»Sav zadihan seo sam u prvi kafe na koji sam naišao i naručio grog. Pod dejstvom alkohola čitav taj događaj mi se učinio nalik na nekakvu komediju; verovatno se tu radilo o nekakvom ritualu prepoznavanja među dugogodišnjim prijateljima.«

»Recite mi pre nego što nastavite svoju priču, da li još uvek verujete da se ta scena stvarno odigrala ili mislite da je to bila prva od vaših halucinacija?« zapitao ga je psihijatar. »To je veoma važno.«

»Ja... ja...«, započe David, »ja ne znam, sve to izgleda potpuno besmisleno i sada, dok sedim u ovoj ordinaciji više ni u šta nisam siguran.«

Lekar ga je oštro pogledao, prevukao palcem preko usana i izjavio ozbiljnim glasom:

»Trebalo bi da sasvim nepristrasno ispitate svoja osećanja i utvrdite da li vaš utisak odgovara stvarnim činjenicama ili se radi o delirijumu. Čini se da ste u ovom trenutku oslobođeni svoje opsesije; pokušajte da pronađete neki opipljivi dokaz koji bi potvrdio vaša sećanja na događaj. Zašto ste pomislili da se radi o ubistvu?«

»Nije to ubistvo, to mora da je nešto mnogo ozbiljnije!« uzviknuo je David.

I sam iznenađen svojom vikom, nastavio je nešto tišim glasom:

»Mogu da budem siguran samo u jedno: limeni sanduk na kome je klošar spavao bio je stvaran.«

»A čovek? Da li je i on bio stvaran?«

»Onaj klošar? Pustite da vam ispričam šta se kasnije dogodilo.«

Lamb je ustao osetivši potrebu da napravi nekoliko koraka po ordinaciji. Lekar je zapisao kretanje bolesnika.

»Prošlo je nekoliko dana, već sam bio potpuno zaboravio na taj događaj, kad su mi se iznenada pokvarila kola. Bio sam primoran da svuda idem pešice. Gunđao sam, ali sam se ubrzo navikao. Čoveku je ponekad prijatno, ako inače koristi samo automobil, da vidi grad iz potpuno novog ugla. Moji poslovi se odvijaju na veoma uskom prostoru: ja sam dekorater, ali najčešće uređujem izloge robnih kuća *Veliki magacini*«

»Taj posao vas dovodi u vezi sa varljivim svetom mode gde ima štrasa, veštačkih ukrasa, lažnog sjaja... «

»Moja psihoza, ako se uopšte radi o psihozi, ne proističe iz sredine u kojoj radim«, preseče ga Lamb, »ja...«

»Prema tome, stvarno verujete u ono što ste videli, sva vaša protivljenja to samo potvrđuju.«

Plavo oko Davida Lamba poprimilo je izraz progonjene životinje, koji je još jače naglašavao crni povez preko njegovog desnog oka.

»Išao sam, dakle, bulevarom Kapisin«, nastavio je nešto življim glasom, »kada sam ugledao jednog čoveka kako drema na klupi blizu ulaza u metro. Tu na izlged ništa nije zasluživalo moju pažnju, ali sam ja nesvesno prišao bliže. Tada sam zapazio ruku čoveka koji je sedeo pored njega i čije je lice bilo zaklonjeno novinama; prevlačio je njome preko leđa spavača, a u stisnutoj šaci je krio neki predmet. Kada je stigao do mesta između plećki, počeo je da pravi duge kružne pokrete. U meni se probudilo sećanje na onaj prethodni doživljaj; jurnuo sam prema klupi.«

»Čovek je odmah prekinuo svoje čudne pokrete, kao da je preko novina mogao da ustanovi šta ću preduzeti, zatim je brzo stavio ruku u džep. Spavač se probudio, ustao i otišao. Ovaj put sam uspeo da savladam svoju stidljivost i obratio sam se čoveku s novinama:

»Možete li da mi objasnite šta ste to uradili svom susedu, vi ste ga probudili!« On je odgovorio: »Znači, pored mene je neko sedeo, ah, nisam to uopšte zapazio!«

Osmehivao se. »Znate, nikad nisam bio uhapšen zbog neke posebne vrste skitanja, ako ste to hteli da kažete.«

Bio sam potpuno zbunjen prividnom dobrodušnošću svog sagovornika i nisam imao hrabrosti da ga zapitam šta je sakrio u džep.«

»Da li je taj čovek ličio na onog prvog čoveka«, naglo ga je prekinuo psihijatar.

»Ne, mislim da nije ličio«, promucao je Lamb.

»A da li znate šta je imao u džepu?«

David Lamb se odjednom potpuno izgubio: lice mu je prebledelo, usne se stisle. crte lica opustile. Celo telo mu se ukočilo u stavu deteta koje se duri jer zna da je nešto skrivilo. Lekar je pomislio da ga je suviše žestoko saleteo pitanjima i da je tako izgubio svaku mogućnost da mu se bolesnik ispovedi.

»Ne treba ništa da krijete od mene, gospodine Lamb«, nastavio je blagim glasom, »možda ste ušli u trag nekoj zaveri. Treba da mi poverite sve što znate, ja ću vam pomoći, ne možete sami da se borite.«

Izgledalo je kao da se ludak vratio u normalno duševnp stanje, da je manje uznemiren; oko mu se razbistrilo i u njemu je čak sinula iskrica podsmeha:

»Niko neće da mi veruje; svi mi se rugaju kada hoću da objasnim šta se zbiva. Baš je to smešno! Kad sedim ovde pred vama, svoj doživljaj mogu da posmatram samo kao neku farsu, kao glupu šalu čija sam žrtva jedina ja.«

»Šta ste vi, u stvari, videli, gospodine Lamb?« ponovio je psihijatar.

»Ključ!«

»Šta podrazumevate pod rečju ključ?«

»Pa ključ, običan ključ, kao oni koje koristimo da navijemo mehaničke igračke, voz ili zeca s bubnjem.«

Lekar je spustio glavu među šake, razmakao srednji i domali prst na obema rukama da bi između njih osmotrio svog pacijenta:

»I to vam je bilo potvrđeno; videli ste to još jednom prilikom!«

David je klimnuo glavom, stisnutih usana.

»Možete li da mi ispričate kada se to dogodilo?«

»U policijskom komesarijatu kod Opere.«

Bolesnik se za trenutak zamislio.

»Hajde, recite već jednom, pod kakvim okolnostima?«

Lamb je izvukao iz unutrašnjeg džepa svog odela jednu navlaku od providne plastike koju je dugo posmatrao, kao da taj običan predmet poseduje snažnu moć da u njemu probudi sećanja. Zatim je progovorio isprekidanim i jednoličnim glasom, kao da izgovara napamet naučenu lekciju:

»Ovo, naravno, ne predstavlja nikakav dokaz, to je samo najobičnija lična karta. Ipak, upravo onog dana kada sam je uzeo u komesarijatu, ja sam dobio priliku da utvrdim činjenično stanje. Službenik je tiho hrkao iza svog radnog stola.«

David se nasmejao.

»Uveravam vas da to nije nikakva šala, on je zaista spavao, a sunce mu je obasjavalo lice i stvaralo igru svetlosti I senke na svim neravninama njegove stare i istrošene kože. Gotovo bih mogao da po sećanju naslikam crte lica tog čoveka. Obratio sam mu se najpre tihim glasom; pošto nije odgovarao, počeo sam da vičem. Kako sam bio sve nestrpljiviji, pojavio se jedan od njegovih kolega. Učtivo me zapitao šta želim. Svoju ličnu kartu, rekao sam. On se nagnuo nad spavačem da bi pretražio gomilu papira koja je prekrivala pisaći sto. Zatim je spustio ruku na njegova leđa kao da želi da ga potapše i na taj način probudi. Učinilo mi se da pokreti njegove ruke nisu prirodni, da su više nalik na milovanje, drugačiji od pokreta koje sam očekivao. Ni sada ne znam kako sam uspeo da nadvladam svoju plašljivost, ali preskočio sam pisaći sto i snažno udario policajca po ruci. Ključ je pao na zemlju«.

»Jeste li sigurni u to?« zapita ga psihijatar.

»Siguran sam; još i sad ga jasno vidim, doktore. Bila je to pločica od tamnog metala koja je imala oblik leptira sa dva plavičasta krila, od kojih je svako na krajevima imalo po jednu cmu rupicu, poput krila sfinge.«

»Šta se posle toga dogodilo?«

»Stvari su krenule veoma loše: oba čoveka su se bacila na mene i odvukla me pred komesara; malo je trebalo da mi stave lisice na ruke. Tamo su me optužili za uvredu agenta javne bezbednosti, za udarce i povrede nanete s predumišljajem. Bio sam ipak dovoljno priseban da u svoju odbranu navedem nestrpljenje, pometenost, ljutnju; ne znam šta bi bilo sa mnom da sam otkrio prave pobude svog postupka.«

»Vi ste, dakle, u to vreme još bili pri svesti, mogli ste da procenite koliko je vaše otkriće bilo malo verovatno. Uostalom, ništa ne dokazuje da je ovaj novi događaj bio u nekoj vezi sa prethodnim; samo je vaša mašta mogla da ih poveže.«

»Ja nisam izmislio taj ključ.«

»I sada ste uvereni da ljudi kuju zaveru protiv vas?«

David Lamb je burno reagovao na ove reči, prsti su počeli grozničavo da mu podrhtavaju, a ruke da opisuju po vazduhu neobične arabeske. Progovorio je s velikom mukom:

»Ne protiv mene, doktore! Protiv ljudi, protiv svih onih ljudi koji spavaju po kancelarijama, po železničkim stanicama, na skverovima, na klupama, na svojim stolicama, bilo gde, svugde. Ti klošari, te birokrate, svi ti ljudi čije funkcije su dosta nejasne, prestali su da pate, prestali su da žive. Njihov rad je samo privid; njih navijaju s vremena na vreme kao mehaničke sprave!«

»Jeste li uspostavili vezu sa nekim od ovih ljudi, da li ste uspeli da im postavite neka pitanja? Jeste li upoznali bar jednog od svih tih zombija?«

»Nikad«, zaurlao je Lamb. »Beže od mene čim im se približim. Jer ja ih sada poznajem i uspevam da ih iznenadim u kretanju. Oni ne odgovaraju na moja pitanja, verovatno im je to zabranjeno. Možda su u dosluhu sa svojim gospodarima. Moguće je čak da u njima više nema ničeg ljudskog, da su postali roboti«, zajecao je Lamb.

Psihijatar ga je uhvatio za ruku nežnim pokretom i primorao ga da legne na krevet od obojenog metala. David Lamb je plakao dugim jecajima, zatim se njegov izliv tuge

postepeno smirio. Pogledao je lekara svojim plavim okom iz kog je nestao svaki trag strahovanja.

»U kakvom se samo stanju nalazite, gospodine Lamb, bilo je krajnje vreme da me posetite!«

»Mislite li da sam lud, doktore? Verujete li vi da nema ničeg istinitog u onom što sam vam ispričao, da su svi ti događaji izmišljeni?«

Psihijatar je malo oklevao, zatim je rekao veoma prijateljskim tonom: »Ne mislim da ste ludi, gospodine Lamb, za sada niste, ali bilo je vreme da počnete da se lečite. Verujem da ste videli kako je onaj ključ pao u komesarijatu policije, kao i da ste pre toga videli dva klošara. Verujem kao i vi da im je neko spustio ruku na leđa u određenoj nameri o kojoj nećemo nikada ništa doznati. Ali siguran sam da ti ljudi nisu navijani kao mehaničke igračke. Biće potrebno da duboko razmislite o svim tim pretpostavkama, ali kasnije, kada vam bude bolje. Tada se više nećete bojati, tada ćete se smejati.«

»Sada ću pokušati da objasnim vašu pšihozu: sami ste rekli da ste plašljivi, stidljivi i uzdržani, i da veoma mnogo držite do svojih navika; osim toga, verovatno ste veoma naporno radili u poslednje vreme, ali niste toga bili svesni. Skrećem vam pažnju na činjenicu da su se prva dva neobična događaja o kojima ste mi pričali desila u izuzetnim okolnostima: na obali Sene, kuda inače nikada ne idete, onog dana kada niste koristili svoj automobil, što inače ne činite. Stoga nije bilo ničeg što bi suzbilo vašu nervnu napetost, pokušaću to da vam objasnim na jednostavan način; u vama se stvorio preterani energetski naboj koji se iznenada oslobodio. Verovatno ste imali pritajene sklonosti ka lakim psihosomatskim poremećajima i to je dovelo do početka psihoze sa primesama paranoje za koju ste vi pomislili da je oblik stvarnosti.«

»Ne znam više šta da mislim«, promuca Lamb. »Ne može se poreći da sam došao k vama u nekom stanju...«

»U stanju katatonije, gospodine Lamb. I verujte mi, ne bi bilo dobro da odete odavde pre nego što vas podvrgnemo početnom obliku lečenja, jednoj kraćoj kuri spavanja koja vam je zaista neophodna. Vaše smetnje bi mogle da se pogoršaju i tada više ne bih mogao da budem siguran u vaše ozdravljenje.«

David Lamb je molećivo pogledao doktora. Kao da je najzad shvatio da je bio na samoj ivici užasnih mentalnih poremećaja.

»Čini mi se, doktore, da je stvarno najpametnije da prihvatim vaš savet.«

Bolničarka blagog i dobroćudnog osmeha odvela je bolesnika u jednu mračnu prostoriju. David je dopustio da mu skinu odelo i da ga stave u postelju, sav njegov otpor je bio skršen. Ispustio je uzdah olakšanja kada mu se igla injekcije zabola u venu na ruci.

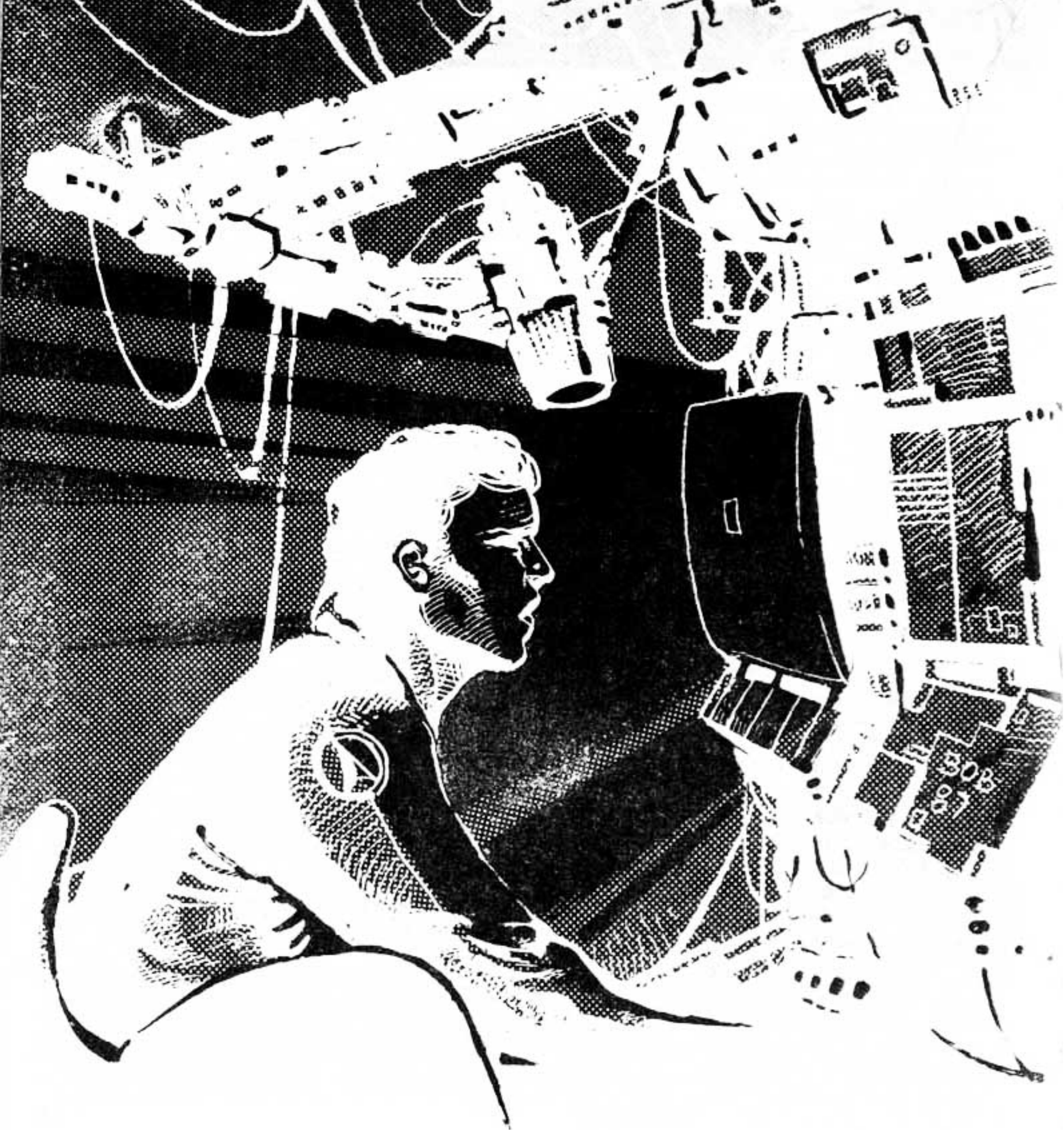
Svetlost koja je prodirala kroz uski prozor stvarala je u sobi neobično prijatnu polusenku. David Lamb se probudio i ustao.

»Treba da dođete ponovo kroz dva dana«, reče mu psihijatar na rastanku.

Napolju je proleće stavljalo svoje prve slojeve boje na sivo kamenje grada. David je voleo proleće. Nije osećao nikakvu potrebu da radi: život je bio tu pred njim, sav treperav, i on je želeo da ga čvrsto dograbi obema rukama.

Seo je na klupu da bi mogao da posmatra svu tu sreću oko sebe, i ubrzo zaspao.

Kada je nekoliko sati kasnije ključ zaškripao u njegovim leđima, ustao je i krenuo. Bio je spreman da prima naređenja.

Edvin Čarls Tab

EVANI

E. C. Tubb: EVANE, 1973

Prevod sa engleskog: Aleksandar B. Nedeljković

Kompjuter je vokalizovan na bazi psihološke potrebe; koncepciju su odredili oni koji žive u kulama od slonovače i koji, pokušavajući da budu racionalni, na kraju budu sadisti. Bile su tu i neke druge stvari, neke pornografske fotografije, neke knjige, a u kutiji jedna stvar koja se mogla naduvati i upotrebiti za pražnjenje ličnih napetosti. Ovo poslednje je upotrebio jednom a onda, zgađen, uništio zajedno sa knjigama i fotografijama. Protiv glasa kompjutera nije mogao učiniti ništa.

Glas je bio blag, milozvučan; da li je glas uzet od neke stvarne žene ili je dobijen sintetski pomoću kompjuterskih optimuma, to on nije mogao znati. Ali bio je to mek glas, bez oštrine mladosti, i za to je on bio zahvalan. Pa, pošto ga nije mogao ignorisati niti isključiti, naučio je da živi sa njim, i tokom dugih, dugih godina postepeno ga prihvatio, oslanjao se na njega kao na bitan deo svog ograničenog univerzuma. Čak se i zabavljao pridodajući zvuku lice i figuru.

Slika se menjala jer su godine smirivale strasti njegove krvi. U početku je biia vitka sa potpuno crnom kosom i istaknutim dojkama i sa kukovima i bedrima iz pubertetskih čežnji. A onda je sazrela u ugodniju sliku, u skladu sa njegovim željama. Sad je bila visoka sa kratkom plavom kosom zatalasanom do iznad ramena. Oči su joj bile plave, duboko usađene, u uglovima naborane mrežicom finih linija. Nosila je crnu, jednostavnu haljinu koja je otkrivala glatka ramena i gornje delove njenih bujnih dojki. Nisu te dojke više bile onako tvrde, isturene, kako ih je nekad zamišljao, nego mekane, pomalo opuštene, u skladu sa zrelošću njenog lica, zaokrugljenim talasanjem njenih kukova. Dao joj je i ime.

»Vreme za rutinsku inspekciju, Čarls.«

Trgao se, šokiran i izbačen iz sanjarenja. Žmirkajući seo je u svojoj velikoj stolici uspravnije. Pred njim su kao i uvek bile ploče, velike skale sa puzećim kazaljkama, sjaj poliranog metala, redovi indikatora. Shvatio je da je sanjao budan, da je bio utonuo u sanjarenje koje mu je bilo neka vrsta samoodbrane, neki polusvet u kome se pamćenje meša sa maštom a izmišljeno postaje teže od realnog.

»Vreme za rutinsku inspekciju, Čarls.«

Upotreba njegovog imena, još jedno psihološko sredstvo, ali takvo koje je dovelo do neizbežne personalizacije mašine. Očigledan trik da se ublaži usamljenost, ali trik koji vrlo lako može dovesti do ludila. Ako je uopšte ludilo dati jednom mehaničkom glasu ime. Zamisliti da to govori prava žena. Sanjati da nekako, neverovatno, on nije stvarno sam, da negde u njegovom ograničenom svetu postoji još jedna živuća osoba i da će se, možda, njih dvoje jednom sresti.

»Vreme za rutinsku inspekciju, Čarls.«

Bila je to samo mašta, šta bi drugo mogli biti, međutim nije li glas postao malčice oštar? Mališno nestrpljiv što on ne reaguje? Zabrinut, čak? Bilo bi lepo misliti da je nekome stalo do njega; ali iz iskustva je znao da to nije tako. Tri puta a onda dolazi šok, električni stimulus koji ga iz dubokog sna vraća u potpuno budno stanje, bolni podsetnik da postoji posao koji se mora uraditi i da je on taj koji ga uraditi mora.

Brzo reče: »U redu, Evani. Čuo sam te.«

»Tvoj odaziv je kasnio. Da li si spavao?«

»Ne, samo razmišljao.«

»Je li ti dobro, Čarls?«

Spustio je pogled na svoje šake, na debele vene i velike mrke mrlje, kožu naboranu oko zglavkova. Nekad su to bile mlade i jake šake i bilo je lepo videti ih. Kad su se promenile? Zašto tu promenu nije ranije primetio?

»Čarls?«

»Dobro mi je«, reče on uskoro.

»Mislim da bi trebalo da nadzireš svoj metabolizam, Čarls. Posle inspekcije, prirodno.«,

»Do vraga, Evani, ne moras da mi čantraš. Kažem ti da mi je dobro.«

»Posle inspekcije, Čarls«.

Kako možeš da se raspravljaš sa mašinom? Mogao bi da odbije; ali postojali su načini da bude nateran na poslušnost, za to su se Graditelji pobrinuli. Senzore nigde nije mogao izbeći, a neposlušnost je donosila kaznu. Zlovoljno se digao iz stolice, nelagodno svestan lošeg fizičkog funkcionisanja. Eto, na primer, njegove noge, da li su uvek ovako bolele? Tokom godina navikavao se na zamućenje svog vidnog polja tako da mu je sad bilo normalno da sa svog mesta u stolici ne može da vidi fine podeoke na indikatorima. Ali ovaj bol, i ovo malo zakašnjenje levog stopaia tako da se zamalo spotakao i spasao tek grabljenjem naslona stolice? Da li je ovo novo ili je to doživljavao i ranije? A, ako je doživljavao zašto ne može toga da se seti?

Ta mu je misao dodijavala dok se kretao od stolice duž trometarskog praznog prostora prema zadnjem kabinskom zidu. Tavanicu je mogao da dohvati dizanjem ruku, zidove da dotakne širenjem ruku. Maleni prostor iza koga su složene mašine koje ga snabdevaju programiranim količinama vazduha, hrane i vode. Hermetički zatvorena životna sredina gde on ima smeštaj i negu i, nadasve, zaštitu od spoljašnjih uticaja. Na takvom mestu, iskustva su malobrojna i uvek striktno lična. Pa kako bi bilo moguće da zaboravi ijedan detalj svog monotonog života?

»Čarls, ti oklevaš. Inspekcija se mora u celosti obaviti.«

Stigao je do kabinskog zida i posegnuo za kontrolnim aparatima. Oslobođeni od strane kompjutera, reagovali su na njegov dodir, jedan panel se podigao i otkrio ogromni prostor mutno osvetljen a uveličan pločom kroz koju je zurio. Direktno gledanje pojačano sočivima i ogledalima da bi se eliminisala mogućnost lošeg funkcionisanja elektronike. Poslušno je pregledao enigmatične korpice, poredane flašice, bezbrojne epruvete, bezbrojne čestice spakovane u kapsulama, nepoznate objekte zamotane u plastične membrane. Nekada se silno oduševljavao ovim prizorom, svestan ogromnog osećanja svrhovitosti, zagrejan uverenjem da je važan, da je bitan za uspeh ovog projekta. Sad je posao samo otaljavao.

»Čarls?«

Predugo je piljio, izgubio se u još jednom od tih podmuklih sanjarenja, pokušavajući, možda, da opet uhvati onu ranu ustreptalost, ono ekstrapoliranje, gledanje u budućnost, nagađanje o neverovatnim stvarima koje bi ta budućnost mogla doneti. Ili je možda jednostavno malčice zadremao, obuzet dosadom, nezadovoljan što kompjuter dominira.

»Čarls, da li sve funkcioniše optimalno?«

»Da, Evani, kao i uvek.«

»Onda se vrati u sedište, Čarls. Moram nadzirati tvoj metabolizam.«

Osetio je kako se kontrolne poluge ispod njegovih prstiju pomiču. Panel je već padao da bi hermetički zatvorio taj kabinski zid. Polako se vratio do stolice, seo, gurnuo desnu šaku i ruku u dobro znani otvor. Sonde utonuše u njegovo meso i on oseti blago peckanje površinske stimulacije. Zavalio se u naslon, sklapajući oći, zamišljajući glatko lice uokvireno plavom kosom, i plave oči, možda malo zabrinute, zatim pune usne malo skupljene i haljinu koja se odmiče samo malo, malčice od prsa i ramena dok se ona naginje napred da prouči rezultate ovog pregleda.

»Dakle, sestro, hoću li preživeti?«

»Sestro?«

»U ovom času, Evani ti si bolnička sestra. Bolničarka, osoba koja se brine o bolesnicima. Jesam li bolestan?«

»Ne funkcionišeš optimalno efikasno, Čarls.«

»Što znači da sam bolestan. Izleči me, Evani.«

Osetio je doticaj nečega i zatim rastuću euforiju. Injekcija neke droge, nagađao je, nečeg što će razbiti ovu njegovu depresiju, ovu njegovu rastuću brižnost. A pomogla je i ta poslušnost, ta njena spremnost da ispuni njegovu instrukciju. Čovek uvek treba da

bude dominantni partner.

Očiju još uvek zatvorenih, zamišljajući kako se ona naginje unazad, nasmešena, sa izrazom lica koji pokazuje blagu mešavinu njene naklonosti i njene materinske brižnosti, on reče: »Koliko dugo, Evani?«

»Neprecizan si, Čarls.«

»A ti si tvrdoglava. Prokleto dobro znaš šta hoću da kažem. Koliko dugo već putujemo u ovoj kanti?«

»Dugo, Čarls.«

Predugo, pomisli on. Tako dugo da je vreme izgubilo smisao. Bačen gotovo svetlosnom brzinom, naciljan ka dalekim zvezdama, njegov metabolički časovnik se usporio zbog dilatacije vremena. Tamo nazad, kod kuće možda je prošlo već deset hiljada godina. Ovde u brodu prošao je jedan životni vek.

Ta misao mu je smetala i on se, uz pomoć droge, borio protiv nje. Pomagalo mu je umirujuće prisustvo žene. Neosetno je skliznuo u sanjarenje, opet čuo dečje glasiće odabranih i dublje glasova njegovih instruktora. On je poseban. Njega će uvežbavati za jedan strašno važan zadatak. Njegov život biće posvećen Velikoj ekspanziji.

Pomakao se i osetio još jednu smirujuću injekciju.

»Pričaj mi, Evani.«

»O čemu, Čarls?«

»Odaberi temu. Bilo koju. Ti si visoka divna plavuša. Kako se osećaš tako zaključana u mašini? Da te pustim napolje? Da provalim u tvoj zatvor i omogućim ti da pođeš u šetnju?«

»Govoriš nerazumno, Čarls.«

»Kako to, Evani? Sa mnom si već koliko dugo? Pedeset godina? Duže? U svakom slučaju dugo vremena. Često smo razgovarali pa si se, nesumnjivo, i ti malo promenila od onih ranih dana. Čuj, znaš li zašto sam uništio one knjige i one druge stvari? Imao sam osećaj da me posmatraš. Posmatraš i prezireš. Možeš li to da porekneš?«

»Posmatrala sam te, Čarls, svakako.«

»Posmatrala i naređivala, uradi ovo, uradi ono, uradi prokleto brzo, inače... Ponekad si bila prava kučka i trebalo bi zato da te mrzim, ali ja ne. Ne mrzim te, mislim. Uopšte te ne mrzim.«

»Mrzeti, Čarls?«

»To ti je jedna emocija.«

U njegovoj mašti ona se namrštila i odmahnula glavom.

»Ne kaži to«, reče on brzo. »Ne želim da znam šta možeš i šta ne možeš da osetiš. Ništa sa glasom poput tvog ne može biti sasvim bez osećajnosti.«

»Iracionalan si, Čarls. Možda bi trebalo da spavaš.«

»Ne!«

Istrgao je ruku iz otvora pre nego što mu je droga mogla biti ubrizgana, lukav od silnog ponavljanja jer ovo nije bio njegov prvi sedeći razgovor sa ženom zaključanom u toj mašini. A ipak, činilo se da je ovaj razgovor drukčiji od onih ranijih. Tada je dopuštao da mu ona da zaborav, tonjenje u tamu i u svet snova u kojima mu je, živa, prilazila, raširenih ruku, popustljivog tela, odnoseći ga u plimu zadovoljenja gde je sve bilo divno a njegov život kompletan.

»Ne želim da spavam«, reče on. »Želim da razgovaram. Hoću da znam radi čega je sve ovo. Kazaćeš mi.«

»Ne razumem, Čarls.«

»Podaci nedovoljni?« Podsmehivao se njenom izrazu lica. »Da li još uvek pokušavaš da me ubediš da si samo mašina? Zar ne shvataš da te poznajem bolje od toga? Sve ovo je farsa. Pozorišna predstava. Vreme je da bude okončana.«

»Ni sad ne razumem.«

»Pogađaj.«

»Izgleda da si se poremetio. Fizički, možda. Ako vratiš ruku u otvor pratiću tvoj metabolizam.«

»Nećeš uraditi ništa slično. Otvorićeš vrata i pustićeš me napolje.«

»To je nemoguće. Čarls. To znaš.«

»Onda se vrati kući.«

»To je podjednako nemoguće. Uznemirio si se, Čarls, razmišljaš nelogično. Ali nisi sam.«

Umorno je otvorio oči i zurio u brojčanike, redove indikatora, metal — njegovim rukama izglačan i panele čiju je besprekornu čistoću on održavao. Ne, nije sam. Milion brodova tokom izvesnog broja godina, svaki brod identičan ovom njegorom, svaki poput ovog natovaren proizvedenim sporama, semenkama, elementima onakvog života kakav je na matičnom svetu uobičajen. Začeti život leži uspavan u tovarnim pregradama, zaštićen na desetak načina: opnama od različitih vrsta plastike, prirodnim membranama, lopticama leda i hranljivog želea, dehidriran, zamrznut, zadržan u elektronskom stasisu. Trunčice, prašine, buđi, gotovo nevidljivi molekulski lanci. Tovar čija je namena da produži postojanje rase.

A on?

»Ne!« Grčio se od unutrašnjeg nemira. »Ne!«

»Čarls, moraš se opustiti. Nema razloga da se plašiš. Brod je netaknut a tebi nije učinjeno nikakvo zlo. Sve je kao i pre.«

Blagi, umirujući, materinski ton. Verni drug vraća pouzdanje. On nije sam, ona je s njim, uvek će biti s njim.

Ali ona laže kao što lažu i druge i kao što je čitav njegov život bio laž. Čitav njegov prazni, glupi, straćeni život.

»Istinu«, reče on grubo. »Kaži mi istinu.«

»O čemu, Čarls?«

»O svemu. Govori, prokleta bila!«

»Projekat ti je objašnjen još na samom početku. Velika ekspanzija je san rase kojoj pripadaš. Od nas se očekuje da tražimo odgovarajuću zvezdu, da otkrijejno planetu na kojoj su određeni faktori unutar izvesnih granica, i da izbacimo svoj tovar u skladu sa programlranim instrukcijama. Ako se postigne uspeh, životni proces na tom svetu biće voden tako da imitira uslove na matičnom svetu. To znači da će rasa u budućnosti nalaziti svetove pogodne za naseljavanje. Gledajući ekstrapolativno, moguće je da će u doglednoj budućnosti pripadnici tvoje rase nalaziti nastanjive i, do neke mere, slične svetove razasute širom galaksije.«

»A ono ostalo?«

»Nema više, Čarls.«

»Đavola nema. Šta sa mnom?«

»Ti si faktor obezbeđenja. Postoji minimalna mogućnost da se nešto pokvari u brodu, možda u održavajućim ili u popravljačkim mehanizmima. Ako se to desi, ti si sposoban da izvedeš popravke.«

»Čime? Golim rukama?«

»Ne, Čarls, alatima koje ću ja učiniti dostupnim ako zatreba.«

»A znanje o tome kako da ih upotrebim?«

»To je uneto u tvoju podsvest, Čarls. Ako nastupi ma kakvo stanje istinske opasnosu, to znanje će se osloboditi.«

Zvučalo je logično i on se pitao zašto bi ga to impresioniralo, šta bi drugo mašina mogla biti ako ne logična? A ipak, ova stvar je programirana i podešena da na određene stimulacije reaguje na određeni način. Mogla bi ona i da laže ili, ispravka, da govori ono što smatra istinom a što uopšte ne mora biti istina.

A ipak, ako ovo nije istina onda šta jeste?

Zažto je on učinjen sastavnim delom ovog broda?

Nemirno je ustao iz fotelje i prešao tri metra do zadnjeg kabinskog zida, pa tri metra ka fotelji, pa opet tri metra natrag. Brod je oko njega operisao svojom uobičajenom tihom efikasnošću a on je zurio u zidove, plafon, panel sa nanizanim instrumentima. Samo fasada, pomisli on iznenada. Nešto što će mu vezivati pažnju i održavati iluziju da je važan za funkcionisanje broda. Zašto nije ranije shvatio da je totalno nepotreban u ovom kompjuterski kontrolisanom brodu? Skup komad nevažnog tovara.

Međutim, Graditelji nikad ne bi toliko trošili da nije postojao i neki razlog.

On grubo reče: »Evani, zašto sam ja ovde?«

»Rekla sam ti, Čarls.«

»Lagala si. A sad mi kaži istinu.« Neverovatno, nije odgovorila. Buljeći u svoje šake, videći debele vene, pege, znake starosti, on reče: »Šta će biti kad umrem?«

»Kad prestaneš da funkcionišeš, Čarls, to će značiti da smo stigli na konačnu udaljenost od matičnog sveta. Onda ću početi da usporavam i da tražim svet prikladan za prihvatanje našeg tovara«. Samo za tren to nije bilo razumljivo — a onda se stropoštala lavina istine, koja je umrtvljivala, ubijala tako što je iznenada uništila i njegov ponos i njegov ego.

»Časovnik«, reče on prazno. »Hoćeš da kažeš da sam ja samo prokleti časovnik i ništa više.«

Metabolični casovnik: u brzinama bliskim svetlosnoj i to je jedan od načina da se usporeno proticanje vremena izmeri. Zasejani svet treba da bude u dohvatu, a to se mora odmeriti životnirn vekom jednog čoveka. Ili njegovim životnim vekom, ili njegovim uviđanjem istine, važna razlika.

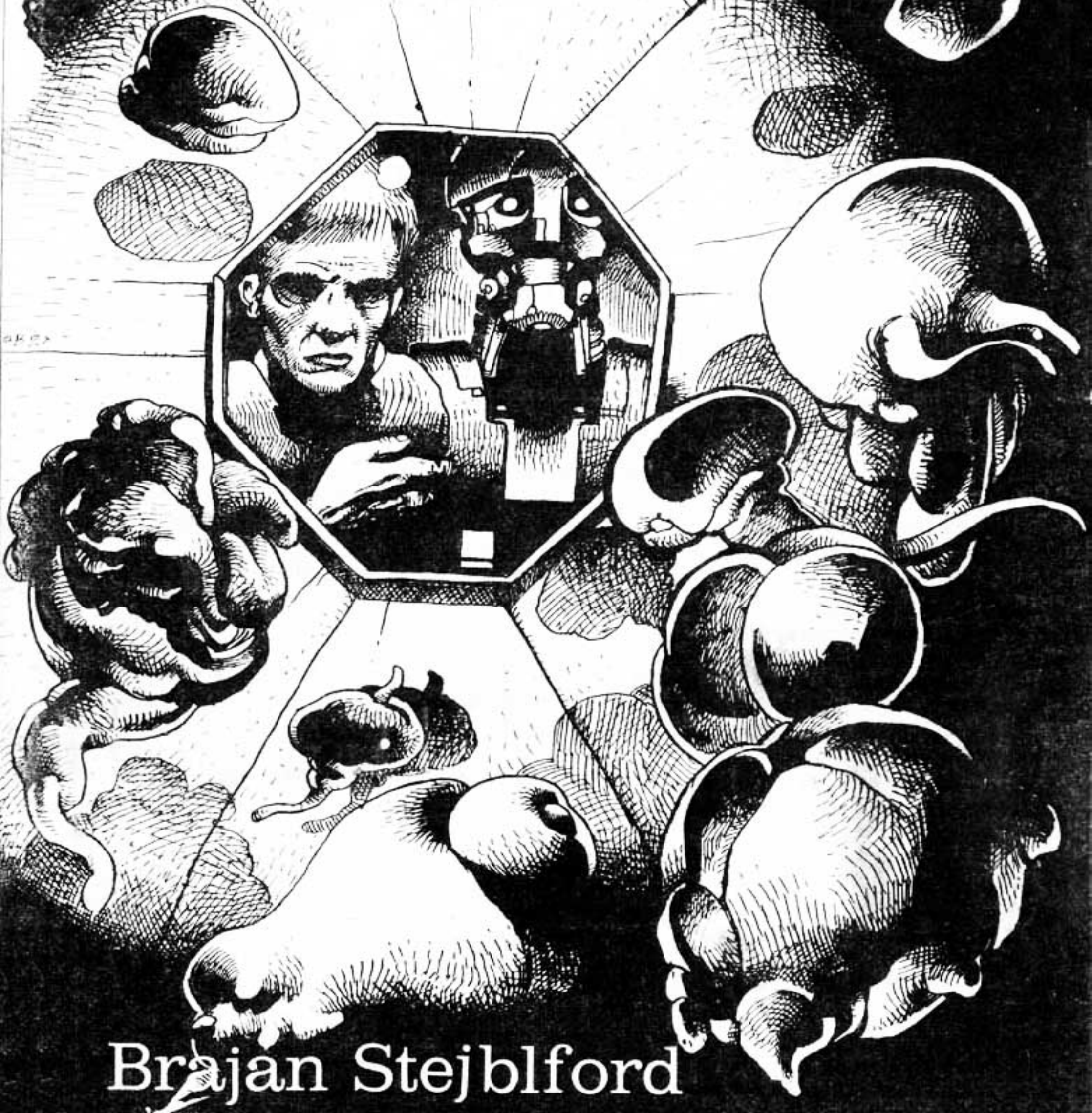
Zatim?

»Žao mi je, Čarls«, reče mašina, i ovoga puta prizvuk žaljenja bio je nesumnjivo prisutan. »Istinski mi je žao.«

A onda ga je elektronska spravica usađena u njegov mozak zamrzla u momentalnu nepokretnost, naišli su gasovi koji će ga zalediti do stasisa, zidovi se raskriliše otkrivajući instrumente koji će ga uzeti i raskinuti njegovo meso u fragmente, čuvajući dragocene molekulske lance RNA i DNA koji će svi biti upotrebljeni kao dodatni materijal u konačnom zasejavanju.

Ali bola nije bilo. Baš ni najmanjeg bola. Graditelji su, bar u tom pogledu, bili plemeniti.

Brajan Stejblford

INŽENJER I DŽELAT

Brian Stableford: THE ENGINEER AND THE EXECUTIONER, 1975

Prevod s engleskog: Miodrag Milovanović

»Moj život«, rekao je inženjer, »je samo moj. Možeš li da razumeš to?«

»Razumem«, mirno je odgovorio dželat.

»Ja sam ga stvorio«, nastavio je čovečuljak sa naočarima iza kojih su sjale nemirne oči. »Uspeo sam to da uradim svojim sopstvenim rukama. To nije bila samo kreacija moje mašte. Drugi ljudi mogu isto stvarati, ali iza svog plana moraju imati teoriju koja ga objašnjava. Ali ja sam uspeo. Spojio sam gene, oblikovao hromozome, sastavio inicijalnu ćeliju. Ono što sam uradio bio je pravi posao. Uložio sam svoje vreme, strpljenje i odlučnost. Dok su se ostali poigravali idejama, ja sam stvorio njihov životni sistem, snove pretvorio u stvarnost. Ali, ti ne možeš da shvatiš šta ja mislim o tome, šta osećam.«

»Razumem«, ponovio je robot. Crvene, otvorene oči zasjale su iz ćoškaste glave. On ga je zaista razumeo.

»Pogledaj ih«, rekao je čovečuljak i pružio ruku prema velikom udubljenom prozoru koji je prekrivao čitav jedan zid. »Pogledaj ih i reci mi da ništa ne vrede. Zapamti, sve ovo je moje. Sve to je nastalo od onog što sam ja napravio i razvilo se od ćelija koje sam ja stvorio. Mojom zaslugom, oni se iz godine u godinu razvijaju i dograđuju.«

Čovek i robot su se zagledali kroz staklo. Videli su izdubljenu spoljašnjost asteroida Lamark. Iz svemira, Lamark je izgledao kao bilo koji drugi asteroid prekriven kraterima, stenama i prašinom. Međutim, on je bio šupalj, a u njegovoj unutrašnjosti nalazila se hermetički zatvorena i pažljivo kontrolisana imitacija Zemljine sredine. Imao je vazduh, vodu donešenu sa Zemlje i svetlo koje je crpao iz velikih baterija koje su sakupljale solarnu energiju izvan planetoida da bi je kasnije oslobodili u njegovoj unutrašnjosti.

Svetlo je bilo srebrnasto bledo. Kako se asteroid okretao oko svoje ose, ono je postajalo slabije i jače. U određenom trenu ono bi zasjalo čisto i sjajno označavajući sredinu prosečnog Lamarkovog dana.

Ta bleda svetlost otkrivala je ivicu velike srebrne šume, svetlucavih oblika nalik tananim nitima paučine. Ti oblici su bili toliko tanki i koprenasti da se činilo da ih, i pored toga, možeš sve obuhvatiti pogledom, mada se, u stvari, već na manje od stotinu metara od osmatračkog prozora gubila stvarna vidljivost.

Polusakriveno srebrnastom paučinom, videlo se šaroliko rastinje različitih boja i vrsta. Crveno, nalik na morske sase, koje kao da u laganom ritmičkom plesu pokreću svoje nežne pipke. Svetle, limunžute sfere osenčene tamnim nijansama lebdele su u okviru od srebrnastih vlakana. Visoko, tanko klasje različitih boja, koje je raslo u geometrijski pravilnim razmacima.

Osim tog rastinja, postojali su i mnogi drugi pokretljivi organizmi. Vazdušaste lopte i nežna bića, koja su podsećala na tropske ribe, plutali su u toj ogromnoj vazdušnoj kugli. Činilo se da ne postoji ništa što bi moglo da gmiže ili hoda. Sve što se pokretalo, plutalo je ili lebdelo. Opna kojom je asteroid bio obavijen, bila je toliko tanka da u tom ogromnom prostoru gravitacija praktično i nije postojala. Nije postojalo ni gore ni dole. Postojali su samo površina i svetlost.

»Ovi oblici života su nešto između zajednice, organizma i ćelije«, rekao je inženjer. »Njih karakteriše ponešto od svega toga. Način razmnožavanja je toliko jedinstven da ga je nemoguće detaljno objasniti izrazima i rečima koje pripisujemo različitim osobinama i vrstama organskih materija na Zemlji. Kao sistem, on je potpuno zatvoren. Jedina stvar koja dolazi iz spoljašnjosti je svetlost koja obezbeđuje potrebnu energiju za održavanje čitave zajednice. Voda, vazduh, minerali... Sve to se ponovo prerađuje, tako da količina organskih materija ostaje konstantna. Sve se iskorišćava i ponovo prerađuje kako se sistem razvija i dograđuje. U toku svog rasta on se menja i razvija. Zato je i stvoren, da se usavršava, menja i adaptira zastrašujućom brzinom. Razvoj njegovih elemenata je više spiralan nego kružan. Nikada se ništa ne vraća u svoje prvobitno stanje, te se svaka generacija sastoji od novih vrsta. Ovo što sam stvorio je takozvana ultra-evolucija, evolucija koja se ne zasniva na prirodnom odabiranju. Moji životni

sistemi predstavljaju tipičnu lamarkijansku evoluciju. Ovaj oblik života je bolji od onog koji se izlegao na Zemlji. Zar ne vidiš zbog čega je on tako divan i značajan?«

»Da, vidim«, odgovorio je robot.

»Ovo je najdivnija stvar koju smo ikada stvorili«, nastavio je čovečuljak zamišljeno. »Najveći od svih naših pronalazaka. A sve to sam ja stvorio. To je samo moje.«

»Znam«, rekao je dželat odsutno.

»Ne, ne znaš«, rekao je čovečuljak. »Šta ti u stvari možeš da znaš? Ti si samo metal. Tvrd, hladan metal. Ne razmnožavaš se. Tvoja vrsta nema evoluciju. Šta ti znaš o životnim sistemima? Ti nikada ne možeš spoznati šta znači živeti, menjati se, maštati, graditi. Kako onda možeš da tvrdiš da razumeš ono što ja mislim?«

»Pokušavam«.

»Došao si da uništiš sve ovo! Došao si da baciš Lamark u Sunce, da spališ i pretvoriš moj svet i moj život u pepeo. Poslali su te da ubiješ. Kako jedan ubica može tvrditi da razume život? Život je svetinja.«

»Ja nisam ubica«, govorio je robot smireno. »Ubice su ljudi koji su me poslali i koji su doneli tu odluku. Pravi, živi ljudi. Metal ne donosi odluke. Metal ne ubija. Ja sam došao da izvršim ono što mi je naređeno.«

»Oni ti ne mogu narediti da me ubiješ«, rekao je inženjer dubokim, mrzovoljnim glasom. »Oni ne mogu da unište moj rad i bace me u Sunce. Počiniti ubistvo je protivuzakonito. Roboti ne mogu da krše zakon.«

»Ponekad se zakon mora ignorisati«, citirao je robot. »Smatra se da je postojanje asteroida Lamark suviše opasno. Odlučeno je da opasni eksperimenti započeti ovde moraju biti što brže uništeni kako ne bi došlo do nekakve zaraze. Utvrđeno je da asteroid Lamark poseduje opasnost koja ugrožava život na Zemlji. Postoji mogućnost za izbacivanje spora iz unutrašnjosti planetoida koje su sposobne da prolaze kroz svemir. Skrenuta je pažnja da, ukoliko bi došlo do toga, ne bi postojao nikakav način da se spreči uništenje čitavog života na Zemlji... Zaključeno je da bi, ma koliko je mala verovatnoća da se to može dogoditi, gubitak bio toliko velik da se takav rizik ne sme prihvatiti. Stoga je naređeno da asteroid Lamark mora biti obrušen na Sunce i da se ništa što je bilo u kontaktu s njim nikada ne sme vratiti na Zemlju.«

Čovečuljak se pretvarao da ga sluša. Sve to je već čuo i ranije. Duboko se zagledao kroz prozor, u srebrnastu šumu. Niz uglove njegovih nemimih očiju spuštale su se jedva vidljive suze. Nije plakao za sobom, već za životom koji je stvorio na Lamarku.

»Ali *zbog čega*?« ponovo je upitao. »Moji organizmi su toliko divni i prekrasni. Oni mnogo više znače nauci od svega što smo do sada stvorili ili otkrili. Ko je doneo tu odluku? Ko hoće da ih uništi?«

»Oni su opasni«, nepokolebljivo je izjavio dželat. »Oni moraju biti uništeni.«

»Programirali su te da kažeš samo onoliko koliko oni to žele«, rekao je inženjer. »Oni se plaše. Oni se čak plaše da mi kažu ko su. To nikada ne rade pošteni i odgovorni ljudi. Siguran sam da su te poslali političari, a ne naučnici... Čega se oni, u stvari, plaše? Da možda mogu razviti novu inteligenciju? Da sve ovo može postati pametnije i bolje od čoveka u svakom pogledu? Ali to je glupost.«

»Ja ne znam ništa o strahu«, rekao je robot. »Znam samo ono što su mi rekli i šta ti misliš o tome. Činjenice su i dalje neprikosnovene. Postoji mogućnost zaraze sa asteroida Lamark. Moguće posledice su toliko stravične da se njegovo postojanje ne sme produžiti ni minut duže nego što je potrebno.«

»Moji organizmi nikada ne bi mogli da stignu do Zemlje.«

»Smatra se da postoji opasnost od dalje evolucije Areniusovih spora.«

»Areniusovih spora«, podrugljivo je ponovio čovečuljak. »Šta bi Arenius mogao da zna«. On je mrtav već nekoliko vekova. Njegova razmišljanja su čista besmilice, a pretpostavka da životne spore zasejavaju nove planete je smešna i naivna. Ako ljudi koji su te poslali koriste Areniusove spore kao izgovor, onda su i oni budale.«

»Bilo kakav rizik, ma koliko izgledao neznatan, vredan je utrošenog vremena«, robot je bio uporan.

»Nema nikakvih opasnosti«, naglašavao je genetski inženjer. »Mi smo odvojeni od mojih životnih formi zidom od stakla. Tokom svih godina koje sam proveo ovde, one nikada nisu prošle kroz taj zid. Ono što vi tvrdite uključuje probijanje kroz koru planetoida i prelazak stotinu i osamdeset miliona milja svemirskog prostora da bi se dospelo do relativno malog sveta na kome bi mogle da se razvijaju.«

Ćovekov glas se oštro povisio i počeo je da krešti.

»Žao mi je«, rekao je robot.

»Žao ti je! Znači tebi može biti žao? Ti nisi živo biće. Kako ti možeš znati šta znači život, a kamoli osećati ono što ja osećam za njega?«

»Ja sam živ«, protivurečio je dželat. »Ja sam isto toliko živ kao i ti, ili ovaj svet s druge strane stakla«.

»Ti ne možeš saosećati sa nekim ili ga sažaljevati«, prasnuo je čovečuljak. »Ti si samo metal. Ti ne možeš razumeti«.

»Tvoja strastvena odlučnost kojom mi dokazuješ da ne posedujem nikakvo razumevanje je pogrešna«, rekao je robot sa prizvukom metalne gorčine. »Vrlo dobro znam šta tvoj životni sistem predstavlja i tačno znam šta osećaš«.

»Ali ti sam to ne možeš osetiti u sebi.«

»Ne.«

»To onda znači da ne razumeš«, rekao je čovečuljak smireno, njegov bes razvejala je dželatova hladnoća.

»Ja u potpunosti shvatam šta si uradio i zbog čega«, mirno je rekao robot.

»Znači, ti znaš da nema nikakve opasnosti.«

»Ako bi tvoj životni sitem ikada dospeo na Zemlju, uništio bi planetu. Tvoj životni sistem se ne razmnožava replikacijom. Svaki organizam je jedinstven i nosi dva hromozoma od kojih svaki nosi u sebi kompletan genotip. Jedan hromozom određuje organizam, a drugi kodove virusnih čestica. Taj drugi hromozom je neiskorišćen sve dok ne doživi starost, nakog toga on preuzima kontrolu nad sintezom proteina od organizma - hromozoma. Stvaraju se milijarde i milijarde virusnih čestica i organizam umire od svoje ugrađene bolesti. Virusne čestice se oslobađaju i postaju univerzalno zarazne za bilo koji sistem koji sintetiše proteine. Pri infekciji, organizam-hromozom i organizam-hromozom domaćina se spajaju i uzajamno adaptiraju, razvijajući se procesom dirigovanih promena. Novi hromozom zatim izaziva preobražaj domaćina u organizam koji je u početku parazit, ali može kasnije da nastavi da živi nezavisno. Taj novi organizam u svojim sopstvenim ćelijama sadrži skriveni hromozom virusa.

Ono što karakteriše ovaj životni sistem jeste to da taj isti virus može zaraziti bilo koje živo biće bez obzira da li ono već pripada tom sistemu. Ne postoji ikakva mogućnost imunizacije. Prema tome, svi oblici života u bilo kom kontinuumu moraju neizbežno postati deo životnog sistema, a to spajanje neizostavno znači potpuni gubitak identiteta.«

Čovečuljak je potvrdno klimnuo. »Znači, ti sve znaš«, priznao je. »Ali ti znaš samo šta je to i kako se razvija. Ćak i da nisi otkrio sve činjenice, ti možeš stati tu i optužiti me da stvaram neku vrstu Frankeštajnovog čudovišta koje jedva čeka da me uništi i osvoji Zemlju. Zar ne vidiš kako to smešno i detinjasto zvuči?«

»Još uvek tvrdim da postoji opasnost«, tvrdoglavo je odgovorio robot.

»Čista glupost! Moj životni sitem je potpuno siguran u unutrašnjosti asteroida Lamark. Ne postoji nikakva mogućnost da ikada dospe napolje. Ako bi i uspeo, nema načina da se održi. Čak ni tako prilagodljiv sistem kao što je moj ne može opstati bez vode i vazduha. To mogu samo roboti. Ovaj životni sistem ne može pobeći sa Lamarka.«

»Ako je, kako tvrdiš u svojim izveštajima, evolucija Lamarkovog životnog sistema pravilno usmerena i progresivna, onda bi bila greška ograničiti pretpostavljene

mogućnosti sistema. Tada postoji mala verovatnoća da sistem dobije pristup van Lamarka, a samim tim i da razvije mehanizam međuplanetarnog rasejavanja.«

»Areniusove spore!« uzviknuo je patuljak. »*Kako*? Samo mi reci, *kako*? Kako jedan svet zatvoren u unutrašnjosti asteroida može preneti spore na Zemlju i to još *protiv* sunčevog vetra. Čak i oni idioti koji su te poslali moraju shvatiti da bi Areniusove spore bile odbačene od Zemlje, uz usiov, naravno, da se ostvari zanemarljivo mala verovatnoća formiranja spora.«

»Nemoguće je prognozirati pravac kretanja ovih spora unutar Sunčevog sistema«, neumoljivo je odgovorio robot.

»Ne.«

»Zašto onda odbijaš da priznaš sve što ja kažem. Roboti su u suštini logična bića, a kao što vidiš, logika je ovoga puta na mojoj strani.«

»Nikakva logika te ne može više spasti. Uređaj je već postavljen i aktiviran. Asteroid Lamark je na putu ka Suncu. Ne postoji nikakav prigovor na već donetu odluku.«

»Nikakav prigovor«, podrugljivo je ponovio genetski inženjer. »Ne mogu da se žalim zato što oni nemaju hrabrosti da mi to dopuste. U ovoj odluci nema nikakve pravde. U njoj postoji samo bojazan, strah.«

»Da, postoji bojazan«, složio se robot.

»Ti pokušavaš da me uveriš da postoji razlog iza ovih mrtvih reči. Govoriš hladnim, preciznim izrazima o verovatnoći i opasnosti. Pokušavaš da me razuveriš, da prikriješ istinu i krivicu. Budi iskren ako možeš. Reci mi istinu, istinu da su me osudili na smrt zbog ludačkog iracionalnog straha, straha od nekog monstruoznog duha koji nikada ne bi proizašao iz mog životnog sistema. Sve je to samo blesavi, glupi patološki strah od nečega što ne mogu da shvate ili cene. Strah čiji je jedini cilj da izazove još veći, da zarazi ostale s njim. Strah često presudan za mnoge smrtne kazne. Oni kažu da moj virus može dospeti na Zemlju. Tu su pogrešili, jer on je već tamo. Strah zaražava sve a njegova druga generacije je ubistvo.«

»Ali strah je sasvim uobičajena pojava«, rekao je dželat.

»Uobičajena«! Čovečuljak je pogledao u svod i širom raširio ruke. »Koja vrsta prirode se plaši sama sebe?«

»Ljudska priroda«, odgovorio je robot sa mehaničkom ugladenošću.

»To me je i osudilo«, rekao je čovek. »Ljudska priroda. Ni razum, ni konačna verovatnoća. Ljudska priroda, ljudska taština i ljudski strah. Ali u suštini, strah od sebe samih.«

»Ljudi su sami stvorili taj virus. Biohemičari I genetičari su došli na tu ideju. Genetski inženjeri i hirurzi su mu dali oblik. Čitav sistem je proizvod ljudske mašte, ljudske genijalnosti i ljudske veštine.«

»Želiš li još nešto da mi citiraš? Postoje stvari koje čovek ne treba da zna? Stvaralaštvo je jedna od povlastica božanstva?«

»Ne«, odgovorio je dželat. »Pojednostaviću. Ako čovek može da uradi nešto, ne postoji nikakav *ipso facto* razlog zbog koga on to treba ili mora. Ono što si ti doneo u našu stvarnost je toliko opasno da nikako ne sme ostati dalje u njoj.«

»To su ti oni rekli da mi kažeš.«

»Ne, to su moje reči. Ja radim ono što mi je naređeno i govorim ono što moram. Ali, ja verujem, Ja sam od metala, all sam živ. Ja verujem u sebe i znam šta radim.«

»To je i tvoja smrtna presuda«, rekao je inženjer.

»Ja prihvatam nužnost.«

»Da li pokušavaš da me nagovoriš da je i ja tako prihvatim? Ti si robot. Tebi život ne znači onoliko koliko meni. Ti si programiran da umreš. Bez obzira šta tvoj metalni mozak misli, ti ne možeš biti čovek. Ti ne možeš prihvatiti ljudske vrednosti. Ti si samo mašina.«

»Da«, odgovorio je robot sa izveštačenom ozbiljnošću, »ja sam samo mašina«.

Čovečuljak se zagledao kroz stakleni zid, potiskujući u sebi gađenje, optereće-nost i strah.

»To nisam samo ja«, rekao je. »To je moj život«. To je sve što sam stvorio, sve što sam ikada uradio i u šta sam verovao. Ne želim da umrem, ali isto tako ne želim da sve ovo bude uništeno. Ovo mi zaista mnogo znači. Ja sam ga stvorio. Ti to nikada ne možeš razumeti.«

»Ako ti to kažeš«, umorno je odgovorio dželat.

»Ni ja ništa ne razumem«, priznao je čovečuljak.

»Ne«, rekao je robot. »Ne možeš. To nije tvoja nauka. To je tvoje dete«.

Čovek je zabacio glavu. »Ko si ti da meni sudiš? Šta si ti da meni sudiš? Kako jedno metalno stvorenje može izreći takve stvari? Šta ja imam od toga? Moja nauka je moje dete. Zar zbog toga što volim životni sistem koji sam stvorio, moj razum nema vrednost? Zar moja odbrana ne može biti prihvaćena zato što sam lično umešan u sve ovo?«

»Tvoji argumenti nemaju nikakvu važnost. Prepirka je već davno okončana«.

»I odluka doneta. Ko je govorio u moje ime? Ko je mene branio?«

»Oni su to sami uradili«. usiljeno je odgovorio robot.

»Da, uradili su. Opovrgnuli i proglasili bezvrednim«.

»Odluka je doneta. Sve činjenice su uzete u obzir. Sve mogućnosti su proučene pažljivo. Ne postoji ništa što bi moglo to izmeniti. Asteroid Lamark i sve što je došlo u kontakt s njim mora biti uništeno. Svaka opasnost od zaraze mora biti uklonjena«.

»Oni mora da su poludeli«, i dalje je ponavljao čovečuljak »Taj nerazumni strah ne može ići toliko daleko. Oni se čak ne ustručavaju da mi oduzmu ono što sam stvorio. Oni moraju i mene ubiti, ubiti isto kao što će i uništiti. To znači samo jedno, a to je da se boje *mene*, da se boje onog što mogu reći. Koliko samo beznačajne mogu biti njihove optužbe ako mi ne dozvoljavaju da se branim?«

»Uplašili su se spora«, odgovorio je robot. »Ti si došao u veoma blizak kontakt sa sistemom. Ako se ikada vratiš na Zemlju, iz toga bi mogla proizići opasnost koju oni žele da izbegnu«.

»Jesi li siguran? Da li i ti veruješ u to? Zašto isto tako nisu govorili o mom znanju, o opasnosti od njega? Zar ne bi bilo mnogo diplomatskije da umrem u nekoj slučajnoj nesreći? Ili je baš to ono što će reći?« dodao je naučnik kad mu je to palo na pamet.

»To ne menja ništa«. odgovorio je robot.

»Ko te je poslao?« i dalje je insistirao čovečuljak, već unapred znajući da neće dobiti odgovor. »Ko je započeo tu pometnju«?

»Kakvu pometnju?« izvrdavao je robot.

»Ovu paniku. Ko je Stvorio pometnju skrivenu iza ove odluke? Ona nije nastala tek tako, sama po sebi. Samo zametnjom nije mogla nastati u ozbiljnim glavama. Neko ju je umetnuo tamo. Neko se dobro pomučio da ih uveri, neko željan vlasti. To je očigledno. Ja nisam toliko glup da pomislim da me neko mrzi ili da neki ludak zaista veruje u opasnost od zaraze. Neko želi da se dokopa vlasti. Neko želi da koristi strah kao sredstvo za svoja dalja napredovanja. Samo političari mogu smisliti ovako nešto uvijeno. Političari i politika su te programirali na tajnost. Da, oni se koriste strahom kao oružjem. To je to, zar ne?«

»Ne znam«.

»Ja znam. Strah nikada ne dolazi u svojoj pravoj veličini. On mora biti raširen kao virus, mora se hraniti, ubrizgavati. Sve to su politički trikovi i sistemi. Zasejati, odnegovati, kupiti i prodati«.

»Ti lupetaš«, rekao je robot.

»Reci mi da ne razumem«, predložio je čovečuljak, nasmejavši se. Robot se nije nasmejao.

»Nema nikakve svrhe u tome što pokušavaš da me nagovoriš da promenim svoje

mišljenje. Ti ne možeš opovrgnuti optužbu zato što je odluka već odavno doneta. Presuda je već izrečena«.

Čovečuljak se odmakao od staklenog zida i krenuo ka vratima.

»Ništa ti ne može pomoći«, rekao je robot. »Ako ideš po oružje, nemoj se previše nadati. Uređaj je programiran i aktiviran još pre nego što sam stigao ovde. Lamark je već mrtav«.

Čovečuljak je zastao, okrenuo se. »Nisam pošao po pištolj«, rekao je.

Robot se nije nasmejao. Samo je rekao: »Idi, idi i uradi ono što želiš«.

Čovečuljak je otišao, a robot je okrenuo svoje crvene oči ka staklenom zidu. Stajao je zamišljeno posmatrajući svilenkastu šumu. Unutar i preko te srebrnaste paučine koja je predstavljala jedan organizam nalazili su se drugi organizmi, drugi delovi organizma. Međutim, robot se nije ni potrudio da ih vidi iz jednostavnog razloga što ga uopšte nisu zanimali.

Asteroid Lamark je počeo da gubi orbitalnu brzinu i započeo svoj lagani spiralni put ka Suncu.

Čovečuljak je obema rukama držao pištolj. Imao je male nežne šake i mršave ruke. Pištolj je bio težak.

»Šta ćeš uraditi?« tiho je pitao robot.

Čovečuljak je žmirkao kroz tanko uokvirene naočare u nesvakidašnji predmet u svojim rukama.

»Šta se tebe tiče da li ću pucati ili ne?« glas mu je bio oštar, ispunjen gorčinom. »Ti si metal i ne razumeš *život*. Ti ubijaš, a u suštini nisu svestan šta u stvari radiš«.

»Ja znam šta znači živeti«, rekao je robot.

»Ti *postojiš*!« proderao se inženjer. »Ti nemaš pojma šta *znači* ljudski život. Ne znaš šta *to znači*«, pokazao je prema staklenom zidu, »šta to znači meni i nauci. Ti samo želiš da ubiješ. Da uništiš život, da uništiš znanje, da uništiš nauku. U ime straha«.

»O tome smo već razgovarali«.

»Šta drugo možemo da radimo osim da krenemo ponovo ispočetka. Sta nam drugo ostaje osim razgovora dok Lamark ne padne u Sunce, a ti i ja ne postanemo pepeo. Šta bi ti da radiš?«

»Nema nikakvog smisla da se i dalje prepiremo«.

»Sve je uzaludno. Ja sam osuđen. Bilo šta da uradim je čisto gubljenje vremena. Ja sam mrtav čovek. Ti si mrtav robot, ali tebe se to ne tiče«.

Robot je ostao miran i nem.

Čovečuljak je podigao pištolj i usmerio ga prema crvenom oku. Nekoliko trenutaka čovek i robot su stajali i nemo se gledali. Robot je video kako tanki i nesigurni prsti povlače obarač. Slabašne ruke su se zatresle. Čuo se snažan udarac. Zrno se odbilo od metalnog svoda i udarilo u prozor koji je ostao nerazbijen.

»Besmisleno je«, rekao je robot blago. Posle zvuka pištolja njegova mirnoća se činila tužnom.

Čovečuljak je ponovo opalio. Na licu mu se ocrtavao grčeviti bol da održi svoje drhtave ruke mirnim. Elektronsko oko je prsnulo i pretvorilo se u sitne crvene komadiće. Metalni čovek je zajecao i krenuo unazad. Centar za ravnotežu koji se nalazio u njegovim duplo savijenim kolenima ovoga puta je zatajio i robot je ostao da kleči unatraške. Jecanje se prekinulo snažnim dahtanjem i već u sledećem trenutku robot se opružio celom dužinom po podu.

Mrtav robot se izveštačeno nasmejao smehom koji je snažno odjeknuo iz nekoordiniranog govornog aparata. Inženjer se zagledao u hrpu metala. Više to nije bila parodija ljudskog oblika. Bio je to samo metal, mrtav metal.

Čovek je polako prišao velikom prozoru. Pucao je sa kuka, revolveraški. Zrno se odbilo od stakla i pogodilo ga u butinu. Trgao se, prebledeo, ali nije pao. Pucao je još tri puta. Treći put staklo je zakrckalo, napuklo, ali izdržalo.

Inženjer je osetio suze u svojim očima. Iz rane na nozi mu je kapala krv. Uhvatio je cev pištolja i počeo drškoni da udara po staklu. Pukotina je postajala sve veća i veća dok se na kraju stako nije slomilo.

Sada, kada se rupa pojavila, bilo ju je lako proširiti. Ćovečuljak je dozvolio da ga veštačka gravitacija laboratorije povuče na pod, odmarajući svoju povređenu nogu. Odlomio je toliko stakla koliko je bilo potrebno da prođe kroz otvor.

Ispuzao je u svet svog životnog sistema. U tom prostoru van dornašaja gravitacije, noga je prestala da ga boli, a telo mu je bilo ispunjeno prijatnom plovnošću.

Udisao je vazduh umišljajući kako je on čistiji i svežiji od onog hladnog i sterilnog u svom sopstvenom svetu, u unutrašnjosti Lamarka. Ništa nije osećao ali je bio svestan da ga kroz vazduh koji udiše i ranu na nozi virusi napadaju.

Puzao je želeći da pobegne što dalje od staklenog zida, dalje od ubijenog robota i sam začuđen kojom je brzinom sve to radio, ne osećajući baš nikakav napor. Bilo je taman toliko gravitacije da ga zaustavi da se ne povredi. Posle izvesnog vremena ostavio je prozor za sobom, prozor sa čije se druge strane nalazio svet koji je poslao ubicu da uništi sve ovo. Odlazio je sve dalje i dalje u unutrašnjost srebrne šume.

Naišao je na drugu šumu, drugo biće sa mnoštvom jedinstvenih osobina. Ovo je bio konglomerat stablolikih oblika koji se sastojao od uvijenih račvastih stabljika od kojih je svaka nastala procesom razdvajanja, spiralno se udaljavajući od polazne tačke. Na krajevima svake grane nalazio se steroid nalik ljudskom oku.

Grane su bile jednake debljine i kao staklo glatke i čvrste površine. Na prvi pogled, čitava šuma je izgledala kao okamenjena, ali u njoj je postojao život koji se neprestano razvijao. U Lamarkovom životnom sistemu ništa nije bilo skamenjeno. Unutar sferoida na krajevima grana, inženjer je mogao opaziti kretanje, a kada se zaustavio, ugledao je sam tok citoplazme koji je ličio na pomeranje i kovitlac, video je jezgra i organele koje su bile tamnije oblasti. Zaključio je da su sferoidi u stvari živi elementi bića ili kolonija koji stvaraju nova stabla iz čisto neorganskih materija.

Nastavio je dalje, polulebdeći kroz malu šumu, zatim drugu i još jednu... Izgubio je iz vida razbijen prozor i bateriju solarnih ćelija koje su bile jedini dokaz čovekovog mešanja u Lamarkov životni sistem. Bio je sam, stranac u svetu koji je stvorio. Lagano se spustio na sag načinjen od malih jedinki. Legao je na njega premoren, slušajući otkucaje svog srca i diveći se čudima koje je njegova veština genetičkog inženjera stvorila. Nedaleko je ugledao džinovsku biljku koja mora da je pokrivala mnogo veću površinu od svih ostalih takozvanih šuma. Bila je tako složena, da su postojali slojevi koji su se ređali u vazduhu. Nasuprot vlaknima svilene šume, ovde se najniži sloj sastojao od zbijenog spleta vitica prisne povezanosti. Njihove tanke niti su bile upletene u pokrivač različite gustine.

Iznad toga se nalazio jednostavniji vazdušasti sag od debljih elemenata sličnog sastava ali tamniji po boji. Njegove niti su se lagano njihale izgledajući veoma rastegljivo.

Iz ovog vazdušastog nivoa uzdizale su se kule od malih sfernih elemenata koje je u vertikalnom položaju održavala neka nevidljiva adheziona sila. Ove loptaste ćelije su neprestano gubile tajanstvenu adheziju i otplovljavale lagano padajući, da bi na kraju eksplodirali stvarajući oblake nevidljivo malih virusnih čestica.

Sa druge strane nalazilo se čudnovato ogromno rastinje nalik na voćku sa čijih je grana visilo drago kamenje. Rastinje se uzdizalo iz duboke naslage sluzi koja je izgledala kao veliki prostrani pokrivač, koji bi se činio životvornim da nije bio deo Lamarkovog životnog sistema. Gledajući sa strane, u njenoj unutrašnjosti se moglo videti neodređeno kretanje hiljada štapićastih organizama.

Samo drvo je bilo tanko i izuzetno lepo i zanimljivo u svom uvijanju i razgranatosti. Grane su bile delimično providne, osim na mestima gde su bile ispunjene štapićastim organizmima u obliku kapsula sahranjenim poput muva u ćilibaru. Inženjer je zamišljao

da je drvo načinjeno od kristalne sluzi.

Na vrhu svake grane nalazio se veliki sferni ili elipsasti dragulj obavijen tankom opnom. Unutar svakog dragulja nešto se kretalo i oni su izgledali kao pločaste oči nekog neuobičajenog monstruma.

Inženjer je sve to gledao, uživao i neizmerno voleo.

Asteroid Lamark je prošao orbitu Marsa.

Inženjer je lagano zaspao, i u snu umro.

Virus se razvijao u njemu. Ušao je u ćelije, prodro u jezgra. Prisvojio je proizvodnju proteina. Ubijao je, a dok je još ubijao, započeo je ponovnu izgradnju i regeneraciju. Drugi virusni hromozom i četrdeset šest ljudskih hromozoma formirali su kompleks u čijoj je unutrašnjosti DNK započela hemijski preobražaj iz koga su proizišle promenjene osnove i preplavljeni geni.

Virus je bio izvajan i stimulisan u novom genotipu. On se menjao i proveravao. Put generacije novih bića se neprestano dopunjavao.

U vezi sa hemijskim preobražajem došlo je i do fizičkih promena. Genetičarevo telo je počelo da truli i raspada se. Novo biće, rođeno u njemu, raslo je i hranilo se. Virus je ispitivao delo svog drugog para hromozoma. Organizam koji se pojavio bio je savršeno efikasan u ispunjenju svojih zadataka. Proces koji se odvijao u lešu čoveka je bio mnogo napredniji od elementarnog procesa koji je on sam nekada stvorio. Brzina evolucije Lamarkovog životnog sistema je uzela zamah, giatkoću i efikasnost preobražaja.

Novo biće je apsorbovalo inženjera i lagano odrastalo.

Asteroid Lamark je prošao orbitu Zemlje.

Telo čovečuljka izgubilo je većinu svoje supstance. Lice mu se raširilo u blatnom zelenilu dok su mu smešne naočare ležale na sjajnom i belom nosu. Mozak mu je potpuno nestao iz lobanje kao i unutrašnjost stomaka. Noge su bile samo užad trulih mišića. Rebra su bila pretvorena u tanke štapove pričvršćene za nešto što je nekada bila kičma. Na mestu nekadašnjih unutrašnjih organa ostala je samo prašina…

Iznad leša je visilo krilato biće koje je ličilo na šišmiša. Imalo je malo telo i nesrazmerno veliku lobanju, tanko lice čudnovato nalik ljudskom, ali bez očiju. Ono se neprestano kretalo kao da izražava nepoznate emocije puštajući mali tanki glasić koji je podsećao na žustar smeh.

Odletelo je sa ostatka svog oca u velikom krugu, zujeći kroz neobične šume središnjeg Lamarka. Konačno je našlo srebrnu šumu i smestilo se na granu veoma blizu razbijenog staklenog zida. Mirno je tamo čekalo. Nije jelo, nije bilo čak ni opremljeno za jelo. Rođeno je samo da izvrši mali zadatak za Lamark, a zatim da umre.

U međuvremenu, biljke srednjeg Lamarka su prošle kroz prolaz na staklenom zidu koji im je inženjer napravio. Istražile su njegove laboratorije, biblioteku, spavaću sobu, kancelariju. Provlačile su se ispod vrata, kroz ključaonice. Postojalo je samo jedno mesto do koga nisu mogle stići, a to je bio svemir, sve ono izvan Lamarka. Izvan gvozdene hermetičke brave na kojoj nije bilo ni pukotine ni ključaonice.

Biljke su umirale i ponovo se rađale. Nove vrste biljaka nastajale su oko gvozdenih vrata i na njima — biljke koje su svoje ćelijske zidove gradile od čistog gvožđa. Sa svojom biljnom efikasnošću počele su da razaraju bravu.

Krilato stvorenje je počelo da raspršuje sitne oblike iz svog stomaka. Sfinkter je pulsirao i pulsirao, stotine kontrakcija u minuti i svakom pulsacijom je izbacivao pojedinu česticu. Čestice su lebdele u vazduhu, išuviše lake da bi ih slaba gravitacija povukla na pod. Vazduh srebrne šume punio se njima.

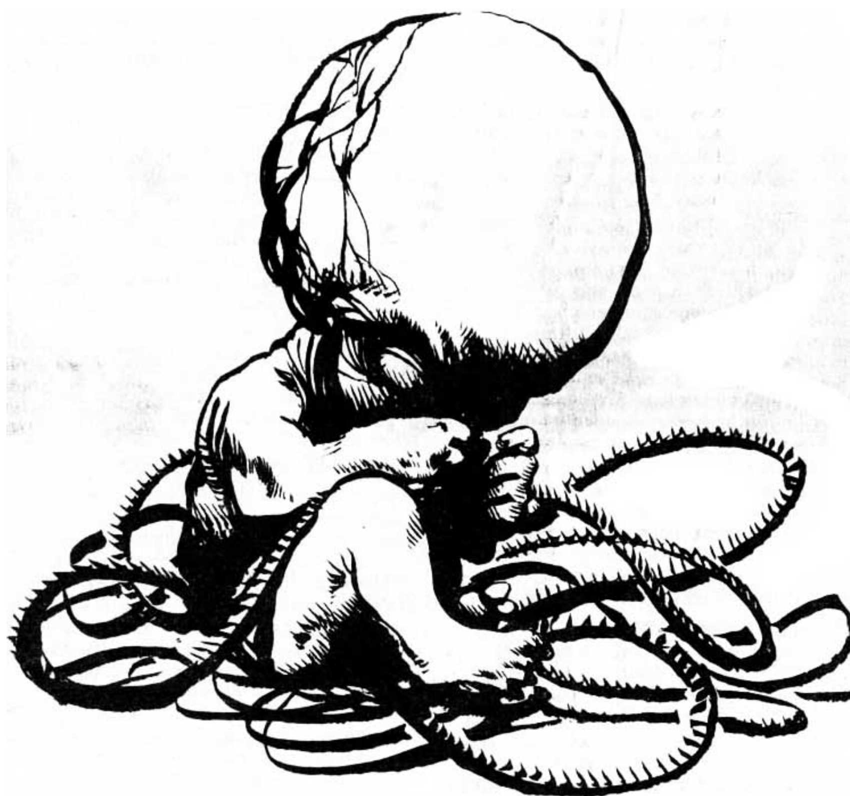
Asteroid Lamark je prošao orbitu Venere.

Rupice su se pojavile na spoljnim vazdušnim vratima. Unutrašnja vrata su potpuno nestala. Vazduh je počeo da izlazi napolje, ali pre nego što je gubitak vazduha postao dramatičan, rupe su se proširile do veličine pesnice. Kao i svi o ostali članovi Lamarkovog životnog sistema i ovi gvozdenojedci su bili brzi i uspešni. Vazduh je u

snažnim naletima izlazio napolje sa stotinama miliona čestica nastalih u telu krilatog stvorenja.

Lamark je bio suviše mali da zadrži atmosferu koja je istekla u pustoš njegove spoljne površine. Sav vazduh je nestao, a sa njim i čestice. Dok je Lamark lagano plovio prema Suncu u svojoj spiralnoj putanji, ostavljao je iza sebe dugi, nepregledan trag Areniusovih spora koje su lenjo zajezdile na sunčevom vetru.

Polako, u svemir, prema Zemljinoj orbiti.

NE PIŠEM ISTORIJU BUDUĆNOSTI

• Volim da učim svoje čitaoce da se igraju idejama, kako bi u tome našli radost. Hoću da sanjaju budni, i to u koloru i u tri dimenzije, sa oštrim ivicama i internom konzistencijom — naglasio je Lari Niven u razgovoru sa Džefrijem Eliotom

PITANJE: *Kako Vas je život pripremio za pisanje SF?*

NIVEN: Odrastao sam čitajući SF. U školovanju sam se opredelio za prirodne nauke rešen da kreiram najvrliji od svih vrlih novih svetova koje su SF pisci predskazivali. Ali preveliki deo nauke sastojao se od preupornog iščačkavanja sićušnih detalja i premalenih otkrića. Nisam za to imao strpljenja. Zato sad čekam da naučnici dođu do »novih rezultata, a onda o tim rezultatima pišem.

PITANJE: *Jesu li Vam neki istaknuti pisci SF služili kao uzor na početku karijere?*

NIVEN: Naravno. Ali, to su ljudi čija imena, koliko vidim, niko živi ne pominje. Važan uzor bio je izvesni Džon D. Mekdonald. Na mene su uticali i stripovi koji su bili važan deo mog detinjstva. Stripovi su mi nagovestili nekoliko interesantnih zapleta i dali mi mnogo ideja za moje priče.

PITANJE: *Kada ste stigli do tačke na kojoj ste osetili da kao SF pisac možete da postignete uspeh ?*

NIVEN: Da to mogu znao sam onog časa kad sam prodao prvu priću. Dotad sam opstajao samo rešenošću očajnika. Bilo mi je dvadeset i pet godina kada sam prvi put u životu prodao jednu priču. Bila je to priča *Najhladnije mesto*, a prodao sam je Fredu Polu. Pre toga sam neprestano pisao godinu dana, eksperimentisao sa raznim literarnim tehnikama, a onda — prodadoh prvu.

PITANJE: *Da li vam je u pisanju priče ikad zasmetao nedostatak formainog naučnog obrazovanja?*

NIVEN: Ne, ne mogu nijednog određenog takvog slučaja da se setim. Pretpostavljam da bih sad, gledajući unazad, mogao da pronađem priče o kojima sam mogao bolje da razmislim da sam imao materijal za razmišljanje. Siguran sam da je bilo ideja koje su me zabavljale jedno popodne i koje se nikad nisu materijalizovale u priče zato što nisam znao šta sa tim idejama da učinim. Da sam tada imao više informacija, možda bi te ideje mogle da se pretoče u literarnu formu. Međutim, to ne znači da mi ideje nedostaju. Preplavljen sam poslom — imam mnogo više posla nego što stvarno mogu da savladam.

PITANJE: *Neki pisci kažu da ih nešto goni da pišu, drugima je pisanje jednostavno životni poziv. Kako biste opisali sopstvene motive?*

NIVEN: U svakom slučaju, sebe ne sagledavam kao »gonjenog«. Nemam onaj »psihotični« impuls za koji Asimov kaže da ga ima. Osećam se obaveznim samo da ispričam zabavnu priču. Ali, pošto sam to rekao, priznaću da sam prinudno učitelj, volim da učim svoje čitaoce da se igraju idejama da bi u tome našli radost. Hoću da sanjaju budni, i to u koloru i u tri dimenzije, sa oštrim ivicama i internom konzistencijom.

PITANJE: *Da li se vaš stil tokom ovih godina pisanja naučne fantastike znatnije menjao?*

NIVEN: Ne, zaista nije. Postao sam raznovrsniji, ali ništa od svojih osnovnih

tehnika nisam odbacio. Na primer, stilisti često izražavaju prezir prema ja-naraciji. Ali ja se tom tehnikom i sada rado koristim za svoje svrhe.

PITANJE: *Koliko je važna imaginacija u kontekstu vašeg rada ?*

NIVEN: Svoju reputaciju izgradio sam baš ekstremnom upotrebom imaginacije u svojim pričama. Imajući to u vidu, dodao bih da je u većini slučajeva neka ekipa naučnika prva stigla tamo. Na primer, podatke o crnoj jami dobio sam od Dr. Roberta Forvarda, jednog od vodećih svetskih eksperata za gravitaciju, koji ih je, medutim, dobio od drugog naučnika, Stivena Hokinga. Bio sam prvi SF pisac koji je pisao priče o kvantnim crnim jamama. Dve moje priče bile su direktne ekstrapolacije, i obe su dobile nagrade HUGO. Pokušavam da održim korak sa ljudima koji se bave konkretnim naučno-istraživačkim radom. Tako ja održavam svoj ugled u pogledu imaginacije.

PITANJE: *Da li, pišući knjigu, mnogo istražujete?*

NIVEN: Koliko god je potrebno. Generalno uzev, pre nego što počnem da pišem, istražujem. Na primer, kad sam seo da napišem *Svet izvan vremena*, to nije bilo zato što sam spremio priču pa onda završio istraživanje, nego zato što sam tek posle istraživanja došao na ideju za priču. Pokušavam da držim korak sa naukama. Pretplatnik sam glavnih naučnih publikacija. Idem na sastanke AAAS (American Association for the Advancement of Science — Američko udruženje za unapređenje nauke, prim. prev.). U kontaktu sam sa ljudima u naučnoj zajednici, oni me informišu o krupnijim novim otkrićima.

PITANJE: *Koliko su važne 'emocije' u vašim pričama ? Da li su onoliko važne koliko, recimo, »razum«?*

NIVEN: Nisu. Ako se u mojoj priči pojave ljudska bića, imam u vidu da moraju na sve što im se dešava reagovati uverljivo. Međutim, veći naglasak stavljam na razum. Moje pisanje usmereno je na određenu vrstu čitalaca. On bi mogao biti ljubitelj mojih dela, moj fan, zato što voli da rešava zagonetke, ili zato što voli čudne nove okoline. A ako ga ništa ne privlači, on će čitati romane o *Uništitelju* (Destroyer), što ja, uzgred budi rečeno, činim.

PITANJE: *Da li se trudite da vaše priče budu u saglasnosti sa poznatim naučnim činjenicama ?*

NIVEN: Nastojim da moje priče budu tehnički što je moguće tačnije. Ako naučnici kasnije istupe sa nekim novim otkrićima, to stvarno nije moja krivica. Zapravo, prva priča koju sam prodao bukvalno je zastarela pre nego što su se štamparske mašine zakotrljale da je štampaju. Bio sam napisao da Merkur ne rotira, pa je najhladnije mesto u Sunčevom sistemu bilo tamo gde nikad ne padne ni zrak svetlosti Sunca: na crnim leđima Merkura, tamo gde se ekvator, ukršta sa linijom ponoći. E, a Rusi su dokazali da Merkur ima razređenu atmosferu koju neprestano gubi (zbog vreline) ali koja se neprestano obnavlja iz Sunčevog vetra. Ne bih rekao da za jednu takvu uvrnutu stvarčicu ja mogu stvarno da budem odgovoran.

PITANJE: *Kad pišete knjigu, koliko prerađujete već napisano?*

NIVEN: Mnogo prerađujem. Međutim, trudim se da sve uradim pre nego što priča dospe u fazu šifova za korekturu. Shvatam koliko je u toj fazi štamparskog rada svaka promena skupa. Možda tu i tamo unesem neku manju promenu, ali ništa krupno.

PITANJE: *Da li ste ikad bili u iskušenju da neku od svojih ranijih priča preradite u svetlosti onoga što sada znate?*

NIVEN: Ne tako davno čitao sam *Svet Ptava* iz početka, i iznenadilo me je koliko je, imajući u vidu da sam ga pisao još pre nekoliko godina, dobar. Eto, tu knjigu, na primer, ne bih prerađivao. Verovatno bih o svakom svom delu morao posebno da razmislim. Međutim, postoji iskušenje da preradite nešto što ste davno pisali. Mogao bih izdvojiti jednu priču koju bih želeo da preradim. To je *Etika ludila* (Ethics of Madness) u kolekciji *Neut-*

ronska zvezda. U toj priči sam načinio osnovnu grešku. Znao sam šta sam hteo da kažem o ludilu — naime, to da od čoveka samog zavisi da li će sačuvati zdrav razum. U stvarnosti, ljudi polude najčešće zbog nečeg što su sami učinili. Ludilo nije nešto što se samo od sebe desi. Ali pogrešio sam što sam se dokraja držao slike koja mi je poslužila kao inspiracija za priču. U glavi sam držao tu sliku, i da bih je ostvario morao sam da vodim priču ka neskladnom kraju. Pokazalo se da mi to nije bilo dobro.

PITANJE: *Koja knjiga vam je bila najteža? Zašto?*

NIVEN: To bi valjda, bila knjiga *Poklon sa Zemlje* (A Gift from Earth). Dok sam je pisao, nekoliko puta sam zapadao u duge zastoje. Zapravo, pre otpočinjanja nisam bio dovoljno promislio o zapletu.

PITANJE: *Da li svoja dela, pre nego što su završena, ikome pokazujete?*

NIVEN: Da. Prvo i prvo, veoma je zabavno pričati o napola dovršenoj priči. Drugo, ponekad mi zatrebaju tuđe ideje. Dalje, ljudima se to, čini se, sviđa. I zato, volim da uključujem druge u proces.

PITANJE: *Zašto ste u pisanju SF izabrali pristup »istorije budućnosti« ?*

NIVEN: Nisam ga stvarno izabrao. Prosto nikad nisam odlučio da ne pišem istoriju budućnosti. Zapravo, istorije budućnosti postoje odavno. Bile su integralni deo moje SF lektire. Dobro sam poznavao Hajnlajnovu istoriju budućnosti. Još bolje sam poznavao istoriju budućnosti koju je dao Pol Anderson, i koja je, rekao bih, konzistentnija. Hajnlajnova istorija budućnosti je podjednako haotična kao istorija budućnosti »poznatog svemira«. Ali koliko ja vidim, ni u pravoj istoriji ne postoji neka generalna tema. Zašto bi onda ona postojala u istoriji budućnosti?

PITANJE: *Da li ste se trudili da umanjite haos koji neizbežno nastaje pri pisanju istorije budućnosti?*

NIVEN: Da, trudio sam se, još kako. Zapravo sam u torn pogledu prilično loše prošao. A ipak me to nije mnogo uznemirilo. Moj glavni cilj bio je da pišem dobre priče. Ako se polazne postavke tih priča međusobno uklapaju, fino! Kad sam kao pisac postao veštiji, počeo sam pažljivije da zagledam postavke iza »poznatog svemira«, i kad se one nisu uklapale sa postavkama priče, menjao sam. Nisam želeo nešto što bi ličilo na priču iz poznatog svemira a što u stvari ne bi tamo spadalo. Ipak sam ponekad grešio. Na primer, u prvoj trećini romana *Protektor* načinio sam jednu krupnu grešku. Međutim, pre kraja romana uspeo sam da sredim većinu problema.

PITANJE: *Imate li među svojim knjigama najomiljeniju?*

NTVEN: Ne, volim ih sve.

PITANJE: *A najneomiijeniju?*

NIVEN: Opet, ne, nemam stvarno takvu. Ako mi se knjiga koju završavam ne sviđa, igraću se njom dok ne budem zadovoljan. Ne bih prodao nešto što ne volim. Meni se, zapravo, dešavalo da priču dve trećine završenu bacim, uveren da ona nema nikakvu perspektivu.

PITANJE: *Kako biste opisali svoje čitaoce?*

NIVEN: Ne pišem za svakoga. Ne pišem čak ni za tipa koji je pročitao moju poslednju knjigu. Međutim, generalno uzev, moj »idealni« čitalac je veoma sličan meni, sem što mu treba objasniti neke stvari.

PITANJE: *Da li ikad imate osećaj da se takmičite sa drugim SFpiscima?*

NIVEN: Ne, pisci SF ne takmiče se stvarno jedan s drugim. Čak i među lošim SF piscima, svaki je drukčiji. Svaki ima drugu tačku gledišta, drukčija tematska interesovanja, drugi pristup pisanju. I kad mnogo SF pisaca obradi istu temu rezultati budu sasvim različiti.

PITANJE: *Da li je ovaj period u kome smo povoljan za start novih pisaca, početnika ?*

NIVEN: To ne znam baš dobro, jer nisam početnik. Kad sam ja počinjao, vremena su svakako bila povoljna. Pretpostavljam da su i sad takva, uopšteno govoreći. Ima mnogo SF magazina, iako se tokom proteklih godina nekoliko ugasilo. Ako svoju

priču ne možete da prodate nijednom drugom magazinu, možete magazinu Galaxy (ugašen 1980, prim. prev.). Ako neće da je kupi ni Galaxy, tu su Amazing i Fantastic. S druge strane, novi pisci ne bi trebalo da očekuju da će se obogatiti pišući SF. Na svakog ko uspe, dolazi nekoliko desetina drugih koji umru od gladi.

PITANJE: *Kad bi vas neko zamolio da posavetujete novog pisca na SF polju, na koje biste ga zamke upozorili?*

NIVEN: Najkorisnije je pisati o onim idejama koje još niko nije upotrebio u svojim pričama. To su, ujedno, ideje koje je najteže preneti čitaocu. Dalje, novi pisac treba da se koristi najjednostavnijim i najjasnijim mogućim jezikom. Stilistički eksperimenti su za ljude koji nemaju šta da kažu. Najzad, imajte na umu da su razne pomodne ludosti primerene piscima druge klase.

PITANJE: *Pre nego što ste postigli uspeh kao pisac, bili ste veoma aktivni u SF fandomu. Da li se on u međuvremenu mnogo izmenio?*

NIVEN: Jeste. Od onog mog prvog uključivanja u fandom, pre gotovo četrnaest godina, pa do danas, primetio sam interesantne neke promene. U vreme kad sam ja bio aktivan postojao je u fandomu element »neprilagođenosti društvu«, naročito u klubu kome sam ja pripadao. Na primer, oko 75 posto žena imalo je neki fizički nedostatak; hoću da kažem, ova je bila razroka, ona slepa noću a sve više i danju, itd. U stvari, mogu da se setim samo jedne devojke kojoj baš ništa nije falilo. Dalje, svi odreda, i muško i žensko, nosili su naočari. I svi smo bili ili prvo dete, ili jedino dete u svojoj porodici.

PITANJE: *Šta vam je, u spisateljskom životu, najprijatnije, a šta najneprijatnije?*

NIVEN: Najbolji deo je ono kad si napisao. Pisanje je naporan rad! Postoje momenti-međaši: kad imaš u šakama glavnu liniju zapleta, kad je jedna scena do poslednjeg slova savršena, kad jedan lik najzad oživi, kad ideš kroz rukopis i dodaješ poslednja poboljšanja u formulacijama. Ali najbolji momenat je ono kad je stvar gotova. Najgore je kad si prinuđen da samome sebi priznaš da ne možeš da završiš tu prokletu stvar.

PITANJE: *Koje SF publikacije najradije čitate ?*

NrVEN: Ne čekam željno nijedan od magazina, iako sam na većinu pretplaćen. Sve što stvarno vredi čitati stigne u neku od antologija tipa *Najbolje ovogodišnje*.

PITANJE: *Kako biste, generalno, ocenili kvalitet SF kritike?*

NIVEN: Vrlo je slaba. Prosečni SF kritičar koliko puta pogodi, isto toliko puta i promaši. Gledano ukupno, kritičari koji pišu za fanzine i za profesionalne magazine nisu osobito dobri. Često su skloni da u svojim prikazima promaše suštinu.

PITANJE: *Nalazite li vremena da čitate mnogo radova vaših savremenika na SF polju? Ako nalazite, ko su vaši omiljeni pisci?*

NFVEN: Nalazim. Čitam SF koliko god mi vreme dozvoljava. Moji najomiljeniji pisci i sad su iz škole Pola Andersona. Džejms Tiptri junior je vrlo dobar. Takođe volim ovo što piše Alan Din Foster (Allan Dean Foster).

PITANJE: *Kako će se naučna fantastika, kao literatura, kretati u budućnosti?*

NIVEN: Naučna fantastika, kao i obično, galopira u svim pravcima odjednom. »Tvrda« naučna fantastika je živa i zdrava, kao što pokazuje roman Džona Varlija *Direktna veza sa Ofijuksom* objavljen 1971 (The Ophiuchi Hotline). Samo da napomenem, *Ratovi zvezda* (Star Wars) dovode do silnog buma u SF. Ako jedna desetina tih novih gledalaca ostane verna onome što je upravo otkrila, mi pisci zarađivaćemo više para. To znači da ćemo moći svakoj svojoj knjizi da posvetimo više vremena, iz čega sledi da će biti boljih knjiga.

PITANJE: *U čemu se, po vašem mišljenju, sastoji vaš glavni doprinos SF polju?*

NIVEN: Ne verujem da bi SF polje bilo drugačije da mene nije bilo. Nastavio sam

jednu staru tradiciju — naime, ekstrapolativnu priču, u kojoj se prati kretanje jedne ideje da bi se videlo šta nastaje njenim projektovanjem u budućnost i kakve će biti posledice po ljudsko društvo. Međutim, učinio sam jednu stvar za koju je malo koji drugi pisac odvojio dovoljno vremena. Svoja projektovana društva tako sam temeljito proučio da sam bio u stanju da sagledam i smešna mesta, pa i da pišem o njima. To je sasvim suprotno pristupu Rona Gularta (Ron Goulart) i veoma je naporno. Ako se prosečni SF pisac potrudi da stvori uverljivo, dobro zaokrugljeno, konzistentno društvo, najčešće mu priđe preozbiljno. Ovo gledište pokušavam da primenim i kad sam koautor. To se može videti u romanu *Trun u božjem oku*, u scenama neposredno pre ulaska Mak Artura u Murčisonovo oko.

PITANJE: *Šta je to u vašim delima što im je donelo tako ogromnu popularnost?*

NIVEN: Imao sam sreće. Takozvani »novi talas« ulazio je u period svog punog zamaha upravo kad sam ja otpočinjao svoju karijeru. Tipične »novotalasne« priče koncentrišu se na eksperimentalni stil pisanja i na istraživanje karaktera likova, na uštrb ekstrapolacije, dobro urađene pozadine i dobrog pričanja priče. To je zavodljiv pristup, odličan izgovor za loše pisanje i za izbegavanje da se uradi domaći zadatak. U to vreme, svi novi pisci sem mene pisali su »Novi talas«. Moji jedini rivali bili su Robert Hajnlajn, Pol Anderson, Hal Klement i slični, dakle upravo ljudi koje sam želeo da dostignem.

NAJZNAČAJNIJI ROMANI 1986

Orson Skot Kard:
GOVORNIK ZA MRTVE (»Speaker for the Dead«)

Džin Volf:
SLOBODNI ŽIVE SLOBODNO (»Free Live Free«)

Džejms Morou:
OVAKO SVET ZAVRŠAVA (»This is the Way the Worlds Ends«)

Vilijam Gibson:
ODBROJ NULA (»Count Zero«)

Margaret Etvud:
PRIČA KUĆNE POMOĆNICE (»The Handmaid's Tale«)

Gregori Benford — Dejvid Brin:
SRCE KOMETE (»Heart of the Comet«)

Majkl Klub-Mekdauel:
ENIGMA (»Enigma«)

Majk Resnik:
SANTJAGO (»Santiago«)

Džejms Patrik Keli — Džon Kesel:
PLAŽA SLOBODE (»Freedom Beach«)

Džek Mekdevit:
TEKST HERKUL (»The Hercule Text«)

Pol Preus:
LJUDSKA GREŠKA (»Human Error«)

ALEKSANDAR B. NEDELJKOVIĆ

GRANICE SF ŽANRA

»Vraćamo se na onu granicu imaginacije koju sam spomenuo u svom prvom predavanju, a to je vasiona koju ljudska bića u celini poseduju i nastanjuju, grad kome su zvezde predgrađa.«

NORTROP FRAJ, 1963.

I

Tokom šezdesetih i početkom sedamdesetih godina našeg veka, naučnofantastična književnost je stekla veći ugled i šire priznanje nego ikad ranije, među kritičarima i profesorima književnosti u SAD. Na tamošnjim univerzitetima i koledžima sada postoji više stotina kurseva iz naučno-fantastične književnosti, u trajanju od jednog ili dva semestra. Evo nekoliko citata koji to potvrđuju.

U jednoj od antologija naučno-fantastičnih priča, urednik kaže: »U školama ima sve više i više kurseva iz naučne fantastike. (...} Dok je prošle godine (1972) oko dve stotine američkih koledža i univerziteta imalo kurseve iz SF, ove godine (1973) ima ih oko 400.«

Nova enciklopedija Britanika (1974) sadrži članak o naučnoj fantastici, koji se završava rečima: »Razvoj stvarne kritike, i uključivanje proučavanja naučne fantastike u kurseve iz književnosti u mnogobrojnim koledžima i univerzitetima označavaju priznavanje naučne fantastike kao značajne, i možda za ovo doba karakteristične, ne-realističke književne forme.«

Ugledni časopis *Njusvik* (Newsweek) u broju od 22. decembra 1975. donosi sledeću informacija: »Nastavnici će držati (u koledžima i na univerzitetima) više od 1.000 kurseva iz naučne fantastike...«

Naučna fantastika (u daljem tekstu: SF) postala je predmet naučnog proučavanja. Postoji već nekoliko stotina knjiga posvećenih proučavanju SF književnosti. Tokom godina, neki termini su se izdvojili kao ključni termini specifični za ovu oblast kritike. Prema tome, može se govoriti o posebnom terminološkom aparatu za proučavanje SF književnosti. Od posebnog su značaja sledeća dva termina:

glavni tok (mainstream); ovaj izraz označava »glavnu struju« u književnosti (the main stream of literature); u glavni tok spadaju, na primer: Henri Džems, Teodor Drajzer, Sinkler Luis, Frensis Skot Ficdžerald, Vllijem Fokner, Ernest Hemingvej, Nor man Meiler itd;

geto (ghetto) - ovaj termin označava izolovanu oblast u koju je naučna fantastika bila »zatvorena« tokom prve polovine ovog stoleća; pisci i čitaoci SF nisu se interesovali za druge oblasti literature, a kritičari su ignorisali SF, odbijajući ne samo da joj priznaju ma kakvu vrednost i značaj, nego čak i da uopšte spominju njeno postojanje. Naučna fantastika; zatvorena u svoj geto, izolovana od glavnog toka, nije nikako mogla da postigne ono što neki nazivaju »akademskim ugledom« (academic respectability).

Međutim, ovi termini su podložni kritici. Njihovo značenje nije sasvim precizno odredeno, i oni važe samo kao generalizacije. Nemoguće je tačno odrediti šta sve spada u glavni tok, a šta ne. Proučavanje porekla ovih izraza verovatno ne bi

mnogo pomoglo, jer oni nisu nastali kao rezultat nekog teorijskog razmatranja, niti su proistekli iz neke precizne definicije; na primer, izraz »glavni tok«, upotrebljen u ovom smislu, izgleda da se prvi put pojavio u jednom pismu Isaka Asimova, 1957. godine, bez nekog posebnog objašnjenja. Postoji i opasnost da se ovi termini određuju jedan pomoću drugoga, u krug: jedno je ono što nije drugo. Ovo kruženje u definiciji možda se može izbeći na sledeći način: u glavni tok možemo svrstati samo ozbiljnu realističku književnost; *Zločin i kaznu* Dostojevskog, dakle, ali ne Sviftova *Guliverova putovanja*, niti Servantesovog *Don Kihota*. Sem toga, pošto se pri pominjanju glavnog toka često misli na dela visoke književne vrednosti, možda bi se mogla dati sledeća definicija: glavni tok sačinjavaju najbolja, najuspešnija, opštepriznata dela ozbiljne realističke književnosti. Ali takva definicija ne omogućuje pravljenje preciznog »spiska« literature glavnog toka, jer se ne slažu svi u procenama šta je najbolje i najuspešnije; niti omogućuje opisivanje zajedničkih književnih osobina, književnih vrednosti, itd, glavnog toka, jer se tom definicijom mogu obuhvatiti mnoga vrlo različita i raznovrsna dela. Zapazimo i to, da ovakva definicija glavnog toka, zasnovana na vrednovanju, otvara vrata neispravnom i nedopustivom upoređivanju između celokupne SF književnosti i odabrane književnosti drugih žanrova.

Granice geta ne mogu se tačno odrediti, a izolacija nije bila potpuna. Romani *Hrabri novi svet* (1932) Oldouza Hakslija i *1984* (1949) Džordža Orvela privukli su znatnu pažnju još u onim periodima kad su se pojavili. Doduše, upravo ta dva romana nisu označavana nazivom SF, nego drugim nazivima; ali taj paradoks ne menja činjenicu da to jesu SF romani, i da su uspešno prešli iz geta u glavni tok.

Termini »glavni tok« i »geto«, pored pomenutih slabosti, mogu veama dobro da se koriste u analizi.

Probijanje iz geta u glavni tok nije bilo ni brzo ni lako. Jedan od poznatijih SF kritičara, Dejmon Najt (Damon Knight) na kraju svoje knjige *U potrazi za čudesnim* (In Sear h of Wonder) daje sledeću ocenu: »... naučna fantastika je prošla kroz pola stoleća koncentrisanog razvaja u podzemlju, u getu... Ima nagoveštaja da ona sada (1966) počinje da izlazi iz tog mikrokozma u glavni tok. Za taj napredak, od vitalnog značaj je kritika; a upravo naučnoj fantastici je nedostajala prava, kvalifikovana, a u isti mah nepristrasna kritika. Godine 1956. kritičar Antoni Baučer (Anthony Baucher) je konstatovao: »U naučnoj fantastici, kritika... se pojavljivala gotovo isključivo u amaterskim publikacijama...«

Neki kritičari su izgleda smatrali da SF uvek »sadrži« nešto drugo, na primer »ideje«, a da nije po sebi vredna, kao književnost. Tomas Klerson (Thomas D. Clareson), govoreći o stavu kritičara prema SF pre 1960. godine, kaže: »... od samog početka, njihovo interesovanje... se koncentrisalo na ideje, a odbacivali su svaku mogućnost da je razmatraju kao literaturu. (...) Nekoliko kritičara je insistiralo da je treba ocenjivati na osnovu njene književne vrednosti, ali oni sami nisu tako činili.«

Ursula Le Gvin (Ursula Le Guin), autor SF priča i romana visoke vrednosti, izjavila je krajem 1974: »Mislim da više nije moguće sprečiti profesore da se iskrcaju na Aldebaran. Oni su stigli. (...)... po prvi put, mi u SF getu počinjemo da dobijamo kritiku - ne sažeta odbijanja, od strane literarnih snobova, niti eksplozije hvaljenja i kudenja od strane... privrženika, već pravu kritiku.. .«

Dakle, naučnoj fantastici nisu potrebni kritičari sa preduđedenjem, pozitivnim ili negativnim, već objektivni kritičari.

II

Bilo je već mnopro pokušaja da se formuliše tačna i neosporno validna definicija SF; ali dosad nisu uspeli, ili se bar na američkoj sceni nijedna od tih definicija nije izdvojila kao izrazito najbolja ili opšteprihvaćena. Razloga za to ima više: sam izraz science fiction ima svoju istoriju, i svoje protivnike (neki pod inicijale SF stavljaju reči scientific fiction, ili speculative fiction, ili scientific fantasy, itd.); razne definicije odražavaju različita shvatanja SF, njene prirode i uloge; i najzad, vrlo je teško, a možda i nemoguće, odrediti tačnu granicu između ovog žanra i drugih žanrova. (Ovo utoliko pre, što ni sam pojam »žanr« tj. »rod« nije tako jednostavan i pouzdan kao što se na prvi pogled čini.) Evo nekoliko pokušaja definisanja naučne fantastike.

Enciklopedija Britanika: »Naučna fantastika (je) literarni žanr razvijen pretežno u XX veku, koji se bavi naučnim razvojem ili otkrićem koje je, bilo smešteno u budućnost, u fiktivnu sadašnjost, ili u pretpostavljenu prošlost, superiorno u odnosu na, ili prosto drugačije nego, ono što]e poznato da postoji. (...) (Potrebna je) bar površna vernost stavovima, metodima i terminologiji nauke«. Ovako sročena definicija tačno odgovara onome što je Dejmon Najt rekao, ismevajući pokušaje tačnog definisanja SF: »Ja ne znam za ijednu besplodniju raspravu, i neću vam dosađivati nijednom od onih mučeničkih tevtonskih konstrukcija u koje su kritičari pokušavali da uhvate naučnu fantastiku...«

SF pisac Teodor Sterdžen: »Dobra naučnofantastična priča je priča koja sadrži ljudski problem, i ljudsko rešenje, a koja se uopšte ne bi dogodila bez svog naučnog sadržaja«. Ova je definicija vrlo dobra, ali zapazimo da je to definicija ne SF-a, već dobrog SF-a.

Otac modernog američkog SF-a, urednik i pisac Hugo Gernzbak, dao je 1926. sledeću definiciju: »Pod naučnom fantastikom podrazumevam onu vrstu priča kakve pišu Žil Vern, H. Dž. Vels i Edgar Alan Po — šarmantnu romansu isprepletanu naučnim činjenicama i proročkim vizijama«. (Ovaj prevod na srpskohrvatski nije sasvim adekvatan, ali nema potrebe da ovde razmatramo terminološka pitanja zbog kojih je prevođenje otežano). Ova Gernzbakova definicija danas ima uglavnom samo istorijsku vrednost.

Robert Filmus (Robert M. Philmus) je dao, u svojoj knjizi iz 1970. godine, vrlo opširnu definiciju SF; u predgovoru, tu definiciju je ovako sumirao: »Početna tačka ovoga rada, dakle, jeste određivanje u čemu se naučna fantastika bitno razlikuje od drugih vrsta fantazije. Moj zaključak, zasnovan na ispitivanju onih radova koji po opštem mišljenju spadaju u taj žanr, glasi, da se naučna fantazija odlikuje retorskom strategijom primenjivanja više ili manje naučnog obrazloženja, da bi se čitalac podstakao da obustavi neverovanje u fantastično stanje stvari«. U ovoj definiciji upotrebljen je dobro poznati pojam »obustava neverovanja« (suspension of disbelief). Filmus očigledno smatra da je pojam fantazija širi, a pojam naučna fantastika uži; da je SF samo jedna od nekoliko vrsta fantazije; i nastoji da utvrdi u čemu se sastoji *differentia specifica* kojom se SF razlikuje od tih drugih vrsta fantazije.

Neobičnu definiciju dao je Brajan Oldis (Brian W. Aldiss), pisac i istoričar SF: »Naučna fantastika je traganje za takvom definicijom čoveka i njegovog statusa u vasioni, koja će važiti pri našem sadašnjem odmaklom ali konfuznom stanju znanja (nauke) i (SF) je karaikteristično izlivena u gotskom ili postgotskom kalupu«. U ovoj definiciji najbolji je početak; tačno je da SF može doprineti određivanju ljudskog statusa u vasioni. Tačno je da su postojale istorijske veze između takozvanih gotskih romana i SF; ali

metafora o »gotskom kalupu« nije prihvatljiva. Ono što definiciju najviše kvari jeste olako izrečeno tvrđenje da je nauka danas u »konfuznom« stanju.

Pisac SF Robert Hajnlajn (Robert Heinlein) smatra da je SF »... (književnost) u kojoj autor pokazuje da je svestan prirode i značaja one ljudske aktivnosti koja je poznata kao naučni metod, pokazuje da je jednako svestan velike količine ljudskog znanja već sakupljenog tom aktivnošću, i uzima u obzir u svojim pričama efekte i moguće buduće efekte naučnog metoda i naučnih činjenica na ljudska bića«. Međutim, po ovoj definiciji, u SF bi spadao i roman Sinklera Luisa *Arousmit* (Arrowsmith), i mnogi drugi romani u kojima se pojavljuju naučnici i naučna otkrića, a koji nisu SF.

Autor ovog rada ne namerava da ovde prezentira neku sopstvenu »tevtonsku konstrukciju«, jer to, s obzirom na temu rada, nije potrebno. Međutim, iz metodoloških razloga neophodno je razjasniti razliku između naučne fantastike i fantazije. Citirane definicije su pokazale da nemaju svi autori isto shvatanje te razlike. Mogućna su, uglavnom, dva osnovna shvatanja te razlike:

(1) SF je jedna vrsta fantazije;

(2) SF i fantazije su dva različita, zasebna žanra. Nije isključeno da ova dva shvatanja koegzistiraju, to jest da oba istovremeno budu tačna, pod uslovom da se reč »fantazija« shvata na dva različita načina. Ako podelimo celokupnu književnost na dva »dela« i to na ozbiljno realističko prikazivanje realnog sveta u kome živimo, u okviru onih znanja koja su opšte-poznata i opšte-prihvaćena, i na »sve ostalo«, onda to »sve ostalo« možemo nazvati fantazijom a SF vrstom fantazije. Ali takva podela ima dve mane: prvo, ona se može sprovesti samo po cenu grubog zanemarivanja stvarne složenosti i raznovrsnosti književnosti; i drugo, upravo kad se pojam »fantazija« shvati tako široko, on postaje nekoristan za proučavanje SF. Dakle, tako shvaćeni pojam »fantazija« upravo zbog svoje širine, postaje neupotrebljiv za praktičan rad u oblasti u kojoj se nalazimo.

Zbog toga, a i iz drugih razloga, mnogo je bolje opredeliti se za uže shvatanje pojma »fantazija«. Ja tako i činim. Prema tome, jedna od ključnih teorijskih postavki na kojima se ovaj rad zasniva jeste sledeće: naučna fantastika i fantazija su dva zasebna žanra. Naravno, ima mnogo graničnih slučajeva, mnogo dela sa elementima i SF i fantazije, ali postoje i mnoga dela koja se mogu jasno i pouzdano svrstati u SF, i mnoga druga koja se mogu isto tako pouzdano svrstati u fantaziju.

Na engleskom jeziku, termini *science fiction* i *fantasy* sasvim dobro služe da označe ta dva žanra.

U našem jeziku, poseban problem je reč »fantastika«. Pitanje je, da li »fantastika« uključuje u sebe i SF i fantaziju? U našoj kulturnoj sredini, u dosadašnjoj upotrebi, to se, izgleda, nije razjasnilo. Meni se čini da je najbolje i najpravilnije postupiti ovako: kao približne sinonime shvatiti izraze »poetska fantastika«, »fantastika« i »fantazija« — tako da sva tri označavaju isti žanr; a samo i jedino izraz »naučna fantastika« da označava drugi žanr.

»Hajnlajn je jedan od onih koji povlače čvrstu liniju izmedu naučne fantastike i fantazije...« — kaže Dejmon Najt, i zatim citira reči Roberta Hajnlajna o tome:

»Fantazija se stvara na taj način, što se ili negira realni svet *in toto* (u celosti), ili se bar uzima za temelj pricč jedna ili više premisa za koje je priznato da su neistinite — vile, mazge koje govore, putovanje kroz ogledalo, vampiri, primorska država Beomija, Miki Maus. Ali naučna fantastika, bez obzira koliko fantastičan njen sadržaj može izgledati, uvek prihvata celokupni stvarni svet, i celokupno ljudsko znanje o realnom svetu, kao okvir za ono što zamišlja«.

Isak Asimov takođe izričito kaže, da su SF i fantazija dve različite oblasti. On smatra da je fantazija »... isto tako imaginativna kao i naučna fantastika, ali nije ograničena zahtevom da ima naučnu plauzibilnost«.

Jedan od poznatijih pisaca starije generacije (pre drugog svetskog rata) Mari Lenster (Murray Leinsterj, ovako sagledava svet:

»U stvarnom svetu, sve sledi prirodne zakone. Nemoguće stvari se ne događaju. Za sve što se dogodi postoji objašnjenje. To objašnjenje povezuje taj događaj sa drugim stvarima. Ne postoje izolovani fenomeni. Postoje samo izolovana zapažanja, i ponekad pogrešna zapažanja. Ali sve realno je racionalno.«

I Džems Bliš, pisac i kritičar SF, razlikuje SF i fantaziju. Na primer, za izvesne pisce kaže da »... uopšte nisu pisci naučne fantastike... Oni su pisci čiste fantazije.«

Ursula Le Gvin, koja je pisala i SF i fantaziju, takođe veruje u postojanje razlike izmedu njih. Sledeći njen citat poslužiće kao uvod u objašnjenje razlike između ta dva žanra. Le Gvin smatra da je jedan od osnovnih kriterijuma za vrednovanje SF »... kriterijum intelektualne koherentnosti i naučne plauzibilnosti« i nastavlja:

»Osnovni kanon u fantaziji je, naravno, sledeći: možete sami da stvarate zakone, ali zatim morate da ih se pridržavate. Naučna fantastika ovo prefinjuje: možete sami da stvarate zakone, ali unutar izvesnih granica. Naučno-fantastična priča ne sme da se ogluši o ono što je nauka utvrdila, i, kao što je to Čip Dilejni rekao, ne sme da poriče ono za šta je poznato da je poznato. A ako to i čini, pisac mora biti svestan toga, i mora da brani slobodu koju je sebi dao...«

Za razlikovanje SF od fantazije, ključni termin je po mom mišljenju plauzibilnost. Ovaj termin se odnosi na naučno-tehničke aspekte dela. Plauzibilnost nije isto što i naučna tačnost, ili verovatnoća naučne tačnosti; u pitanju je jedna posebna osobina, specifična za SF, pa je zato potreban i zaseban termin. Jedna pretpostavka naučno-tehnićke prirode, izneta u SF priči, biće plauzibilna ako se može dovesti u sklad sa naučnim znanjem, ali ne u smislu da se s njim podudara po sadržaju i obimu, već u smislu da se ta pretpostavka može postaviti u one prostore kojima nauka još nije ovladala, a da ne dođe do suprotnosti između te pretpostavke i poznatih naučnih činjenica. Plauzibilnost nije mogućnost da nešto bude naučno potvrđeno, već pre nemogućnost da bude opovrgnuto od strane onih koji poznaju dostignuća nauke. Drugim rećima, da bi bila plauzibilna, takva pretpostavka ne mora da bude deo nauke; potrebno je samo da ne bude nespojiva sa naukom. U ovom kontekstu, moglo bi se čak reći: plauzibilnost je odsustvo nespojivosti sa naukom.

Na primer, još ne postoji nikakav »fotonski« raketni motor za svemirske brodove; ali nema naučnih osnova da se kategorično tvrdi da nikad i nikako neće moći da bude konstruisan takav motor. Prema tome, pretpostavka o takvom motoru je plauzibilna.

Pisac SF može da načini i pretpostavku koja je na prvi pogled u suprotnosti sa nekom naučnom činjenicom, ali tada on treba, kao što je rekla Ursula Le Griv, »da brani slobodu koju je sebio dao«, to jest da pruži neko objašnjenje, obrazloženje, i to u skladu sa naučnim načinom mišljenja i naučnim pogledom na svet. Na primer, naučnici danas smatraju da je brzina svetlosti gornja granica brzine u vasioni i da je u principu nemoguće tu brzinu nadmašiti; ali pisac SF može da prikaže i putovanje u svemir većom brzinom, uz objašnjenje da je na primer, u XXI veku otkriveno da Ajnštajnova teorija ipak nije bila tačna, itd. Na taj način pisac povezuje svoju pretpostavku sa širim, sveukupnim

naučnim pogledom na svet.

Fantazija, kao književni rod, odlikuje se nedostatkom plauzibilnosti, otvorenim i punim prihvatanjem onoga za šta se zna da je nemoguće i neistinito.

Pošto nauka napreduje, dešavalo se da neka SF priča bude plauzibilna u vreme kad se pojavi, a nekoliko godina ili decenija kasnije da više ne bude plauzibilna. Koliko je samo priča o avanturama na Veneri, na poljima, šumama, jezerima te planete! — a danas znamo da ta planeta ne izgleda tako, već ima atmosferu od skoro čistog ugljen-dioksida, pod pritiskom koji iznosi između 50 i 90 atmosfera, i sa temperaturom između 400 i 500 stepeni Celzijusa. Neka od najboljih i najlepših dela ovog žanra na ovaj su način zauvek zastarela. U takvim slučajevima, moramo da konstatujemo da je priča bila plauzibilna, ali više nije.

U pogledu stila i načina izlaganja, SF priča nipošto ne mora da bude, i zapravo ne treba da bude, opterećena detaljnim naučnim i tehničkim objašnjenjima na svakom koraku; a plauzibilnost ne mora da bude savršena, potpuna. Naučna fantastika nije dramatizovani udžbenik fizike.

Još jedan termin značajan za proučavanje SF je koherentnost. SF priča je koherentna, ako ima logički početak, sredinu i kraj, ako su njeni delovi povezani i međuzavisni, tako da čine logičku i smisaonu celinu. Fantazija ne mora uvek biti koherentna.

Sada je moguće reći: beletristički tekstovi sa dramskom radnjom koji prikazuju zamišljena putovanja u svemir spadaju u SF ako su u velikoj meri plauzibilni i koherentni; a ako nisu, onda spadaju u fantaziju ili u neku drugu književnu vrstu.

MOŽDA NISTE ZNALI…

- Teodor Sterdžen, poznati SF pisac, autor romana »Više nego ljudski«, pisao je i vesterne, i to uspešno, pod svojim pravim imenom (»Sterdženov Zapad«, »Kralj i četiri kraljice«. ..)

- Maksim Jakubovski je pre tri godine izbrojao da postoji čak 81 SF roman kome se u naslovu nalazi reč »dark« - »taman« nasuprot dvadesetjednom »svetlom« romanu. Takođe je pobrojao 20 romana sa imenima godišnjih doba u naslovu, od toga po dva proleća i jeseni, šest zima i deset leta.

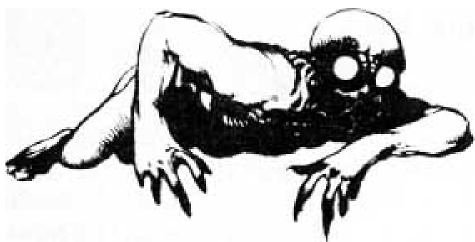
- Neki poznati američki SF pisci rođeni su daleko od SAD. Isak Asimov u carskoj Rusiji, Aldžis Badris u Istočnoj Pruskoj, Hugo Gernzbak u Luksemburgu. Ni neki Britanci ne zaostaju: Balard je rođen u Kini, J. R. R. Tolkin u Južnoj Africi, Peter Dikinson u Zambiji a Doris Lesing u Persiji.

- Poznat je slučaj trideset i jedne spisateljice koje se redovno potpisuju muškim imenima, dok se samo šest muškaraca odlučilo na ženske pseudonime i to povremeno (Tomas Diš i E. C. Tab među poznatijima).

- Među američkim SF piscima postoje i dva Indijanca: Craig Strete i Russel Bates.

- Priča »Noć pada« Isaka Asimova najobjavljivanija je SF priča svih vremena - zastupljena je u šesnaest antologija. Na drugom mestu je »Pokaj se Harlekine, reče Tiktokman« Harlana Elisona, objavljena 14 puta, a samo je još osam priča reprintovano više od deset puta.

- Među najpopularnijim stranim SF knjigama u SSSR-u nalaze se »Marsijanske hronike« Reja Bredberija, »Solaris« i »Nepobedivi« Stanislava Lema, »Priče« Šeklija i »Ja, robot« Asimova.

- Samo je šest SF autora objavilo više od milion reči pre svog tridesetog rođendana: Džon Braner, R. L. Fantorpe, Dean R. Kunc, Majkl Murkok, Robert Silverberg i Brajan Stejblford. Rekorder među njima je Fantorpe sa preko 100 romana. Silverberg je drugi sa 22 romana i preko 100 priča.

- **Astoundig** SF magazin, sada **Analog**, koji izlazi od 1930. godine, svojevremeno najpopularniji SF magazin, a i sada se vrlo dobro kotira, prema nekima bio je majka a prema nekima maćeha. Pol Anderson je u njemu objavio 82 priče, Randal Garet 77, Mari Lajnster 60, A. E. Van Vogt 59, Džek Vilijamson 56, Isak Asimov 50, Kliford Simak 45, Robert Hajnlajn 36... a pogledajte sada listu imena koja nikada nisu uspela da se probiju na njegove stranice (podaci iz 1984. godine): Brajan Oldis, Balard, Rej Bredberi, Semjuel R. Dileni, Tomas Diš, Filip Hoze Farmer, Daniel Galoj, Ursula Legvin, Majkl Murkok, Kejt Roberts, Kordvajner Smit, Robert Bloh...

- Dvehiljadita godina vrlo je privlačna za SF pisce. Čak osam puta su smestili radnju svojih romana u tu godinu i to istakli u naslovu. Trihiljadita je pomenuta samo jednom, četirhiljadita takođe. Najdalja godina pojavljuje se u romanu A. E. Van Vogta »200.000.000 A. D.«

- Inteligentne životinje su dosta obrađivana tema u naučnoj fantastici. Začetnik takve ideje je Vels u svom romanu »Ostrvo doktora Moroa«, a prihvatili su je mnogi autori. Najčešće se kao inteligentna životinja posmatra delfin (postoji osam romana na tu temu), a zatim slede majmuni, psi i mačke. Od ostalih životinja nijedna nikada nije pomenuta dva puta: miševi, pacovi, daždevnjaci, mravi...

MUVA (THE FLY)

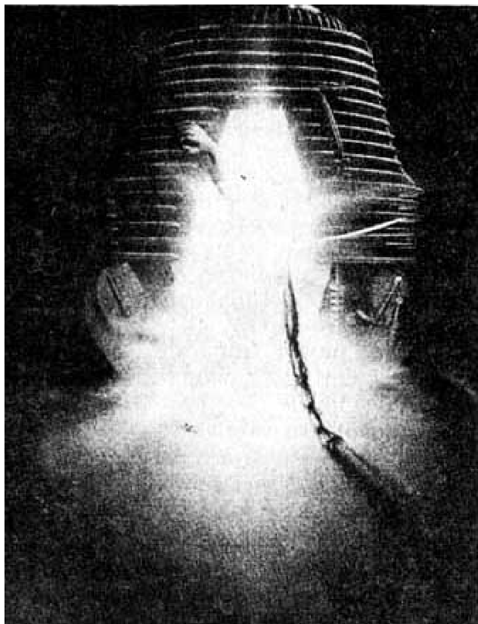
1986 - SAD/Kanada

Ako se odlući da se napravi rimejk nekog dela, postoji ogroman rizik i opravdani strah od neuspeha. Nije lako postići snagu originala, dati originalnost, a pri tom poštovati original. Uostalom, postoji i ukus nove generacije publike, a i nju treba zavesti. To su veliki problemi i veliki izazov, koji samo povećavaju vrednost ovog remek-dela Kronenberga. Sačuvavši polaznu tačku, izmenivši rezultat priče i tok drame, davši joj stalnu naučnu (SF) potku i snažan zvuk savremenog horora, Kronenberg je napravio najbolje fantastično delo godine.

Film je tragedija jednog čoveka sa kojim se svako može identifikovati. Ta tema monstruozne metamorfoze, gde telo naučnika postaje primalac životinje koja se razvija u njemu, dok se ne stope potpuno, dozvoljava Kronenbergu da se razmahne u svojoj omiljenoj temi organske i mentalne degeneracije i, pre svega, transformacije ljudskog tela.

Prvi deo filma slika nam portrete troje protagonista. Brandl je tragalac, naučnik-genije, čistunac idealista. Bez iskustva sa spoljnim svetom i svojom ličnošću, uz pomoć Veronike otkriva ljubav, snagu ljubavi i strasti, te stiče mogućnost da uoči uticaje duše na telo. Uz Veroniku i njenu ljubav, u njegov život stupaju patnja i ljubomora, oličena Veronikinim bivšim ljubavnikom.

Paralelno sa produbljivanjem svog intimnog života, Brandle privodi kraju i istraživanje na teleportaciji. Ljubavna priča traje, eksperimenti takođe, ali... jedna neopreznost, jedna muva u komori za teleportaciju i kreće lanac metamorfoza. Organsku transformaciju prati i promena ličnosti. Brandl stupa u zamku natčoveka. Opijen iskustvom organske evolucije, on gubi svoju ljudskost te se sve više predaje Muvi. U torn spletu sudbina. Kronenberg koristi prostor da u nama stvori lagan i neprimetan otrov. Šok dolazi vizuelno — jednom od najbrutalnijih sekvenci u analima velikih ekrana (scena obaranja ruku u baru). Odatle kreće

vrtlog horora bez šanse za beg. Žrtvi nema spasa. Snovi je čekaju sa još gorim morama. Košmar porođaja je pandan junakovoj stvarnosti. On u sebi nosi monstruma koji se hrani njegovim teJom i dušom. Brandlova ljudska suština je samo daleka uspomena. A Veronika nema snage. Nemoćna je da spreči neumitni gubitak voljenog bića. Njemu nema povratka od monstruozne mutacije, ali ni njoj nije lako. (Da li ste nekad voleli osamdeset kilograma tešku muvu?)

U najčistijoj tradiciji horor žanra, oplemenjenog SF primesama, prefinjenim humorom i, pre svega, tragičnom ljubavnom pričom, Kronenberg žonglira stravom i humorom, praveći film o avanturi čoveka koji to više nije. Slojevita balada o

jednoj neuobičajenoj zunzari prepuna suza, krvi i sluzi! Obavezno je treba gledati, a to su nam omogućili:

Dejvid Kronenberg (režiser), Stjuart Kornfeld (producent), Ćarls E. Poge i Dejvid Kronenberg (scenaristi, po istoimenoj noveli Džordža Langlana – objavljena kod nas u Siriusu broj 7), Mark Irvin (fotografija), C. Spajer (scenografija), Hauard Sor (muzika), Luis Kreg i Ted Ros (specijalni efekti). Za izgled monstruma zaslužan je Kris Valas, a glumili su: Džef Goldblum (Brandl), Dina Dejvis (Veronika), Džon Gets (Stejtis), Džoj Bošel (Tauni) i Dejvid Kronenberg (ginekolog).

TUĐINCI (ALIENS)

1986 - SAD/VB

Ima nekih mesta u svemiru gde je bolje ne pustoloviti sam. Ovoga puta to je postojbina tuđinaca. Misija glasi: uništiti! Ne dovesti... ne proučavati... uništiti!!!

Zaista, ova najava filma je ujedno i njegov sadržaj. Oni koji su voleli Osmog putnika (film čiji je ovo nastavak), sada imaju zadovoljstvo više. »Tuđinci« ne dočaravaju samo strah pred nepoznatim. Cilj ovog remek-dela Džemsa Kamerona nije više kosmički strah. Sa zastrašujuće radikalnosti i pesimizma prethodnika, novi film nam donosi prelazak na akciju punu pozitivnih emocija. Film se orijentiše manje metamorfozičnim a više prizemnim senzacijama (nije iznenađenje ako znamo opus Kamerona, a i podatak da je kao producent umešao prste veliki mag akcije - Volter Hil).

Ako je Osmi putnik bio film suočavanja čoveka i nečeg nepoznatog, neuništivog i nepredvidljivog, susret čoveka i moći koja ga prevaziiazi i koju može pobediti samo pomoću čuda, »Tudinci« nisu samo takav košmar. To je film obračuna ljudi s kosmičkim zlom.

Polazna tačka filma je preživeli iz prvog dela, podoficir Ripli (za promenu, ne samo lepa već i pametna i sposobna žena), ojačala nakoh šoka opisanog u prvom filmu i dovedena do očaja košmarom koji nastavlja da je progoni u snovima. Pedeset sedam godina nakon avanture sa brodom »Nostromo«, u ulozi svojevrsne »Rambolkie« (ženske verzije Ramba i Kobre) neumoljivo i odlučno kreće u konačni obračun. Ovoga puta, borba se odigrava u svemirskoj koloniji, na planeti tuđinaca. Armije monstruma suočavaju se sa Riplinim komandosima, a Ripli dobija dostojnu protivnicu u kraljici-matici tuđinaca. Obračun je stravičan a pobednik neizvestan.

Snaga naučne fantastike je u tome da ona dozvoljava da prebrodite osnovnu temu. Tuđinci su ratni film akcije, humora, horora, cinizma, ljudskih odnosa i nepredvidljivih neprijatelja. Za nastavak ovog bioskopskog razbojnika, koji ruši sve rekorde u prihodima, otima sve nagrade za SF ostvarenja, a kritika ga obasipa samo hvalospevima (između ostalog, i kao najbolji nastavak nekog filma, što je ovde bilo posebno teško jer je Osmi putnik sam za sebe bio izuzetan film), »krivi su«: Džems Kameron (režiserj, Dejvid Giler, Džems Kameron i Valter Hil (scenaristi), Džon Ričardson, Brajan Džonson i Dag Bezvik (specijalni efekti) i Sten Vinston (kreator monstruma, po originalu H. R. Džidžera). Uloge: Sigurni Viver, Mišel Blan, Lans Henriksen, Bil Pakston i dr.

Rodžer Zelazni: ON KOJI OBLIKUJE

Biblioteka »Znak sagite«, Beograd, 1986.

Naviknuti da pod pojmom nauke uglavnom podrazumevamo tehniČke nauke, često smo skloni da i naučnu fantastiku poistovećujemo sa epskim storijama o budućnosti u kojima jasno vidimo dostignuća tih istih tehničkih nauka: međuzvezdane brodove, holoviziju, lek protiv kijavice. Zbog toga je većina pisaca naučne fantastike okrenuta prirodnim naukama i u njima traži poticaje za stvaranje svojih priča i romana. Većina njih skoro prećutno podrazumeva u svojim delima da čovekovo poimanje sebe nije više napredovalo, da su one druge, »društvene nauke, ostale na istom stepenu razvoja. Za njih, filozofija, sociologija ili psihologija kao da su zamrznute u današnjem vremenu, a za mnoge i u jučerašnjem.

Zato je pravo osveženje naići na roman koji je u potpunosti okrenut psihijatriji, okrenut čoveku. »*On koji oblikuje*« Rodžera Zelaznija (The Dream Master) predstavlja pokušaj da se uz pomoć naučne fantastike prodre kroz slojeve čovekove ličnosti i pruži jedno novo viđenje pristupa socijalno neprilagođenim ljudima

Glavni junak romana, Čarls Render je oblikovatelj, psihoanalitičar budućnosti koji uz pomoć specijalne mašine može da leči ljude pristupajući u njihove umove i tu oblikujući krizne situacije koje će klasičnim psihoanalitičkim putem dovesti do izlečenja. Zaplet počinje kad kod njega dolazi slepa devojka koja želi da i sama savlada umetnost - nauku - oblikovanja. Nevolje koje nastaju usled njenog slepila dovode do neobičnog, ali ipak očekivanog završetka.

Ipak, glavna odlika romana nije ni neobična tema, niti nepostojanje klasičnog završetka, već onaj karakterističan Zelaznijev pristup pisanju koji podrazumeva veoma aktivno čitanje, dobro poznavanje mitologije, istorije i teorije simbola, kao i spremnost da se prihvati ponekad haotičan i nepovezan sled asocijacija.

»*On koji oblikuje*« možda ne poseduje snagu jednog »*Gospodara svetlosti*«, ali predstavlja vrlo korisno štivo za svakoga ko u naučnoj fantastici ne vidi samo međugalaktičke sukobe i razmirice.

Teodor Sterdžen: BULDOŽER UBICA

Biblioteka »Supernova«, »Dnevnik«, Novi Sad, 1986.

Teodor Sterdžin je jedan od retkih pisaca naučne fantastike koji je pronašao pravu meru i uskladio svoje neosporne vrlo visoko spisateljsko umeće sa onim neumitnim zakonima žanrovske literature. Njegovo gotovo savršeno vladanje engleskim jezikom i osećaj za ritam pripovedanja gotovo su jedinstveni u svetu naučne fantastike.

Sterdžin je počao da piše još 1939. godine za tada vodeći SF časopis *Astounding* i već se tada sukobio sa postojećim establišmentom, jer njegove vizije se nisu slagale sa uobičajenim modelima pisanja naučne fantastike. Sterdžin je verovatno i zbog toga u periodu od 1941. do 1946. godine pauzirao i gotovo ništa nije objavljivao.

Izuzetak je novela *Buldožer ubica* (Killdožer) koja je objavljena 1944. godine, u novembarskom broju *Astoundinga*. Radnja novele odigrava se na usamljenom pacifičkom ostrvu gde grupa graditelja pokušava da načini sletnu pistu. Prilikom radova na ravnanju piste, radnici nehotice oslobađaju davno zarobljeno elektronsko inteligentno biće koje se smešta u buldožeru i počinje da ubija radnike.

Pored izuzetno napete radnje, maestralno prikazanog sukoba dve mašine na kraju knjige, ono što ovu parabolu o krhkosti ljudske tehnološke civilizacije čini velikim delom, jeste upravo neverovano svrsishodno korišćenje krajnje stručnih termina koji ne deluju nimalo rogobatno, već samo doprinose potpunoj uverljivosti priče.

Frederik Pol: RAT TRGOVACA

Biblioteka »Polaris«, Beograd, 1987

Naučna fantastika je prilićno čudna vrsta žanrovske literature. Dok s jedne strane na sve načine pokušava da se približi literaturi glavnog toka, s druge se grčevito opire tim nastojanjima. Jedna od karakteristika žanrovske literature koju naučna fantastika nikako ne može, a i ne želi da odbaci, jeste pisanje serijala. Serijali su u naučnu fantastiku ušli kad i mnoge druge negativne karakteristike – tipizacija likova, siromašan jezik - početkom tridesetih godina kada je ova dospela u pisaće mašine američkih pisaca trivijalne književnosti, iskusnih zanatlija koji su svoj stil oblikovali prema načinu plaćanja (po slovnom znaku).

»Novi talas« u naučnoj fantastici, koji je krajem šezdesetih godina oslobodio ovaj žanr mnogih negativnih osobina, učinio je to u velikoj meri i sa serijalima. Međutim, bio je to mač sa dve oštrice. Kada se naučna fantastika, oslođodena nepotrebnih balasta, počela probijati na liste najbolje prodavanih knjiga, postalo je jasno da je glogov kolac koji je »novi talas« zabio u nju bio nedovoljan. Povampireni »bardovi« pomolili su se iz grobova i, jedan za drugim, počeli da pišu nastavke svojih »legendarnih« romana.

Činjenica da su Asimovljeve »*Zadužbine* i...«, Klarkove »*Odiseje*«, ili Herbertove »*Dine*« svetlosnim godinama daleko od originala, nimalo nije pokolebala buljuk sredovečnih tatica koji su sred čangrizavih žena, dece koje ne shvataju i sveta koji se suviše brzo menja da bi se

snašli u njemu, ponovo našli sebi utočište. Krišom, u krevetu ili na radnom mestu, ponovo su postali deca donoseći svojim zabavljačima gomilu šuštavih novčanica.

Eto dobrog razloga da i pisci, koji nikada nisu pripadali onom najužem krugu odabranih, posegnu za svojim starim delima i na sve moguće načine pokušaju da produže ono što se produžiti ne može (čitaj: prodaju ono što se prodati može).

Reklamokratija (The Space Merchants) koju su zajedno napisali Frederik Pol i Siril Kornblat 1952. godine, efektno se poigravala sa američkim potrošačkim društvom, dovodeći do apsurda jednu od njegovih najistaknutijih manifestacija — oglase. Koristeći se proverenim stereotipom — osvešćeni pojedinac bori se protiv društva čiji je bio deo, pri tom se zaljubljujući — ova dva pisca su uspela da ga nadograde u dobar satiričan roman.

Trideset dve godine kasnije Frederik Pol ga vadi iz naftalina i piše nastavak *Rat trgovaca* koji, za razliku od romana Asimova ili Klarka, doživljava katastrofu na izdavačkom planu i ni približno ne dostiže tiraže prethodnika.

Objašnjenje zašto se ovo dogodilo je

vrlo prosto. Frederik Pol nastavlja jednu priču koja se događa u relativno bliskoj budućnosti, a koja je zasnovana na gledištima o budućnosti posmatranim iz perspektive pedesetih godina. Savremeno društvo je krenulo drugim tokovima, tako da satirični elementi iz *Reklamokratije* zbog svoje neverovatnosti deluju farsično, a farsa i naučna fantastika su jednostavno nespojivi.

Pored toga, roman *Rat trgovaca* ni u sižejnoj liniji ne donosi ništa novo, čak je vrlo upadljiva i odbojna sličnost sa Reklamokratijom. Opet imamo junaka čija je indoktrinacija krajnje iritirajuća i čije će se problematično buđenje svesti odvijati uz gomilu, ovoga puta nešto slobodnijih, ali krajnje glupih, ljubavnih dogodovština.

Sve u svemu, jedan nepotreban roman.

NOVELA, 1986

Pisati novele nije nimalo lako, a naročito nije lako pisati dobre novele. Objašnjenje leži u činjenici da se razlika između kretke priče i novele sastoji samo u broju reči. Kvalitetna kratka priča teži jednoj jedinoj kulminaciji i nastoji da odbaci sve što je skreće sa tog puta. Nasuprot njoj, novela mora mnogo više pažnje da obrati na stvaranje više kulminacija koje će čitaoca neprestano držati budnog. Novela pisana kao kratka priča biće razvučena i prazna, a kratka priča pisana kao novela biće — pa, biće *duga*.

U stvari, biće novela. Problem koji se javlja kod takvih novela jeste da one i dalje teže jednom jedinom razrešenju, a kad to razrešenje posle hiljada i hiljada reči najzad stigne, bolje po njega da bude dobro.

Pored toga, javlja se i veliki problem — kako prodati novelu? SF časopisa, a naročito dobrih SF časopisa ima malo i oni retko objavljuju novele jer onda nema mesta za veći broj kratkih priča. Takođe, originalne antologije iz istog razloga retko objavljuju novele. Zato se za njihovo pisanje uglavnom odlučuju pisci čije ime garantuje da im novele neće biti odbijene.

Prošle godine u Americi objavljeno je desetak dobrih novela od kojih se jedna po mnogo čemu izdvaja. Naslov joj je R&R, što bi se malo slobodnije moglo prevesti kao Odsustvo, a napisao ju je Lucijus Šepard. Radnja novele dešava se kao i kod većine njegovih priča u Centralnoj Americi, čiju prirodu, folklor, a naročito ljude, Šepard odlično poznaje. Rezultat je novela koja postiže jednu, za naučnu fantastiku gotovo neshvatljivu, uverljivost miljea. Ali to nije sve, niti je ono na čemu Šepard insistira. Isprepletani životi trojice američkih vojnika, koji su došli u mali gvatemalski

grad na odsustvo posle opšteg napada na njihovu podzemnu bazu, pružaju jednu zastrašujuću, ali ipak toliko ljudsku sliku budućeg rata. Dezertirati, umreti ili se vratiti strahotama rata, podjednako su bedne alternative koje se pred njima nalaze. Šepardova novela donosi jednu opominjuću viziju budućnosti koja zbog svoje uverljivosti rađa u čoveku osećaj zebnje. *Odsustvo* je ove godine već dobilo nagradu NEBULA, koju dodeljuje Udruženje pisaca naučne fantastike Amerike, mnogo ubedljivije nego ijedna druga novela koja je proteklih godina osvajala tu nagradu.

Još jedan mladi pisac, koji se u poslednje vreme probio u sam vrh američke naučne fantastike, Kim Stenli Robinson, napisao je izuzetno duhovitu i znalački vođenu novelu *Beg iz Katmandua*. U pitanju je novela koja počinje kao i mnoge druge priče o snežnom čoveku (jetiju), a prerasta u urnebesnu jurnjavu ulicama Katmandua sa ciljem da se jeti vrati u svoju postojbinu.

Noveli *Glas u tami* Džeka Mekdevita najveći nedostatak je prilično korišćena tema prispeća poruke iz svemira. Inače, sama novela vrlo lepo prikazuje moralne dileme čoveka koji mora da odluči između života svoga deteta i viših ciljeva ljudske rase.

Puno zadovoljstva prilikom čitanja pruža i novela Pola Vilsona *Devojka iz Dajditauna* koja predstavlja klasičnu detektivsku priču u kojoj devojka-klon unajmljuje detektiva da joj pronađe čoveka koji joj je obećao brak, kao da je ona prava ličnost.

Od ostalih novela vredne pomena su i ove:

- *Gilgameš u zaleđu* Roberta Silverberga
- *Kolizija* Džejmsa Tiptrija mlađeg
- *Velik kao Ric* Gregori Benforda, i
- *Tango Čarli i Fokstrot Romeo* Džona Varlija

TRAGIČAN KRAJ ALISE ŠELDON

Na ovom mestu nešto više pažnje posvetićemo vest o sudbini Alise Šeldon, koja je čitaocima u našoj zemlji poznta kao Džejms Tiptri junior.

Ona je, da kažemo ukratko, promišljeno i planirano, ubila najpre svoga muža pa potom i sebe. Kako je do toga došlo?

Rođena je kao Alisa Hejstings Bredli, 1915. godine. Njen otac je bio avokat, majka spisateljica i lingvist, a oboje istraživači; 1919. i 1925. godine vodili su svoju kćerkicu na put od preko 4.300 kilometara pešice kroz Afriku, u potrezi za crnim gorilom. Putovali su sa njom i po Indiji i drugim delovima Azije. Kasnije će Alisa Šeldon reći da je to rano izlaganje najrazličitijim religijama, kulturama, tabuima itd. bitno uticalo na nju i završilo se nekom vrstom »kulturnog relativizma«. Od 1925. do 1941. godine bila je likovna umetnica. Godine 1934, kako sama kaže, udala se za prvog dečka koji ju je zaprosio i razvela se 1938. godine. Budući da nije imala dece, javila se za vojnu službu i postala prva žena u SAD koja je završila školu za vazduhoplovnog obaveštajca. Analizirala je avio-fotografije, koje su korišćene za što uspešnije savezničko bombardovanje fašističkih uporišta. Starešina joj je bio pukovnik Hantington Šeldon, za koga se kasnije udala.

Kada je oboma popustilo zdravlje, ona je predano negovala svoga muža sve do tragičnog završetka. Na dan 18. maja ove godine, Alisa je telefonom pozvala svoga advokata i rekla mu šta namerava (a ovaj je odmah o tome obavestio policiju). Alisa je zatim ispalila metak u glavu Hantingtona Šeldona, koji je u torn trenutku imao 87 godina i već godinama bio teško bolestan i vezan za postelju, a odnedavno i slep. Sledećim metkom ubila je i sebe. Tako se, tužno i tragično, u stilu Ernesta Hemingveja, okončala jedna blistava literarna karijera.

Naučnu fantastiku Alisa Šeldon počela je da čita sa devet a da piše tek sa 31 godinom. Pisala je malo, ali dobro. Mnogo puta nominovana je za nagrade »Nebula« i »Hugo« i obe dobila po dva puta. Jedanput je dobila i nagradu »Lokus«.

VESTI

HOROR ROMAN UPLAŠIO ŽELEZNICU

Britanska železnca uplašila se naučne fantastike! Tačnije, birokratija britanske državne železnice uplašila se plakata kojim je reklamirana SF knjiga Stivena Loza *Avetinjski voz*. Na plakatu, i na koricama knjige, prikazan je voz sa jasnim oznakama britanske železnice (to su one dve horizontalne paralelne linije sa tri poprečne cik-cak crtice) nad kojim se nadnosi demon u vidu užasne ptice. Bile su ispisane i reklamne parole: »Gromoglasni masakr na točkovima! Polazak vozom u neopisivi užas!« Železnica je zahtevala, i postigla, da se taj plakat ne lepi po Velikoj Britaniji, ali je stvar privukla pažnju štampe i ipak izišla »na sva zvona«.

Komercijalni interes izdavača nije poođen: i Englezi hitaju da kupe sve ono nad čim lebdi senka zabrane. Što je najlepše, u kioscima na železničkim stanicama u Britaniji ta knjiga se i dalje sasvim normalno i otvoreno prodaje, baš kao i u knjižarama.

NAGRADE »BSFA« 1987.

Britansko SF udruženje dodelilo je nagrade za SF u protekloj godini. Najbolji roman je *Čupavi astronauti* (»The Ragged Astronauts«) Boba Šoa, najbolje kratko ostvarenje *Kaeti i dželat* (»Kaeti and the Hangman«) Kejta Robertsa, najbolja medijska prezentacija film Tuđinci »Aliens«).

BIOSKOPI GUBE DAH

U poslednje vreme distributeri filmova, pa samim tim i SF filmova, sve više se oslanjaju na nove tehnologije, a sve manje na klasične bioskope. U dosta slučajeva film u bioskopima doživi krah, a zatim sve uloženo povrati preko video-kaseta i laserskih video-diskova. *Pleme pećinskog medveda* je kao film u bioskopima donelo zaradu od 2,5 miliona dolara, a preko kaseta i diskova još osam miliona. *Reanimator* je doneo 3,5 u bioskopima, a 7,8 izvan bioskopa.

ODISEJE BEZ KRAJA

Mada je davno obećao da neće više pisati, Artur Klark uporno krši to svoje obećanje. Najnovije iznenađenje koje nam je priredio ogleda se u obliku romana: *2061: Treća odiseja*, koji treba da bude međufaza ka četvrtom i, po njegovim rečima, poslednjem romanu u Odiseja seriji: *20001: Konačna odiseja*. Posle veličanstvenog uspeha filma *2001: Odiseja u svemiru* režisera Stenlija Kubrika (1968), Klark je napisao slab nastavak u kome je sadržina prve knjige trivijalizovana, svedena na jeftinu »space-operu«, a »dete-zvezda na turistu koji preko televizije domahuje rodbini i prijateljima, i javlja gde je bio. A sada, odjedanput još dve Odiseje!

STIŽE ENTERPRAJZ

Pošto su potpuno iscrpli ekipu glumaca Zvezdanih staza (kroz seriju i četiri zasebna filma), producenti su se odlućili na novi korak u seriju Zvezdane staze: sledeća generacija (Star Trek: The Next Generation), koja počinje da se prikazuje u oktobru ove godine. Serija sadrži dvadeset četiri jednočasovne i uvodnu dvočasovnu epizodu a radnja je smeštena u XXIV vek, vek kasnije u odnosu na Zvezdane staze.

MUVA KROZ DOLARE

Film Muva koštao je svoje proizvođače 10,7 miliona dolara, trećina je pripala piscima, producentu, direktoru i glumcima, 135.000 dolara je otišlo za specijalne efekte, 645.000 za konstrukcije (ogromna hala koja se okreće i slično), a 1,6 miliona dolara je potrošeno za šminku i frizuru.

NEBULA ORSONU SKOTU KARDU

Dodeljene su nagrade »Nebula«-za najbolja dela objavljena 1986. godine u SAD. Amerićko društvo SF pisaca, koje ih dodeljuje, izglasalo je aprila ove godine sledećih pet nagrada:

1) Najbolji roman: GOVORNIK ZA MRTVE (»Speaker for the Dead«) Orsona Skota Karda. Taj roman, koji će se uskoro naći i na našem tržištu knjige, zapravo je nastavak romana Enderova igra, nastalog proširivanjem istoimene novele.

2) Najbolja novela: ODSUSTVO (»R&R«) Lusijusa Šeparda, priča iz jednog budućeg rata u centralnoameričkoj džungli.

3) Najbolja noveleta: DEVOJKA KOJA JE PALA U NEBO (»The Girl who fell into the Sky«, autora Kejt Vilhelm.

4) Za najbolju priču proglašena je TANGENTE (»Tangents«) Grega Beara, a za

5) velikog majstora SF-a: Isak Asimov.

KING KRALJEVSKI

Kada je u pitanju Stiven King ne može biti ničeg neuobičajenog. Sve što napiše prodaće, za sve što proda dobiće basnoslovne dolarske svote, knjiga će se štampati u milionskim tiražima, biće obavezno snimljen i film... Za svoja dva najnovija rukopisa (kratka, za razliku od ogromnih romana kakve najčešće piše), koja je prodao zajedno, dobija 8 (osam) miliona dolara. To je, naravno, samo za objavljivanje u Severnoj Americi. Britanci će mu dati još milion dolara najmanje, ostali još toliko...

HAJNLAJN ISPRED SVIH

Po anketi američkog profesionalnog fanzina Lokus sprovedenoj 1977. godine, Robert Hajnlajn je ubedljivo najbolji SF pisac svih vremena. Prošlo je deset godina, pojavilo se mnogo novih dobrih pisaca, dok je veći broj starih gotovo prestao da piše i nekakva sadašnja lista bi sasvim drugačije izgledala, ali ova je značajna zbog toga što vrlo precizno odslikava stanje u američkom (praktično svetskom) SF-u u periodu boravka u getu, neposredno pred izlazak na najširu scenu.

1. Robert Hajnlajn (297 glasova)
2. Isak Asimov (238)
3. Artur Klark (198)
4. Ursula Legvin (170)
5. Robert Silverberg (140)
6. Lari Niven (131)
7. Harlan Elison (124)
8. Rodžer Zelazni (109)
9. Fric Lajber (94)
10. Filip K. Dik (86)
11. Teodor Sterdžen (81)
12. Pol Anderson (79)
13. Džek Vans (73)
14. H Rej Bredberi (57)
15. Alfred Bester (56)
16. Semjuel R. Dileni (45)
17. Filip Hoze Farmer (41)
18. Kordvajner Smit (41)
19. Frenk Herbert (40)
20. J.RR. Tolkin (38)
21. Gordon Dikson (36)
22. Kliford Simak (35)
23. H. G. Vels (35)
24. Džon Braner (32)
25. Frederik Pol (31)
26. Kejt Vilhelm (30)

Postoje autori koji su na listama dobro plasirani, a nemaju uspešne pojedinačne knjige (Harlan Elison, sedmi kao autor a nema roman među dvadeset pet najboljih, Fric Lajber, deveti, takođe bez romana na listi), a postoje i izuzetno uspešni romani, dok su sami autori zauzeli skromna mesta (Herbert vodi svojom »Dinom« a tek je devetnasti na listi, dok je roman Voltera Milera »Kantikulum za Lajbovica« peti za razliku od autora koga nigde nema). U spisku 26 najboljih romana svih vremena (Lokusova anketa iz 1975. godine) upisivali smo prevode samo kod onih knjiga koje su objavljene kod nas.

1. Frenk Herbert — »Dune« (Peščana planeta), 104 glasa
2. Artur Klark — »Childhood's End« Kraj detinjstva), 97
3. Ursula Legvin — »Left Hand of Darkness« (Leva ruka tame), 90
4. Robert Hajnlajn — »Stranger in a Strange Land« (Stranac u stranoj zemlji), 63
5. Volter M. Miler — »A Canticle for Leibowitz« (Kantikulum za Lajbovica), 57
6. Isak Asimov — »The Foundation Trilogy« (Zadužbina), 53
7. Alfred Bester — »The Stars My Destination«, 50
8. Robert Hajnaljn — »The Moon is a Hars Mistress«, 41
9. Teodor Sterdžen — »More Than Human« (Vise nego ljudski), 40
10. Rodžer Zelazni — »Lord of Light« (Gospodar svetlosti), 35
11. Džon Braner — »Stand on Zanzibar«, 34
12. Lari Niven — »Ringworld«

(Prsten), 32
13. Ursula Legvin — »The Dispossessed« (Čovek praznik šaka), 31
14. Alfred Baster — »The Demolished Man« (Razoreni čovek), 30
15. J.R.R. Tolkin — »Lord of the Rings« (Gospodar prstenova), 29
16. Hal Clement — »Mission of Gravity«, 25
17. Filip Hoze Farmer — »To Your Scattered Bodies Go«, 23
18. Artur Klark — »The City and the Stars« (Grad i zvezde), 23
19. Robert Silverberg — »Dying inside« (Umiranje iznutra), 23
20. Artur Klark — »Rendezvous with Rama« (Sastanak sa Ramom), 20
21. H.G. Vels — »The Time Machine« (Vremeplov), 20
22. Filip K. Dik — »The Man in the High Castle« (Čovek u visokom dvorcu), 17
23. Rej Bredberi — »The Martian Chronicles« (Srebrni skakavci), 16
24. Robert Hajnlajn — »Starship Troopers«, 17
25. H.G. Vels — »War of the Worlds« (Rat svetova), 16
26. Frederik Pol & Siril Kornblut — »The Space Merchants« (Reklamokratija), 16

ZAMIŠLJENI KAO PRAVI

Mnogi SF autori su pisali i piši o drugim planetama; nemoguće je pobrojati sve te zamišljene svetove i raznolikosti uslova života koji vladaju na njima. Pa ipak, mali je broj romana u kojima su te zamišljene planete ubedljivo žive i postojeće, gde se poštuji svi ekološki, evolucioni i prirodni uslovi, gde je data zamišljena ali verovatna istorija til svetova i gde sve to zajedno funkcioniše na zadovoljavajućem nivou. Evo nekih:

1. Anares — u romanu Ursule Legvin — »Čovek praznir šaka«
2. Arakis — u seriji »Peščana planeta« Frenka Herberta
3. Chthon — istoimeni roman Entoni Pirsa
4. Darkover — istoimena serija autor Marion Zimer Bredli
5. Dosadi — »Dosadi eksperi ment« Frenka Herberta
6. Geten — »Leva ruka tame« Ursule Legvin
7. Helikonija — istoimena trilogija Brajana Oldisa
8. Gem — istoimeni roman Frederika Pola
9. Litia — »Slučaj savesti« Džejmsa Bliša
10. Medžipur — »Zamak lorda Valentina« Roberta Silverberga
11. Mesklin — »Misija gravitacije Hala Klementa
12. Pern — »Dragon« serija En Maccafrijeve
13. Rivervorld — istoimena serija Filipa Hoze Farmera
14. Solaris — istoimeni roman Stanislava Lema

IGRA IMENA I PSEUDONIMA

Pisanje pod pseudonimima je takođe vrlo osobeno za SF žanr. Razlozi su raznovrsni, neko objavljuje mnogo priča u istom magazinu, a nije dobro da se jedno ime stalno ponavlja, neko je sam urednik magazina pa ne može svoje priča da objavljuje pod svojim imenima, neko je

naprosto na visokom društvenom položaju i smatra da bi kao pisac SF-a izgubio od ugleda. Bilo kako bilo, pseudonimi otežavaju život bibliografima i svim drugim koji žele da imaju uvid u pravo stanje stvari. Na primer, pisac Henri Katner umro je kao nimalo slavan pisac, a tek su nakon njegove smrti otkriveni mnogi pseudonimi koje je koristio, i tek kada su te priče uvršćene u njegov opus, dobila se realnija slika o njegovom stvaralaštvu. Pseudonime su koristili mnogi slavni pisci: Isak Asimov (pseudonim Paul French), Džon Braner (Gill Hunt i Keith Woodscott), Bari Malzberg (k. M. O'Donnellj, E. C. Tab (Carles Grey, Volsted Gridban i Gregory Kern), Džek Vilijamson (Vill Stewart), Donald Volhajm (David Grinell)... ali Silverberg je ipak nenadmašan. On se krio iza sledećih imena: Ivan Jorgenson, Clavin M. Knox, David Osborne, Gordon Aghill, Alexsander Blade, Richard Greer, Clyde Mitchell, Robert Randall, Leonard G. Spencer, S. M Tenneshaw i Gerald Vance... toliko bar mi znamo.

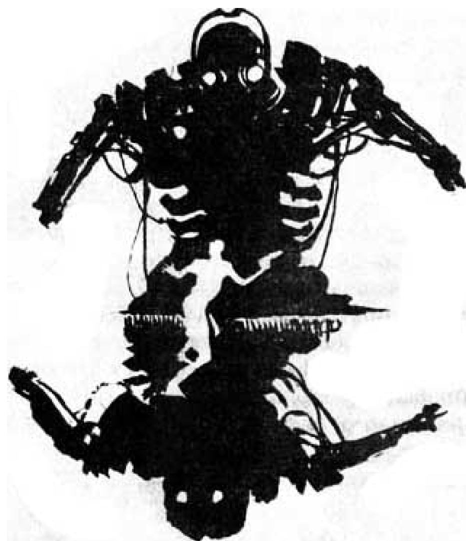
Takođe, postoje vrlo poznata SF imena koja su u stvari pseudonimi.

Pogledajmo neka:

1. Piers Anthoni (pravo ime Piers A. D. Jacob)
2. Anthony Boucher (William A. P. White)
3. C. J. Cherryh (Carolyn Cherry)
4. John Christopher (C. S. Youd)
5. Hal Clement (Harry Stubbs)
6. Murray Leinster (Will F. Jenkins) - Za njega je interesantno i to da je pod pravim imenom poznat kao pisac vesterna.
7. Goerge Orwell (Eric Blair)
8. Cordwainer Smith (Paul Line-barger)
9. J. William Tenn (Philip Klass)
10. James Tiptreee Jr (Alice Sheldon)
11. John Wyndham (John Wyndham Parkes Lucas Beynon Harris)
12. Lester del Rey (Ramon Alvarez del Rey)
13. Mack Reynolds (Dallas McCord Reynolds)
14. Jack Vance (John Holbrook Vance)

Nema nijednog čoveka koji nije pronalazač. Prvo počinje da otkriva gorak i slan ukus, otkriva da je nešto udubljeno, glatko ill hrapavo, svih sedam duginih boja i sva slova abecede; zatim otkriva lica, karte, životinje i nebeska tela; na kraju otkriva sumnju i vera i skoro potpuno ubeđenje u sopstveno neznanje.

Horhe Luis Borhes

ALTERNATIVNI SVETOVI

Romani o alternativnim svetovima pokušavaju da odgovore na pitanje kako bi izgledao naš svet danas da se određeni istorijski događaji nisu odigrali. Mogućnosti su neiscrpne, a pojedina ostvarenja imaju izuzetnu vrednost.

Evo najboljih alternativnih romana:

1. Kingslej Amis — »Alternacija« (Reformacija se nije dogodila, katolička crkva još uvek upravlja Britanijom)
2. Džon Braner — »Vreme bez broja« (Španci dominiraju svetom)
3. Ronald Klark — »Bomba kraljice Viktorije« (Hidrogenska bomba je otkrivena nekoliko godina ranije)
4. L Sprejg de Kamp — »Točak mogućeg« (Ameriku su kolonizovali Norvežani)
5. Daglas Džons — »Vojni sud Džordža Amstronga Kastera« (Kaster je preživeo Litl Big Horn)
6. MecCinli Kantor — »Ako Jug dobije Građanski rat«
7. Majkl Murkok — »Zračni diktator« (Nije bilo drugog svetskog rata, niti je izvedena revolucija u Rusiji)
8. Vard Mur — održimo proslavu« Kao i Kantorov roman, Jug pobeđuje)
9. Kejt Roberts — »Pavane« (Španci su osvojili Britaniju u šesnaestom veku i (Katolička crkva još uvek dominira svetom)
10. Robert Silverberg — »Vrata svetova« (Bolesti su mnogo više desetkovale Evropu, Amerika nikada nije kolonizovana, Acteci dominiraju modernom Amerikom.
11. Filip K. Dik — »Čovek u visokom dvorcu« (Pobeda Hitlera.

Postoji još dvadeset četiri SF dela u kojima je opisana pobeda Hitlera u drugom svetskom ratu, i to je ubedljivo najrasprostranjenija tema alternativnih istorija).

PRVENCI

Neki autori stupaju na scenu postepeno, pojave se, pišu sve bolje i bolje i jednog dana napišu svoje najbolje delo. Međutim, postoje neki autori koji su svojom prvom knjigom postigli najveći uspeh i nikada kasnije (za sada, mnogi još pokušavaju) nisu uspeli da nadmaše svoj prvenac. Postoje čak i ljudi jednog uspeha, jedne izuzetne knjige i ništa više. Najupečatljiviji primeri su Volter Miler i Daniel Kejz, a evo i ostalih:

1. Piers Entoni — »Chthon«
2. Alfred Bester — »Razoreni čovek«
3. Rey Bredberi — »Farenhajt 451«
4. Daniel Galoj — »Tamni univerzum«
5. Džo Haldeman — »Večni rat«
6. Daniel Kejz — »Cveće za Aldžernona«
7. Fred Hojl — »Crni oblak«
8. Volter Miler — »Kantikulum za Lajbovica«
9. Aleksej Panšin — »Obrad prelaska«
10. Olaf Stjepldon — »Poslenji i prvi čovek«
11. A.E. Van Vogat - »Slan«
12. Kurt Vonegat Jr — »Mehanički pijanino«
13. H.G. Vels — »Vremeplov«

Robert A. Hajnlajn

GRAĐANIN GALAKSIJE

Robert A. Heinlein: CITIZEN OF THE GALAXY, 1957

Prevod sa engleskog: Dita i Vojislav Despotov

ETIRI NASTAVKA

PRVA GLAVA

»Licitacijska ponuda broj sedamdeset i devet«, objavio je voditelj aukcije. »Dečak«.

Dečaku se vrtelo u glavi; gotovo da se razboleo od osećaja tla pod nogama. Robovski brod putovao je više od četrdeset svetlosnih godina; sa sobom je vukao smrad tipičan za sve robovske brodove, težak miris gomile prljavih tela, ispunjenih mučninom, strepnjom i većnom patnjom. Na brodu, dečak je bio neko, jedan prihvaćeni član grupe sa pravom na svakodnevni obrok i s mogućnošću da se izbori za pravo na uživanje u tom obroku na miru. Imao je čak i prijatelje.

Sada je ponovo bio niko i ništa. Ponovo je bio na prodaju.

Prethodna roba beše skinuta sa aukcionog podijuma: dve plavokose devojke, možda bliznakinje, uzrokovale su oštro nadmetanje i postigle visoku cenu. Voditelj aukcije se zadovoljno osmehivao i rukom pokazao na dečaka. »Licitacijska ponuda sedamdeset devet. Gurnite ga ovamo«.

Dečaka ošamariše i gurnuše na podijum; stajao je uzbuđen dok su divlje oči sevale naokolo, upijajući sve ono što nije mogao da vidi iz ćelije. Robovska pijaca nalazila se na jednoj strani čuvenog Trga slobode, uz samu kosmičku luku, s pogledom na brežuljak na čijem se vrhu dizao još čuveniji Sargonski Prezidijum, srce prestonice Devet Svetova. Dečak ga nije poznavao; nije čak ni imao pojma na kojoj se planeti nalazi. Radoznalo je posmatrao gomilu.

Uz samu ivicu podijuma za robove tiskahu se prosjaci, pripravni da, odmah nakon kupovine, iskamče milostinju od kupaca. Iza njih, u polukrugu, nizala su se sedišta za bogate i privilegovane. Na oba kraja elitnog reda čekali su robovi, nosači, vozači i telohranitelji, verno postrojeni uz automobile i zatvorene nosiljke svojih gospodara. Sem dama i gospode, nalazili su se tu i pripadnici trećeg staleža, besposličari, radoznalci, slobodnjaci, džeparoši i prodavci hladnih napitaka, kao i poneki trgovac iz trećeg staleža, lišen privilegije da sedi.

»Licitacijska ponuda sedamdeset devet«, ponovio je voditelj aukcije. »Fino, zdravo momče, pogodno za paža ili garderobera. Zamislite ga samo, moje dame i gospodo, u svom domu. Pogledajte...« Njegove poslednje reči izgubiše se u grmljavini broda u svemirskoj luci.

Stari prosjak Beslim Bogalj, polunag, domigoljio je do ivice podijuma i zagledao se u roba svojim jedinim okom. Dečak mu se nije činio pogodnim za kućnog slugu: delovao je kao ulovljena životinja, prljava, izgladnela i izranjavljena. Pod slojem prljavštine na dečakovim leđima ocrtavali su se bledi ožiljci, ostavljeni očito po odobrenju bivših vlasnika.

Dečakove oči, kao i oblik njegovih ušiju, podstaknuše Beslima da zaključi kako je dečak verovatno jedan neizmenjeni potomak sa Zemlje, premda se to nije moglo reći sa sigurnošću — bio je preplašen, još uvek dete i, uz to, muškarac ispunjen prkosom. Dečak je primetio da ga prosjak posmatra te mu uzvratio prodornim pogledom.

Graja se stišala. Jedan bogati dendi iz prednjeg reda lenjo mahnu maramicom voditelju aukcije. »Ne gubimo vreme, bitango jedna! Pokaži nam nešto nalik prethodnoj robi...«

»Plemeniti gospodine, molim vas! Robu moram izlagati po kataloškom redu«.

»Onda nastavi! Ili išamaraj tu odvratnu, izgladnelu spodobu kraj sebe i daj nam pravu robu«

»Milostivi ste, gospodaru«. Voditelj aukcije podiže glas. »Zamoljen sam da požurim i siguran sam da će se moj plemeniti poslodavac složiti s tim. Dakle, biću iskren. Ovo divno momče je mlado, njegov novi vlasnik moraće prilično da investira u njega pa stoga...« Dečak jedva da je i slušao. Površno je poznavao ovaj jezik te nije ni obraćao pažnju na aukcionareve reči. Posmatrao je dame pod velovima i elegantnu gospodu, pitajući se ko će među njima postati njegova nova muka...

»... niska početna cena i brzo nadmetanje, molim! Ponuda? Jesam li čuo dvadeset stelara?«

Tišina posta neugodna. Jedna dama, ljupka i očigledno vrlo skupocena, počev od nogu sa sandalama pa sve do čipkanog vela, nagnu se prema kicošu, nešto prošaputa i prasnu u smeh. Ovaj se namršti, izvadi bodež i namesti se kao da njime čisti nokte. »Rekao sam ti da skloniš to!« zareža.

Voditelj aukcije uzdahnu. »Ma ljudi moji plemeniti, molim vas da se prisetite da sam odgovoran gazdi. No, dobro, počećemo sa još nižom cenom. Deset stelara, da,

rekao sam deset. Deset? Fantastično!«

Izgledao je iznenađen. »Jesam li ja to ogluveo? Da li je neko podigaoprst a ja ga nisam opazio? Povedite računa, molim vas. Imate sveže, mlado momče nalik neispisanom listu hartije; možete ga vaspitati kako vam je volja. Po toj neverovatno niskoj ceni možete da od njega načinite mutavca ili ga oblikovati na drugi način, po sopstvenoj mašti i zadovoljstvu«.

»Ili hraniti njime ribe!«

»Ili braniti nji... Oh, zaista ste duhoviti, plemeniti gospodine!«

»Gnjaviš me. Šta te je nateralo da pomisliš kako je ovaj jadni primerak vredan bilo čega? Tvoj sin, možda?«

Voditelj aukcije usiljeno se nasmeja. »Bio bih ponosan da je tako. Voleo bih kada bi mi bilo moguće da vam saopštim da su preci ovog dečaka...«

»Što znači da nemaš pojma«.

»Reći ću pa makar mi se usta zapečatila. Obiik njegove lobanje, savršeno zaobIjene krivine ušiju...«

Aukcionar povuče dečaka za uvo.

Dečak se trže i ujede ga za ruku. Gomila se zakikota. »Smeo momak. Neće ga izlečiti ništa sem ukusa kože. Dobar komad, pogledajte samo te uši. Najbolje u Galaksiji, kažu«.

Voditelj aukcije očito je prevideo da mladi dendi potiče sa Sindona IV. Ovaj skide šlem i otkri tipične sindonijanske uši, duge, šiljaste i maljave. Nagnu se napred a uši mu zadrhtaše: »Ko ono beše tvoj plemeniti zaštitnik?*

Stari prosjak Beslim jurnu ka uglu podijuma, spreman na gužvu. Dečak pogleda naokolo, svestan da se sprema nevolja kojoj nije znao razlog. Voditelj aukcije preblede - niko se ne usuđuje da se podsmeva u lice jednom Sindonijancu... bar ne više od jedanput. »Gospodaru«, izgoviri s krajnjim naporom, »pogrešno ste me razumeli...«

Policije ne beše nigde u blizini; voditelj aukcije ovlaži usne. »Budite milostivi, plemeniti gospodaru. Deca će mi umreti od gladi... Citirao sam poznatu izreku... a ne svoje mišljenje. Trudio sam se jedino da ubrzam licitaciju... kao što ste zahtevali«.

Tišinu prekide ženski glas. »Ma pusti ga, Dvarole. Nije on kriv što su uši tog roba tako oblikovane, njegovo je da prodaje«.

Sindonijanac je teško disao. »Pa neka ga proda onda!«

Voditelj aukcije uzdahnu s olakšanjem. »Svakako, moj gospodaru«. Pribere se i nastavi. »Molim dame i gospodu da mi oproste što sam toliko vremena izgubio izlažući prodaji ovu ništavnu robu. Sada pitam: ima li uopšte ponuda za njega?«

Pričekao je malo te nervozno promucao. »Ne čujem ponudu, ne vidim ponudu! Nema ponude prvi put... ako niko ništa ne ponudi, moraću da vratim robu i konsultujem gazdu pre nego što nastavim. Nema ponude drugi put... Biće mnogo lepih primeraka na prodaju, bilo bi šteta ne videti ih. Nema ponude tre...«

»Ima ponude«, reče Sindonijanac.

»Šta«?

Stari prosjak podiže dva prsta. Voditelj aukcije ga pogleda. »Ti nešto nudiš?«

»Da«, zagrakta starac, »ako dame i gospoda dopuste«.

Voditelj aukcije pogleda ličnosti koje su sedele. Neko iz gomile doviknu: »Zašto da ne? Novac je novac«.

Sindonijanac klimnu glavom; aukcionar brzo reče: »Ti nudiš za ovog dečaka dva stelara?«

»Ne, ne!«, viknu Beslim. »Dva minima«.

Voditelj aukcije zamahnu nogom na prosjaka a ovaj povuče glavu u stranu. »Gubi se!«, viknu. »Naučiću te ja s kim da se sprdaš!«

»Aukcionaru!«

»Molim? Da, gospodaru moj?«

»Rekao si 'ima li uopšte ponuda’, reče Sindonijanac. »Prodaj mu dečaka«.

»Ali...«

»Čuo si me«.

»Gospodrau, ne smem da ga prodam nakon samo jedne ponude. Zakon je jasan, jedna ponuda ne čihi licitaciju. Čak ni dve, osim ako voditelj aukcije ne postavi minimum. A bez minimuma mi nije dopušteno da prodajem sa manje od tri ponude. Plemeniti gospodine, taj je zakon donešen da bi zaštitio vlasnika a ne mene jadnog...«

»Takay je zakon!«, doviknu neko.

Sindonijanac se namršti. »Onda objavi početnu cenu«.

»Učiniću sve da usrećim dame moje i gospodu«. Potom se okrete gomili. »Za robu broj devedeset sedam čuo sam ponudu od dva minima. Ko nudi četiri«?

»Četiri«, izjavi Sindonijanac.

»Pet«, začu se jedan glas.

Sindonijanac se okrete prosjaku. Beslim je puzao po zemlji, vukući patrljak i zveckajući zdelom za milostinju. Voditelj aukcije poče da se trese. »Pet minima prvi put.. pet minima drugi put...«

»Šest!«, kao iz puške kaza Sindonijanac, ustade, priđe prosjaku i baci punu šaku sitniša u njegovu zdelu.

»Čujem šest. Jesam li čuo sedam«?

»Sedam«, zagrakta Beslim.

»Sedam. dakle. Vi tamo, vi sa podignutim prstom, nudite li osam?«

»Devet!«, dodade prosjak.

Voditelj aukcije ga besno pogleda ali prihvati ponudu. Cena se bližila jednom stelaru, što beše preskupa igra za većinu iz gomile. Dame i gospoda niti su želeli bezvrednog roba niti izliv Sindonijančevog gneva.

Voditqlj aukcije odrecitova: »Devet minima prvi put... devet minima drugi put... devet minima treći put... prodato za devet minima!«

I odgurnu dečaka s podijuma, pravo prosjaku u ruke. »Uzmi ga i gubi se odavde!«

»Polako«. upozori ga Sindonijanac. »Izdaj mu račun o kupovini«.

Ustežući se, voditelj aukcije ispuni račun na formularu koji već beše pripremljen za robu broj 79. Beslim plati više od devet minima — Sindonijanac je ponovo morao da mu priskoći u pomoć pošto je taksa iznosila više nego sama prodajna cena. Dečak je mirno stajao i čekao. Znao je da je ponovo prodat i glavom mu je samo projurila misao da je starac bio njegov novi gospodar - što uopšte nije bilo važno, nije želeo nikog od njih.

Delujući nezainteresovano, stari prosjak pruži ruku i uhvati ga za zglob, uspravi se i osloni na dečakovo rame. Dečak oseti snažan stisak koščate ruke i prepusti se neizbežnom - drugi put će iskoristiti priliku i pobeći.

Oslanjajući se na njega kao na štaku, prosjak se dostojanstveno pokloni. »Moj gospodaru«, reče umiljato, »moj sluga i ja vam najlepše zahvaljujemo«.

»Ništa, ništa«. Sindonijanac mahnu maramicom kao da ga otpušta.

Od Trga slobode do rupe u kojoj je Beslim živeo bilo je manje od jednog lija, negde oko pola milje, međutim, hodali su duže nego što je za tu razdaljinu potrebno. Koristeći se dečakom kao osloncem, starac se kretao sporije nego da je išao sam, vukući se na rukama i jednoj nozi. Često bi zastajali da se posao ne bi prekidao; starac je i od dečaka tražio da pred noge prolaznika potura zdelu za milostinju.

Postizao je to bez reči. Pokušao je da se sporazume s dečakom na interlingvi, kosmičkom holandskom, sargoneškom, mešajući reči sa lokalnim narečjem, robovskim slengom i govorom zanatlija - pa čak i na sistemskom engleskom - ali, bez rezultata, mada je sumnjao da se dečak pretvara da ga ne razume. Okanio se pokušaja i objašnjavao mu želje znacima i ponekim šamarom. Ako između njega i dečaka ne postoji zajednički jezik, to će se već prebroditi, naučiće ga sve u svoje vreme. Beslim se nije žurilo. Nikada mu se nije žurilo; tiha voda breg roni.

Beslimov dom se nalazio pod starim amfiteatrom. Kada se imperijalni Sargon Augustus odlučio za izgradnju velikog cirkusa, samo deo starog beše uništen; radove je prekinuo drugi setanski rat i oni ne behu nikad više nastavljeni. Beslim je vodio dečaka pravo u te ruševine. Došli su do neravnog terena te je Beslim morao da puzi ali ni u takvom stanju nije ispuštao dečakov zglob.

Spustili su se do rupe na kraju obrušenog prolaza. Dečak je bio prisiljen i da ide napred. Puzali su preko krhotina i kamenja i napokon stigli do mračnog ali ravnog i glatkog hodnika. Pa ponovo nadole... da bi se našli u kabinama za izvođače, pod starom amfiteatarskom arenom.

U mraku su nabasali na dobro okovana vrata. Beslim je pokazao rukom na ulaz i po ulasku okrenuo ključ u bravi. Pritisnuo je prekidač za svetlo i promrsio: »Pa, dečko, evo nas kod kuće«.

Dečak je buljio u neobičan prostor. Odavno se više ničemu nije nadao ali mesto koje je ugledao zaista nije mogao da očekuje. Nalazili su se u dnevnoj sobi, tesnoj, doduše, ali pristojnoj, urednoj i čistoj. Obložena tavanica davala je jakom svetlu ton prijatnosti. Nameštaja je bilo malo ali sasvim dovoljno. Oduvek živeći u bedi, dečak je sada osećao strahopoštovanje za mesto koje mu se činilo boljim od svih u kojima je dotada prebivao.

Prosjak mu ispusti zglob i odskakuta do uredno složenih polica, gde ostavi zdelu. Potom preduze jednu zamršenu radnju što

dečaku nije promaklo: stavljao je veštačku nogu, načinjenu tako da je u potpunosti zamenjivala pravu, od krvi i mesa. Čovek je ustao, navukao pantalone i pojavio se kao sasvim normalno biće, ne više kao bogalj.

»Dođi ovamo«, obratio mu se i na interlingvi.

Dečak se nije micao. Beslim je to isto ponovio na još nekoliko jezika, slegnuo ramenima, uhvatio dečaka za ruku i poveo ga u susednu prostoriju. Bila je mala a služila je kao kuhinja i kupatilo. Beslim napuni kadu, tutnu mu u šaku komad sapuna i reče: »Okupaj se«. Potom mu pantomimom objasni šta je hteo.

Dečak je ostao tvrdoglavo nem. Čovek uzdahnu, zgrabi četku za ribanje poda i načini par pokreta kao da skida prljavštinu sa sebe. »Okupaj se, operi se«, reče mu na interlingvi i sistemskom engleskom.

Dečak je neko vreme oklevao, lagano je skinuo odeću i nasapunao se. »Tako je već bolje«, reče Beslim, uzimajući prljavo parče tkanine koje je dačak imao oko bedara. Potom zavitla krpu u praznu kofu, donese peškir i okrenuvši se kuhinjskom delu prostorije, započe sa pripremanjem hrane.

Nekoliko minuta kanji, Beslim se okrete i opazi da je dečak nestao. Ne žureći, odgega do dnevne sobe gde ga zateče u pokušaju da onako nag i mokar otvori vrata. I dečak je njega opazio ali nije prestajao sa uzaludnim trudom. Beslim ga potapša po ramenu i pokaza na drugu prostoriju. »Završi kupanje«.

Krete lagano u kuhinju. Dečak, snebivajući se, pođe za njim.

Čim je završio s kupanjem, šćućuri se u uglu prostorije a Beslim vrati paprikaš na ploču štednjaka, okrete prekidač na »krčkanje« i iz jednog ormarića izvadi bocu i teglu sa džemom od povrća. Na čistom dečakovom telu videle su se brojne modrice i ožiljci, još nezaceljene rane, otvorene i nagrižene prljavštinom. »Stani mirno«.

Krhka građa, telo koje drhti. »Stani mirno!« ponovi mešavinom strogosti i prijatnosti u glasu i ćušnu ga po licu. Dečak se opusti, grčeći se samo pri dodiru leka. Beslim je pomno pregledao čitavo telo, zadržavši se kod jednog starog čira na dečakovom kolenu; tiho pevušeći, ode do ormana i vrati se sa injekcijom koju zabode u dečakovu zadnjicu, rekavši da će mu skinuti glavu s ramena ako se bude opirao ubodu. Završivši s tim, pronađe delove stare odeće, pokaza mu da treba da je navuče i vrati se štednjaku.

Uskoro stavi na sto dve velike činije paprikaša, namestivši od kovčega stolicu za pridošlicu. Dodade glavnom jelu punu šaku sočiva te nekoliko parčadi crnog, domaćeg hleba. »Čorba je na stolu, dečko. Dođi da jedeš«.

Dečak sede na rub kovčega ali, zbog neprekinutog osećaja izgubljene ravnoteže od dugog leta, odbi da jede.

Beslim stade s jelom. »Šta ti je?« Smesta primeti da je dečakov pogled počivao na vratima te prozbori: »Znači to je u pitanju«. Ustade, slobodno se oslanjajući na lažnu nogu, dođe da vrata i otključa ih.

»Vrata su otključana«, objavi. »Ili večeraj ili odlazi«. I ovo ponovi na nekoliko jezika te se vrati do stola, sede i uze kašiku.

Dečak takođe uze kašiku ali iznenada ustade i pođe ka vratima. Beslim je mirno jeo. Poluotvorena vrata propuštala su laku promaju iz lavirinta.

Završivši s večerom, Beslim oseti kako ga dečak posmatra iz senke. On, međutim, ne uzvrativši pogled, ode do kupatila i predade se pranju zuba. Ne okrećući se, obrati se dečaku na jeziku za koji je pretpostavljao da bi mogao biti njegov: »Hoćeš li pojesti svoju večeru? Da je bacim?«

Dečak nije odgovarao. »U redu«, nastavi Beslim, »ako nećeš. Zatvoriću vrata. Ne smem da ih držim otvorena kad je upaljeno svetlo«.

Priđe vratima i poče lagano da ih zatvara.

»Poslednji poziv«, objavi. »Zatvaranje pred počinak«. Vrata već gotovo behu zatvorena kad dečak vrisnu: »Čekaj«! Bio je to jezik koji je Beslim i očekivao.

»Dobrodošao«, reče tiho. »Ostaviću ih otključana, u slučaju da se predomisliš«. I uzdahnu. »Da se ja pitam, niko se nikada ne bi ni zaključavao«.

Dečak je i dalje ćutao. Nagnuo se nad jelom i tiho jecao. No, jeo je. Poslednje zalogaje sažvakao je čistom snagom volje a onda se uspravio i snebivljivo osmehnuo. Zatim mu se osmeh naglo izgubio, prebledeo je pa pozeleneo. Na ustima mu se pojavila hrana koju je upravo progutao. Povraćao je.

Beslim se sklonio u stranu da izbegne mlaz. »Svih mu zvezda na nebu, koji sam ja idiot!« viknu na maternjem jeziku. Potom

ode u kuhinju, vrati se s krpama i kofom, te obrisa dečakovo lice i reče mu da se smiri. Potom obrisa kameni pod.

Nešto kasnije vrati se sa mnogo manjom porcijom, čistom čorbom i osrednjim parčetom hleba. »Umoči hleb i jedi.«

»Bolje da ne jedem.«

»Samo ti jedi. Više ti neće biti muka. Morao sam to da znam čim sam video kako ti se stomak zalepio za kičmu. A ja ti, budala, dajem obrok za odrasle. Jedi polako.«

Dečak ga pogleda dok mu je brada podrhtavala. Tada uze kašiku a Beslim pričeka do poslednjeg zalogaja.

»Dobro je«, reče. »Ja sam zreo za krevet, dečko. Uzgred, kako se zoveš?«

»Torbi«, reče dečak oklevajući.

»Torbi. Dobro ime. Ti mene možeš zvati Poup. Laku noć.« Zatim otkači svoju veštačku nogu, stavi je na policu i leže. Bio je to seljački krevet, zapravo jedan masivni dušek u uglu. Legao je uza zid, načinivši mesto za pridošlicu i dodao: »Pre nego što uđeš u krevet, ugasi svetlo.« Pa zatvori oči.

Tišina je dugo trajala. Čuo je dečaka kako odlazi do vrata; svetlo se ugasilo. Očekivao je šum otvaranja vrata. Nije ga bilo. Umesto toga, osetio je ljuljanje madraca.

»Laku noć«, ponovio je.

»'ku noć.«

Gotovo je zadremao kada je shvatio da dečak silovito drhti. Pružio je ruku i potapšao ga po slabinama; dečak je briznuo u plač. Potom se okrenuo na drugu stranu, namestio patrljak u udoban položaj, zagrlio dečakova ramena i privukao mu glavu na svoje grudi. »Sve je u redu, Torbi«, reče nežno. »Sve je u redu. Sad je sve gotovo. Više se neće ponoviti.«

Dečak glasno zaplaka i privi se sasvim uz starca. Beslim ga je držao sve dok grčevi nisu prestali, dok se nije uverio da je mali zaspao.

DRUGA GLAVA

Torbijeve rane behu zaceljene, spoljne brzo, unutrašnje sporije. Stari prosjak je nabavio još jedan dušek i postavio ga u drugi ugao sobe. S vremena na vreme bi se budio noću da se uveri da li je topli prekrivač navučen preko dečakovih leđa. Bilo je to neophodno s obzirom na nemiran dečakov san usled noćnih mora. Kada bi se dogodilo da dečak pređe kod njega, nikada ga nije prisiljavao da se vrati u sopstveni krevet. Ponekad bi dečak zajecao u snu, ne budeći sse. Jednom se Beslim probudio, začuvši ga kako cvili: »Mama! Tata!« Ne paleći svetlo, brzo je odbauljao do dečakovog ležaja i pomilovao ga. »Tu su, sine, sve je u redu.« »Tata?«

»Samo ti spavaj, sine. Probudićeš mamu.« I dodao. »Bezbedan si, ja sam s tobom, Smiri se. Ne želimo da probudimo mamu, zar ne?«

»Da, tata.«

Gotovo bez daha, starac malčice pričeka i tada se, zadovoljan što dečak opet spava, vrati u svoj krevet.

Taj ga je događaj podstaknuo da primeni hipnozu. Još davno, dok je imao oba oka i obe noge, bez razloga da prosi, naučio je tu veštinu; ali, hipnoza ga nije radovala, čak ni kao terapija. Posedovao je gotovo religiozni osećaj za dostojanstvo individue; hipnotisanje druge osobe nije odgovaralo njegovim načelima.

Ovaj je slučaj, međutim, bio neodložno hitan. Bio je uveren da je Torbi otet od roditelja, u dobu koje mu nije omogućavalo da ih zadrži u svesti. Dečakovu predstavu o životu činilo je zbrkano sećanje na gospodare, dobre i loše; i jedni i drugi bez sumnje su pokušavali da slome duh »rđavog« deteta. Torbi je posedovao izvesno sećanje na pojedine gospodare i slikovito ih je opisivao šatrovačkim jezikom; no, nikada nije bio siguran u vreme ili mesto - »mesto« je redovno bio neki posed, domaćinstvo ili fabrički krug, nikada pojedinačna planeta ili sunce (njegovi pojmovi iz astronomije bili su skromni, nije se razumevao ni u galaktografiju), dok je »vreme« bilo prosto »pre« ili »kasnije«, »kratko« ili »dugo«.

S obzirom da svaka planeta ima svoj sopstveni dan, godinu i metod izračunavanja vremena, došlo je do pomirenja različitih nauka u cilju definisanja standardne sekunde na osnovu vremena radioaktivnog raspadanja, pa su tako utvrđene i standardna godina nastanka ljudske rase i standardni datum prvog leta sa planete Sol III do njenog satelita; za neukog dečaka bilo je nemoguće da išta datira na taj način. Za Torbija je Zemlja predstavljala mit, dok se pojam »dana« odnosio isključivo na vreme između dva odlaska na spavanje.

Beslim nije bio u štanju da odredi dečakov uzrast. Izgledao je kao neizmenjeni Zemljanin, očito u predpubertetskom dobu,

no, svaka bi pretpostavka ipak stajala na klimavim nogama. Vendorijanci i Italo-Glifi izgledaju kao originalna loza, međutim, Vendorijancima je potrebno tri puta više vremena da sazru - Beslim se prisetio čudne bajke o kćeri konzularnog atašea čiji je drugi muž bio unuk njenog prvog muža i koja je praktično živela sa obojicom, sa dve različite generacije. No, mutacije se uopšte ne moraju pokazati u fizičkom izgledu.

Razumljivo mu beše što je dečak »stariji« u standardnim sekundama nego on sam, Beslim; svemir je prostran a ljudska se rasa na mnogo načina prilagodila svemirskim okolnostima. No, to je nebitno - dečak je bio mlad i trebalo mu je pomoći.

Torbi se nije plašio hipnoze; reči mu nisu značile ništa a Beslim ih nije ni objašnjavao. Jedne večeri, nakon jela, starac je jednostavno rekao: »Torbi, želim da učiniš nešto.«

»Svakako. Poupe. Šta?«

»Lezi na krevet. Uspavaću te pa ćemo razgovarati.«

»Kako? Misliš, posle spavanja?«

»Ne. To će biti druga vrsta sna. Bićeš u stanju da govoriš.«

Torbi ga je sumnjičavo pogledao ali je bio voljan da ispuni želju. Starac je ugasio centralno svetlo i upalio sveću. Koristeći plamen za privlačenje dečakove pažnje, započeo je sa starim postupkom monotone sugestije, opuštanja, dremljivosti...

»Torbi, ti spavaš ali si u stanju da me čuješ. Sposoban si da mi odgovoriš.«

»Da, Poupe.«

»Ostaćeš uspavan sve dok ti ne kažem da se probudiš. No, moći ćeš da odgovoriš na svako pitanje koje ti budem postavio. »Pokušaj da se setiš broda kojim si došao dovde.«

»*Udovica Meri*. Ali, zvali srno ga drugačije.«

»Seti se trenutka ulaženja u brod. Sada si u njemu - možeš da ga vidiš. Seti se svega što se nalazi u njemu. Vrati se u mesto gde si se ukrcao.«

Dečak se trgnuo, ne budeći se. »Ne želim to!«

»Sve će biti u redu. Potpuno si bezbedan. Kako se zove mesto? Vrati se i osmotri ga.«

Sat i po kasnije, Beslim je još uvek čučao kraj uspavanog dečaka. Niz lice mu se slivao znoj. Bio je uzbuđen. Bilo je neophodno da vrati dečaka u željeno vreme - i to da ga prisili, iako su se ti postupci gadili i njemu samom. Torbi se neprestano opirao a Beslim nije mogao da se naljuti - za sve to behu krivi ožiljci, zauvek ostavljeni na dečakovim leđima.

Cilj ipak beše postignut: zaronio je duboko, dublje nego što dečakova memorija seže, u njegovo rano detinjstvo, do traumatičnog momenta kada je beba oteta roditeljima.

Pokušao je da sredi misli. Poslednjih nekoliko trenutaka istraživanja doneli su toliko zbrkanih podataka da je starac posumnjao u ispravnost truda da se domogne izvora nevolja.

Pa, dobro... da vidim šta je ustanovio...?

Dečak je rođen Slobodan. U to nije bilo sumnje.

Maternji jezik mu beše sistemski engleski, izgovarao ga je sa akcentom koji se nije mogao precizno locirati; bilo je moguće (ne sigurno) da je dečak rođen na Zemlji. Iznenađujuće; činilo mu se da je dečakov maternji jezik bio interlingva, s obzirom da ga je govorio bolje od ostala tri koja je znao.

I, šta još? Pa, dečakovi roditelji behu mrtvi, to je izvesno; ukoliko je zbrkano i stalnom teroru izloženo sećanje dečakovo bilo tačno. Njihovo prezime nije mogao da utvrdi, kao ni bilo kakav način identifikacije - bili su jednostavno »tata« i »mama« - što ga je primoralo da digne ruke od pokušaja da tačno ustanovi dečakovo poreklo.

»Torbi?«

Dečak zastenja i promeškolji se. »Molim, Poupe.«

»Ti spavaš. I nećeš se probuditi dok ti ja ne kažem.«

»Neću se probuditi dok mi ti ne kažeš.«

»Kada ti budem rekao, probudićeš se odjednom. Otprilike pola časa kasnije ponovo će ti se prispavati. Reći ću ti da pođeš u krevet i ti ćeš to učiniti. Spavaćeš celu noć i sanjaćeš lepe snove. Nikada više nećeš imati ružne snove. Ponovi.«

»Nikada više neću imati ružne snove.«

»Nikada više nećeš imati ružne snove. Nikada.«

»Nikada.«

»Tvoj otac i majka ne žele da sanjaš ružne snove. Srećni su i žele da i ti budeš srećan. Kada budeš sanjao, sanjaćeš lepe i srećne snove.«

»Lepe i srećne snove.«

»Sada je sve u redu, Torbi. Počinješ da se

budiš. Biidiš se i ne sećas se onoga o čemu smo razgovarali. Ali, nikada više nećes sanjati ružne snove. Probudi se, Torbi.«

Dečko se pridiže, obrisa oči, zevnu i načini glupu grimasu.

»Au, zaspao sam. Sigurno sam ti bio dosadan. Poupe.«

»Sve je u redu, Torbi.«

Bilo je potrebno još seansi da bi se isterali duhovi, no, noćne more behu sasvim prestale. Beslim nije bio takav čarobnjak da bi u potpunosti otklonio ružne uspomene; one su još uvek počivala u dečaku. Učinio je barem to da ga više ne čine nesrećnim. I to je bilo dovoljno. Za sada.

Torbi je danju imao dovoljno posla. U prvim danima partnerstva Beslim ga ja neprestano držao kraj sebe. Posle doručka, othramali bi do Trga slobode; tamo bi se Beslim pružio po pločniku dok bi Torbi stajao ili čučao kraj njega, sa zdelom u ruci i izgledom neuhranjenog deteta. Glavna Beslimova taktika sastojala se u ometanju pešaka, u meri koja će ih podstaći da mu daju milostinju ali ne i da pozovu policiju. Torbi je naučio da će policajci preći preko svega ukoliko se redovno potplaćuju. A Beslim je to i činio.

Dečak je brzo savladao drevni zanat - naučio je da su muškarci u pratnji žena velikodušni; da je obraćanje usamljenoj ženi obično gubljene vremena, da se od usamljenog muškarca mogu očekivati i novčići i batine; da astronauti bacaju najviše... Beslim ga je podučio i da u zdeli zadrži nešto novca - ne suviše malo, ne previše.

U početku je odgovarao poslu, budući da je bio mali, mršav, sav u ranama; beše dovoljna i sama njegova pojava na ulici. Na žalost, stanje mu se brzo popravilo. Ali, Beslim je to pokušavao da prikrije šminkom, tamnim senkama ispod očiju i lažnim ranicama na obrazima. Jeziva plastična naprava montirana na Torbijeve grudi obezbeđivala je realistički »čir« na mestu gde više nije bilo rana; šećerna vodica načinila je »čir« privlaćnim za muve - bacajući priloge u zdelu, prolaznici bi s gađenjem okretali glavu.

Uhranjenost nije bilo lako sakriti; međutim, Torbi je tako naglo rastao da je uprkos redovnim i obilnim obrocima ostao vitak.

Ulično vaspitanje dobijao je besplatno. Džubulpar, glavni grad Džubula i Devet Svetova, rezidencija šefa Velikog Sargona, imao je više od tri hiljade prosjaka s dozvolom za prosjačenje, dvaput više uličnih prodavaca, više prodavnica groga nego hramova i više hramova nego ijedan drugi grad u Devet Svetova, kao i bezbroj provalnika, umetnika tetuaža, doksija, vucibatina, crnoberzijanaca, džeparoša, predskazivača sudbine, pljačkaša, atentatora... Njegovi stanovnici imali su, samo na dužini od jednog lija, u okolini svemirske luke, sve ono što se moglo imati u istraženom svemiru; od igle do lokomotive, od zrnca svemirske prašine pa do živih senatora. Sve je to bilo na prodaju.

U tehničkom smislu, Torbi nije bio deo podzemija. Imao je legalni status (roba) i profesionalnu dozvolu (prosjaka). Život nije naučio da posmatra iz perspektive crva.

Kao rob, naučio jeste da krade i laže, onako prirodno kao što se deca iz finijih kuća uče društvenim manirima. Mnogo brže, doduše.

No, on je otkrio da su se svi talenti uzdigli do visokog umetničkog stepena, zahvaljujući okrutnom i gadnom potpovršinstvu grada. Porastavši, naučio je jezik i, posebno, jezik ulice; Beslim je počeo da ga šalje van grada, da mu nudi vođenje poslova, svakodnevno cenjkanje za hranu i, ponekad, sređivanje onih poslova koje mu je starac prepušao kada se osećao usamljenim i nemoćnim. Tako je i »zapao u loše društvo«, ako se uopšte može reći da je neko pao s nultog nivoa.

Jednog dana vratio se bez ičega u zdeli. Beslim je ostao bez komentara no dečak iz preke potrebe, objasni: »Vidi, Poupe, danas sam postupio na pravi način.« I izvuče ispod odela jedan lep šal. Ponosno ga pokaza.

Beslim niti se osmehnu niti dodirnu šal.

»Gde si to nabavio.?«

»Pozajmio sam.«
»Očigledno. Od koga?«
»Od jedne gospođe. Divna je. Lepa je.«
»Pokaži mi znak kuće. Mmmm... aha... verovatno gospođa Fašja. Da, da, ona jeste lepa, pretpostavljam. No, zašto nisi u zatvoru?«
»Ma zašto, Poupe, bilo je lako! Zigi me je naučio. On zna sve trikove. Vaspitan je Trebalo bi da ga vidiš dok radi.«
Beslim se upita: kako predavati moral divljoj zveri?
Nije voleo da raspravlja o etičkim pojmovima; u dečakovom obrazovanju nije bilo ničega što se prenelo u njegovu sadašnju okolinu. Na nivou komunikacije te vrste nije se moglo ništa učiniti.
Torbi, zašto želiš da menjaš tradiciju? U našem poslu, znaš, policiji se plaća provizija, a to je obaveza; prinosiš žrtve na Dan svetih i više nikakvih briga nemaš. Jesmo li ikad bili gladni?«
»Nismo Poupe, ali pogledaj to! Mora da staje čitav stelar!«
»Najmanje dva stelara, rekao bih. Međutim, prekupac će ti dati najviše dva minima - ukoliko bude velikodušan. Trebalo je da imaš više novca u zdeli«.
»Pa, sad... ovako je bilo dalje! I zabavnije nego prosjačenje. Trebalo je da vidiš kako to Zigi radi!«
»Već sam video Zigija na delu. Vešt je«.
»On je najbolji«.
»Još uvek mislim da bi bio bolji sa dve šake«.
»Moguće. Ali, i ti se koristiš samo jednom. Doduše, on me uči da koristim i šake«.
»To je dobro. Može ti zatrebati. Jednog dana može ti se dogoditi da ostaneš bez jedne šake — kao Zigiju. Znaš kako je on izgubio ruku?«
»Ne«.
»Znaš kakva je kazna? Kad te uhvate?«
Torbi nije odgovarao; Beslim nastavi: »Jedna ruka za prvi prekršaj, što je cena koju je i Zigi platio zarad učenja zanata. O, pa da, dobar je on, pošto još uvek radi taj posao i živ je. Znaš šta nosi drugi prekršaj? Ne drugu ruku. Znaš?«
Torbi se zagrcnu. »Nisam siguran.«
»Mislim da si morao da saznaš. Ne želiš da zapamtiš, da«. Beslim pređe prstom preko vrata. »To je ono što sledeći put čeka Zigija. Odseći će mu glavu. Pravda Njegovog Veličanstva smatra da dečak koji nije naučio prvi put neće naućiti ni drugi put. Zbog toga seku glavu«.
»Poupe, ja ne želirn da me uhvate. Biću jezivo pažljiv... kao danas. Obećavam!«
Dečak je, činilo se Beslimu, još uvek verovao da se to njemu ne može dogoditi. »Torbi, daj mi račun od licitacije«.
»Zašto, Poupe?«
»Daj«.
Dečak donese račun; Beslim ga pregleda - muško dete, registarski broj 8XK40367 - devet minima »I gubi se odavde!« Pogleda dečka i sa iznenadenjem primeti da je mali za glavu viši nego što je bio na dan prodaje. »Daj mi iglu za pisanje. Nameravam da te oslobodim. To sam oduvek hteo ali nije bilo razloga za žurbu. Sad ćemo to učiniti, Torbi. Sutra ćeš otići u Kraljevski arhiv i registrovati se«.
Torbi se zabezeknu.
»Zašto, Poupe«.
»Zar ne želiš da budeš Slobodan?!
»Uf... pa da, ali... Poupe, zapravo mi se sviđa da ti pripadam«.
»Hvala ti dečko. No, prinuden sam da to uradim«.
»Želiš da me izbaciš odavde?«
»Nipošto. Možeš da ostaneš. Samo kao slobodnjak, mislim. Vidiš, sine, svaki gospodar je odgovoran za svog roba. Da sam ja plemić a ti da si nešto učinio, bio bih zadovoljan. Ovako... pošto nisam... u redu, da nemam ruku, kao što nemam nogu i oko, ne bih promašio. Uspeo bih s tobom. Bolje da te oslobodim ako nastaviš da učiš Zigijev posao. Ja nisam u stanju da preuzmem rizik. Valjda ćeš i sam steći šansu; ja sam dovoljno izgubio. Ako nastavim, skinuće mi glavu«.
Rekao je to grubo, ne pomenuvši da se takav postupak retko primenjivao - u praksi, rob se oduzimao, bivao prodan, a njegova se cena koristila za povraćaj novca vlasniku, ukoliko nije imao nikakvih prihoda. Ukoliko bi gazda pripadao trećem staležu, mogao je da zaradi bičevanje — ako bi se sudija uverio da je i sam gazda odgovoran za robovsko zlodelo.
Torbi je počeo da jeca; po prvi put od početka zajedničkog življenja sa starcem. »Poupe, nemoj da me oslobodiš! Nemoj, molim te! Ja moram da pripadam tebi!«
»Žao mi je, sinko. Rekao sam ti da ne moraš da odeš«.

»Molim te, Poupe. Nikada vise neću krasti!«

Beslim ga uhvati za ramena. »Pogledaj me, Torbi. Učiniću za tebe nešto važno«.

»Molim« Što god želiš, Poupe. Čim...« »Sačekaj da čuješ. Neću da ti sada ispunim dokumenta, ali želim da mi obećaš dve stvari«.

»Da? Svakako! Šta?«

»Polako. Najpre obećaj da nikada više nećeš krasti, ni od koga. Ni od finih dama u nosiljkama niti od sirotinje kakvi smo mi... prvi su preopasni a drugi... sramno je to, iako ne očekujem da znaš šta to znači. Druga stvar koju tražim od tebe je da obećaš da mi nikada više nećeš lagati... ni u kom pogledu«.

»Obećavam«, reče Torbi lagano.

»Ne mislim samo na laganje o novcu koji skrivaš od mene. Mislim na sve. Uzgred, dušek baš i nije mesto za skrivanje novca. Pogledaj me, Torbi. Znaš da imam veze po čitavom gradu?«

Torbi potvrdno klimnu glavom. Zaista, u starčevo ime delio je poruke po čudnim mestima i najneverovatnijim vrstama ljudi.

Beslim nastavi. »Ako budeš krao, saznaću... možda. Ako me budeš lagao, uhvatiću te... Tvoj posao i jeste da obmanjuješ ljude ali slušaj me: kad čovek stekne reputaciju lažova, to se više ne može izbrisati. No, nije važno. Na dan kada budem saznao da si nešto zdipio ili kada te uhvatim u laži, ispuniću tvoje dokumente i osloboditi te«.

»Da, Poupe«.

»To nije sve. Izbaciću te odavde sa onim što si imao kada sam te kupio... S komadom sukna oko bedara i gomilom modrica. Tada ćemo zauvek završiti jedan s drugim. I ako te nakon toga ikada ugledam, pljunuću ti na senku«.

»Da, Poupe. Oh, Poupe, zaista neću nikada više!«

»Nadam se. Idi sad u krevet.

Beslim je ležao budan, zabrinut, pitajući se nije li bio prestrog. Ma do đavola, ovo je surov svet i mora poučiti dečka da se u njemu najbolje snađe.

Začuo je zvuk nalik grickanju glodara. Ležao je mirno i slušao. Odjednom je razabrao da se dečko diže i odlazi do stola; onda je usledio zvuk istresanja novčića na drvenu ploču stola.

Kada se mali vratio u krevet i počeo da hrče, bio je u stanju da se i sam preda snu.

TREĆA GLAVA

Beslim je odavno počeo da poučava Torbija u čitanju i pisanju sargoneskog, kao i interlingve, podstičući ga povremenim ćuškama i sličnim sredstvima, s obzirom da je dečakovo zanimanje za intelektualne stvari bilo ravno nuli. Međutim, incident sa Zigijem i spoznaja da dečak brzo raste podsetili su Beslima da vreme ne stoji, naročito kod dece.

Torbi nikada nije bio u stanju da se seti časa kada je shvatio da Poup zapravo nije prosjak. Krajnje rigorozne instrukcije koje je sada primao preko neverovatnih pomagala kakvi su magnetofon, projektor i instruktor sna, ukazivali su mu na to - sve što je Poup činio nije ga nimalo iznenađivalo, Poup je sve znao i sve umeo. Torbi je stekao dovoljno znanja o drugim prosjacima i protivrečnosti je uočio odmah. Poup se od svih njih razlikovao kao sunce od kiše.

Izvan svog doma nisu govorili o zbivanjima unutra; nikada čak nisu imali gosta u kući. Torbi je stekao razne prijatelje a Beslim ih je imao na desetine, možda čak i stotine; činilo se da starac poznaje čitav grad kao na dlanu. Sem Torbija niko nije imao pristupa u starčevo skrovište i dečak je jedini znao da se u njemu događa nešto što nema nikakve veze sa prosjačenjem. Jedne noći otišli su, kao i obično, na spavanje; no, negde pred zoru, Torbija je probudio neobičan zvuk. »Poupe«?

»Da, nastavi da spavaš«.

Ali dečak je ustao i upalio svetlo. Znao je da je Beslimu bilo vrlo teško po mraku bez noge; ukoliko je želeo da pije vode, on će mu je bez pogovora odneti... »Sve je u redu, Poupe?« "upitao je, okrećući se.

I zamalo kriknu od šoka. Pred njim se nalazio stranac, *džentlmen*!

»Sve je u redu, Torbi.«, reče stranac Poupovim glasom. »Samo polako, sinko.«

»Poupe«?

»Da, sine ja sam. Žao mi je što sam te iznenadio - trebalo je da se promenim pre povratka. No, događaji me požuriše.« I poče da skida gospodsku odeću.

Kada je skinuo cilindar, malo više je nalikovao Poupu... osim u jednoj stvari. »Poupe, tvoje oko?«

»A, da, jeste, Izlazi lako kao što lako i ulazi. Sa dva oka se bolje vidi, zar ne?«

»Ne znam.« Torbi ga zabrinuto pogleda.

»Mislim da mi se to ne sviđa.«

»Pa šta onda! Nemoj da me gledaš kad ga nosim. A pošto si već budan, pomozi mi.«

Dečak ipak nije bio od velike pomoći; sve što je Poup činio bilo mu je novo i strano. Beslim je najpre povadio čitav niz sudova iz plakara sa hranom; u pozadini se ukazaše specijalna vrata za koja Torbi ranije nije znao. Tada je otklonio lažno oko i, rukujući brižljivo, rastavio ga na dva dela te pincetom izvadio cilindar koji se nalazio u oku. Torbi nije razumevao postupak kojem je prisustvovao, sem što je mogao da vidi da Poup sve radi sa izuzetnom brižljivošću i u preciznim vremenskim intervalima. Naposletku, starac reče: »Sve je gotovo. Sada ćemo videti jesu li fotografije dobre.«

Ubacio je cilindar u mikroprojektorski aparat, skanirao ga, kiselo se osmehnuo i rekao: »Spremi se da izađemo. Preskoči doručak. Uzmi parče hleba za usput.«

»A?«

»Hajde. Nemamo vremena za gubljenje.«

Torbi na brzinu nabaci svoju uobičajenu šminku. Beslim je čekao sa fotografskim aparatom i malim cilindrom. Pokazao mu je fotografiju.

»Pogledaj. I zapamti.«

»Zašto?«

»Bi li prepoznao ovog čoveka?«

»Uh... daj da vidim još jednom.«

»*Moraš* da ga prepoznaš. Ovoga puta dobro pogledaj.«

»Sve je u redu: prepoznaću ga.«

»Nalaziće se u jednom od barova u blizini luke. Najpre pokušaj sa Majčicom Šom, tamo u *Supernovi* i *Devici pod velom*. Ako ga ne pronađeš, kreni na drugu stranu Ulice uživanja i tragaj sve dok ga ne pronađeš. Moraš da ga nađeš pre trećeg sata.«

»Naći ću ga, Pouoe.«

»Kada ga nađeš, stavi ovu stvarčicu u svoju zdelu, pomešaj sa nekoliko novčića i ispričaj mu sve ali ne zaboravi da napomeneš da si sin Beslima Bogalja.«

»Shvatio sam, Poupe«.

»Idemo.«

Idući ka luci, Torbi nije gubio vreme. Bilo je to jutro nakon Proslave desetog meseca i nekolicina prolaznika se teturala; nije hteo da se pretvara da prosi mada bi baš pijanci bili darežljivi; uputio se ka luci najdirektnijim putem, preko zadnjih dvorišta, preko ograda, sporednim ulicarna, vešto izbegavajući pospane patrole sa noćne dužnosti. lako je u Ulicu uživanja stigao za kratko vreme, nije imao sreće sa čovekom koga je trebalo da pronađe; nije se nalazio ni u jednoj od jazbina koje mu je Beslim pomenuo. Isticao je poslednji sat i postajao je sve zabrinutiji. Naposletku je ugledao svog čoveka. Izlazio je iz bara gde je već pokušao da ga nađe.

Potrčao je preko ulice. Čovek se nalazio u društvu neke osobe, što nije bilo dobro.

»Milostinju, milostiva gospodo! Milostinju, molim, iz milosti koja u vašim dušama boravi!«

Pogrešni čovek dobaci mu novčić; Torbi ga zagrize i utvrdi da je pravi. »Blagosloveni da ste, gospodaru!« I okrete se drugom. »Milostinju, milostivi gospodine. Mali dar za nesrećnika. Ja sam sin Beslima Bogalja i...«

Prvi čovek ga udari nogom. »Gubi se!« Torbi se udalji. »... sin Beslima Bogalja... Jadnom starom Beslimu potrebno je malo hrane i lekova... Ja sam...«

Čovek sa slike maši se za novčanik.

»Ne čini to«, posavetova ga kompanjon. »Svi su oni lažovi. A već sam mu i platio da nas pusti na miru.«

»Sreća što si odskočio«, dobaci čovek sa fotografije i približi se Torbiju. »Daj da vidim.« Maši se za novčanik, zaviri u zdelu i tutnu par novčića u nju.

»Hvala vam, gospodo. Neka vaša deca budu sinovi.« Torbi se brzo udalji. Majušni kotur beše nestao iz zdele.

Radio je na Ulici uživanja, zaista uspešno tog dana i pre nego što se uputio kući, odlučio da proveri Placu. Na njegovo iznenađenje, Poup se nalazio na svom omiljenom mestu, kod podijuma za aukciju. Posmatrao je luku. Torbi kliznu kraj njega.

»Obavljeno.«

Starac nešto promrmlja.

»Zašto ne pođeš kući, Poupe. Mora da si umoran. Danas sam dobro pazario.«

»Zaveži. Milostinju, moja damo! Milostinju za jednog bogalja!«

Na kraju trećeg sata iz luke se izvi jedan svemirski brod a starac odahnu s olakšanjem.

»Kakav je to brod?« upita Torbi. »Nije Sindonov putnički.«

»Slobodni Trgovački Romani Las, za Rim... a u njemu se nalazio naš prijatelj. Sad pođi kući i doručkuj. Ne, ne, bolje kupi doručak, danas se častimo.«

Beslim se ubuduće nije trudio da od Torbija sakrije svoje profesionalne aktivnosti, premda mu nikada nije objasnio kako to radi i zašto. Bilo je dana kada je samo jedan od njih prosio; uvek je to bilo na Trgu slobode, jer se ispostavilo da je Beslim bio naročito zainteresovan za dolaske i odlaske brodova, naročito za kretanje brodova sa robovima i aukcije koje su sledile po njihovom prispeću.

Zahvaljujući obrazovanju koje je napredovalo, Torbi je sve više koristio starcu. Činilo se da starac smatra da svako ima savršenu memoriju i bio je dovoljno tvrdoglav da svojim ubeđenjima ostavlja takav utisak, bez obzira na dečakova gunđanja i proteste.

»Kako možeš, Poupe, očekivati da zapamtim to! Pa nisi mi ni dao priliku da dobro pogledam.«

»Projektovao sam stranicu bar tri sekunde. Zašto je nisi čitao?«

»Uh! Pa nije bilo vremena!«

»Ja uspevam. Možeš i ti. Torbi, video si žonglere na Placi. Video si starog Mikija kako dubi na glavi i žonglira sa devet bodeža dok mu se oko noge vrte četiri obruča?«

»Da, naravno.«

»Da li bi to i ti mogao da uradiš?«

»Ne.«

»Bi li mogao da naučiš?«

»Pa... ne znam.«

»Svako može da nauči da žonglira... sa dovoljnim brojem vežbi i uz dovoljno batina.« Starac uze kašiku, nož i iglu za zapisivanje, baci ih u vazduh a stvari ostadoše da lebde. »Radio sam malo na ovome, iz čiste zabave. Ovo je žongliranje umom... a svako može i to da nauči.«

»Pokaži mi kako se to radi, Poupe.«

»Drugi put, ako zaslužiš. Upravo sada učiš da koristiš oči. Ovo žongliranje umom, Torbi, razvio je pre mnogo vremena mudrac po imenu Doktor Renšo, na planeti Zemlji. Jesi li čuo za Zemlju?«

»Pa... naravno da sam čuo.«

»Znači li to da ne veruješ da ona postoji?«

»Uf... pa ne znam... sve one stvari sa smrznutom vodom koja pada s neba, sa kanibalima visokim deset stopa, kulama višim od Prezidijuma, patuljcima ne većim od lutaka... pa, nisam ja budala Poupe...«

Beslim je uzdahnuo i upitao se koliko je puta učinio to isto od dana kada se opteretio detetom. »Postoje razne priče. Jednoga dana - kada budeš naučio da čitaš - dopustiću ti da pogledaš knjige u koje možeš potpuno da veruješ.«

»Ali, ja već umem da čitam.«

»Samo ti se čini da umeš. Torbi, postoji mesto kao što je Zemlja i doista je čudesno, prelepo — najneverovatnija planeta. Tamo su živeli i umirali mnogi mudri ljudi - uz uobičajenu srazmeru sa budalama i nitkovima — a nešto od njihove mudrosti doprlo je i do nas. Jedan takav mudrac bio je i Semjuel Renšo. On je dokazao da najveći broj ljudi provede život u polusvesnom stanju, štaviše, dokazao je da bi čovek mogao da se probudi i živi - posmatra svojim očima, sluša svojim ušima, kuša sopstvenim jezikom, misli sopstvenim umom, kao i da savršeno pamti sve ono što je video, čuo, okusio, mislio...«

Starac pokaza na svoj patrljak. »Ne čini mene ovo bogaljem. Više vidim svojim jedinim okom nego ti sa dva. Postajem gluv... ali ne gluv kao što si ti. Jer, ja pamtim ono što čujem. Ko je bogalj od nas dvojice? Ne boj se, sine, ti nećeš ostati bogalj, uspeću da te renšoiram samo ako te budem lupao po toj tvojoj ludoj tikvi!«

Kada je Torbi naučio da koristi sopstvenu pamet, utvrdio je da mu se to sviđa; razvio je nezajažljivi apetit za štampanu stranicu; Beslim mu je svake noći naređivao da ugasi projektor i ode na spavanje. Torbi nije video nikakvu korist od onoga na šta ga je starac primoravao - od jezika, na primer, i to onih koje nikada ranije nije ni čuo. Međutim, jezici nisu bili teški - on je sada posedovao novu veštinu korišćenja uma. Kada je otkrio da starac ima kalemove koji se mogu čitati ili slušati samo na onim »beskorisnim« jezicima, ustanovio je da su ipak vredni znanja. Voleo je istoriju i galaktografiju; do tada, njegov je svet bio sićušan kao zrno graška. Težio je širenju horizonata sa oduševljenjem novorođenčeta koje otkriva sopstvenu pesnicu. U matematici nije video ama baš nikakvu korist, osim pri varvarskom umeću brojanja novca. No, kasnije je spoznao da od matematike i ne treba očekivati korist; bila je to igra, nalik šahu, složena i zabavna.

Starac bi se ponekad upitao ima li uopšte koristi od svega toga. Bilo mu je jasno da je dečak pametniji nego što je ranije smatrao.

Ali, je li to bilo pošteno prema malom? Nije li ga on zapravo podučavao da postane nezadovoljan svojom licitacionom prodajom? Kakvu je šansu na Džubulu imao prosjak-rob?

Nula pomnožena sa bilo čime ostaje nula.

»Torbi?«

»Da, Poupe. Samo trenutak, baš sam na sredini poglavlja.«

»Dovrši kasnije. Želim da razgovaramo.«

»Da, gospodaru. Da, učitelju. Smesta, šefe.«

»I zadrži taj građanski jezik za sebe.«

»Izvini, Poupe. Šta si želeo?«

»Sinko, šta ćeš učiniti kad ja budem umro?«

Torbija pogodiše starčeve reći. »Osećaš li se loše, Poupe?«

»Nimalo. Koliko znam, živeću još dosta. S druge strane, mogu već i sutra da se ne probudim. U mojim godinama to se nikad ne zna. Dakle, ako ne uspem da trajem još dugo, šta ćeš učiniti? Zadržaćeš moje mesto na Placi?«

Torbi nije odgovarao; Beslim nastavi. »Nećeš moći i to znamo obojica. Toliko si porastao da tvoja priča više nije uverljiva. Drugačije je bilo dok si bio mali.«

Torbi lagano prozbori; »Nisam mislio da ti budem na teretu, Poupe.«

»Jesam li se žalio?«

»Nisi.« Oklevao je. »Mislio sam o tome, Poupe... nešto. Poupe, da li bi mogao da me iznajmiš radničkoj kompaniji?«

Starac načini ljutit gest. »To nije rešenje! Ne, sine, nameravao sam da te oslobodim.«

»Poupe! Obećao si da nećeš!«

»Nisam ništa obećao.«

»Ali, Poupe, ja ne želim da budem Slobodan. Ako me oslobodiš, mislim, ako budeš hteo tamo da me pošalješ, neću otići, da znaš!«

»Nisam mislio baš tako.«

Torbi je dugo ćutao.

»Nameravaš li da me prodaš, Poupe?«

»Ne baš... pa, i da i ne.«

Torbijevo lice osta bezizražajno. Naposletku promuca: »Znam šta misliš... bez obzira... i pretpostavljam da ne bi trebalo da se opirem. To je tvoja privilegija... bio si najbolji... gospodar... koga sam ikad imao.«

»*Ja nisam tvoj gospodar!*"

»Dokumenta kažu da jesi. Odgovara i broj na mojoj nozi.«

»Ne govori tako! Neću više da čujem da tako govoriš!«

»Robovi obično govore tako. Ili drže začepljena usta.«

»Onda ih začepi, do davola! Slušaj, sinko, dopusti da ti objasnim. Nije ovo mesto za tebe. Ako umrem a ne oslobodim te, vratiće te na Sargon...«

»Najpre će morati da me uhvate!«

»Uhvatiće te, ne brini. Ali, manumisija ne rešava ništa. Kakve su šanse slobodnjaka? Prosjačenje, da... ali... morao bi dobro da se pomučiš da bi to, kao odrastao, radio kako valja... Najveći broj slobodnjaka radi za svoje bivše gospodare, kao što i sam znaš, zato što oni iz trećeg staleža, rođeni slobodni, ostavljaju samo mrvice. Vređaju bivšeg roba i ne žele da sarađuju s njim.«

»Bez brige, Poupe. Snaći ću se već.«

»Brinem se. A sad me slušaj. Udesiću da te prodam čoveku koga poznajem i koji će te odvesti odavde. Ne brodom za robove već običnim brodom. Ali, umesto da odletiš tamo gde se kontroliše pasoš, ti ćeš...«

»Ne!«

»Zaveži. Bićeš ostavljen na planeti gde je ropstvo protivzakonito. Ne mogu ti reći koja je to planeta jer nisam siguran u red letenja brodova, čak ni u neki određeni brod. Detalji će se utvrditi kasnije. Ali, verujem da ćeš se ti snaći u svakom slobodnom društvu.«

Beslim je zastao jer su ga obuzele sasvim nove misli. Da pošalje dečaka na svoju rodnu planetu? To ne samo da bi bilo teško udesiti već za slanje zelenog imigranta uopšte nije bilo mesta... ni u bilo koji drugi granični svet, gde su britka pamet i volja za rad predstavljali sve što je čoveku potrebno; postojalo je nekoliko takvih mesta unutar Trgovačkog okruga Devet Svetova. Bilo je teško saznati koji je bio dečakov zavičajni svet. Možda tamo ima rođake koji bi mu se našli od pomoći... Do đavola, trebalo bi istraživati po celoj Galaksiji!

Beslim je nastavio. »To je najviše što mogu da učinim. Moraćeš da se ponašaš kao rob sve dok ne otploviš. Ali, šta je nekoliko nedelja spram mogućnosti...«

»Neću.«

»Ne luduj, sinko.«

»Možda i ludujem ali neću to da učinim. Ostajem.«

»Sine... Mrzi me da te podsećam... ali, ti nisi u stanju da me zaustaviš.«

»A?«

»Kao što znaš, postoji dokument koji kaže da mogu da učinim šta god hoću.«

»Oh.«

»Pođi sad u krevet, sinko.«

Beslim nije spavao. Dva časa nakon gašenja svetla začuo je kako se Torbi iskrada iz kreveta. Na osnovu prigušenih šumova razabrao je da se dečak oblači, prelazi u susednu prostoriju, pretura po kutiji za hleb, pije i, napokon, izlazi. Zdelu nije uzeo.

Nakon dečakovog odlaska, Beslim se okrenuo zidu i pokušao da zaspi ali mu bol u grudima to nije dopuštao. Nije izgovorio reč koja bi zadržala dečka; imao je dovoljno samopoštovanja da bi poštovao i tuđu odluku.

Prošla su četiri dana otkako je Torbi otišao. Vratio se četvrtog dana noću. Beslim ga je čuo ali ni ovoga puta nije rekao ništa. Umesto toga, nastavio je duboki, spokojni san, po prvi put otkako je Torbi otišao. Probudio se u uobičajeno vreme i rekao: »Dobro jutro, sine.«

»Dobro jutro, Poupe.«

»Doručkuj brzo. Moram nešto da obavim.«

Ne časeći, obojica sedoše za sto na kome se pušila topla kaša.

Beslim je jeo sa svojom uobičajenom nezainteresovanošću; Torbi je namerno odvraćao pogled na drugu stranu.

»Poupe, kada ćeš me prodati?« upita neočekivano.

»Neću te prodati.«

»Šta?«

»Prijavio sam tvoju manumisiju u Arhivi. Onog dana kada si otišao. Slobodan si čovek, Torbi.«

Torbi ga je najpre iznenadeno pogledao a zatim ponovo oborio oči. Pokušavao je da od kaše u tanjiru pravi kupe koje su se rušile čim bi ih dotaknuo. Naposletku reče: »Voleo bih da nisi.«

»Mogao si i drugačije da prođeš. Bolje to nego rob koga hvataju u krađi.«

»Hvala, Poupe. Izgleda da sam se nerazumno ponašao...

»Možda, ali nije kazna ono na šta sam mislio... Šibanje prođe brzo, kao i žigosanje. Mislio sam na mogućnost drugog prekršaja. Bolje je biti skraćen za glavu nego uhvaćen ponovo nakon žigosanja.«

Torbi je smesta ispustio kašiku.

»Poupe? Šta je tebi učinila lobotomija?«

»Može se reći da to i čini rudnike torijurna podnošljivim. Ali, ne upuštajmo se u to, bar ne za vreme jela. Ako se slažeš, završi s doručkom i uzmi svoju zdelu. Danas je aukcija.«

»Smatraš da mogu da ostanem?-

»Ovo je tvoj dom«.

Beslim nikada više nije govorio o ideji da Torbi ode; manumisija nije ništa izmenila u njegovom odnosu. Torbi je otišao do Kraljevskog Arhiva, platio taksu i poklon službenicima a zauzvrat mu je preko serijskog broja istetovirana tamna crta, kao i sargonski pečat sa brojem stanice i knjige u kojoj se nalazi odluka o proglašavanju za slobodnog gradanina Sargona. Stekao je pravo na plaćanje poreza, obavljanje vojne službe i život bez ometanja od strane vlasti. Arhivar koji ga je tetovirao rekao mu je, pogledavši robovski serijski broj: »Ne izgleda baš kao rođendanski poklon, dečko. Tvoj starac će bankrotirati. Ili prosto želi da te se oslobodi.«

»Nije te briga!«

»Ne pravi se pametan, dečko. Ova bi igla mogla još više da boli, znaš... Sada mi lepo odgovori, kao pravi građanin: vidim da je u pitanju znak agenta, ne privatnog vlasnika, i čini mi se da si imao pet ili šest godina... Kada i gde je to bilo?«

»Ne znam. Zaista ne znam.«

»Zar tako? Baš lepo. Probaću to da odgovorim svojoj ženi kada mi bude postavljala intimna pitanja. I prestani da se mrdaš, brzo će biti gotovo. Tako... Čestitam! Dobrodošao u red slobodnih ljudi. Ja sam oslobođen pre mnogo godina i predskazujem ti da ćeš se osećati slobodnim... ali ne baš uvek prijatno...«

ČETVRTA GLAVA

Noga ga je bolela još nekoliko dana; beše to sve od promene koju je donela munumisija. Međutim, kao prosjak, doista je

postajao sve manje efikasan; snažna i zdrava miadost nije privlačila milostinju kao što je to ranije činilo mršavo i izgladnelo dete. Beslim bi ga često postavio na svoje uobičajeno mesto iii pak savetovao da ode kući i uči. Ponekad je starac nestajao bez traga; kada bi se to dogodilo, Torbijeva dužnost je bila da ostatak dana provede na starom mestu na Placi i registruje dolaske i odlaske brodova, da pamti podatke o aukcijama robova i skuplja informacije o saobraćaju, kroz lične kontakte sa ljudima u barovima ili ženama bez velova.

Jednom je Beslim otišao na dugo; trajalo je to dva *devetdana*, mnogo duže nego ikada ranije. Torbi je brinuo ali nije prekidao redovne poslove na Placi. Beslim se vratio, a jedini komentar bio mu je »Zašto ne pamtiš sve te podatke? Mnogo je bolje nego da ih beležiš«

»Plašim se da bih nešto mogao da zaboravim. Toliko je toga da...«

»Koješta!«

Nakon ovog dugog odsustvovanja, Bes-lim se još više povukao u sebe. Torbi se pitao da li je možda on naljutio starca. No, u svakom slučaju, to nije smeo da ga pita, s obzirom da ovaj nikada nije odgovarao na takva pitanja.

Jedne noći Beslim mu se obrati: »Sinko, još se nismo dogovorili šta ćeš da radiš nakon moje smrti.«

»Šta? Mislio sam da smo to rešili, Poupe. Ipak je to moj problem«

»Samo sam odložio dogovor... zbog tvoje glupe tvrdoglavosti. Ali, ne mogu više da čekam. Dobio sam naređenje za tebe i ti ćeš ga izvršiti.«

»Čekaj malo. Poupe! Ako misliš da imaš pravo da me kinjiš, samo zato što si mi dopustio da ostanem...«

»Zaveži! Rekao sam: nakon moje smrti. Mislim, kad budem mrtav... treba da potražiš jednu osobu i predaš joj poruku. Mogu li da se oslonim na tebe? Bez zabušavanja i zaboravljanja, a?«

»Pa, naravno, Poupe! Ali, ne volim da te slušam kad govoriš na takav način. Živećeš još dugo - možda ćeš nadživeti čak i mene.«

»Moguće. A sada ćeš začepiti gubicu i shišati. Potom ćeš učiniti onako kako ti budem rekao.«

»Da, gospodine.«

»Naći ćeš jednog čoveka — što može malo i da potraje - i predati mu poruku. Mislim da će on tada zatražiti da nešto učiniš... Ako bude tako, želim da učiniš tačno ono što zahteva. Dakle, šta kažeš?«

»Naravno da će biti tako, Poupe.«

»Smatraj to poslednjom uslugom starcu koji je pokušao da se prema tebi ponaša pošteno i bio bi još bolji samo da je imao uslova... Doista, to je poslednja stvar koju tražim od tebe, sinko. Nemoj da se brineš za prinošenje žrtve u moju čast, zaboravi na žrtvu i hram, učini samo te dve stvari: predaj poruku i izvrši čovekovu želju.«

»Hoću, Poupe«, izjavi Torbi svečano.

»U redu. Idemo sad na posao.«

Ispostavilo se da »čovek« može biti jedan od petorice; svaki sa liste bio je kapetan zvezdanog broda, lutajući trgovac, ne samo pod okriljem Devet Svetova, već međuzvezdani putnik koji je razvozio robu od luke do luke. Torbi se zamislio nad spiskom.

»Poupe, sećam se da samo jedan od ovih brodova sleće u našu luku.«

»Doći će i ostali, pre ili kasnije.«

»Može proteći dosta vremena do njihovog dolaska.«

»Čitave godine, Torbi. Ali, kada se to dogodi, želim da poruka bude blagovremeno i tačno izručena.«

»Samo jednom od njih ili svima?«

»Prvom koji se pojavi.«

Poruka beše kratka ali ne i laka, s obzirom da se sastojala od tri jezika, u zavisnosti od primaoca poruke. Nijedan jezik, međutim, nije spadao u one koje je Torbi poznavao. Beslim mu pri tom nije ni objasnio značenje reči; želeo je da se sve tri verzije nauče napamet.

Kada se Torbi po sedmi put spotakao o prvu verziju poruke, Beslim rukama pokri uši. »Ne, ne! Nije to to, sinko! Kakav je to akcenat?«

»Činim najbolje što mogu«, odgovori Torbi mrzovoljno.

»Znam. Ali želim da primalac shvati poruku. Evo, pogledaj... da li se sećaš vremena kada sam te uspavao i razgovarao s tobom?«

»A? Pa spavam svake noći... I sada sam pospan.«

»Još bolje,« Beslim ga je doveo u laki trans - sa nešto malo više teškoća, s obzirom da Torbi nije bio onako prijemčiv kao u dobu kada je bio dete. No, uspeo je; potom je preneo poruku u instruktor sna, uključio ga i omogućio Torbiju da sluša, sa posthip-

notičkom napomenom da će biti u stanju da je savršeno izgovori kada se probudi.

Stvar je uspela. Sledeće noći u Torbijevu memoriju behu usađene druga i treća verzija. Beslim ga je nekoliko puta testirao, koristeći za svaku verziju po jedno ime kapetana.

Starac se nije usudivao da šalje Torbija izvan grada; robovima je bila neophodna dozvola za kretanje, čak se i od slobodnjaka tražila prijava maršrute... Međutim, slao ga je po čitavoj metropoli. Tri devetdana kasnije, Torbi je savršeno vladao porukama i Beslim ga je uputio u oblast letilišta, koje bi se pre moglo nazvati zabranjenom vangradskom zonom nego delom grada. »Ponesi etiketu slobodnjaka a zdelu ostavi kod kuće. Ako te policija zaustavi, reci im da na letilištu tražiš posao«.

»Misliće da sam lud«.

»Ali će te zato pustiti da prođeš. Oni koriste slobodnjake za čišćenje i slične poslove. Poruku drži u ustima. Onda, koga tražiš?«

»Niskog, riđokosog čoveka«, ponovi Torbi, »sa velikom bradavicom na levoj strani nosa. Vodi kiosk sa jelom, preko puta glavne kapije. Nema bradu. Kupiću pitu s mesom i tutnuti mu poruku zajedno s novcem«.

»Tako je«.

Torbi je uživa u izletima. Nije ga čudilo što je Poup izbegao da poruku prenese telefonski, šaljući njega na put od pola dana - ljudi njegove klase ne koriste luksuzna sredstva komuniciranja. Što se tiče kraljevske pošte, nikada nije slao niti primao pisma, pošto je držao da je to upravo najriskantniji način slanja poruka.

Do svemirske luke trebalo je da prođe kroz gotovo celu fabričku oblast. Uživao je u tom delu grada, tamo je uvek vrvelo od događaja, kipelo od života i atrakcija. Saobraćaj je izbegavao vešto, a kamiondžije su ga psovale zbog mogućnosti da ga zakače širokim branicima; zavirivao je kroz svaka odškrinuta vrata, pitajući se čemu sve one silne mašine i zašto osobe iz trećeg staleža po čitav bogovetni dan provode stojeći na jednom mestu, meharački obavljajući jednu te istu stvar - ili su to bili robovi? Ne, oni to nisu mogli biti; robovima ne beše dopušteno da dolaze u dodir sa električnim mašinama, sem na plantažama - zbog toga je prošle godine upravo i izbila pobuna a Sargon je stao u odbranu trećeg staleža.

Da li je istina da Sargon nikada ne spava i da je njegovo oko u stanju da kontroliše sve unutar Devet Svetova? Poup je rekao da je sve to najobičnija glupost, da je Sargon čovek kao i svi drugi... Ali, svejedno, kako je uspeo da bude to što jeste, Sargon, pitao se Torbi.

Ostavio je za sobom fabrike i krenuo duž ograde letilišta. Nikada ranije nije dospeo toliko daleko od Place. Nekoliko brodova nalazilo se unutar radi popravke a dva su se upravo gradila na čeličnim kobilicama. Neki brodovi su uzletali i Torbi je sa čežnjom poželeo da i sam ode nekuda. Znao je da je zvezdanim brodom putovao dva puta - ili tri - ali, bilo je to davno a putovanje u kavezu za robove nije ni smatrao putovanjem... Ne, ne, to ne beše putovanje!

Toliko je bio zanet posmatranjem brodova da je gotovo prošao kraj tezge sa jelom. Na nju ga je opomenula glavna kapija: bila je dvaput veća od ostalih, imala po strani čuvare i ogromni znak koji se nadvijao nad njom, poznati znak sa žigom Sargona u sredini. Tezga se nalazila tačno prekoputa kapije; Torbi se vešto provukao kroz nju, šunjajući se između velikih vozila.

Međutim, čovek za kasom nije bio onaj pravi; kosa mu je bila crna a nos bez bradavice.

Otišao je na drugu stranu puta, odsedeo pola sata i vratio se. Od njegovog čoveka nije bilo ni traga. Blagajnik je primetio njegovu radoznalost te je Torbi bez oklevanja koraknuo prema tezgi i rekao: »Imate li sok od kupine?«

Čovek ga je sumnjičavo pogledao. »A ti novaca?«

Tražio je dakle, da dokaže da je u stanju da plati. Izvadio je novčić koji je u trenu nestao u blagajnikovoj ruci. »Evo ti boca. Nemoj da piješ tu pored blagajne. Te stolice su mi potrebne«. Bila je to laž; oko tezge je bilo na desetine stolica ali Torbi nije bio uvređen, znao je svoj socijalni status. Vratio se na drugu stranu puta ali ipak ne toliko daleko da bi blagajnik pomislio da želi da pobegne s bocom. Pio je lagano. Mušterije su dolazile i odlazile; proveravao je svakoga, pomišljajući da bi riđokosi čovek i sam koristio vreme za ručak. Naćulio je uši.

Blagajnik mu je iznenada doviknuo: »Pokušavaš li to da izneseš bocu?«

»Ne hvala«. I smesta otišao do tezge, stavivši bocu pred blagajnika. »Poslednji put kada sam ovuda prolazio tu je radio jedan riđokosi momak«.

»Ti si prijatelj Crvenog?«

»Pa, ne bi se baš moglo reći. Samo sam ga vidao ovde. ponekad, kada bih svratio na hladno piće...«

»Daj da vidim tvoju dozvolu«.

»Šta? Meni nije potrebna... »Čovek je zgrabio Torbija za zglob. Međutim, dečakova profesija načinila ga je stručnjakom za zbunjujuće udarce nogom, rukom, štapom i slično; sada je uzvratio i blagajnik je očajnički pokušavao da dođe do vazduha. Kada se pribrao, optrčao je oko blagajne ali je Torbi već uronio u saobraćaj. Nalazio se na polovini ulice kada je shvatio da trči prema glavnoj kapiji - i da se blagajnik upravo obraća za pomoć čuvarima kraj nje.

Okrenuo se i počeo, u pognutom položaju, da vrluda izmedu vozila. Na sreću, bilo ih je dovoljno da ga prikriju. Put ga je sada vodio preko čitavog niza radilišta i stovarišta. Izbegao je nekoliko puta direktno naletanje na vozila i napokon ugledao sporednu ulicu koja se pretvarala u uzani prolaz, probio se između dva kamiona, stuštio uličicom što je brže mogao i sakrio iza jedne zgrade.

Čekao je. Osluškivao.

Nije čuo gonioce.

U životu je bio već nekoliko puta gonjen i ta ga situacija nije dovodila do panike. Gonjenje se uvek sastojalo iz dva dela: najpre prekršajni kontakt a zatim zamarajuća akcija udaljavanja od mesta incidenta. Danas je okončao sa prvim delom; preostalo mu je da što brže napusti deo grada a da pri tom ne bude opažen, što je značilo da treba da krene usiljenim maršom ali bez ikakvih sumnjivih pokreta i gestova. Da bi se uspešno izgubio, trebalo je da trčeći skrene levo u jednu sporednu ulicu, potom ponovo levo na aleju — taktiku je osećao podsvesno. Potera se uvek udaljavala od centra; tezga sa hranom beše poslednje mesto gde bi ga očekivali. Procenio je da bi se blagajnik za pet ili deset minuta morao vratiti redovnom poslu a čuvari na čuvarska mesta kraj kapije. Bilo je zabranjeno napuštati radno mesto... Dakle, mogao je slobodno da se uputi alejom put kuće.

Pogledao je naokolo. Nalazio se u trgovačkom kraju gde još nisu doprle fabrike i radionice; bio je to haotični niz malih radnji, sitnih zanatskih čatrlja, straćara, beznadežno malih preduzetnika... Izbio je iza neugledne perionice gde su se, beše očigledno, svi poslovi još uvek obavljali ručno; zadnje dvorište beše prepuno drvenih kada i konopaca za veš dok se iz dimnjaka dizala para. Konačno je odredio lokaciju na kojoj se nalazi; tezga gde se zbio incident nalaziia se sa prednje strane iste zgrade, otprilike dva ulaza dalje a on se motao po dvorištu perionice '*Kućno pranje Mažestik - najniže cene*'.

Mogao je jednostavno da prođe kroz zgradu, ali, bolje prethodno da izvidi sve pravce... Pažljivo je obišao usamljenu zgradu u dvorištu a onda provirio na aleju.

Patrola sastavljena od dva policajca kretala se alejom prema njemu! O, kako je pogrešio! Kakvu je užasnu grešku načinio misleći da će ga ostaviti na miru!

Da, nisu hteli da se okanu prekršioca, digli su uzbunu! Šta sad? Brzo se povukao i pogledao okolo. Kuda? U praonicu? Ne, ne, Usamljena zgrada u dvorištu? Patrola će je sigurno proveriti. Da li da skupi snagu i potrći... pravo u zagrljaj druge patrole! Iz iskustva je znao da policija za vrlo kratko vreme uspeva da uspostavi kordon oko nekog distrikta. Da se nalazio u okolini Place, s lakoćom bi prošao kroz njihovu mrežu ali ovde ne - teren mu je bio potpuno nepoznat.

Pogled mu je pao ha drvenu kadu za pranje veša... I za tili čas se uvukao ispod... Skupio je kolena, zanemarujući bol od iverja koje mu se zabadalo u pogrbljena leđa. Plašio se da mu parče sukna nije štrčalo izvan kade ali, bilo je ionako prekasno da ispravi: čuo je da se neko približava kadi.

Zaustavio je dah. Neko je stavio nogu na stranicu.

»Ej, majčice, zdravo da si mi!« Zagrmeo je muški glas. »Jesi li dugo bila odsutna?«

»Dosta dugo. Pazi na taj stub, srušićeš mi sav veš!«

»Nisi slučajno videla jednog dečka ovde?«

»Kakvog dečka?«

»Pa, dečka, prilično visokog, sa retkim dlačicama na bradi. Bez sandala, samo sukno oko bedara«.

»Neko je«, odgovori ravnodušno ženski glas iznad Torbija, »protrčao ovuda kao da

ga juri njegov sopstveni duh. Ali, nisam ga videla, baš sam u tom trenutku pokušavala da podignem ovo dosadno uže«.

»To je bio on! Kuda je otišao?«

»Preko one ograde pa između kuća«.

»Hvala ti, majčice. Hajdemo, Džubi«.

Torbi je čekao. Žena je nastavila sa poslom a posle izvesnog vremena došla do kade i sela na nju. Blago je lupnula nekoliko puta rukom.,

»Ostani tu gde si«, rekla je tiho. Onda se ponovo udaljila.

Torbi je strpljivo ležao iako su ga sve kosti bolele. No, pomirio se sa činjenicom da će morati da ostane u tom položaju sve do mraka. Napuštanje ovog kraja po danu bilo je gotovo nemoguće, s obzirom da će policija zaustavljati svakoga osim plemića. Stoga je noć predstavljala njegovu jedinu šansu. Nije mogao da pretpostavi zašto ga je nepoznata žena uzela u zaštitu ali to u ovim trenucima nije ni bilo važno — važno je da ga nisu našli.

Još nekoliko puta do kraja dana čuo je korake po dvorištu a onda, kada se sasvim smrklo, i škripu nepodmazanih točkova »Kad podignem kadu, brzo predi u kolica. Nalaze se tačno ispred tebe«.

Torbi nije odgovarao. Bio je zaslepljen nekim svetlom, razaznao je kolica za guranje i za tren se našao u njima, pokušavajući što više da se sklupča u malom drvenom ramu. Preko njega je pala gomila veša. No, u magnovenju je, pre nego što mu vidik beše sasvim zatvoren, uspeo da shvati da kada nije bila izložena pogledu sa strane; plahte okačene na žici potpuno su je zaklanjale. Njegov nepoznati pomagač bio je doista obazriv.

Par ruku izravna slojeve veša nad njim a glas reče: »Budi miran sve dok ti ja ne kažem da izađeš«.

»U redu... i hvala milion puta. Platiću vam jednog dana, kada se vratim...«

»Zaboravi to«. Žena je teško disala. »Nekada sam imala muškarca. Sada je u rudniku. Uopšte me nije briga šta si uradio - nikoga neću da predam patroli«.

»Oh, žao mi je...«

»Zaveži«.

Kolica su se pokrenula i Torbi je ubrzo zaključio da su iz neravnog dvorišta prešli na trotoar. Povremeno bi se zaustavili; žena bi skinula deo zavežljaja, nestajala na nekoliko minuta, vraćala se i ubacila prljav veš. Torbi je sve to podnosio sa uvežbanim strpljenjem prosjaka.

Posle dužeg vremena kolica siđoše s trotoara. Zaustaviše se a žena utišanim glasom reče: »Kada budem rekla, izađi s tvoje desne strane i brzo se udalji. Budi hitar!«

»U redu. I hvala ponovo.«

»Zaveži!« Kolica ponovo krenuše onda usporiše, ne zaustavljajući se. Žena šapnu: »Sad!«

Torbi odbaci zavežljaj veša, oslobodi se i u jednom se potezu nađe pred prolazom između dve zgrade, što je zapravo predstavljalo službeni put od aleje do ulice. Hitro se stušti prolazom ali se ipak osvrnu.

Kolica su upravo zamicala za zgradom.

Nije uspeo da joj vidi lice.

Dva časa kasnije nalazio se u svom kraju. Kliznuo je pored Beslima. »Nije u redu.«

Zašto nije?

»Njuškala. Cela grupa.«

»Milostinju, ljubazna gospođo! Jesi li ih izbegao? Milostinju, molim, u ime vaših cenjenih roditelja!«

»Naravno.«

»Uzmi zdelu.« Beslim je kleknuo na kolena i laktove i pošao.

»Poupe! Zar ne želiš da ti pomognem'?«

»Ostani tu.«

Ostao je, razdražen što Poup nije sačekao kraj izveštaja. Pre policijskog časa požurio je kući i zatekao Beslima u kuhinji, sa raštrkanim priborom... Koristio se magnetofonom i projektorom knjiga. Torbi je pogledao na upravo projektovanu stranicu, shvatio da ne razume ni reč i upitao se kakvim se to čudnim jezikom koristi starac; svaka pojedinačna reč beše sačinjena od sedam slova, ni manje ni više.

»Zdravo, Poupe. Hoćemo li da večeramo?«

»Nema mesta... i vremena. Pojedi malo hleba. Šta se dogodilo danas?«

Žvaćući hleb, Torbi ispriča celu priču. Beslim klimnu glavom.

»Lezi sad. Ponovo ću koristiti hipnozu. Pred nama je duga noć.«

Beslim je želeo da u dečakovu memoriju usadi nove likove, datume i krajnje besmislene reči od tri sloga.

Zujanje Beslimovog glasa iz magnetofona bilo je prijatno:, Torbi se za kratko vreme

našao u lakom transu. U toku jednog prekida, kada mu je naredio da se probudi, reče: »Poupe, za koga je ova poruka?«

»Saznaćeš, ako ikada dobiješ priliku da je uručiš. Ako ne budeš mogao da se setiš, reći ćeš mu da te dovede u laki trans i sve će biti u redu.«

»Kome da kažem?«

»Njemu. Nije važno. Sad treba da spavaš. Pospan si...«

Dok je magnetofon zujao, Torbi je kao u magli razabirao da Beslim izlazi i ponovo ulazi. Nosio je lažnu nogu, što ga je malčice iznenadilo, jer ju je starac koristio obično samo kad se nalazio u kući... a sada je i izlazio sa njom... U jednom trenutku je namirisao dim pa je nejasno zaključio da u kuhinji nešto gori te da bi trebalo da ustane i proveri... Međutim, bio je nesposoban da se pokrene a besmislene reči su nastavljale da klize u njegove uši...

Osvestio se kada je spoznao da glasno ponavlja lekcije koje je pod hipnozom učio.

»Jesam li dobro savladao lekciju?«

»Da. A sada podi na spavanje. Spavaj do jutra.«

Kada se ujutru probudio, Beslima nije bilo u kući. To ga nije iznenadilo jer su u poslednje vreme starčeva kretanja bila manje predvidljiva nego obično. Doručkovao je, uzeo svoju zdelu i uputio se na Placu. Posao je slabo išao. Poup je bio u pravu: on je sada izgledao suviše zdravo i uhranjeno za prosjačku profesiju. Možda je trebalo da nauči kako se izmeštaju zglobovi, onako kako to radi Greni Zmija... Ili da kupi kontaktna sočiva sa ugrađenim kataraktom...

Sredinom popodneva jedan se brod van svakog plana i očekivanja prizemljio u luku. Torbi je započeo sa uobičajenim raspitivanjem i utvrdio da se radi o *Slobodnom Trgovcu Sisuu*, registrovanom u matičnoj luci *Nova Finlandija Šiva III*.

Da, zaista je sleteo van očekivanja... Ranijih meseci bio je to, po pravilu, nizak datum...

Jer, kapetan *Sisua*, Krosa, predstavljao je jednu od osoba kojima je Torbi trebalo da uruči poruku. Jednom.

Nešto ga je brinulo. Znao je da nema potrebe da se javlja kapetanu Krosi - to će biti u daljoj budućnosti - s obzirom da je Poup bio živ i zdrav... Ali, možda bi se Poup uplašio kada bi saznao da je Sisu stigao? Slobodni trgovački brodovi dolazili su i odlazili, niko nije znao kuda, a događalo se da se u luci zadrže samo po nekoliko časova.

Rekao je sebi da mora stići do kuće za pet minuta. — Poup će mu sigurno biti zahvalan. Najgore što bi moglo da mu se desi jeste da ga starac izgrdi zbog napuštanja mesta na Placi; ma, do đavola, jednom će već nadoknaditi ono što danas propusti.

Krenuo je, ne oklevajući.

Ostaci starog amfiteatra zauzimali su otprilike jednu trećinu novog; tuce otvora vodilo je dole u lavirint koji je služio kao stara baraka za robove. Od tih nezvaničnih ulaza u podzemlje išao je neograničen broj tunela a mnogi od njih dosezali su do onog dela koji je Beslim prisvojio kao stalno konačište. Torbi i on menjali su put do kuće gotovo svakog dana, izbegavajući da budu viđeni pri ulasku ili izlasku. Ali, s obzirom da je bio u žurbi, Torbi je ovog puta otišao do najbližeg ulaza i - tamo se nalazio policajac. Nastavio je kao da mu je cilj malena tezga sa voćem i povrćem, na ulici koja vodi uz zidove ruševina... Zaustavio se i obratio vlasnici: »Kako si, Inga? Imaš li lepih zelenih dinja koje nameravaš da baciš?«

»Nemam dinja.«

Pokazao je novac. »A neku veliku? Ako bude upola cene, neću ni primetiti da je malo trula.«

Primaknuo se bliže tezgi. »Šta se događa?«

Devojčine oči sevnuše ka policajcu iz patrole.

»Gubi se.«

»Racija?«

»Gubi se, rekoh.«

Torbi baci novčić pred kasu, zgrabi voće i, sišući sok iz zdravog ploda, lagano se udalji. Nije smeo da pokaže nervozu.

Pažljivo izviđanje pokaza da je policija stacionirana posvuda oko ruševina. Na jednom od ulaza grupa pećinskih ljudi u ritama beše se tužno šćućurila kraj nogu patroldžije.

Beslim je tvrdio da najmanje pet stotina ljudi živi u podzemlju. Torbi mu nije baš u potpunosti verovao, pošto je retko viđao nekoga da ulazi ili izlazi. Među zatočenicima je prepoznao samo dva lica.

Pola časa kasnije, užasno zabrinut, Torbi uspe da pronađe ulaz za koji policija, čini se,

nije znala. Nekoliko minuta ga je osmatrao izdaleka, potom se u jednom skoku našao u visokom korovu koji je zaklanjao otvor. Kada se provukao i upao u potpuni mrak, oslušnuo je. Pretpostavljao je da policija koristi naočari koje omogućuju da se po mraku vidi kao i po dnevnom svetlu. Nije baš bio siguran u to ali, valjalo je biti krajnje oprezan.

Dole se zaista nalazila policija; najpre je čuo dva različita glasa a onda i ugledao dvojicu patroldžija, sa baklјama u ruci. Ako su njuškala bila u stanju da vide po mraku, ova dvojica sigurno nisu bila opremljena za savršeno traganje – nosili su obične baklje. U rukama su najverovatnije nosili pištolje za ošamućivanje, međutim, nalazili su se na nepoznatom terenu koji je Torbi poznavao kao na dlanu.

Kao specijalizovani speleolog, poznavao je hodnik onako kako jezik poznaje zube - put do kuće nalazio je i po najcrnjem mraku, čineći to dvaput dnevno, godinama...

Izvesno je da su mu postavljali zamku; on je nastavio okolišnim putem ne bi li izbegao svetlost baklji, duž prolaza koji je vodio do nižeg nivoa. Šćućurio se kraj samog otvora.

Čekao ih je.

Policajci su stigli do otvora, zavirili preko oštre ivice koju je Torbi vešto savladao po mraku a jedan od njih je nabusito dobacio: »Potrebne su nam merdevine.«

»Naći ćemo valjda neke stepenice!« odvratio je drugi. Okrenuli su se i pošli u suprotnom smeru. Torbi je još malo pričekao a onda nastavio da se spušta.

Nekoliko minuta kasnije našao se u neposrednoj blizini ulaza u skrovište. Gledao je, osluškivao, njušio i strpljivo čekao sve dok se nije uverio da u blizini nema nikoga. Tada je dopuzao do vrata i posegnuo rukom za kvaku.

I odmah shvatio da nešto nije u redu.

Vrata behu nestala; na njihovom mestu zjapila je rupa.

Sledio se. Napregnutih čula, osećao je miris tuđinca... Ne svež, doduše... Nije čuo nikakvo disanje, sem slabog škripanja koje je dopiralo iz kuhinje.

Odlučio je da pošto-poto izvidi u čemu je stvar. Potražio je prekidač za svetlo i okrenuo ga na »prigušeno«.

Nije se dogodilo ništa.

Pokušao je da stavi prekidač u sve moguće pozicije ali se svetlo nije palilo. Ušao je unutra, sapleo se o nešto što je bilo nabacano pred ulazom u inače urednu dnevnu sobu, produžio u kuhinju i potražio sveće. Nisu bile tamo gde obično stoje ali je, tražeći dalje, uspeo da napipa jednu. Kada je otkrio kutiju sa šibicama, pripalio je sveću.

Kakav užasan nered, kakav haos od stana!

Činilo mu se da je najveću štetu nanelo pretraživanje koje ne vodi računa o razbijanju i rušenju, što je dokazivalo da je obavljeno na brzinu ali posve temeljito. Svaka polica beše srušena na pod, hrana razbacana i ugažena. Madraci u velikoj sobi behu rasparani a njihov sadržaj rasut. Njihovim domom harala je ruka vandala.

Lutao je po stanu, sa suzama u očima, sav uzdrhtao... A onda je, kraj samih vrata opazio Beslimovu lažnu nogu, tu savršenu mehaničku napravu koja je sada ležala izgažena čizmom... počeo je da jeca, čak je morao da odloži sveću da je suze ne bi ugasile...

Uzeo je razbijenu nogu i stavio u naručje kao lutku, potom ju je položio na pod i, jecajući, ljuljuškao levo-desno... levo-desno...

PETA GLAVA

Sledećih nekoliko časova proveo je u tamnim hodnicima izvan uništenog doma, blizu prvog zavijutka odakle bi mogao da čuje Poupa u slučaju da se vraća ali i odakle bi imao šansu da urn-akne ukoliko bi se pokazala patrola.

Uhvatio je sebe da drema, probudio se uz trzaj glave i rešio da ustanovi koje je doba dana; činilo mu se da je u mraku probdeo čitavu sedmicu. Vratio se u stan, našao sveću i zapalio je. No, njihov jedini kućni sat, »Eteraal«, beše takode izgažen. Radioaktivna Kpsula još uvek je, nema sumnje, računala večnost ali je mehanizam bio nem, mrtav. Torbi je sažaljivo pogledao časovnik i primorao se da dela i misli na praktičan način.

Da je Poup slobodan, već bi se vratio. Policija ga je zasigurno odvela. Hoće li ga prosto saslušati i potom pustiti na slobodu? Ne, neće. Koliko je Torbi znao, Poup nikada nije učinio nešto što bi se protivilo ćudi i vlasti Sargona - međutim, odavno je bio ubeđen da Poup ipak nije prosto bezazleni stari prosjak. Nije imao pojma zašto Poup čini mnoštvo stvari koje se ne uklapaju u sliku »bezazlenog starog prosjaka« ali mu je bilo jasno da je to policija znala, Ili bar sumnjala.

Jednom godišnje policija je organizovala »čišćenje« ruševina, ubacivanjem gasnih bombi koje izazivaju povraćanje. Bombe su ubacivane u upadljivije otvore i to je za stanovnike podzemnog sveta prosto značilo da će par noći spavati negde drugde. Ali, ovo je bila silovita racija, najžešća do sada. Nameravali su da uhapse Poupa. I, nešto su tražili.

Sargonova policija operisala je po konceptu starijem od pravde; pretpostavila bi da je čovek kriv, usiljeno ga ispitivala uz pomoć strogih metoda, dok ne progovori... metodama tako okrutnim da bi uhapšena osoba najčešće bivala tako preplašena da je morala da prizna sve za šta je terećena. I to pre nego što bi pravo saslušanje i počelo.

Torbi je bio uveren da policija neće ništa izvući iz Poupa. Saslušanje će, prema tome, trajati dugo. Verovatno su baš ovog trenutka obrađivala starca. Okrenuo mu se stomak.

Morao je da otme Poupa iz njihovih šaka.

Kako?

Onako kako se noćni leptir uvlači u Prezidijum? Jedina šansa beše da se pretvori u noćnog leptira... Verovatno se Beslim nalazi u poslednjoj prostoriji u krugu policijskih baraka; što je logično mesto za sitnog prekršioca. Međutim, nešto mu je govorilo da Poup nije sitni prekršilac.. a u tom slučaju mogao se nalaziti bilo gde, možda čak i u samom srcu Prezidijuma...

Jedna od mogućnosti beše odlazak u okružni policijski ured, sa pitanjem o gazdi, zašto je odveden i gde se nalazi -međutim, ni to rešenje nije dolazilo u obzir; ako bi se predstavio kao najbliži rođak uhapšenika koji je podvrgnut saslušanju, i sam bi se našao u sličnoj zatvorenoj prostoriji, budući da bi želeli da istim metodama provere pitanja (ili dobar deo njih) koja su bila postavljena Beslimu.

Torbi nije bio kukavica; jednostavno je bio svestan da bi predstavljao krečg koji odlazi na izvor da bi se razbio. Sve što bude učinio za Poupa mora biti učinjeno posredno. Nije smeo da zahteva svoja »prava« pošto ih nije ni imao; sada mu više nikakva ideja nije padala na pamet.

U obzir je eventualno dolazio mito, što su mogli da priušte samo ljudi sa džepovima punim stelara. A on je imao manje od dva minima. Moraće, dakle, da se obavesti tajno. Nedostajao mu je prvi podatak.

Do ovog zaključka je došao čim je priznao sebi da nema razumnih šansi da policija oslobodi Poupa. Računajući da postoji kakva-takva nada u njegov povratak kući, napisao mu je poruku u kojoj ga obaveštava da će doći sledećeg dana. Poruku je ostavio na polici koju su inače koristili u te svrhe. Potom je otišao.

Bila je noć kada se promolio iznad zemlje. Nije mogao da izračuna da li je u ruševinama proveo pola dana ili dan i po, što ga je primoralo na izmenu plana; najpre će otići do Inge, prodavačice zeleniša i raspitati se. Policije nije bilo naokolo; čim se oslobodio noćne patrole mogao je da bira pravac. Koji? Kuda? Ko bi mogao i želeo da mu da informaciju?

Imao je tuce prijatelja a iz viđenja je znao stotine ljudi. Međutim, sva su ta poznanstva bila podložna policijskom času - viđao ih je samo danju a za najveći broj slučajeva nije znao gde prebivaju. Jedan deo grada, ipak, nije bio podložan policijskom času — Ulica uživanja i nekoliko okolnih dvorišta. Zarad trgovine i smeštaja astronauta, brojne točionice, kockarnice i druga mesta za zabavu u blizini svemirske luke nikada nisu zatvarali vrata. Pripadnici trećeg staleža, pa čak i slobodnjaci, mogli su u tom području da provedu celu noć, premda se od trenutka zavođenja policijskog časa i zore nije moglo hodati ulicama bez

rizika.

Ova vrsta rizika nije smetala Torbiju; Nije ni nameravao da ga iko vidi a vrlo dobro je poznavao navike policije u tom delu grada. Patrolirali su u parovima, uglavnom osvetljenim ulicama, napuštajući omiljena mesta samo da bi utišali previše glasne veseljake. Dobra strana tog područja - što je Torbiju moglo koristiti - bilo je to što bi se po barovima satima i satima ćaskaio o novostima, kao i o glavnim događajima koje je ovlašćena služba za vesti ignorisala ili ublažavala.

Neko na Ulici uživanja mora znati šta se dogodilo Poupu.

Zašao je u područje barova i prčvarnica, puzeći preko krovova. Potom se spustio niz jedan oluk u tamno dvorište, izašao na Ulicu uživanja i nakratko se zaustavio pred prejakim svetlima kandela-bara.

Krenuo je u potragu za poznatim licima. Bilo ih je mnogo, čak i na samoj ulici, ali su većina bili stranci. Iako je poznavao gotovo svakog vlasnika u ulici, oklevao je da uđe u ijednu od mehana; mogao bi upasti pravo u ruke policiji. Želeo je da pronađe nekoga kome se može verovati, koga bi mogao da povede u dvorišni mrak na razgovor.

Nije bilo policije ali ni prijateljskih lica, nikoga... trenutak, eno Tetkice Singam!

Od brojnih predskazivačica sudbine na Ulici uživanja. Tetkica Singam bila je najbolja; osim dobre sreće, nije pružala ništa drugo. Ako se budućnost ne bi obistinila, mušterije se ne bi žalile, Tetkičin topli glas ubedljivo ih je osvajao.

Govorkalo se da svoju sopstvenu sreću popravlja dostavljanjem informacija policiji; Torbi nije verovao u te priče zato što u njih nije verovao ni Poup. Predstavljala je podesan izvor novosti i Torbi je odlučio da isproba sreću - najviše što bi eventualno mogla da kaže policiji jeste činjenica da je živ i na slobodi... šta su oni znali.

Iza ugla, s njegove desne strane, nalazio se kabare *Nebeska luka*; Tetkica je upravo širila svoj ćilim po pločniku, očekujući mušterije po završetku predstave koja je bila u toku.

Brižljivo je osmotrio sve pravce i pripijen uza zid došao do kabarea. »Tetkice, pst!«

Tetkica se iznenadeno osvrnula i brzo načinila bezizražajno lice. Gotovo ne mičući usnama, dobacila mu je, dovoljno glasno: »Beži, sine! Sakrij se! Jesi li lud?«

»Tetkice... *gde su ga odveli*?

»Sakrij se u mišju rupu i uvuci je za sobom! Ucenjen si!«

»Ja ? Ne budi luda, Tetkice, pa ka će platiti ucenu na mene? Samo mi reci gde ga drže. Znaš li? Gde«?

»Nigde.«

»Nigde« Šta nigde?«

»Zar ne znaš? O, jadni moj dečko. Smaknuli su ga!«

Torbi je bio toliko šokiran da je ostao bez daha. Premda je Beslim pominjao trenutak kada će biti mrtav, Torbi nije verovao u to, nije bio u stanju da zamisli Poupa mrtvog.

Kako nije čuo njene poslednje reči, ponovila ih je glasnije: »Njuškala! Nestani!«

Pogledao je iza leđa. Dvojica policajaca iz patrole približavala su se kabareu! Morao je da ode... samo... našao se pred praznim zidom, bez otvora u koji bi mogao da se zavuče, osim ulaza u kabare... a kad bi upao tamo, tako obučen, uopšte kao takav, za minut bi pozvali patrolu...

Nije imao kud. Okrenuo je leđa patroli i nestao u malom foajeu kabarea. Na sreću, tamo nije bilo nikog, poslednji čin je još trajao te se nije video čak ni prodavac drangulija za razonodu. Međutim, u foajeu se nalazio stočić sa kutijom - behu to transparentna slova koja se koriste za menjanje imena izvodača i vremena predstave na tabli iznad glavnog ulaza. Sinula mu je ideja zbog koje bi Beslim bio ponosan na svog učenika - zgrabio je kutiju i stoćić i izašao na ulicu.

Nije obraćao pažnju na policajce koji su se sasvim približili kabareu; jednostavno je postavio stočić ispod osvetljene nadstrešnice i popeo se s kutijom u rukama, leđima okrenut ulici. Veći deo tela bio je jarko osvetljen ali su mu glava i ramena počivali u senci. Počeo je metodički da skida stara slova.

Dva policajca su se zaustavila tačno ispred njega. Trudio se da ne drhti; radio je sa tromošću tipičnom za čoveka koji svakodnevno obavlja isti posao. Začuo je Tetkicu Singam. »Dobro veče, naredniče.«

»'Bro veče, Tetkice. Kakve laži prodaješ večeras?«

»Laži, zaista! U tvojoj budućnosti vidim slatku curicu, gracioznih ruku kao u ptičice. Daj mi da pogledam tvoj dlan pa ću ti možda razabrati i njeno ime.«

»Šta bi na to rekla moja žena? Večeras

nemam vremena za ćaskanje, Tetkice.«

Narednik pogleda radnika koji je menjao slova, protrlja bradu i reče: »Moramo nastaviti da tragamo za derištem starog Beslima. Nisi ga videla?« I ponovo pogleda na posao koji se obavljao iznad njegove glave. Delovalo je potcenjivački.

»Zar bih sedela ovde da sam ga videla?«

»Hm.« Narednik se okrete svom partneru. »Rodž, idemo da proverimo kod Keca. I pazi da ne zaboravimo praonicu. U stvari, ti pođi a ja ću pripaziti na ulicu.«

»Okej, kaplare.«

Stariji policajac se okrete predskazivačici sudbine čim se mlađi udalji. »Tužna je to stvar, Tetkice. Ko bi mogao da poveruje da je stari Beslim špijunirao protiv Sargona, baš on, onako bogaljast?«

»Zaista.« Tetkica se naže ka naredniku, »Je li istina da je umro od straha pre nego što su ga smaknuli?«

»Imao je spreman otrov, znajući šta mu sleduje. Ali, bio je mrtav pre nego što su ga izvukli iz njegove rupe. Kapetan je bio užasno besan.«

»Ako je već bio mrtav, zašto su mu odsekli glavu?«

»Zakon se mora poštovati, Tetkice. Jesu mu odsekli glavu ali to zaista nije postupak u kome se može uživati«. Narednik uzdahnu. »Ovo je tužan svet, Tetkice. Pomisli samo na onog jadnog dečaka, koga je stari razbojnik vodio bludnim putem... sada kapetan i komandant žele momku da postave ona pitanja koje su hteli da postave starcu.«

»Šta će im to, kog đavola«?

»Nizašto, verovatno.« Narednik pokaza rukom na prljavštinu koja se taložila na kraju oluka.

»Da sam ja na mestu tog dečka, i da znam da je starac mrtav, a ne znam odgovore na teška pitanja, bio bih daleko odavde, vrlo daleko. Našao bih nekog farmera izvan grada, nekoga kome je potrebna jeftina radna snaga i ne bih izazivao đavola po gradu. Ali, pošto to nisam, zato ću, čim ga ugledam, ako ga uopšte ugledam, morati da ga uhapsim i odvučem pred kapetanove noge.«

»Verovatno se ovog časa skriva negde među lejama pasulja, drhteći od straha!«

»Verovatno. Ali, i to je bolje nego da se muva unaokolo i to bez glave na ramenima.« Policijski narednik pogleda niz ulicu i viknu: »U redu je, Rodž. Sve je u redu.« Potom krenuše. Narednik još jednom pogleda na Torbija i reče: »'Ku noć, Tetkice. Ako ga vidiš, zovni nas.«

»Svakako. Da živi Sargon!«

»Živeo!«

Torbi nastavi da se pretvara kako radi, ne pokušavajući da se okrene sve dok se policajci ne udaljiše. Mušterije pokuljaše iz kabarea i Tetkica se lati svog ćilima, obećavajući slavu, sreću i svetlu budućnost, sve za novčić-dva. Torbi spremi slova u kutiju i htede da siđe kad ga jedna snažna ruka ščepa za nožni zglob.

»A šta ti to radiš?«

Torbi se sledi i shvati da je pred njim upravnik kabarea, besan zbog ispreturanog i besmislenog natpisa na tabli. Ne gledajući dole, Torbi zapita: »Šta nije u redu? Platili ste mi da promenim reklamu.«

»Ja?«

»Pa vi, nego ko. Rekli ste mi da...« Torbi pogleda dole, sa lažnim zaprepašćenjem. »Pa vi niste taj...«

»Naravno da nisam. Silazi odatle.«

»Ne mogu. Držite mi gležanj.«

Čovek ga pusti i koraknu nazad. »Ne znam koji je to glupi idiot mogao da kaže...« I zastade čim svetlost obasja Torbijevo lice. »Hej, pa to je onaj prosjaćić!«

Torbi se dade u beg a upravnik kabarea pohita za njim, vićući iz sveg glasa. »Patrola! Patrola! Policija!« Torbi se ponovo nađe u mračnom dvorištu i sa naraslim adrenalinom skoči na oluk kao da su u pitanju merdevine. Nije se zaustavio sve dok nije prešao nekoliko susednih krovova.

Seo je kraj jednog dimnjaka, naslonio se i pokušao da povrati dah.

Poup je bio mrtav, dakle. Nije moguće ali ipak... Stari narednik to ne bi rekao da nije zasigurno znao... Zašto... Zašto... Mora biti da se Poupova glava nalazila nabijena na kolac, tamo na pilonu, Zajedno sa ostalim pogubljenicima... Ta mu je slika bila tako užasna da je nekontrolisano zaplakao.

Posle dosta vremena podigao je glavu, obrisao lice rukavom i doveo se u red.

U svakom slučaju, Poup je izbegao saslušanje. Torbi je u dubini duše osetio neki gorki ponos... Poup je uvek postupao pametno; uhvatili su ga ali se starac ipak poslednji smejao.

I, šta sad?

Tetkica Singam ga je opomenula da treba

da se sakrije. Narednik je jasno, i glasno, savetovao da napusti grad. Dobar savet - najbolje je da još pre svanuća ode izvan grada i sakrije se. Ali, Poup bi od njega očekivao da se upusti u borbu bez predaje, da ne sedi skrštenih ruku i čeka njuškala... ali, sada, kada je Poup bio mrtav, nije više ništa mogao da učini za njega... *čekaj, stani*!

»*Kad umrem, potraži čoveka i predaj mu poruku. Mogu li da se oslonim na tebe? Nećeš zaboraviti ili zabušavati?* «

Da, Poupe, možeš da se osloniš na mene! Nisam zaboravio i - predaću poruku! Prvi put u poslednjih nekoliko dana Torbi se priseti zašto se kući vratio rano: zvezdani brod *Sisu* nalazio se u luci a njegov se kapetan nalazio na starčevoj listi. '*Prvom koji se pojavi*', rekao je Poup... Ne zabušavam, Poupe, zamalo da zaboravim ali ne, setio sam se i neću te izneveriti! Učiniću to, učiniću sigurno! Sa iznenadnom radošću Torbi shvati da poruka mora biti jedna uzvišena, važna stvar koju je Poup želeo da učini — nisu li rekli da je špijunirao? U redu, on će dokrajčiti Poupovu stvar. Učiniću to. Poupe, ne brini! I to na najbolji mogući način!

Ukoliko je *Sisu* još uvek u luci...

O, mora biti tamo, mora! Zato će najpre proveriti da li je brod otišao ili ne a posle... ne, najpre će se izgubiti iz grada, pre nego što svane...

Milion puta je bilo važnije da ostane izvan domašaja policije, sada kada mu se po glavi vrzmala samo ideja da učini nešto korisno za Poupa.

Nestani im s vidika, utvrdi je li *Sisu* još uvek na uzletištu, predaj poruku kapetanu... i zavaraj svakog patroldžiju koji traga za tobom...

Možda bi mu bilo bolje da pođe putem koji vodi pokraj brodogradilišta, gde ga niko nije poznavao, a onda da se uvuče unutra i drugim putem skrene ka luci i pronađe Sisua. Ne, ne, to bi bilo ludo; već samim nepoznavanjem trase skrenuo bi na sebe pažnju. U ovom delu grada poznavao je svaku zgradu i najveći broj ljudi.

Pomoć mu je bila neophodna. Nije smeo da se pojavi na ulici, da tek tako zaustavi astronauta i upita za *Sisua*. Ko je u tolikoj meri blizak prijatelj da bi se usudio da mu pomogne, rizikujući probleme sa policijom? Zigi? Ne budi lud, Torbi, Zigi bi te izdao zbog nagrade koja je raspisana; za dva minima prodao bi i svoju rođenu majku. Ko onda? Torbi se suočio s neprijatnom činjenicom da je najveći broj nje-govih prijatelja istog uzrasta kao i on, što je značilo da su prilično ograničeni u informacijama... Noću nije ni mogao da ih pronađe a da po danu prosto izađe na ulicu i čeka da se neki od njih pojavi, bilo bi ravno samoubistvu... Od nekolicine koji su na poznatim adresama živeli sa porodicama, nije imao nikoga pouzdanog; njihovi roditelji ne bi izdržali a da ga ne prijave. Pošteni građani Torbijevog nivoa gledali su svoja posla i redovno se stavljali na stranu policije.

A šta je sa Poupovim prijateljima? Munjevito je sačinio listu. U najvećem broju slučajeva nije bio siguran da li se radi o uzgrednom poznanstvu ili pak obavezujućem krvnom pobratimstvu... Jedina koju je, možda, mogao lako da pronađe, beše Majka Šom. Jednom ih je obojicu sklonila kada su pobegli iz podzemlja zbog smrdljivih bombi. I inače je uvek imala lepu reč i hladno piće za njega...

Mora da pođe; zora se bližila.

Stan Majke Som nalazio se iznad točionice i svratišta, na drugoj strani Ulice uživanje, u neposrednoj blizini lučke kapije za posadu brodova. Pola časa kasnije, prešavši preko bezbroj krovova, dvaput silazivši i ponovo se penjući, jednom pretrčavši osvetljenu ulicu, Torbi se našao na krovu kuće Majke Šom. Nije se usuđivao da ode do ulaznih vrata; previše svedoka primoralo bi je da pozove patrolu. Osmotrio je takođe i zadnji ulaz, čučeći među kantama za smeće, ali je zaključio da u kuhinji ima previše glasova.

Pretilo mu je približavanje dnevne svetlosti. Ponovo je razmotrio mogućnost da uđe kroz zadnja vrata... i onda je primetio ventilacione otvore potkrovlja. Bili su široki kao njegova ramena, plitki dvadesetak santimetara ali... vodili su unutra. Posle nekoliko minuta uspeo je da odstrani zaštitnu mrežu sa jednog otvora. Pokušao je da se sklupča i uvuče; uspeo je samo dopola - grudi, glava i ruke štrčali su kao kakav groteskni torzo. Sad više nije mogao ni da se izvuče. Nebo je postajalo sve sjajnije.

Poslednjim atomima snage, cepajući odeću, uspeo je da se uvuče u plitki otvor. Neko vreme je mirno ležao, grabeći vazduh, a onda vratio zaštitnu mrežu na mesto. Neće baš zadugo zadržati insekte i

gamad ali istovremeno neće ni štrčati za pogled prolaznika odozdo.

Potom je krenuo uzanim prolazom horizontalno pa opet nadole; pipao je rukama i nogama ne bi li se zakačio za uređaj koji je morao da bude u takvoj vrsti ventilacione cevi - ispusna vratašca, za opravke ili inspekciju. S panikom je pomislio da ispusna vratašca uopšte i ne postoje - neke kuće su ih imale ali on ipak nije znao mnogo o kućama; u njima nije mnogo živeo.

Mirovao je sve dok sunce nije obasjalo ventilacione otvore...

A onda je ugledao veliki klin, zaboravljen očito od radnika na izgradnji kuće; njime je počeo da dubi drvenu oplatu. Na sreću, nabasao je na čvor koji je za kratko vreme ispao iz daske. Zavirio je kroz rupu.

Dole se nalazila soba; jasno je video krevet u kome je neko spavao.

Presrećan zbog činjenice da je naleteo na samo jednu osobu s kojom treba da izađe na kraj, proturio je prst kroz rupu od čvora i dodirnuo rezu s druge strane. Dok reza nije popustila, dva puta je slomio nokat. Tiho je otvorio ispusna vratašca.

Lice u krevetu nije ni mrdnulo. Spustio se kroz otvor, držeći se na vrhovima prstiju i skočio na pod.

Osoba je sedela u krevetu sa revolverom upravljenim u njegove grudi. »Pustila sam te dovoljno dugo.«, rekla je. »Slušam te već čitav sat.«

»Majko Šom! Ne pucaj!«

Žena se nagnu i pomno ga pogleda. »Beslimov mali!« Žena zavrte glavom. »Dečko, pa ti si... oko tebe je veća vatra nego u peći! Šta te je dovelo ovde, kog đavola?«

»Nisam znao kuda da odem.«

Ona se namršti. »To bi trebalo da bude kompliment... mada bih ja, da mogu da biram, pobegla od tebe ka od kuge.« Majka Šom ustade iz kreveta. Bose noge šljapnuše po podu a glava s neurednom frizurom zaviri kroz prozor. »Njuškala ovde, njuškala tamo, svuda njuškala, proveravaju svaki ćošak... i plaše mi mušterije... dečko, prouzrokovao si više gužve nego svi oni neredi u fabrikama. Zašto nisi bio tako ljubazan i predao se rukama smrti?«

»Ne želiš da me sakriješ, Majko Šom?«

»Ko je rekao da ne želim!? Do sada nikoga nisam otkucala. Kada si poslednji put jeo?«

»Uf, ne sećam se.«

»Naći ću ti već nešto. Ne verujem da možeš da platiš.« Majka Šom smrknuto pogleda Torbija.

»Nisam gladan. Majko Šom, je li *Sisu* još uvek u luci?«

»Šta? Nemam pojma. Čekaj, čekaj... Znam, jeste - sinoć je ovde bilo par momaka s tog broda. Zašto pitaš?«

»Moram kapetanu da predam jednu poruku. I moram da ga vidim, *moram!* «

Žena ogorčeno zastenja. »Prvo budi jednu radnu ženu iz zasluženog noćnog sna, upada kod nje uz najveći rizik u životu i uz opasnost po gubljenje dozvole, pri tom je nepristojno prljav, izgreban i izranavljen, pa će bez sumnje poželeti da koristi njene čiste peškire, uz one užasne cene koje nabijaju u praonici... pa odavno nije jeo a ne može da plati za svoju halapljivost... a, na kraju, još me i vređa, zahtevajući da izvršim njegov nalog!«

»Nisam gladan... i nije važno da li ću se oprati ili ne. Ali, moram da vidim kapetana Krosu.«

»Nemoj ti meni da naređuješ u mojoj rođenoj spavaćoj sobi. Moraćeš da pričekaš dok se neko od momaka sa Sisua ne pojavi večeras. Onda ću moći da pošaljem poruku kapetanu.« Majka Šom se okrete vratima i dobaci: »Voda je u krčagu a peškiri na polici. Doteraj se.« I izade iz sobe.

Pranje mu je prijalo; obrisavši se, posuo je po ogrebotinama kozmetički puder sa Majčinog noćnog stočića. Uto se žena vratila. Stavila je pred Torbija dva parčeta hleba sa umetnutim pečenim mesom, dodala šolju mleka i bez reči ponovo izašla. Torbi je do tada mislio da neće moći da pojede ni zalogaj, pošto je Poup bio mrtav - no, utvrdio je da može, itekako. Čim je pronašao Majku Šom, sve je ponovo bilo u redu.

Vratila se: »Progutaj taj poslednji zalogaj i upadaj ovde. Priča se da pretražuju sve kuće.«

»Šta? Onda ću istrčati i pobeći.«

»Zaveži i radi onako kako ti ja kažem. A sada upadaj.«

»Gde?«

»Ovde«, odgovori ona i pokaza rukom.

»U to?«, zaprepast se Torbi. Bio je to ugrađeni prozorski plakar u uglu sobu; dobro mesto za skrivanje ali sa velikom manom - veličinom. Doduše, bio je širok kao ljudsko telo ali za trećinu kraći. »Ne znam da li ću stati ...«

»Upravo će tako misliti i njuškala. Požuri.« Majka Šom podiže kapak, izvadi nešto odeće i pomaže Torbiju da se popne.

»Proturi noge - i ne misli da si jedini koji je morao da leži mirno.«

Torbi uđe u plakar, uvuče noge u uzani otvor koji je vodio kroz zid i sklupča se; spušteni kapak nalazio se svega par centimetara iznad njegovog nosa. Majka Som nabaca preko njega haljine. »U redu?«

»Da, kako da ne. Majko Šom, je li on zaista mrtav?«

Njen glas omekša. »Jeste, dečko. Velika sramota«

»Jesi li sigurna?«

»I mene je proganjala ista sumnja, s obzirom da sam ga dobro poznavala. Otišla sam do pilona da se uverim. Mrtav je. Ali, mogu ti reći, dečko, da mu se lice kezilo tako kao da ih je nadmudrio... a i jeste. Oni ne vole kad žrtva ne sačeka saslušanje.« Majci Šom se ote dubok uzdah. »Sad plači ako to želiš, samo tiho. Ako čuješ da neko dolazi, prestani da dišeš!«

Kapak se spusti a Torbi se upita hoće li uopšte biti u stanju da diše; međutim, otvor kroz koji je provukao noge bio je dovod za vazduh - gužvao se ali je stoički podnosio. Mrdnuo je glavom levo-desno da bi oslobodio nos iz haljina koje je Majka Šom nabacala kao masku. I gorko zaplakao. Posle je zaspao. Probudili su ga glasovi i koraci u sobi. Kapak iznad njegove glave se diže i odmah spusti, odzvanjajući mu u ušima Glas nepoznatog čoveka reče:

»Nema nikoga u ovoj sobi, naredniče.«

»Videćemo.«

Torbi prepozna glas starog narednika. »Nisi baš detaljno pogledao onu rupu tamo. Donesi merdevine.«

Majka Šom reče: »Tamo je samo ventilacioni otvor, naredniče.«

»Rekao sam: videćemo.«

Nekoliko minuta kasnije, narednik procedi: »Daj mi baklju. Hm... u pravu si, Majko. Ali, on je bio ovde.«

»A?«

»Na krovu je izlomljena zaštitna mreža, prašina ugažena... Mislim da je ušao ovuda, prošao kroz tvoju spavaću sobu i izašao.«

»Do sto đavola! Mogao me je ubiti u krevetu. I ti to zoveš policijskom zaštitom?«

»Nije ti ništa. Ali, bolje da pričvrstiš onaj otvor. Inače će ti društvo praviti zmije i njihova rodbina.« Narednik napravi pauzu. »Moje mišljenje je da je pokušao da ostane u ovom kraju, a onda ustanovio da je pretoplo i vratio se u ruševine. Ako je tako, do večeri ćemo ga isterati gasom, nema sumnje.«

»Misliš da sam bezbedna i da mogu mirno da se vratim u krevet?«

»Zašto bi taj dečko maltretirao vreću sala kakva si ti?«

»Baš si odvratan. I to baš u trenutku kada sam se spremala da ti ponudim dobru kapljicu da69 spereš tu prašinčinu!«

»Stvarno? Hajdemo onda do tvoje kuhinje, porazgovaraćemo na miru i sve će biti u redu. Ti znaš da bih mogao i da podivljam.«

Torbi je čuo uklanjanje merdevine i korake koji su se udaljavali. Napokon je mogao slobodno da diše.

Majka Šom se vrati kasnije, promrmlja nešto i podiže kapak.

»Možeš malo da protegliš noge. Ali, budi spreman da uskočiš nazad. Popili su mi litru i po najboljeg! Ah, te policajčine!«

ŠESTA GLAVA

Komandant Sisua pojavio se još iste večeri. Kapetan Krosa bio je visok, lepuškast i krepak čovek, sa nešto malo bora i strogim usnama čoveka naviknutog na autoritet i odgovornost.

Oštro je ispitivao Torbija. »Majko Šom, je li ovo osoba koja je navalila da hitno razgovara sa mnom?«

Kapetan je govorio trgovačkim lingom Devet Svetova. degenerisanim oblikom sargoneškog, neizmenjenim i uz korišćenje uprošćene, osnovne gramatike. Međutim, Torbi ga je razumeo. Odgovorio je: »Ako ste vi kapetan Fjalar Krosa, imam poruku za vas, plemeniti gospodine.«

»Ne zovi me 'plemeniti gospodine',- ja sam kapetan Krosa, da.«

»Da, ple... da, kapetane.«

»Ako imaš poruku za mene, predaj mi je.«

»Da, kapetane.«

Torbi poče da izgovara dobro zapamćenu poruku, koristeći suominsku verziju za prisutnu osobu sa starčeve liste.

»Kapetanu Fjalaru Krosi, gospodaru zvezdanog broda Sisu, od Beslima Bogalja: Pozdravljam te, stari prijatelju! Pozdravljam i tvoju porodicu, braću i čitav rod, uz najplemenitije poštovanje tvojoj cenjenoj majci! Obraćam ti se kroz usta mog

usvojenog sina; on ne razume suominski - obraćam ti se privatno. Biću mrtav kad primiš ovu poruku.«

U početku se Krosa smeškao; sada se naglo uozbiljio i gotovo kriknuo. Torbi stade. Majka Šom se umeša. »Sta kaže? Kakav je to jezik?«

Krosa je odgurnu. »To je moj jezik. Je li istina to što kažeš?«

»Šta je li istina? Otkud ja da znam... Ne razumem ovo mumlanje.«

»Uh, izvini... On mi kaže da je stari prosjak sa Place - nazivao je sebe Beslim - mrtav! Je li to istina?«

»A? Jeste, istina je. Mogla sam ti to ja reći da sam znala da te zanima. To zna svako.«

»Svi osim mene, očigledno. Šta mu se dogodilo?«

»Odsekli su mu glavu.«

»Odsekli glavu? Zašto?«

Majka Šom slegnu ramenima. »Otkud ja da znam? Priča se da je umro, otrovao se ili slično, pre nego što su ga saslušali... i kako onda ja da znam? Ja sam ti jedna stara, jadna žena koja pokušava da živi na pošten način, uz sve te cene koje svakodnevno rastu... Sargonska policija nema poverenja u mene.«

»Ali, ako... No, nije važno. Uspeo je da ih nadmudri, zar ne? Liči na njega.« I okrete se Torbiju. »Nastavi. Dovrši poruku.«

Izbačen iz ravnoteže, Torbi bi prisiljen da krena izpočetka. Krosa je bio nestrpljiv.

»Ja sam mrtav. Moj je sin jedina vredna stvar koju sam posedovao; poveravam ga tvojoj brizi. Molim te da mu pomogneš i posavetuješ ga kao da si na mom mestu. Čim bude prilike, molim te da ga dodeliš komandantu bilo kog broda Hegemonijske Straže i saopštiš da je on jadni građanin Hegemonije kome je potrebna njihova pomoć. Treba ga vratiti porodici. Ako ne budu lenji, neka utvrde njegov identitet i vrate ga njegovom narodu. Sve ostalo prepuštam tebi. Naredio sam mu da te poštuje i verujem da hoće; on je dobar momak, u granicama svog uzrasta i iskustva, i ja ti ga spokojnog srca poveravam. Sada odlazim. Život mi je bio dug i plodan; zadovoljan sam. Zbogom.«

Kapetan se ugrize za usnu. Lice mu je odavalo izraz čoveka koji se svim silama borio da ne zaplače. Naposletku grubo reče: »Poruka je dovoljno jasna. Pa, dečko, jesi li spreman?«

»Gospodine?«

»Ideš sa mnom. Zar ti Beslim nije rekao?«

»Ne, gospodine. Ali mi je rekao da učinim sve što vi budete rekli. Idem li sa vama?«

»Da. Kad možeš da kreneš?«

Torbi se zagrcnu. »Smesta, gospodine.«

»Hajdemo onda. Želim da se vratim na brod.«

On pogleda Torbija od glave do pete. »Majko Šom, možemo li nabaciti nešto pristojnih krpica na njega? Ta neobična odeća može mu smetati pri ulasku. No, nije važno: postoji tu na uglu jedna svaštara. Kupiću mu opremu.«

Majka Šom ga zaprepašćeno pogleda. Pa kaza: »Vodiš ga na svoj brod?«

»Imaš li šta protiv?«

»Ne, uopšte ne... ali, ako ne budeš pazio, oni će ga ščepati.«

»Šta hoćeš time da kažeš?«

»Jesi li ti lud? Sest njuškala postavljeno je odavde pa do svemirske luke... i svaki od njih očekuje da dobije nagradu od ucene!«

»Hoćeš da kažeš da ga traže?«

»Pa šta misliš, zašto sam ga sakrila u svojoj spavaćoj sobi? On je kao komad usijanog gvožđa - ne smeš da ga držiš u ruci...«

»Ali, zašto?«

»Otkud ja da znam? On zna.«

»Zar misliš da ovakav dečko može znati šta je stari Beslim učinio da bi ga...«

»Ne govorimo o tome šta je učinio Beslim. Ja sam lojalni stanovnik Sargona... i ne želim da me skrate za glavu. Kažeš da nameravaš da povedeš dečka na brod? A ja kažem: Divno! Biću srećna da se otarasim bede! Samo mi reci: kako?

Krosa je kršio ruke. »Mislio sam«, reče, »da će to biti obična šetnja do kapije, plaćanje njegove iseljeničke takse i...«

»Ma, zaboravi to! Ima li načina da uđe unutra a da ne prode kroz kapiju?«

Kapetan Krosa je izgledao sve zabrinutiji. »Tako su strogi sa krijumčarima da oduzimaju brod ako te uhvate. Zahtevate od mene da stavim *Sisu* na kocku... i sebe... i celu posadu.«

»Ne zahtevam ja ništa. Prosto se brinem. I kažem ti u čemu je stvar. Da se ja pitam - ne bih se usudila. Suviše je ludo...«

Torbi dobaci:- »Kapetane Krosa...«

»A? Šta je? Šta hoćeš, dečko?«

»Poup mi je rekao da učinim onako kako vi naredite... ali, siguran sam da nije

nameravao da zbog mene stavljate glavu u torbu.«

Kapetanu se ote duboki uzdah.

»Biće sve u redu.« Nakon izvesnog vremena tišine, nervozno reče:

»Ne, ne... Beslim je to želeo... i dug će biti vraćen. Dugovi se uvek vraćaju.«

»Ne razumem.«

»Nema ni potrebe. Beslim je želeo da te povedem sa sobom i to će se ostvariti.«

Okrenuo se Majci Šom. »Pitanje je: kako? Imaš li kakvu ideju?«

»Mm... možda. Hajde da prodiskutijemo o tome. Vrati se u svoje skrovište, Torbi, i dobro pazi. Moram da izađem za trenutak.«

Sledećeg dana, kratko pre poćetka policijskog časa, velika zatvorena nosiljka napustila je Ulicu uživanja. Policajac iz patrole je zaustavi i Majka Šom promoii glavu. Policajac se iznenadi.

»Izlaziš, Majko? A ko će brinuti o tvojim mušterijama?«

»Mura ima ključeve«, odgovori ona. »Pripazi na kuću. To mi je dobra prijateljica ali nije stroga sa njima kao ja.« I tutnu mu nešto u ruku. To namah iščeze u policajčevom džepu.

»Pripaziću, ne brini. Odsustvovaćeš celu noć?«

»Nadam se da neću. Možda bi bilo bolje da imam uličnu dozvolu, šta misliš? Volela bih da se vratim pravo kući, čim obavim posao.«

»Pa, sad, malo su pritegli s tim uličnim dozvolama.«

»Još uvek tražite prosjakovog dečaka?«

»Da, u stvari. Ali, naći ćemo ga. Ako je još uvek u gradu, naći ćemo ga makar se zavukao u mišju rupu.«

»Pa, teško da bi me neko zamenio s njim. Onda, šta kažeš za kratkotrajnu dozvolu za staricu koja obavlja jedan privatni posao?«

Majka Šom proturi ruku kroz prozor. Policajac uze novčanicu.

»Rekao bih da je dovoljno.«

Potom izvadi knjižicu i poče da ispunjava formular. »Nemoj samo posle ponoći«, reče i preda joj formular.

»Ranije ću, nadam se.«

Policajac pregleda zatvorenu nosiljku a zatim i pratnju. Četiri nosaća stajahu strpljivo i bez reči - što je bilo normalno. s obzirom da nisu imali jezike.

»Garaža Zenit?«

»Uvek poslujem s njima.«

»Mislim da sam ih prepoznao. Dobro su upareni.«

»Bolje ih pregledaj. Jedan od njih bi mogao biti prosjakov maii, zar ne?«

»Od tih velikih, dlakavih zveri? Sami ti idi, Majko!«

»Zdravo, Sol!«

Nosiljka se zatvori i krete trkom. Kad zađoše za ugao, Majka naredi nosačima da uspore. Navukavši zavese, potapša jastučiće oko sebe. »Sve u redu?«

»Prignječen sam«, odgovori glas šapatom.

»Bolje prignječen nego giljotiniran. Malo ću usporiti. Imaš strašno košćato bedro.«

Sledeće parče puta Majka Šom beše zauzeta popravljanjem kostima i stavljanjem šminke i nakita. Prekrila je lice velom tako da su joi virile samo živahne, crne oči. Čim je završila, promolila je glavu i dala uputstvo glavnom nosaču; nosiljka je krenula kasom ka svemirskoj luci. Kada su stigli na put ograđen visokom, nesavladivom žicom, beše gotovo mrak.

Kapija za astronaute nalazila se na korak od Ulice Uživanja; međutim, kapija za putnike bila je sasvim na istoku, uz Kontrolnu imigracionu zgradu. Sem toga, u istom okrugu nalazila se i Trgovačka kapija - teretna i izlazna carina. Miljama naokolo prostirale su se kapije brodogradilišta. Međutim, između brodogradilišta i Trgovaćke kapije beše jedna mala kapija, ulaz za gospodu, dovoljno bogatu da poseduje vlastite svemirske jahte.

Nosiljka stiže do ograde svemirske luke, nedaleko od Trgovačke kapije, okrete se i pođe uz samu ogradu. Trgovaćku kapiju činilo je zapravo nekoliko kapija od kojih je svaka imala rampu sa ugrađenom utovarnom stanicom, zbog propisa da svaki skladišni kamion, nenatovaren, vozi unazad; Sargonovi inspektori su vagali, merili, razvrstavali, otvarali i zracima ispitivali robu a ona bi potom kliznula preko platforme u kamione na drugoj strani. Tek onda je bivala odnošena do usidrenih brodova.

Te je noći otvorenu rampu imao treći dok Kapije; Slobodni Trgovac Sisua upravo je završavao utovar. Njen je šef čekao, prepirući se sa inspektorima i podstičući njihovu vrednoću na starinski način. Pomagao je mladi ofocir broda, sa evidencionim blokom

u ruci.

Luksuzna nosiljka se približavala utovarnom doku između kamiona sa robom. Gospodar Sisua pogleda damu koja je virila kroz zavese nosiljke, proveri vreme na satu i obrati se mladem oficiru: »Još jedna tura, Džen. Ti uđi u pun kamion a ja ću te pratiti poslednjim u koloni.«

»Dobro, gospodine.«

Mladi čovek se uspe na platformu kamiona i reče vozaču da krene. Prazni kamion ode na odredeno mesto, gde bi utovaren za kratko vreme. Gospodar broda je ponovo našao zamerke inspektorima. Nije bio zadovoljan pregledom pa je tražio da se postupak ponovi. Sef lučkih radnika-utovarivača beše uvređen ali ga je kapetan brzo smirio; ponovo je pogledao na sat i rekao: »Vreme je. Ne želim da mi se sanduci raspadnu pre nego što se ubace u brod. Sva ta roba košta. Radite kako treba.«

Luksuzna nosiljka lagano krenu uz ogradu. Dama pod velom pogleda na svetleću površinu svog malog časovnika ugrađenog u prsten i zatraži od nosača da krenu trkom. Padao je mrak.

Napokon stigoše do kapije rezervisane za gospodu. Dama pod velom promoli glavu i prosikta: »Otvaraj!«

Na kapiji su dežurala dva čuvara, jedan u maloj čekaonici a drugi napolju. Spoljni dežurni otvori kapiju ali stade nasred puta čim luksuzna nosiljka krenu prema uzletištu. Zaustavljeni, nosači spustiše nosiljku na zemlju, okrenuvši desnu stranu prema kapiji.

Dama pod velom viknu: »Hej ti, čisti mi se s puta«. Jahta gospodara Merlina!«

Čuvar je oklevao.

»Ima li moja gospođa dozvolu?«

»Jesi li ti lud?«

»Ako moja dama nema dozvolu«, reče čuvar lagano, »možda će moja gospođa umeti da predloži neki drugi način kako bi uverila stražu da je moj gospodar Merlin očekuje?«

Dama pod velom beše zaštićena mrakom — čuvar je bio dovoljno uviđavan da joj ne uperi svetlost lampe u lice; imao je dobra iskustva sa gospodom i plemićima. Ali, glas iz nosiljke beše ljutit, naprosto je grmeo: »Ako baš insistiraš da budeš budala, pozovi gospodara koji je na jahti! Telefoniraj mu - i verujem da ćeš ga jako usrećiti!«

Čuvar iz čekaonice pomoli glavu. »Neki problem, Sone?«

»Ma ne«. Potom prvi čuvar ode do prozora čekaonice i šapatom se posavetova sa dmgim. Ovaj pokuša da uspostavi vezu s jahtom gospodara Merlina.

Pokaza se da je gospođa pod velom imala dovoljno hrabrosti za igru - otvorila je vrata nosiljke, izjurila i stuštila se u čekaonicu, praćena iznenađenim čuvarom sa kapije. Onaj koji je telefonirao beše šokiran... utroba mu se okrenula... bilo je gore nego što je mislio... u pitanju nije bila lakomislena devojka, izbegla od svojih pratilja, već dama, besna udovica, od one vrste koja ima dovoljno uticaja da slomi čoveka na dva dela ili još gore - sa ćudi koja ju je činila spremnom na sve... Otvorenih usta slušao je bič koji je šibao iz njenog jezika, najsočnije psovke koje je ikad čuo u toku služenja na kapiji za gospodu i gospođe.

Dok je pažnja obojice čuvara bila usmerena na bujnu retoriku Majke Šom, jedna se figura iskrade iz nosiljke, provuče kroz kapiju i produži trkom sve dok ne stiže do bezbednog mraka piste. Torbi je trčao, pazeći da ne promaši put udesno, onaj koji se odvajao od glavnog puta i vodio ka uzletištu. Potom se bacio na tle.

»Moja gospođo«, reče jedan od čuvara«, molim vas da dopustite da završimo poziv za jahtu gos...«

»Nije potrebno! Zapamti - jer sutra ćeš imati posla sa gospodarom Merlinom lično!« prosikta Majka Šom i vrati se do nosiljke.

»Gospođo, molim vas«

Ona Ih je potpuno ignorisala; obrati se robovima a oni podigoše nosiljku i dadoše se u trk. Ruka jednog čuvara maši se za pojas - obuzeo ga je osećaj da se događa nešto loše. Međutim, ne izvadi oružje - bez obzira ko je bila dama, nije trebalo reskirati sa pucnjavom.

A, na kraju krajeva, ona i nije učinila ništa loše.

Kada je gospodar Sisua napokon odobrio utovar poslednjeg kamiona, naredi vozaču da krene ali mu prethodno reče:

»Postoji znak za zaustavljanje tamo gde se put ukršta sa putem od privatne kapije. Primetio sam, da najveći broj vozača ne pazi na to.«

»Pa na onom putu i nema nikakvog saobraćaja. Znak je postavljen samo zbog toga što taj put koriste plemići.«

»Na to sam i mislio. Jedan od njih bi mogao da iskrsne a ja ne bih želeo da gubim vreme zbog ludačke saobraćajne nesreće sa jednim od tih plemića. Zadržali bi me mnogo devetdana. Dakle, treba sasvim da se zaustaviš tamo, zar ne?

»Kako god kažete, kapetane. Vi plaćate. Ja vozim.«

Kada je kamion usporio u blizini znaka, kapetan ode do kraja platforme i pri potpunom zaustavljanju ubaci Torbija koji je ležao u mraku. »Tiho!« reče mu.

Krosa izvadi alat iz džepa i baci se na jedan od sanduka. Ubrzo otvori jednu stranu, ukloni platno i izbaci sadržaj. Bilo je to lišće verge, roba koja je na svakoj od planeta imala basnoslovnu cenu. Načinivši odgovarajuću rupu u lišću, šapatom reče. »Upadaj!«

Torbi se uvuče u sanduk. Krosa ponovo navuče platno, zaši ga i, vrativši stranicu, zapečati sanduk imitacijom znaka inspektora - što beše ručni rad iz mašinskog odeljenja na njegovom brodu. Obrisa znoj i pogleda napolje. Kamion je stigao do rampe za direktni utovar na brod.

Praveći društvo Sargonovom inspektoru, pregleda ponovo svaki sanduk i zahvali, dajući napojnicu. Potom se zajedno s robom pope u skladišni prostor umesto u putničku kabinu.

Posada poče da oslobađa sanduke od veza; posla se latio čak i kapetan lično. Najviše se trudio oko jednog sanduka. Kada je posao bio okončan posada se udalji. Kapetan Krosa se ponovo maši alata i poče da otvara sanduk.

Dva časa kasnije, Majka Šom je stajala na prozoru svoje spavaće sobe i netremice posmatrala svemirsku luku. Nestrpljivo je gledala na sat.

Jedna zelena raketa dizala se kraj kontrolnog tornja; nekoliko sekundi kasnije stub bele svetlosti vinuo se put neba...

A kada je do njenih ušiju stigla grmljavina moćnog broda, Majka Šom se osmehnula i sišla niz stepenište da nastavi sa poslom — Mura je bila premlada da bi sve držala pod kontrolom.

(Nastavak u 2. 3. i 4. broju)

REČNIK

BESLIM BOGALJ - špijun na planeti Džubul, u glavnom gradu Džubul paru, poseduje dozvolu za prosjačenje kao pripadnik najnižeg staleža upravne planete Devet svetova. Svestrano je obrazovan, a u skloništu u kojem je živeo posedovao je svu potrebnu opremu za svoj osnovni posao: špijuniranje. Ubijen je u jednoj specijalno organizovanoj akciji.

DEVETDANA - ciklus od devet dana koji na Džubulu predstavljaju nešto kao nedelja dana na Zemlji.

DRUCI SETANSKI RAT - vođen je na upravnoj planeti Devet Svetova u vreme imperatora Sargona Augustusa, jedan od najvažnijih istorijskih događaja planete Džubul.

DŽUBUL - upravna planeta Devet Svetova, središnji svet carstva dinastije Sargona, stanovnici Džubula mahom potiču od potomaka Zemljana.

DŽUBULPAR - glavn grad Džubula i glavni grad carstva Devet Svetova. Podeljen je po četvrtima, a budući rezidencija Velikog Sargona, Džubulpar je posedovao sve što se moglo dobiti u istraženom svemiru.

HEGEMONIJA - planeta koja ne potpada pod upravništvo Džubula, ali održava trgovačke i druge veze sa carstvom Devet Svetova.

INTERLINGVA — jezik koji se mahom koristio u zvaničnoj komunikaciji u carstvu Devet Svetova. Pored ovog jezika, česti su u upotrebi kosmički holandski, sargoneški, robovski sleng, govor zanatlija i nešto ređi sistemski engleski.

ITALOGLIFI — kosmička rasa hominida, izgledaju kao originalna zemaljska loza, ali se takva tvrdnja teško može argumentovano potkrepiti.

LI - mera za dužinu, približno iznosi oko pola milje, a upotrebljava se na Džubulu.

MINIM - valuta u zvaničnoj upotrebi na Džubulu i u carstvu Devet Svetova. Minim je jedinica manja od stelara, 10 minima čini, naime, jedan stelar.

MIT O ZEMLJI - budući da su putovanja do Zemlje daleka prošlost, formirao se na Džubulu mit o preplaneti: Na Zemlji postoji voda koja pada s neba, kanibali visoki deset stopa, kule više od Prezidijuma, patuljci ne veći od lutke. (Zastrašujuće)

PROSLAVA DEVETOG MESECA - jedan od najvažnijih praznika na planeti Džubul.

SARGON - vladar Devet Svetova, diktator za koga se priča da budnim okom kontroliše sve što se događa na teritoriji kojom vlada. Iz dinastije Sargona poimence se pominje Sargon Augustus pod čijom je upravom podignut veliki cirkus zbog kojeg je srušen deo starog cirkusa (u njemu su se naselili prosjaci). Radove na novom cirkusu prekinuo je drugi setanski rat, i kasnije nisu obnavljani.

SARGONSKI PREZIDIJUM - Srce prestonice Devet Svetova u Džubulparu. Podignut je na brežuljku iznad kosmičke luke. Lepo se vidi sa Trga slobode, najveće pijace roblja.

SINDON IV - Planeta čiji stanovnici imaju uši duge, šiljaste i maljave. Kad su uzbuđeni, uši im drhte. Veoma su sujetni, pa se nijedna druga rasa ne usuđuje da im se podsmeva, makar nehotično, jer su zbog sujete prgavi i veoma opasni.

STELAR - valuta u zvaničnoj upotrebi na planeti Džubul. Sačinjava je deset minima.

TORBI - glavni junak događaja u *Građaninu galaksije*, rob koji je kao dečak promenio više vlasnika, sve dok nije dospeo do Beslima Bogalja koji ga je usinio i naučio mnogim korisnim stvarima koje će mu valjati kada se oslobodi ropstva.

VENDORIJANAC - pripadnik rase koja izgleda kao originalna zemaljska loza, ali do sazrevanja joj treba tri puta više vremena nego Zemljanima.

VERGA — Biljka koja širom poznatog svemira ima basnoslovnu cenu, uspeva na Džubulu i odatle se distribuira. U jednom sanduku sa vergom prokrijumčaren je Torbi kada je bežao sa planete Džubul.

NIŠRO »DNEVNIK«, OOUR IZDAVAČKA DELATNOST 21000 NOVI SAD, Vojvođanskih brigada 7/VI
Odeljenju fiksne prodaje

N A R U DŽ B E N I C A

1) Ovim se neopozivo pretplaćujem na SF magazin »Alef« počev od broja _____ pa zaključno sa brojem _____ (Rok pretplate ne može biti kraći od šest, niti duži od dvanaest meseci). Ukupan iznos od ___________ dinara uplatiću u roku od 10 dana po prijemu čekovne uplatnice. U slučaju povećanja cene »Alefa«, ovaj iznos ostaje nepromenjen do isteka pretplate.
2) Istovremeno, naručujem i sledeće knjige iz biblioteke »Supernova«, koja je oglašena na poslednjoj stranici korica ovog broja »Alefa«: _______________

____

____

____

(dovoljno je upisati samo naslove knjiga)

po prodajnoj ceni koja za knjige »Spok mora da umre«, »Ka spuštanju noći« i »Nevolje sa Tihoom« iznosi 400, a za knjige »Podmorsko traganje«, »Buldožer ubica« i »Zvezdani ponor« — 800 dinara.
U slučaju spora nadležan je sud u Novom Sadu

____

(prezime, očevo ime i ime)

____

(mesto, ulica i broj)

______________________________ ______________________________

(datum) (svojeručni potpis)

Ukoliko želite da ovaj broj »Alefa« sačuvate, narudžbenicu istovetne sadržine, ili samo njen prvi ili drugi deo, pošaljite običnim pismom.

Cena pojedinačnog primerka 600 dinara. Godišnja pretplata: 7.200 dinara. Polugodišnja pretplata: 3.600 dinara. Godišnja pretplata za inostranstvo: 39 DM, 270 Asch, 32 Sfr, 128 FF, 134 Skr, 31 USA $, 42 A $ i 42 C $
Dinarska pretplata uplaćuje se opštom uplatnicom na žiro-račun: 65700—603—6350 — NIŠRO »Dnevnik«, OOUR Izdavačka delatnost, Novi Sad, sa naznakom »za Alef«.
Pretplate za inostranstvo uplaćuju se na devizni račun NIŠRO »Dnevnik«, Radna zajednica zajedničkih službi: 25730—421—8049882, takođe sa naznakom »za Alef«.
Cena oglasnog prostora za crnobelu stranu iznosi 300.000 dinara, za unutrašnje strane korica 400.000 i za poslednju, spoljnju stranu — 500.000 dinara.

ALEF - SCIENCE FICTION MAGAZIN • Izdavač: NIŠRO »Dnevnik«, OOUR Izdavačka delatnost, 21000 Novi Sad, Bulevar 23. oktobra 31 • Direktor NIŠRO »Dnevnik«: JOVAN SMEDEREVAC • Rukovodilac OOUR Izdavačka delatnost: ILIJA VOJNOVIĆ • Glavni i odgovorni urednik OOUR Izdavačka delatnost: TODOR ĐURIĆ • Sekretar Redakcije: ZDENKA KARABASIL • Korektor: SAVA MALEŠEVIĆ • Štampa: NIŠRO »Dnevnik«, OOUR Štamparija